

STOPINJE 1981

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Janez Gregor, Lojze Kozar, Franc Puncer

Uredil uredniški odbor
Pavel Berden, Lojze Kozar, Vilko Novak, Jože Smej, Jože Zadavec

Odgovorni urednik: Jože Smej, Slomškov trg 20 Maribor

Naslovna stran platnic:

Stane Kregar: Barvno okno soboške katoliške cerkve

Zadnja stran platnic:

Motiv iz lendavskih goric — posnetek J. Ftičar

STOPINJE 1981

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA **KNJIZNICA** MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1981

262.2(497.12-18)(059)

19025936

COBISS •

Stopinje na pragu novega desetletja

Pred nami je deseti — jubilejni letnik Stopinj. Ime so našle v svetem pismu: »Kristus je za vse trpel in vam zapustil zgled, da bi hodili po njegovih stopinjah« (1 Pet 2,21). Izdaja jih Pomursko pastoralno področje, tri pomurske dekanije, soboška, ljutomerska in lendavska. Namenjene so predvsem vernikom teh treh dekanij. Vendar so si v teh treh desetih letih našle bralce tudi med izseljenci, zdomci in rojaki, ki so raztreseni po domovini.

Naši zdomci v Evropi, Ameriki in drugod jih s posebnim veseljem prebirajo, ker so zanje Stopinje vez z domovino, njim in njihovim otrokom posredujejo v besedi in sliki znanje o domači pokrajini, pa tudi razvedrilo. Prizadevati si pa moramo, da bi naši ljudje, predvsem šolani — po vsej Sloveniji od domačih zvedeli za obstoj Stopinj, saj jih mnogi še ne poznajo.

Od svojega začetka, ko sta nas silila naglica in zadnji trenutek, so z leti postale Stopinje vedno zrelejše, lepše, privlačnejše. Največje priznanje so prejele s tem, da so jih ljudje z veseljem sprejeli. Postale so kar potreba vsakega vernega doma v Pomurju.

S svojo vsebino segajo Stopinje v preteklost, se soočajo s sedanjostjo, da bi nas obogatile za prihodnost.

Že prve stopinje so močno segle v preteklost, saj so prinesle zgodovino soboške župnije ob 900-letnici soboške cerkve (1071—1971). Od tedaj so nam orisale zgodovino skoraj vseh pomurskih župnij. Predstavile so nam tudi nekatere pomembnejše ljudi naše preteklosti in njihova dela. Fotografije iz polpretekle dobe, ki so redkost, so našle pot v Stopinje. Včasih so pa segle daleč nazaj, k prvim našim rokopisom, katerih pisateljev niti ne poznamo.

Kakšen pomen ima to obnavljanje preteklosti danes?

Kdor ne pozna svoje preteklosti, je podoben nehvaležnemu sinu, ki je podedoval lepo posestvo; ker pa ni nič zanj trpel, ga neusmiljeno razmetava, dokler se do kraja ne osiromaši. Kdor ne ve, iz kakšnih korenin poganja naš rod, kaj ga je v preteklosti oblikovalo, da se je obdržal na tem koščku zemlje, ki je tako izpostavljeno vsem prepihom, ta nima korenin. Prav zato toliko segamo nazaj, brskamo po starih zapiskih in nam je vsako odkritje tako dragoceno. Ne pozabimo, da zgodovina vedno uči. Nekoč ni bilo vse nazadnjaško, ampak tistemu času primerno, kakor naša civilizacija danes ni nazadnjaška, čeprav vemo, da jo bo že v kratkem prihodnja nesluteno prekosila.

Stopinje se soočajo s sedanjostjo, ko v besedi in sliki prinašajo poročila o življenju v pomurskih župnijah. Že prve Stopinje so nam predstavile župnije vseh treh pomurskih dekanij. Poleg tega poročajo o pomembnejših dogodkih leta, o tečajih, romanjih itd. Tudi osmrtnice v preteklem letu umrlih so del tekočega življenja, ki se v Stopinjah zrcali in pobegne pozabljenju.

Obogatiti nas hočejo za prihodnost z duhovnimi članki, premišljevanji, spodbudami. Kažejo nam vprašanja, ki stopajo pred nas.

V Stopinjah najdete tudi leposlovne drobce, nekatere tudi v narečju. Ti jih obogatijo in ljudem približajo.

Zbudile so številne pohvalne odmeve, morda prav zato, ker so take, kakršne so: črpajo iz preteklosti, presojajo sedanjost, nimajo pa namena, da bi bile napredne zaradi naprednosti. Mnogi izobraženci, ki so nekdanje živeli v Prekmurju in Pomurju, se zanimajo zanje, pa tudi tisti, ki z razumevanjem spremljajo življenje v tej pokrajini. Rojaki in prijatelji iz ostale Slovenije vi-

dijo, da v drugih slovenskih časopisih in koledarjih ne bi bilo mesta za te vrste spisov, ki v prvi vrsti zanimajo ljudi v Pomurju. V Stopinjah je mogoče zbrati in objaviti marsikaj, kar ima nekaj povedati o tej naši obrobni pokrajini tudi vsej slovenski znanosti in kulturnem občinstvu.

Z mlajšimi sodelavci dobivajo Stopinje nove razsežnosti. Tisti, ki želijo oblikovati duhovno podobo pomurskega človeka, mu bodo vedno imeli kaj povedati.

Starejši odhajajo, mlajši prihajajo, Stopinje pa gredo naprej in puščajo za sabo sled.

Uredniški odbor

Leto 1981 je navadno leto.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečimi navadnim tiskom.

Patroni pomurskih župnij so tiskani z velikimi črkami, imena teh župnij pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s števkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

Polna luna ● Prvi krajec ◀ Mlaj ☉ Zadnja krajec ☾

1 **Č NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)**

2 **P Bazilij Vel. in Gregor Nac., šk. in c. uč. (3)**

3 **S Genovefa (Gena), dev.; Anter, papež muč.**

4 **N 2. po BOŽIČU (2), Angela, red.; Gregor Langr., škof**

Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1-18)

5 **P Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.**

6 **T GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, SV. TRIJE KRALJI (1)**

7 **S Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan (Svitomir) muč.**

8 **Č Severin Noriški, op.; Jurij (Igor) iz Hozibe, red.**

9 **P Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan (Jadran), opat**

10 **S Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.**

11 **N JEZUSOV KRST (2) Pavlin Oglejski, škof; Teodozij (Teo), opat**

Ta je moj ljubljeni Sin (Mt 3, 13-17)

12 **P Alfred, op.; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof**

13 **T Hilarij (Radovan), šk. c. uč. (4); Veronika, dev.**

14 **S Feliks (Srečko), duh.; Malahija, prer.; Odon, red.**

15 **Č Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok**

16 **P Marcel, papež; Berard in tov. franč. muč.; Oton, muč.**

17 **S Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.**

18 **N 2. NAVADNA (2); Marjeta (Biserka), red.; Suzana (Lilija), dev. muč.**

Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jan 1, 29-34)

19 **P Knut, kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.**

20 **T FABIJAN in SEBASTIJAN (BOŠTJAN), muč. (4) ☺ Pečarovci**

21 **S Neža (Agnes, Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof**

22 **Č Vincenc (Vinko, Zmago), diakon muč. (4); Teodolinda, kraljica**

23 **P Klemen (Miloš, Blaga), šk. muč.; Ildefonz, škof**

24 **S Frančišek Saleški, šk. c. uč. (3); Felicijan, šk. muč.**

25 **N 3. NAVADNA (2); Spreobrnitev ap. Pavla; Ananija, muč.**

Jezus začne učiti (Mt 4, 12-23)

26 **P Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, red. ust.**

27 **T Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež**

28 **S Tomaž Akvinski, duh. c. uč. (3); Peter Nolasko, red. ust.**

29 **Č Valerij, škof; Julijan, spokornik**

30 **P Martina, dev. muč.; Hijacinta, dev.**

31 **S Janez (Ivan) Bosko, red. ust. (3); Ludovika (Luiza), red.**

1 N 4. NAVADNA (2); Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.**Osmero blagrov (Mt 5, 1-12)**

- 2 P JEZUSOVO DAROVANJE, SVEČNICA (2); Simeon in Ana, prer.
3 T Blaž, škof mu.; Oskar (Ansgar), škof (4)
4 S Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
5 Č Agata, dev. muč. (3); Albuin in Genuin, škofa
6 P Pavel Miki in tov. muč. (3); Amand, šk.; Teofil, muč.
7 S Nivard, red.; Egidij (Tilen), red.
-

8 N 5. NAVADNA (2); Hieronim (Jerko); PREŠERNOV DAN**Naloga Jezusovih učencev (Mt 5, 13-16)**

- 9 P Apolonija, dev. muč.; Nikefor, muč.
10 T Sholastika, dev. (3); Viljem (Vilko), pušč.
11 S Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
12 Č Benedikt Anianski, opat; Evlalija, muč.
13 P Gregor II., papež; Katarina Ricci, red.
14 S Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
-

15 N 6. NAVADNA (2); Jordan, opat; Georgija, dev.; Agapa (Ljubica)**Jezus daje novo postavo (Mt 5, 17-37)**

- 16 P Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
17 T 7 ust. servitov (4); Frančišek Clet; Silvin, škof
18 S Simeon Jeruzalemski, šk. muč.; Flavijan, škof
19 Č Konrad Piacenški, spok.; Beat (Blaženko), škof
20 P Leon (Lavoslav), škof; Sadot in tov. muč.
21 S Peter Damiani, šk. c. uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof
-

22 N 7. NAVADNA (2); Sedež ap. Petra; Marjeta Kortonska, spok.**Jezus naroča ljubiti sovražnike (Mt 5, 38-48)**

- 23 P Polikarp, škof muč. (3); Romana, spok.; Dositej, menih
24 T (Matija, ap.); Sergij, muč.; Lucij (Svitomir), muč.
25 S Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.
26 Č Matilda, dev.; Porfirij, škof
27 P Gabriel (Jelka) ŽMB, red.; Baldomir, spok.
28 S Roman, opat; Hilarij (Radovan), papež

1 N 8. NAVADNA (2); Albin, škof; Antonina, muč.

Jezus svari pred zaskrbljenostjo (Mt 6, 24-34)

2 P Neža (Janja) Praška, dev.; Henrik (Hinko) Sužo, red.

3 T Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.; Pust

4 S †† Pepelnica (1); Kazimir, kraljevič; Arkadij, škof, muč.

5 Č Janez od Križa, red.; Evzebij, muč.; Teofil (Bogoljub)

6 P † Fridolin (Miroslav), opat; Nikoleta, dev.; Marcijan, muč.

7 S Perpetua in Felicita, muč. (4); Gaudios (Veselko), škof

8 N 1. POSTNA (1); Janez od Boga, red. ust.; Beata, muč.; Dan žena

Jezus zavrne skušnjavca (Mt 4, 1-11)

9 P Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, škof

10 T 40 mučencev, Makarij, škof; Krescencij (Rastko)

11 S Sofronij, šk.; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.

12 Č (Gregor Vel. papež); Doroteja (Rotija), dev. muč.

13 P † Kristina, dev. muč.; Teodora (Božidara), dev. muč.

14 S KVATRE; Matilda, kraljica; Florentina (Cvetka), opatinja

15 N 2. POSTNA (1); Klemen Dvoržak, red.; Ludovika (Alice), red.

Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1-9)

16 P Hilarij (Radovan) in Tacijan (Tihomil), muč.; Julijan, muč.

17 T Patrik, šk. (4); Jedrt, opatinja

18 S Ciril Jeruzalemski, šk. c. uč. (4); Salvator, red.

19 Č JOŽEF, MOŽ DEVICE MARIJE (1); Sibilina, dev.

Cankova

20 P † Klavdija in tov. muč.; Kutbert, škof

21 S Nikolaj iz Flüe, pušč.; (Benedikt, opat); Filemon, muč.

22 N 3. POSTNA (1); Lea, spok.; Katarina Genovska, spok.

Jezus in Samarijanka (Jan 4, 5-42)

23 P Turibij, škof; Viktorijan in tov. muč.

24 T Katarina Šved., red.; Dinozij in tov. muč.

25 S Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik

26 Č Evgenija, muč.; Emanuel, muč.; Kastul, muč.

27 P † Rupert, škof; Lidija, muč.

28 S Bojan, knez muč.; Milada Praška, dev.

29 N 4. POSTNA (1); Bertold, red. ust. Evstracij, muč.

Jezus ozdravi sleporojenega (Jan 9, 1-41)

30 P Amadej (Bogoljub); Kvirin, muč.

31 T Modest Gosposvetski, škof (3); Benjamin, muč.; Gvido, opat

- 1 S Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof muč.
 2 Č Frančišek Paolski, red. ust. (4); Teodozija, muč.
 3 P † Rihard, škof; Agapa (Ljubica), muč.
 4 S Izidor, škof, c. uč.

**5 N 5. POSTNA (1); Vincencij Ferrer, duh.; Julijana, opatinja
 Jezus obudi Lazarija (Jan 11, 1-45)**

- 6 P Irenej (Hotimir), škof; Celestin (Rajko), papež
 7 T Janez Krst. de la Salle, red. ust. (3); Saturnin, šk.
 8 S Albert, škof muč.; Valter, op.; Julijana, red. ust.
 9 Č Marija Kleopova, žena; Valtruda, red.
 10 P † Ezekiel, prer.; Apolonij in tov. muč.
 11 S Stanislav, škof muč. (3); Gema (Biserka), dev

**12 N CVETNA — NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1); Lazar
 Tržaški, šk.**

Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mt 21, 1-11)

- 13 P Martin I. papež, muč.; Ida, dev.
 14 T Lidvina, dev.; Maksim, muč.
 15 S Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
 16 Č Vel. četrtek (1); Bernardka Lurška, dev.; Benedikt Labre, spok.
 17 P †† Vel. petek (1); Rudolf, muč.; Inocenc (Nevenko), šk.
 18 S Vel. sobota (1); Apolonij, muč.; Eleverij Ilirski, muč.

19 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1-9)

20 P Velikonočni ponedeljek (1); Hilda, dev.; Teotim, šk.

- 21 T Anzelm šk. c. uč.; Konrad Parzham, red.
 22 S Leonid, muč.; Aleksander (Saša), muč.
 23 Č Vojteh (Adalbert, Bela), škof muč.
 24 P Jurij (Igor), muč.; Fidel (Zvest) Sigmarinški; Rogašovci, Videm
 25 S Marko ev. (2); Kalist, muč.; Ermin, šk. muč.

**26 N 2. VELIKONOČNA, (Bela (1); Mati dobrega sveta; Franka, opatinja
 Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19-31)**

27 P Hozana Koterska, dev. (4); Ustanovitev OF

- 28 T Peter Chanel, duh. muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 S Katarina Sienska, dev. c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
 30 Č Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

- 1 P JOŽEF DELAVEC (2); Oriencij (Iztok), šk.; PRAZNIK DELA
2 S Atanazij, šk. c. uč. (3); Celestin (Rajko), muč.

3 N 3. VELIKONOČNA (1); Filip (Zdenko) in Jakob ml. (Rado), ap.
Jezus na poti v Emavs (Lk 24, 13-35)

- 4 P Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, šk.
5 T Gotard, šk.; Angel, muč.; Juta (Iveta), spok.
6 S Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak
7 Č Gizela, opatinja; Domicijan, šk.; Flavij, muč.
8 P Viktor (Zmago) Milanski, muč.; Dezider (Željko), škof
9 S Beat (Blaženko), pušč.; Pahomij, opat, DAN ZMAGE

10 N 4. VELIKONOČNA (1); Antonin, šk.; Gordijan in Epimah, muč.
Jezus dobri pastir (Jan 10, 1-10)

- 11 P Sigismund (Žiga), kralj; Mamert, šk.
12 T Leopold Mandić, red. (3); Pankracij, muč. (4)
13 S Servacij, škof; Mucij, muč.
14 Č Matija, ap. (2); Bonifacij, muč.
15 P Izidor, kmet; Zofija (Sonja), muč.
16 S Janez (Ivan) Nepomuk, duh. muč. (4); Andrej Bobola, muč.

17 N 5. VELIKONOČNA (1); Paskal Baylon, red.; Jošt, opat
Jezus je pot, resnica in življenje (Jan 14, 1-12)

- 18 P Janez I. papež muč.; Erik (Oroslav), kralj
19 T Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
20 S Bernardin Sienski, duh. (4); Akvila, muč.
21 Č Krispin, red.; Valens, škof
22 P Renata, spok.; Marjeta (Rita), red.
23 S Janez de Rossi, duh.; Leon, škof muč.

24 N 6. VELIKONOČNA (1); Marija Pomočnica; Socerb, muč.
Jezus obljudi Svetega Duha (Jan 14, 15-21)

- 25 P Prošnji dan; Beda Čast. duh. c. uč. (4); Gregor VII. papež (4)
26 T Prošnji dan; Filip Neri, duh. (3); Pavlin, muč.
27 S Prošnji dan; Avguštin Canterb. škof (4); Jurij, muč.

28 Č GOSPODOV VNEBOHOD (1); German Pariški, škof; Bernard, duh.
Bogojina

- 29 P Maksim Emonski, škof; Teodozija, dev. muč.
30 S Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand, kralj

31 N 7. VELIKONOČNA (1); OBISKANJE D. MARIJE (2); Markovci
Jezusova velikoduhovniška molitev (Jan 17, 1-11)

- 1 P Justin, muč. (3); Pamfil, muč. ☉
 2 T Marcelin in Peter, muč. (4); Erazem, škof muč.
 3 S Karel Lwanga in tov. muč. (3); Klotilda, kraljica
 4 Č Frančišek Carac. red. ust.; Kvirin iz Siscije, šk. muč.
 5 P Bonifacij, šk. muč. (3); Svetopolk, muč.
 6 S Norbert, šk. red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof

7 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Robert, opat; Ana Garzia, dev.
Prejmite sv. Duha (Jan 20, 19-23)

- 8 P Marija, Mati Cerkve (2); Medard, škof; Severin, škof**
 9 T Efrem, diakon c. uč. (4); Primož in Felicijan, muč. ☽
 10 S Janez Dominici, dubrovn. šk.; Bogumil, škof
 11 Č Barnaba, ap. (3); Feliks (Srečko), muč.
 12 P Janez Fakundski, red.; Adelhajda (Adela), dev.
 13 S Anton Padovanski, red. c. uč. (3); Peregrin, muč.

14 N SV. TROJSTVO (1); Elizej, prer.; Valerij in Rufin, muč.
Oče pošlje Sina na svet (Jan 3, 16-18)

**G. Petrovci
 M. Nedelja
 Odranci**

- 15 P Vid, muč. (4); Germana, dev.
 16 T Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido, red,
 17 S Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof ☽
18 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Amand (Ljubo), škof
 19 P Romuald, opat (4); Julijana Falc. dev.
 20 S Silverij I., papež muč.; Florentina (Cvetka), spok.

21 N 12. NAVADNA (2); Alojzij (Vekoslav) Gonz. red.; Evzebij, šk.
Jezus uči apostole (Mt 10, 26-33)

- 22 P Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4)
 23 T Agripina (Grušenjka), dev. muč.; Jožef Cafasso, duh.
 24 S ROJSTVO JAN. KRST. (Ivan) (1); Kres; **Ljutomer, Razkrižje**
 25 Č Viljem (Vilko), opat; Doroteja, dev.; Prosper, šk. ☽
 26 P JEZUSOVO SRCE (1); Vigili (Stojan), šk. **Velika Polana**
 27 S Marijino srce (4); LADISLAV, kr.; Ema; Ciril Aleks. šk. c. uč.
Beltinci

28 N 13. NAVADNA (2); Irenej (Hotimir), šk. muč.; Potamijena, muč.
Lastnosti Jezusovih učencev (Mt 10, 37-42)

- 29 P Peter in Pavel ap. (1); Marcel, muč.; Hotiza, Radgona**
 30 T Prvi muč. rim. Cerkve (4); Emilijana (Milena), muč.

- 1 S Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera (Zvezdana), žena
 2 Č Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.
 3 P Tomaž ap. (2); Helidor (Sončika), škof
 4 S **Elizabeta Portugal. (4); Urh (Uroš), škof; DAN BORCA**

- 5 N **CIRIL IN METOD, slov. ap. (1); Anton Zaccaria, duh. Radenci**
Dobri pastir da življenje za ovce (Jan 10, 11-16)
 6 P Marija Goretti, dev. muč. (4); Bogomila, spok.
 7 T Izaija, prer.; Vilibald, škof; Edelburga, dev.
 8 S Hadrijan (Jadran) III., papež; Kilijan, šk. muč.; Prokop, muč.
 9 Č Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski muč. ⓓ
 10 P Amalija (Ljubica), red.; Rufina in Sekunda, muč.
 11 S **BENEDIKT, opat (3); Olga Kijevska, kneginja; Benedikt v Prekm.**

- 12 N **15. NAVADNA (2); Mohor in Fortunat, muč.; Janez Gvalb. red. ust.**
Prilika o sejevcu in semenu (Mt 13, 1-23)
 13 P Henrik (Hinko), kralj (4); Evgen, šk.; Ezdra, prer.
 14 T Kamil, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 S Bonaventura, šk. c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 Č Karmelska MB (4); Evstahij, škof
 17 P Aleš (Branko), spok. (4); Vesna, muč. Ⓜ
 18 S Friderik (Miroslav), šk. muč.; Arnold, škof

- 19 N **16. NAVADNA (2); Arsen, diakon pušč.; Aurea (Zlata), dev.**
Prilika o ljulki med pšenico (Mt 13, 24-43)
 20 P Marjeta (Biserka), dev. muč.; Elija, prerok
 21 T Lovrenc, duh. c. uč. (4); Daniel (Danilo), prer.
 22 S **Marija Magdalena (Majda), spok. (3); DAN VSTAJE Kapela**
 23 Č Brigita šved. red. ust. (4); Apolinarij, šk. muč.
 24 P Kristina, dev. muč.; Boris, muč. Ⓜ
 25 S **JAKOB (Rado) st. ap. (2); Krištof, muč. Dobrovnik**

- 26 N **17. NAVADNA (2); Joahim in Ana, starša DM; Valens, škof**
Prilika o zakladu in ribah (Mt 13, 44-52)
 27 P Gorazd, Kliment in tov. (3); Natalija (Božena), muč.
 28 T Viktor (Zmago) I. papež; Samson (Samo), škof
 29 S Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 Č Peter Krizolog, šk. c. uč. (4); Angelina, kneginja
 31 P Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, muč. Ⓜ

1 S Alfonz Ligvorij, šk. c. uč. (3); Makabejski bratje, muč.

2 N 18. NAVADNA (2); Evzebij, šk.; Štefan, papež; Porciunkula Jezus nasiti množico s kruhom (Mt 14, 13-21)

3 P Lidija, maked. žena; Avguštin Kažotič, zagreb. šk.

4 T Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena

5 S Posvetitev bazilike M. Snežne (4); Ožbolt, kr.

6 Č Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.

7 P Sikst II., p. muč.; Kajetan, duh. (4); Donat (Darko), šk. m.

8 S Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak, muč.

9 N 19. NAVADNA (2); Peter Faber, red.; Verijan (Jaroš), muč. Jezus hodi po morju (Mt 14, 22-33)

10 P Lovrenc, diakon muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.

11 T Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.

12 S Inocenc XI., papež; Hilarija (Veselka), muč.

13 Č Poncijan in Hipolit, muč. (4); Janez Berhmans

14 P Maksimilijan Kolbe, muč. (4); Demetrij (Mitja), muč.

15 S M. VNEBOVZETJE (V. MAŠA) (1); Tarcizij, m.

Apache, Grad, Turnišče

16 N 20. NAVADNA (2); Štefan Ogrski; Rok, spok. Cezanjevci, Dokležovje Vera kananejske matere (Mt 15, 21-28)

17 P Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), opat

18 T HELENA, (ALENKA) ces.; Florij (Cvetko), muč.

Pertoča

19 S Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik, škof

20 Č Bernard, opat c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok

21 P Pij X., papež (3); Baldvin, kralj, Sidonij, škof

22 S Devica Marija Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof

23 N 21. NAVADNA (2); Roza iz Lime, dev.; Filip Benizi, red. Jezus obljudi Petru prvenstvo (Mt 16, 13-20)

24 P Jernej, ap. (2); Emelija, red., Avrea (Zlata), muč.

25 T Ludvik IX., franc. kr. (4); Jožef Kalasanc, duh (4), Patricija,

26 S Ivana E. Bichier, red. ust.; Rufin, škof

27 Č Monika, žena (3); Cezarij, škof

28 P Avguštin, škof c. uč. (3); Hermes, muč.

29 S Mučeništvo Jan. Krst. (3); Sabina, muč.

30 N 22. NAVADNA (2); Feliks (Srečko), muč.; Gaudencija (Veselka), muč. Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21-27)

31 P Rajmund (Rajko), red.; Pavlin, škof

- 1 T Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
 2 S Maksima, muč.; Antonin, muč.; Kastor, škof
 3 Č Gregor Vel., papež (3); Evfemija, Tekla, Doroteja, muč.
 4 P Rozalija, dev.; Ida, spok., Mojzes, prerok
 5 S Viktorin, škof, muč.; Lovrenc, Justiniani, škof

- 6 N 23. NAVADNA (2); angelska; Petronij, šk.; Makarij, muč.** 3
Jezus naroča spravljivost (Mt 18, 15-20)
 7 P Marko Križevčan, muč.; Regina, dev. muč.
 8 **T Rojstvo DM (Mala maša) (2); Hadrijan, muč.** Tišina
 9 S Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 Č Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.
 11 P Emilijan (Milan), škof; Ertruda (Erna), dev.
 12 S Marijino ime; Gvido, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.

- 13 N 24. NAVADNA (2); Janez Zlatousti, škof. c. uč.;**
Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 21-35)
 14 P POVIŠANJE SV. KRIŽA (2); Notburga, dev.; Črensovci, Križevci 5
 15 T Žalostna Matn božja (Dolores) (3); Melita, muč.
 16 S Kornelij in Ciprijan, muč.; Ljudmila, kneginja
 17 Č Robert Bellarmino, šk. c. uč. (4); Rane sv. Frančiška
 18 P Jožef Kupert, duh.; Irena (Mira) in Zofija (Sonja), muč.
 19 S Januarij, šk. muč. (4); Emilija (Milica), red.; KVATRE

- 20 N 25. NAVADNA (2); Suzana (Lilija), muč.; Kandida (Svetlana), muč** 4
Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1-16)
 21 P Matej (Božidar), ap. ev. (2); Jona, prer.
 22 T Tomaž Villanov. šk.; Kandid (Žarko), muč.
 23 S Paternij (Domogoj), šk. muč.; Marta, dev. muč.; Lin, papež
 24 Č Marija rešit. jetnikov; Pacifik (Gojmir), red.
 25 P Avrelija (Zorka), dev.; Sergij, škof
 26 S KOZMA IN DAMIJAN, muč. (4); Nil, opat Kuzma

- 27 N 26. NAVADNA (2); Vincenc Pavelski, duh.; Hilda, dev.**
Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28-32)
 28 P Venčeslav, muč. (4); Heliodot (Sončika), muč. 5
 29 T MIHAEL, GABRIEL, RAFAEL, nadangeli (2) Veržej
 30 S Hieronim (Jerko), duh. c. uč. (3); Zofija, spok.

- 1 Č Terezija DJ, dev. (3); Remigij, škof
- 2 P Angeli varuhi (3); (Bogoljub), spok.
- 3 S Frančišek Borgia, red.; Evald, muč.; Kandid, muč.

**4 N 27. NAVADNA (2) ROŽNOVENSKA; Frančišek Asiški, red. ust.
Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33-43)**

- 5 P Marcelin, šk.; Placid, red.; Flavija, muč.
- 6 T Bruno, red. ust. (4); Renato, škof
- 7 S Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
- 8 Č Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
- 9 P Dioniz, šk. muč.; Janez Leonardi, duh. (4); Abraham, očak
- 10 S Hugolin, muč.; Daniel (Danilo)

**11 N 28. NAVADNA (2); Emilijan (Milko), šk.; Aleksander, šk
Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1-14)**

- 12 P Maksimilijan Celjski, šk. (3); Edvin, kr.; Serafin, red.
- 13 T Edvard, kralj; Koloman, muč.
- 14 S Kalist I., p. muč.; Gvdencij (Veselko), šk. muč.
- 15 Č Terezija Vel. dev. c. uč. (3); Avrelija (Zora), dev.
- 16 P Hedvika, red. (4); Marjeta M. Alakok, dev. (4)
- 17 S Ignacij Antioh. šk. muč. (3); Rudolf, škof

**18 N 29. NAVADNA (2); Luka ev.; Julijan, pušč. MISIJONSKA
O davčnem denarju (Mt 22, 15-21)**

- 19 P Pavel od Križa, red. ust. (4); Izak Jogues in tov. muč. (4)
- 20 T Vendel, opat; Irena, muč.;
- 21 S Uršula dev. muč.; Hilarion (Veselko), opat
- 22 Č Marija Saloma, žena; Bertila, red.
- 23 P Janez Kapistran, duh. (4); Severin, škof
- 24 S Anton M. Claret, šk. (4); Martin, opat

**25 N 30. NAVADNA (2), ŽEGNANJSKA (1); Krizant in Darij, muč.
Največja zapoved (Mt 22, 34-40)**

- 26 P Lucijan (Svitomir), muč.; Amand (Ljubo), škof
- 27 T Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
- 28 S Simon in Juda Tadej, ap. (2); Cirila, muč.
- 29 Č Narcis, škof; Ermelinda, dev.
- 30 P Alfonz Rodriguez, red.; Marcel, muč.
- 31 S Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

1 N VSI SVETI (1); DAN MRTVIH**Osmero blagrov (Mt 5, 1-12)**

- 2 P Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
 3 T Viktorin Ptujski, šk. muč. (4); Just Tržaški, muč.
 4 S Karel (Drago) Boromej, šk. (3); Vital (Živko), muč.
 5 Č Emerik (Mirko), knez; Zaharija in Elizabeta, starši Jan. Krst. ③
 6 P Lenart (Narte), opat; Sever, šk. muč.
 7 S Ernest, opat; Engelbert, šk. muč.; Vilibrord, šk.

**8 N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Bogomir (Mirko), škof
Pametne in nespametne device (Mt 25, 1-13)**

- 9 P Posv. later. bazilike (2); Teodor (Božidar), muč.
 10 T Leon V. p. c. uč. (3); Andrej Avelin., duh.
 11 S MARTIN (DAVORIN), škof (3); Menas, pušč. Kobilje, Martjanci ⑤
 12 Č Jozafat Kunčevič, šk. muč. (3); Kunibert, šk.
 13 P Stanislav Kostka, red. (4); Didak, red.
 14 S Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc, škof

**15 N 33. NAVADNA (2); Albert Vel. šk. c. uč.; Leopold, knez
Prilika o talentih (Mt 25, 14-30)**

- 16 P Marjeta Škotska, red. (4); Gertruda (Jerica), red. (4)
 17 T Elizabeta Ogrska, red. (3); Gregor Čudodelnik
 18 S Posv. bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, prer. ⑥
 19 Č Narsej, škof; Barlam, muč.
 20 P Edmund, kralj muč.; Feliks Valois, red.
 21 S Darovanje DM (3); Gelazij I., papež

**22 N JEZUS KRISTUS KRALJ VESOLJSTVA (1); Cecilija, dev. muč.
O poslednji sodbi (Mt 25, 31-46)**

- 23 P Klemen (Milojko), p. muč. (4); Kolumban, opat (4)
 24 T Krizogon Ogl. muč.; Flora (Cvetka), dev. muč.
 25 S KATARINA, dev. muč. (4); Erazem, muč. Lendava ⑦
 26 Č Leonard Portomavr., red.; Valerijan Oglejski, šk.
 27 P Virgil, ap. Karantanije; Jožef Pignatelli, red.
 28 S Gregor III., papež; Katarina Labouré; Jakob de Marchia, duh.

**29 N 1. ADVENTNA (1); Saturnin, muč.; DAN REPUBLIKE
Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33-37)**

- 30 P Andrej, ap. zavetnik mariborske škofije (1); Justina, dev.

1 T Natalija (Božena), spok.; Eligij, škof

2 S Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.

3 Č Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.

4 P Barbara, dev. muč.; Janez Damaščan, duh. c. uč. (4)

5 S Saba (Sava), opat; Gerald, škof

6 N 2. ADVENTNA (1); NIKOLAJ, šk.; Apolinar, muč. Dolenci, Sobota
Janez Krst. pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1-8)

7 P Ambrož, šk. c. uč. (3); Agaton, muč.

8 T BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1)

9 S Valerija, muč.; Abel, očak

10 Č Melkijad, papež muč.; Judita, žena

11 P Damaz I., papež (4); Daniel, pušč.

12 S Ivana Fr. Šantal, red. (4); Amalija, muč.

13 N 3. ADVENTNA (1); Lucija, dev. muč.; Otilija, dev., Jošt, spok.
Janez Krst. pričuje o Jezusu (Jan, 1, 6-8, 19-28)

14 P Janez od Križa, duh. c. uč.; Spiridion (Dušan), škof

15 T Kristina, dev.; Marija di Rossa, red. ust.

16 S Albina, dev. muč.; Adelhajda, cesarica

17 Č Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.

18 P Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof

19 S KVATRE; Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.

20 N 4. ADVENTNA (1); Evgenij in Makarij, muč.; Dominik, opat
Angel oznani Jezusovo rojstvo (Lk 1, 26-38)

21 P Peter Kanizij, duh. c. uč. (4); Severin, škof

22 T Demetrij (Mitja), muč.; Frančiška (Branka), red.

23 S Janez Kancij, duh. (4); Viktorija, dev. muč.

24 Č Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.

25 P BOŽIČ GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

26 S ŠTEFAN, prvi muč. (2); Zosim, papež

27 N SV. DRUŽINA (2); IZSELJENSKA; Janez ev. ap.; Fabijola, spok.
Jezusovo darovanje v templju (Lk 2, 22-40)

28 P Nedolžni otroci, muč. (2)

29 T Tomaž Becket, šk. muč. (4); David, kralj, spok.

30 S Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof

31 Č Silvester I., papež; Melanija, opatinja

Zapiski

Pokojnemu predsedniku TITU v spomin

Spomladi leta 1971 je pokojni predsednik obiskal Italijo. Ob tej priložnosti so mu Italijani izkazali posebno čast. Opazovalci njegovega sijajnega sprejema v Rimu so videli v tem željo jugoslovanske sosedice, da prikaže veličino Titove osebnosti.

Ko je bil v Italiji, je obiskal 29. marca 1971 tudi papeža Pavla VI. Papež ga je sprejel v vatikanski knjižnici.

Obisk je objavil svetovni tisk na najvidnejših mestih in ga ocenil kot dogodek izjemnega pomena. Srečanje jugoslovanskega predsednika s poglavarjem katoliške Cerkve je svetovni tisk označil »kot prvi uradni obisk neke komunistične države v Vatikanu«. Poročevalci so izražali mnenje, da je ta obisk »nov močan dokaz prilagodljivosti in življenjskosti Titove neuvrščene politike, njegove samostojnosti in njegove neodvisnosti v borbi za mir in napredek.«

Zaradi tega nobeden izmed vodilnih svetovnih časnikov ni pozabil navesti Titovih besed papežu Pavlu VI.: »Drago mi je, da lahko poudarim, da so si pogledi Sv. sedeža in Jugoslavije v najvažnejših problemih sveta, kakor o nujnosti njihovih rešitev, zelo blizu, kolikor niso celo enaki.«

»Papež Pavel VI. — ugotavljajo časniki — je izrazil priznanje predsedniku Titu za njegovo vztrajno prizadevanje za mir na svetu in za medsebojno sodelovanje.«

Svetovni časniki so pisali, da je srečanje Tita s papežem Pavlom VI. uspeh vatikanske diplomacije in da je bil to najdaljši sprejem, ki ga je imel papež Pavel VI. s katerim koli tujim državljanom.

S poročilom o srečanju Tita s papežem Pavlom VI. se želimo oddolžiti spomenu velikega človeka in državnika predsednika Josipa Broza Tita.

V. N.

Naše najstarejše pesmi

Letos si bomo ogledali eno od mnogih zelo starih božičnih ali kólednih pesmi, kakor so jim rekli naši Goričanci. Njena v Prekmurju ohranjena najstarejša oblika je zapisana v t.im. najstarejši martjanski pesmarici, ki je nastala vsaj v 17. stoletju in jo hranijo v mariborski vseučiliški knjižnici. Tam ima še močno kajkavsko obliko, v jeziku, kakršnega so uporabljali v cerkvi in pri domačih molitvah ter pesmih od konca 11. stoletja, ko so dolnje prekmurske župnije pripadle zagrebški škofiji. Glasi se:

Hvaleno boidi Deite
ki nam je gnes rodgjeno,
od edne čiste Device, nam vsem na veselje,
da bi rodjeno ne bilo, tako bi bilo ostalo,
v pekli vse kerščanstvo, oh ti slatki Jezusek,
ka si ti rodjen Človik od pekla nas odbrani.

Esaiš Profeta tako je popisal, narodil se od Deive
tako veli Mešiaš, nad koga se porodom
vsi Angjelje veseli, ki ie zveličitel
od njegova naroda, veselje nazveisti se
naj preda pasterom.

Vzemmo zato na pamet Angjela beseido,
ki tak reče Jožefu njega veseleči:
Ovo prime Maria sina od Dúha svetoga
ki se Jezuš zove i to je zveličitel,
on svojom svetom smertjom nas pekla mentuval.

Nad teim se veselimo, Kristuša dičimo,
ar se je za nas rodil, da mi ne zginemo,
hvalo daimo mi njemu, sveta Duha prosimo,
da v njem ne zdvoimo, ar ki vu njem vörujo,
nigdar oni ne zginó, neg' zveličani bodo. Amen.

To težko čitljivo in ponekod pomanjkljivo besedilo smo popravili ter ga seve prepisali v naš črkopis. Samo mimogrede povemo, da je ta pesem zapisana približno istočasno v raznih hrvaških rokopisnih pesmaricah, v madžarskem prevodu pa natisnjena npr. v znameniti zbirki Cationale Catholicum, ki jo je priredil János Kájoni (Csiksomlyó, 1676). Pri nas jo imajo tudi rokopise pertočka in senička pesmarica (18. stol.); Mikloš Kuzmič pa jo je objavil v Knigi molitveni 1783 v taki obliki:

Hváleno bojdí tó Dejte, na svejt dnes rodjeno,
od edne čiste Divice nám vsejm na veselje.
Da bi rodjeno ne biló, tak bi gvúšno ostalo
v skvárjenji vse lústvo; oh ti sladki Jezušek!
da si ti rodjen Človik, od pekla nás bráni.

Ežaiáš te Prorok nam je tak popisao:
narodí se od Dejve, tak veli, Mešiáš,
nad šterim so se taki Angjelje veselili;
ár je Zveličíteo i od njeg'va naroda
radost so nazvejstili najprvle pastérom.

Vzem'mo záto na pamet te angjelske reči,
ki je pravo Jožefi, njega veseléči:
Ovo príme María Siná od Duhá svét'a,
ki se Jezuš zové, tou je tou Zveličíteo,

on svojom svétom smrtjom nás pekla mentúje.
Nad tejm se veselimo. Kristuša dičimo;
ás se je za nás rodio, naj mi ne prejdemo:
hválo dajmo tak Bougi, s. Dúhá prosimo,

da v njem ne zdvojimo; ár ki vu njem vörjejo,
nigdár oni ne prejdo, neg' zveličani bodo. Amen.

Kako se je ta pesem v ponatisih Kúzmičevega molitvenika širila in živela med nami kar dvesto let — saj jo najstarejši pri nas še poznajo, kot tudi mnoge druge starinske pesmi! — to je obširna in lepa zgodba o življenju naših pesmi.

Živela pa pesem — kot mnoge druge — ni le med katoličani, marveč tudi med luterani — evangeličani, saj jo je šest let za Miklošem Kúzmičem natisnil v Nouvem Gráduválu (Sopron, 1789) Mihal Bakoš. Tudi on jo je moral vzeti iz rokopisnih pesmaric, mogoče prav iz ohranjene nam martjanske ali kake izgubljene ali nam danes neznane. Njegovo besedilo se komaj loči od Kúzmičevega. Začetek se glasi:

Hvál'no bojdí to dejte,
Na svejt dnes vsejm rodjeno ...

Tuintam je jezikovno kaj spremenil. Prireditelji evangeličanskih pesmaric za njim (M. Barla, J. Kardoš) pa te pesmi niso več objavili, kakor tudi drugih starih ne, ki so bile nekoč skupne katoličanom in evangeličanom. Prav v Bakoševi pesmarici in v rokopisnih pesmaricah je mnogo takih pesmi, saj so ti prireditelji bili tudi navezani na čustveno vernost (smer pietizma v 18. stoletju, ki so ji pripadali tudi naši pisatelji tistega časa). Njihovi nasledniki v prvi polovici 19. stoletja pa so — pač pod vplivom madžarskih pesmaric — skušali pregnati vse bolj čustveno iz cerkvenih pesmi in so opevali bolj razumarske, večkrat precej ponavljajoče se pojme in predmete na poučen način, ki je tudi izgubil mnogo pesniškega.

Vinko Škafar

Poglabljanje verske izobrazbe v Pomurju

Že drugič je v beltinski veroučni dvorani, sodobno urejeni in prostorni, potekal od 7. do 16. 3. 1980 teološki tečaj o perečih vprašanjih za vse zanimajoče se pomurskega pastoralnega področja. Na njem se je imel odkrito iščoči pomurski človek priložnost spoprijemati z iskanjem odgovorov na vprašanja, ki se pojavljajo v našem času in prostoru ter zahtevajo nov premislek. Saj so predavanja na teološkem tečaju skušala odgovarjati na pobude, ki jih daje življenje, takšno, kakršno je z vsem, kar ga tare in vznemirja, z vsem, kar ga vodi v obup ali mu daje upanje (R. Koncilija).

Prvi večer je spregovoril škof-kapitularni vikar iz Maribora dr. Vekoslav Grmič, ki je imel izhodiščno predavanje na tečaju o Kristusu: »KDO PRAVIJO LJUDJE, DA SEM?« Škof Grmič je začel svoje predavanje s postavljenim vprašanjem atomskemu fiziku J. R. Oppenheimerju o najpomembnejšem dejstvu v svetovni zgodovini. Ali je to razvoj znanosti do vrha, ki je dosežen danes, ali Kristusov prihod na svet? In Oppenheimer je proti pričakovanju odgovoril: »Prihod Jezusa Kristusa presega po pomenu vse, kar nas je mogla naučiti znanost«.

Ob Jezusu Kristusu so se vedno ustavljali verni in neverujoči, kristjani in zastopniki drugih verstev in se ustavljajo tudi danes. Osebnost Jezusa Kristusa je z ene strani tako izzivalna, da ljudje preprosto ne morejo ravnodušno in neprizadeto mimo nje, z druge strani pa je ta osebnost tako bogata, da je ni mogoče na primeren način prikazati niti z besedo niti z življenjem. Škof se je v predavanju omejil na nekatere skupine odgovorov, saj je vprašanj in odgovorov, v zvezi s Kristusom, toliko, kolikor je ljudi, in zato vseh ni mogoče podati.

Najprej se je pomudil ob raznovrstnih podobah o Kristusu in odgovoril na vprašanje, kdo je bil in je Jezus Kristus. V začetku je omenil odgovore zunaj cerkvene družbe. Eni vidijo v Jezusu Kristusu predvsem pripadnika judovskega naroda, čeprav člana naroda, kakršnih je bilo malo. Drugi ga imajo za judovskega pridigarja in učitelja. Humanistična podoba slika Jezusa Kristusa kot velikega človeka. Nekateri marksistični misleci ga predstavljajo kot revolucionarja in borca za pravičen družbeni red. Božje kraljestvo, ki ga je oznanjal, pomeni drugim brezrazredno družbo. Naslednjo podobo o Jezusu Kristusu zunaj okvirov Cerkve najdemo med mladino, ki je nasprotna današ-

Spomladanski verski večeri v Beltincih

nji civilizaciji in zato tudi ta podoba nasprotuje meščanski miselnosti. Te različne podobe Jezusa Kristusa, lahko bi še druge naštevali, so sicer nepopolne, vendar lahko iz njih razberemo, da vidijo v Kristusu izrednega človeka.

Končno se je prvi predavatelj zaustavil ob odgovoru Cerkve, ki je bil izoblikovan v svojih temeljnih potezah že v prvih stoletjih krščanstva. »To je namreč odgovor, ki ga razberemo iz evangelijev in skuša podati čim popolnejšo, čim bolj celotno podobo Jezusa Kristusa. Odgovor je, kakor so ga dali tisti, ki so bili na poseben način poklicani, naj bodo njegove priče. Odgovor je, kakor se je izoblikoval ob delovanju božjega Duha v Cerkvi in ob enostranskih, delnih odgovorih tistih, ki so nasprotovali pričevanju Cerkve. Tako je prišlo tudi do kalcedonske formule, ki izraža temeljno resnico o Jezusu Kristusu, da je pravi Bog in pravi človek, da je torej tudi resnični Odrešenik. Jezus Kristus je za vernika in Cerkev samorazodevanje Boga.

Jezus Kristus pomeni človekovo sedanost in njegovo upanje za prihodnost. Kot Odrešenik osvobaja človeka greha in vsakega suženjstva, tudi suženjstva smrti in strahu pred njo.

Drugi dan je spregovoril beltinski domačin in sedanji dekan slovenske teološke fakultete prof. dr. Štefan Steiner. V predavanju je skušal dati odgovor na zastavljeno vprašanje: »KJE ISKATI ČLOVEKOVO DOSTOJANSTVO?«. Ob naštevanju različnih načinov mišljenja človeštva se je predavatelj

posamično vpraševal: Kje iskati človekovo dostojanstvo vpricho krvoločnosti močnejših? Kako braniti človekovo dostojanstvo pred izkoriščevalci, pred krivičnim razlikovanjem, pred spretnimi sleparji, pred nečloveštvom v ljudeh? Od odgovora na to vprašanje sta zelo odvisna naš odnos do človeka in naše ravnanje z njim. Odločilnega pomena je vprašanje, kaj je tisto, kar ustvari človekovo dostojanstvo, kje je to dostojanstvo usidrano, iz katerih osnovnih danosti izhaja.

Dr. Steiner je iskal odgovor na to vprašanje v prvem delu predavanja s človeško mislijo, z naravnim človeškim razumom, v drugem delu pa s pomočjo krščanskega razodetja. Odgovor bi lahko strnili v ugotovitvi, da kaže iskati človekovo dostojanstvo z ene strani v človeku samem, ki je oseba, toda to dostojanstvo dobiva svoj temelj in svojo dovršitev samo v Bogu.

Mariborski teolog dr. Jože Rajhman se je v predavanju vpraševal: »OD KOD SI, ČLOVEK?« Razumljivo je, da si je človek v vseh časih prizadeval najti odgovor na svoja vprašanja, od kod je, kam gre, kakšen je smisel njegovega zemeljskega potovanja. Vedno znova o tem vprašuje, čeprav je krščanskemu človeku na voljo katekizemska resnica o stvarjenju človeka. Ta katekizemska resnica je povzetek biblične pripovedi o stvarjenju človeka, iz nje je razvidna tudi izpeljana resnica o njegovi prihodnosti. Prof. Rajhman, z njemu znano bistrino, analizira človeko zgodovinskost in konča svoje razmišljanje s Teilhardovo teološko vizijo nastanka človeka in na vprašanje: »Od kod si, človek? odgovarja s temeljno teološko resnico: »Človek, ti si od Boga!«

Medškofijski asistent za pastoračijo študentov iz Ljubljane Rudi Koncilija se v predavanju »IZZIV MINLJIVOSTI« spoprijema z minljivostjo, temeljno danostjo človekovega zemeljskega bivanja, ki ustvarja nekakšno nezadovoljnost. »Minljivost je kakor nepremagljiva zver, ki neprestano neizprosno odžira naše zemeljsko bivanje. Vsak dan, ki je minil, ti resnobno naznanja: tvoje življenje je spet za en dan krajše«. Na koncu predavanja je razpravo zлил v molitev: »Bog večnosti, Gospodar minljivosti! Sredi vesoljnega razpadanja si ti moja skala. Zato v brk grozljivi obkoljenosti z ničem preteklosti in ničem prihodnosti v tem svetlem drobcu brez dimenzij, ki mu je ime sedanjost, mirno pravim: Blagoslovljena minljivost, ki me ne neha in me ne bo nikoli nehala izzivati k nujnim dejanjem. Gospod, vsak milostni trenutek naj bom s teboj stvarnik, s Teboj odrešenik, s Teboj posvečevalec sveta«.

Predzadnje predavanje je na tečaju izrekel novi ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar. Snov njegovega razmišljanja je bilo vprašanje: »SEM KOMU ODGOVOREN?«. Prepričanje, da je vsakdo komu odgovoren, je tako splošno, da noben pameten človek tega ne taji. Odgovori na vprašanje, komu sem odgovoren, pa so kljub neposrednim osebnim izkušnjam zelo različni. Eni trdijo: odgovoren sem samemu sebi in lastni vesti. Drugi pravijo: bližnjemu in družbi. Spet drugi govorijo o odgovornosti pred zgodovino ali pred neko nevidno skrivnostno usodo. Verni kristjani se zavedajo svoje odgovornosti pred živim Bogom.

Nadškof Alojzij je v prvem delu skušal določiti, kaj je odgovornost, v drugem delu predavanja pa je primerjal tri odgovore na zastavljeno vprašanje »komu sem odgovoren?«: odgovornost pred družbo, pred lastno vestjo in pred Bogom. V tretjem delu pa je omenil nekaj praktičnih misli o načinu odgovornosti. Predavanje je sklenil z mislijo: »Naj bo človekova oblika smrti

prometna nesreča, medicinsko ugotovljeni konec življenja, ali exitus po dolgi nezavesti v bolnišnici, ali pa zavestna priprava na srečanje z Bogom v pogovoru z ljudmi tedaj, ko umira, če ga spremljajo in z njim molijo, ali v upornosti do zadnjega diha, vedno je smrt zadnji odgovor na božji klic in zadnji dokaz, kako je človek odgovoren Bogu in končno samo njemu. Ob smrti ugasne odgovornost pred družbo in pred človekovimi zakoni, odgovornost v vesti in pred vestjo dobi svojo zadnjo razsežnost pred Bogom, edino, kar ostane in kar ima veljavo za večnost».

Zadnji večer pa je še spregovorila poročena žena iz Ljubljane, ki je pred letom dni v prometni nesreči izgubila tri šoloobvezne otroke, prof. Vanja Kržan. Skušala je dati odgovor na zastavljeno vprašanje, ki je bilo obenem naslov predavanja: »JE BIL SPOČET ČLOVEK?«. V začetku predavanja je povedala, da jo je ob sestavljanju tega razmišljanja o človeškem življenju »bolj kot kdajkoli prej prevzelo spoznanje, da se vsako življenje prične s prvo celico, da je enkratno in neponovljivo in da ne bi bilo niti mene, mojega moža, bratov, sester in prijateljev, skratka nobenega izmed nas, če bi naše matere prekinile naš razvoj v trenutku, ko je bilo naše življenje šele ena sama celica, ali kasneje na katerikoli stopnji razvoja nosečnosti. Prav tako ne bi bilo nobenega od mojih otrok, če bi jim kdajkoli odrekla možnost za nadaljnji razvoj v svojem telesu. V meni je ponovno zaživelo spoznanje, da sta posredovanje človeškega življenja in z njim vred neslutena dobrina večnega življenja odvisna tudi od nas ljudi».

Tudi na drugem teološkem tečaju za laike v Beltincih se je tisto glavno, pogovor, začelo šele po predavanju. Množičen obisk in pogovori s predavatelji na primerni višini so pokazali, da je tudi ta tečaj zadel v živo.

Če čutiš verska vprašanja in iščeš na nje današnjemu času in prostoru primerne odgovore, si vabljen spet na podoben tečaj v marcu 1981 na istem kraju.

Lojze Kozar in Vilko Novak:

„Nepoznano Prekmurje“

Pričevanja o madžarski zasedbi 1941 — 1945

Petintrideset let je že minilo od osvoboditve po zadnji vojski. Mladi komaj kaj vedo o razmerah med tujo zasedbo; več se učijo o nemški in italijanski zasedbi Slovenije ter borbi proti njej — skoro nič pa ne slišijo in berejo o madžarski zasedbi Prekmurja. Četudi je nekaj napisanega o tem, pride to le redkim v roke in je tudi večkrat površno, pristransko, marsikaj pa sploh ni zapisano in opisano. Pa ni prav! Kako si npr. želimo in moramo vedeti marsikaj iz naše davne preteklosti; pa še o narodnostni in družbeni zgodovini 19. stoletja vemo zelo malo, posebno v Prekmurju. Zato bi morali, dokler še živimo starejši, ki smo to žalostno dobo sami doživljali, zbrati čim več podatkov, resničnih, zanesljivih in to objaviti. Zgodovine niso »delali« le nekateri izbranci, živeli in delali smo jo vsi, vsakdo na svoj način: eni tvorno, drugi trpno, s prenašanjem in tihim trpljenjem, o katerem nihče ne piše. Zato sem se odločil, da se pogovorim o tistem času z vseučiliškim profesorjem dr. Vilkom NOVAKOM, našim rojakom iz Beltincev in da objavimo v prevodu njegov članek

iz 1942, s katerim je javno zavrnil lažno madžarsko uradno politično trditev, da nismo Slovenci, ampak neki »Vendi«.

— LK: Kdaj si prišel po zlomu Jugoslavije v Prekmurje in kako?

— VN: Bil sem od decembra 1938 profesor na gimnaziji v Kranju. Živo pomnim letala nad našim mestom v nedeljo 6. aprila 1941 in véliki petek, ko so Nemci vkorakali v mesto. Podoživljam tisto strahotno moro, ki nas je tlačila tiste dni pred tem dogodkom — zdelo se mi je, da se podira svet, nisem si mogel misliti življenja po tem — spominjam se pobitosti, strahu ves tisti mesec. Profesorji smo se zbrali vsak dan v šoli, pred katero je bila straža in smo imeli posebne dovolilnice za vstop. Pogovarjali smo se o dogajanju, kolikor smo zvedeli o njem — in imeli smo srečo, saj so na Štajerskem že zapirali . . . Ko sem to slišal in tudi, da so Prekmurje že zasedli Madžari, sem se odločil, da odidem z družino domov, pa naj se zgodi karkoli. V Kranju so še dajali dovolilnice za potovanje v Ljubljano in šel sem tja ter zaprosil dovoljenje za izselitev. »Kaj?« se je začudil častnik, toda takoj mi ga je dal. Po hištvo in knjige smo skrili pri neki kolegici in nekem dijaku ter v soboto odpotovali v Ljubljano — z otroškim vozičkom (za enoletnega sina) in najnujnejšim . . .

V nedeljo smo se poslovili od ljubljene Ljubljane, v strahu, ali jo bomo še kdaj videli . . . V ponedeljek smo sedli na vlak, ki nas je pri Litiji pripeljal čez »nemško mejo«, v Pragerskem smo prestopili, kot tolikokrat prej. V Celju se nam je pridružil prijatelj in sošolec Jože Maučec iz Bogojine, ki je bil tam profesor. Nekje pri Slovenski Bistrici smo morali peš čez pokvarjen predor in na drugi strani na nov vlak. Ker je le-ta peljal v Radgono, smo morali v Ljutomeru izstopiti. Kako naprej? Celó otroški voziček je vlak odpeljal dalje in smo ga čez nekaj dni — čudo! — dobili nazaj . . . Spomnil sem se na nekdanjega mariborskega svojega učenca Šumaka in šli smo k njim. Mama je velela zapreči konje, da so nas odpeljali do Mure. Tu je bil veržejski most podrt, vendar smo s prenašanjem (kot kozo in zelje . . .) prišli čez viseče deske in tramove . . . Madžarski vojak pa nam je na madžarske besede dovolil prestopiti novo »mejo« . . . Tako smo v mraku prišli v Dokležovje, kjer so pri tetici znova zapregli in nas že pod zvezdami pripeljali v Beltince.

— LK: — Kako je bilo prve dni doma in kje si se priglásil?

— VN: — Mama mi je takoj naslednje jutro rekla: notárjuš se je že zanimal záte, kje si . . . Vedel sem, kaj pomeni »notárjuš« — madžarski občinski tajnik, vsemogočni politični zastopnik, saj mi je na začetku prve vojske notárjuš poslal očeta v smrt, ker je govóril proti vojni . . . Zato sem šel kar na občino, dve hiši od nas in se predstavil. »Smo že slišali za vas, vi ste pisali proti Madžarski in Madžarom . . .« itn. me je sprejel. Rekel sem, da ne proti Madžarom, marveč zgodovinsko resnico in da sem celó prevajal iz madžarskega slovstva, celó enega glavnih pesnikov — Madáchá, za kar sem dobil odlikovanje od madžarskega PEN kluba (mednarodnega društva psateljev) . . . »To ni nič!« — me je zavrnil notar, — »važno je, da ste pisali in delali proti nam!«

Po tem sprejemu res ni bilo prijetno čakati, kaj bo z menoj. Menda pred sredino junija smo dobili povabilo na sobočko gimnazijo. Tu je bil postavljen za začasnega ravnatelja P. Németh, matematik iz Žitkovec. Madžarska vojaš-

ka uprava — na predlog župana Hartnerja in drugih — ni hotela priznati osmošolcem mature na podlagi jugoslovanskega spričevala, zato so nas nekatere domačine »začasno« sprejeli v službo, da smo izprašali maturante pred predsednikom komisije, prof. Aleksandrom Mikolo in včasih tudi pred navzočim polkovnikom, poveljnikom vsega zasedenega Prekmurja. Spraševal sem francoščino — prevajali so Kolednikov prevod Jurčičevega Deseta brata ... in nemščino.

V razgovoru smo Mikolo vprašali — bil je doma v Gornjih Petróvcih — kako si zamišlja pouk na gimnaziji in je odgovóril: Samo v kranjskoj slovenščini, vej pa drúgi jezik ne vejo dijácke... Ta izjava ni bila še nikjer zapisana. Toda Mikolovo popuščanje dejanskim razmeram in potrebam so kmalu zavrnili soboški mogotci — in dalje v Sombotelu in Pešti — in docela odri-nili tudi kot svetovavca tistega Mikolo, ki se je zavzemal za madžarsko Prek-murje na mirovni konferenci in izdajal iredentistično Domovino 1920 — 22.

V članku omenjeni profesorji od leve proti desni: Jakob Karel, † Jože Maučec, Vilko Novak, Aleksander Mikola, Pavel Nemet, Štefan Kolenko

— LK: — Kako je bilo prvo šolsko leto na gimnaziji?

— VN: — O tem beremo lahko v knjigi Prekmursko šolstvo (B. Horvat — M. Kokolj, 1977) in še kje. Navajam le: »Čeprav na videz politično neaktivna, je ostala večina kmečke mladine (v gimnaziji) narodno trdna in odporna... ohranila je trdno zavest pripadnosti k slovenstvu. Njo so ta štiri leta dušila, a udušiti je niso mogla« (str. 405). To radi pozabljajo, ko govorijo o tistih naših

dijakih, ki so padli in umrli v taboriščih. Tem velja posebna čast in naša hvaležnost, vsem drugim, ki so vztrajali in ostali, pa pravtako velja vsaj priznanje. Sam sem poučeval v »prekmurski« paralelki 7. in 8. razreda nemščino (nikar ne pišite »vendska« in »vendščina« — to smemo rabiti le v prevodu navedbe) in slovenščino, kakor sva jo imenovala z Jožetom Maučecem, ki sem ga pritegnil k temu delu, da mu ni bilo treba poučevati madžarske zgodovine in zemljepisa, česar mu takó niso zaupali. Uporabljala sva za branje moj Izbor prekmurske književnosti (Cvetje, 1936), Kalendare Srca Jezušovoga — iz enega so se na pamet naučili Avgusta Pavla pesem Slovó... In pisali smo sevé v gajici, kar sem jim uteméljil s tem, da jo je Agustič uvedel že 1878, katoličani pa so jo dosledno uporabljali od 1913. Toda šolski nadzornik Rhosócy je to zvedel in me poklical na zagovor — njegova tajnica, moja sošolka v prvih razredih gimnazije, še živi in lahko potrdi, kako sva se »dajala«. Tudi on mi je nekoč prej zabrusil, da moj prevod Madácha in PEN-ovo odlikovanje »ni nič« (1956 je o tem prevodu v Pomurskem vestniku še ostreje pisal V. Šiftar, češ da »takih del ne potrebujemo«, nad čimer se madžarski izobraženci zgražajo...) Kar strogo je prepovedal »slovenski črkopis« — toda ni mogel prepovedati izraza slovenski, Slovenci in naše slovenske slovnice...

— LK: — Tvoj tedanji dijak piše (Stopinje za 1979, 82), da si dijakom rekel: »Jaz vas bom poučeval slovenski jezik... Vi ste Slovenci in ne Vendi. Ne priznavam nobenega madžarskega pravopisa v slovenskem jeziku, pišite v gajici«. Drugi tvoj dijak, danes slavist Jože Filo, pa piše (Pomurski vestnik 13. okt. 1955): »Veliko pozornost je zbudil med dijaki članek prof. Vilka Novaka, ki ga je objavil v madžarski leposlovni reviji »Élet«... Prof. Novak je v tem članku na lep in miren način povedal resnico o Prekmurcih. Toda že to je bilo preveč... In prof. Novaka so premestili...« Kako je bilo s tem članekom? Kako si prišel na misel, da ga napišeš?

— VN: — Madžarski profesorji na gimnaziji so bili z nami kar prijazni, čeprav jih je bodlo že to, da npr. z Maučecem (in mogoče kdaj še kateri) nisva pozdravljala kolegic: Kezétcsókolom (poljubljam vam rokó), kar je še dandanes na Madžarskem dostojno in potrebno... Dobro so bili obveščeni glede nas o vsem, po vrsti so prihajali k meni na »protokolarni« obisk in videli, da niti moja žena niti otroka ne kažejo volje (pač pod mojim vplivom, so mislili), da bi se učili madžarščine. Prijatelji smo bili le z enim od novih kolegov: z Metodom Petráševičem, sinom grškokatoliškega duhovnika; sam je bil absolviran teolog in odličen profesor latinščine ter zgodovine. Ukrajinec ves, ki se ni bal tudi Madžarom povedati kake grenke, dijake pa je učil s pomočjo Pipenbacherjeve Latinske slovnice in uporabljal slovenske zgodovinske učbenike, da so ga boljše razumeli. Znal je na pamet vse jugoslovanske vlade od 1919 dalje, poznal našo zgodovino in se za vse zanimal. Žal po vojski nismo dobili stika z njim, le enkrat je poslal novoletni pozdrav v cirilici.

Da pridem že k članku! Med madžarskimi mladimi profesorji je bil tudi Béla Bálint, suh in gibčen, nadarjen, jezik je imel v oblasti ustno in pismeno. Poleg mnogih članstev v strokovnih društvih je letno poročilo navajalo tudi, da je zaupnik »državnega varstva«. Takoj se je zanimal za vse, kar je bilo napisanega o Prekmurju tudi v slovenščini — pa ne pri nas — in dajal je zanesljivim dijakom to prevajati. Tako so nastajali njegovi članki ne le za soboško glasilo, marveč počasi tudi za revije — z znanstvenimi videzom, vse pa ostro in trho

protislovensko. Tako me je nekega pomladnega dne med odmorom na gimnazijskem dvorišču — prvič! — naprosil, da bi pregledal njegov članek za šolsko letno poročilo, ki so ga na Madžarskem redno tiskali, in mu povedal svoje mnenje. Samo nasmehnil sem se in dejal: saj poznaš moje mnenje, prav nasprotno tvojemu, ki je brez dokazov o »vendstvu« prekmurskih Slovencev in vsa lajna, ki smo jo že leto dni poslušali ter brali.

Stvar me je pa grizla in popoldne sem sédel ter napisal v slogu preproste naloge kratek članek, ki je posredno ugovarjal vsemu, kar bo objavljeno v šolskem poročilu. Poslal sem ga peštanskemu katoliškemu tedniku Élet (Življenje), ki je objavljial poleg leposlovja tudi poljudne strokovne članke. Tako je 5. julija 1942 v 23. letniku te revije (eden od urednikov je bil romanopisec Gábor Thurzó, ki je pred kratkim umrl) na str. 526—27 bil natisnjen člančič: Az ismeretlen Muravidék, ki naj bo tu preveden kot pričevanje o tedanjem času z vsem, kar mu je sledilo.

Nepoznano Prekmurje

Mnogi niti njegovega imena ne poznajo, mnogi pa zamenjujejo Medmurje in Prekmurje. Tisti, ki poznajo vsaj njegovo ime, pa si niso na jasnem, kakšen pojem in kako resničnost izraža beseda Prekmurje (Muravidék). Resnično so tudi taki, ki živijo v Prekmurju, toda neznana jim je duša Prekmurja, ne razumejo njegovih vprašanj.

Prekmurje je tisto med Rabo in Muro ležeče ozemlje, približno 1000 km², ki so ga 16. aprila 1941 znova pripojili od Jugoslavije madžarski državi. Upravno obsega ves sobočki okraj Železne županije in del monoštrskega okraja, v Zalski županiji pa lendavski okraj. Število prebivalcev je približno 100.000. Njega obmurski del je ravnina, njegov večji del pa 100 — 400 metrov visoka gričevnata pokrajina. Do jugoslovanske agrarne reforme je bilo več kot četrtina zemlje last enajstih veleposestnikov. Povečini iz malih kmetov obstoječe prebivalstvo v hribovitih krajih, kjer je mnogo gozda in je ilovnata zemlja nerodovitna, se ne more preživiti od zemlje. Zato so tisoči hodili na sezonsko delo v Francijo in Nemčijo. Ker večje tovarne ali industrijskega podjetja v pokrajini ni, je socialno vprašanje še vedno zelo težko.

Za krajino so značilni obrežje vrtnčaste, naglo tekoče Mure, obdano z jelšami, s hrumečimi vodnimi mlini, na širni ravnini z jagnjedi in akacijami obrobene široke bele ceste, v hriboviti pokrajini (Goričko) pa na pobočjih in slemenih gričev raztresene hiše in vinske kleti. Z več mest hribovitega sveta se odpira zelo lep razgled na valovito gričevnato okolico.

Vasi so po vsej pokrajini zelo nagosto postavljene. Med skrbno negovani mi sadovnjaki poteka tiho, skromno in težko vsakdanje življenje ljudstva. Vasi so zelo čiste. Mnogo je še s slamo kritih lesenih in iz ilovice zgrajenih hiš, v katerih je povečini le ena soba. Prebivalstvo pridno goji živinorejo. Tudi domače obrti so razvite v manjši meri, tako lončarstvo in izdelovanje pečnic ter tkalstvo.

Preteklosti, kulture, duševnosti, želja in težav tega ljudstva površni potniki in poslovni ljudje ne spoznajo. Poznavanje le teh terja globoko in mnogostransko raziskovanje, sožitje z ljudstvom in čutenje z njm. V Prekmurju prebivajoče ljudstvo je ostanek starih panonskih Slovencev in se v lastnem

jeziku imenuje le *Sloven, Slovenec*. Medtem ko jih madžarska znanost (Bellosics, O. Asbóth, Melich, Pavel, Gunda) navadno imenuje »domovinske (madžarske, hazai) Slovence«, jih splošna raba označuje v zadnjem času na podlagi ukoreninjene napačne razlage besed kot »Vende«. István Knieza (prof. slavistike na peštanski univerzi, op. prev.) pravi: »Nemci namreč imenujejo Slovene Winden, njihov jezik windisch, odtod tudi madžarsko ime vend za zahodnomadžarske Slovence« (A magyarság és a szlávok, str. 16).

Iz zgodovine Prekmurja sta nam ostala dva spomenika: 23.000 evangeličanskih duš iz dobe reformacije in nekaj zelo dragocenih gotskih *umetnostnih spomenikov*. Med poslednjimi je na prvem mestu turniška cerkev s prvotno romanskim svetiščem, ki so jo v drugi polovici XIV. stoletja prezidali v gotškem slogu. Njene znamenite freske, ki ponazarjajo posamezne prizore iz kronike sv. Ladislava, je naslikalo več slikarjev, toda med njimi je znano le ime Janeza Aquile, ki je tudi stavbenik martjanske cerkve (1392) in obenem njen slikar. Zanimiva je tudi selánska romanska kapela-rotunda, tudi okrašena s freskami. Predstavnik gotike sta tudi svetišče sobočke cerkve in tišinska cerkev. Med novejšimi cerkvami je treba omeniti sobočko kat. cerkev z železobetonsko gradnjo in bogojansko cerkev z ravnim lesenim stropom ter okroglim stolpom, ki so jo postavili po načrtu evropsko slavnega, vélikega slovenskega arhitekta Plečnika.

Najbogatejša pa je ta pokrajina z *duševnimi spomeniki* preteklosti prekmurskih Slovencev. Med temi je na prvem mestu raznovrstno ljudsko pesništvo izročilo, ohranjeno v zbirkah ljudskih pesmi, pravljic in pripovedk. Prekmursko ljudstvo je vse do najnovjših časov živelo resnično na človekov najnaravnejši način; pelo je, pripovedovalo in se igralo po svojih starodavnih šegah, kot otrok: otrok božji in narave.

O živem, razgibanem velikem kulturnem življenju te peščice ljudstva si najno pričajo njegove *slovenske stvaritve*. Prva knjiga, napisana v njihovem narečju, je kot Ferenca Temlina prevod Gyórskega katekizma, prišla na svetlo 1715. leta. V drugi polovici 18. stoletja so že natisnili celotni prevod Novega zakona izpod peresa Štefana Küzmiča, evang. duhovnika. Istočasno je Mikloš Küzmič napisal za katoličane številne šolske in cerkvene knjige. V XIX. stoletju so vodilne osebnosti poučnega in verskega slovstva katoliški duhovnik Jožef Košič, evang. duhovnik Janoš Kardoš, prevajavec Aranyevega Toldija, in Imre Agustich, prvi prekmurski (»hazai szlovén« v izvirniku) časninar. Medtem ko so evangeličani konec preteklega stoletja opustili svojo slovstveno dejavnost, je med katoličani pod vplivom dr. Franca Ivanocyja mlada duhovščina pričela z novim, navdušenim in plodnim delovanjem, katerega uspeh je bilo izdajanje koledarja, verskega mesečnika in tednika. Le-ti so šele 1941 prenehali izhajati. Zelo dobrodejno bi vplivalo na dvig kulture in dejanske vernosti ljudstva, da bi ti listi zopet izhajali. Te izdaje so vsebovale ogromno narodopisnega, krajevno zgodovinskega in poučnega gradiva in visoka raven omike katoliških prekmurskih Slovencev ter njihova živa globoka vera je v prvi vrsti njihov uspeh.

V zadnjih dveh desetletjih je zrasla zelo številna plast izobražencev iz ljudstva, izmed katerega sinov je dotlej prišlo le nekaj duhovnikov in učiteljev. Ta rod je dal že sposobne pisatelje, jezikoslovce, zgodovinarje, narodoslovce in je zbral dragoceno gradivo za spoznavanje preteklosti ter življenja svojega ljudstva.«

Ker so v članku bile objavljene tudi štiri slike, je bil zares kratek in ni imel niti znanstvenega namena, daleč od izčrpnosti.

— LK: — In kakšni so bili prvi odmevi na ta članek?

— VN: — Gromoviti, bi lahko dejali, v primeri s skromnim člankom. Takoj v naslednji številki tednika Muraszombat és vidéke (M. Sobota in nje okolica, glasilo, pomadžarjevalnega društva še iz preteklega stoletja) so 10. julija (št. 28) objavili uvodnik na vseh prvi strani in v prvem stolpcu naslednje strani — nekako trikrat toliko, kot je mojega članka. Pod naslovom: És mégis élnék vendek... (In vendarle živijo »Vendi«...) je navidez podpisani urednik Ernő Szász, v resnici pa prof. B. Bálint zbral vse, kar so že objavili Mikola, Bálint v dotedanjih člankih in drugi — kot »dokaz«, da prekmurški Slovenci niso Slovenci, tedaj ne en narod s Slovenci onstran Mure, da so le »vendski« govoreči (začasno še) Madžari, ki čutijo madžarski, imajo njihovo kulturo itn. Vse pa je bilo ostro naperjeno proti mojemu pisanju, ki trdi nasprotno in zamolčuje »globoke vezi med »vendsko« in madžarsko dušo«. Pravi, da članek s povedanim »in med vrstami skritim« ni drugo, kot nesrečno nadaljevanje 22 let v Prekmurju opravljene propagande... sejanje ljuljke«. Navaja moje odstavke, jih razčlenja z dokazovanjem o »zlitju« našega ljudstva z madžarskim (nekateri stavki so dobesedno povzeti iz Bálint. člankov), ironično navaja »vélikega slovenskega stavbenika« Plečnika in se razburi nad štirimi podobami s slovenskimi napisi (Bogojina, Beltinci...)

Stopnjuje se zgražanje, z navedbo stavka, »ki lahko mnogokaj pomeni«: kako so Prekmurci do zadnjega časa naravno in mirno živeli »menda si ne drzne trditi, da... po osvoboditvi (po Madžarih! V.N.) ne morejo« tako živeti — »ali so pod pritiskom (zatiranjem)?!« — »Ta nedokončano na papir vržena misel gospoda člankarja je zelo nevarna in zlahka izda najbolj notranji namen člankarja in z njim čutečih... Mogli bi misliti tudi, da je to sejanje ljuljke, podminiranje madžarske in »vendske« sloge...«

Hudo jih je zbodlo tudi navajanje kat. tiska in želja po njegovi obnovitvi, kar obširno navaja in zavrača, da bi ta tisk bil delo vse duhovščine, »marveč je služil nekaterim slovensko čutečim kat. duhovnikom in danes madžarski kruh sprejemajočim Vilkom Novakom za neovirano propagando za poslovanjenje prekmurških Slovencev in njih odtrganje od Madžarov«. »Ne piše... zakaj je ta tednik, ki ga jokaje kliče nazaj, bilo treba ukiniti prav 1941 ali ob osvoboditvi?... zato in da je njih duhovni oče moral zato izginiti iz te pokrajine, ker bi ga osvobojene madžarske in »vendske« strasti, ko ga niso več varovala slovenska bodala, pometle tako časnik kot njegove duhovne voditelje...«

»Nedvomno duševno sejanje ljuljke vidimo« v stavku, da je »v zadnjih dveh desetletjih vzrasla iz ljudstva številna izobraženska plast, medtem ko je prišlo dotlej iz njegovih sinov le nekaj duhovnikov in učiteljev«. Torej »natančno v času jugoslovanske vladavine« in »menda noče tajiti, da so se na Madžarskem svobodno uveljavili« ljudje prekmurskega rodu? — »celo mnogo bolj«. Članek »je naše madžarsko-prekmursko delovanje v Prekmurju zahrbtno napadel« in »žalosten pojav je, da se je... v madžarski reviji mogel pojaviti članek, ki z nerodno zakrinkanostjo nadaljuje duševno delo Novin... žalostno, da Vilki Novaki še danes ne spoznajo, da iz »Vendov« ne morejo narediti Slovencev in naj znanstvenikujejo kolikorkoli, zares živijo »Vendi«... 22 let so razglašali, da ni »Vendov«, le Slovenci so in vendarle živijo in bodo živeli...«

In sklep: »Lažnivo širjenje vesti, zagrešeno proti madžarskim koristim, takoimenovano alarmantno širjenje vesti, označujejo kot izdajo domovine. Preprostega človeka kaznujejo, če se izjavlja proti koristim naroda. Zelo pravilno! Ali je pa dovoljeno pod znanstveno krinko svobodno se obrniti proti madžarskim narodem koristim? — Dovolj je že podtalnega rovarjenja, naj se skriva v čemerkoli! — Ni mogoče med nje (Madžare in »Vende«, potujoče Novi Evropi nasproti...) zabiti zagozde! Komur to ne ugaja, ta naj odide od tod! Če pa kdo sprejme madžarski kruh, tedaj naj pošteno izpolnjuje madž. državljan-ske dolžnosti in naj ne greši proti koristim naroda.«... celo bolj spoštujemo tistega, ki značajno prizna, da se ne čuti Madžara, kot pa hinavca. Tega pa ne bomo trpeli, da bi kdo ob madž. kruhu deloval proti madž. koristim!

Zato naj končno doumejo Vilki Novaki, da ne morejo nadaljevati svoje-ga poslovenjujočega delovanja in to tudi nima pomena, ker ljudsko posebnost madžarstvu vselej do zadnje kaplje krvi zvestega »vendstva« zdaj že varuje-jo tudi bodala madžarskih in »vendskih« honvédov in bodo varovala vekomaj!«

— LK: — Hvala Bogu, niti pet let ni trajala ta »večnost«, podpisani ured-nik lista je moral zapustiti Sóboto celo pred koncem madžarske vladavine. Ali so potem še kaj pisali o tvojem članku?

— VN: — Že v prihodnji številki je uvodnik »Doklej še?« povedal, da se »v madžarskih (!) ali »vendskih« zakrinkanih slovanskih »krogih« razburja-jo,« zaradi njihovega članka, madžarsko čuteči pa veselijo »zaradi odkritega razkrinkanja panslovanskih ciljev«, da »slovanskočuteči« rohnijo v nepod-pisanih pismih, mnogi pa soglašajo z »obsodbo slovanske propagande«. Pisec nas imenuje »nepomembnost peščice panslovanskih samovoljnežev«, ki tajijo »obstoj« »vendskega« ljudstva in jezika«. Ponavlja o »poslovenjevanju, znan-stvenem zakrinkanju« — kako so pregnali v Jugoslaviji »vendski« jezik iz šol in cerkve, uradov — v istem listu beremo seve lahko, kako so zdaj povsod uvajali madžarščino... »Objokujejo Vélíko Slovenijo«, širijo »vélíko slovan-sko misel« — In na nas profesorje na gimnaziji je predvsem šlo: »Doklej si bo-do še prizadevali, da bi popačili »vendsko« materinščino mladine v slovenšči-no? Doklej ji bodo vsiljevali, nosili, dela slovenskih pisateljev? Doklej bodo slavili pred njo borce za vélikoslovensko misel?« Tudi »z notranjim sovraž-nikom« bo v tej vojni obračunalo madžarsko bodalo itn. »Za izdajo domovine ni odpuščanja! Kdor zanika naš »vendski« obstoj in našo materinščino, izreka sam nad seboj sodbo: ne sodi med nas, torej naj izgine čimprej!« Toda v na-slednjih številkah so glasno kričali, da »vendske manjšine ni« itn.

Vsi Madžari tudi niso soglašali s táko gonjo proti vsemu slovenskemu. Ta-ko me je obiskal bivši cankovski župnik Vince Kerestury iz Bakovec, ki se je imel kot »nemešnják« za Madžara. Nikoli se nisva srečala. Povedal je, da je s protestnim pismom izstopil iz pomadžarjevalnega društva in obsodil članek proti meni. Izročil mi je prepis svojega pisma, ki ga seve niso objavili. Povedal je Madžarom, da njemu kot Madžaru v Jugoslaviji niso skrivili zato lasu...

Ko so iz Sobote poslali tudi peštanski reviji Élet »popravek« na moj v njej objavljeni članek, je uredništvo vprašalo za mnenje beltinsko grofico Zichyjevo in sombotelskega škofa. Oba sta potrdila resničnost mojega pisanja in revija ni prinesla »popravka«. Najbolj me je pa veselilo, ko sem obiskal na poti na novo službeno mesto v Pešti v Akademiji znanosti slavista Jánosa Me-lica, ki je že na začetku stoletja hodil v Prekmurju in pisal o našem slov-

stvu, pozneje pa sodeloval z Mikolo. Vse je že vedel, kaj se mi je zgodilo in dejal: Zdaj so taki časi — Novak, vi pa le ostanite dober Slovenec!

— LK: — In potem je prišla premestitev...

— VN: — Na priporočilo dobrega prijatelja in z njegovo pomočjo sem napisal obširno vlogo ministru za prosveto, kjer sem še natančneje utemeljil naše slovenstvo in zavijanje sobočkih pisunov. Odgovor je prišel proti koncu oktobra: premeščen v Sento (tedaj Zenta), v Bački, sedež največjega okraja v stari Jugoslaviji. Istočasno z menoj je bil premeščen Jože Maučec v Kisvárdó. Šele po osvoboditvi sem izvedel, da so me obsodili v taborišče, toda Franc Faflik, benedički župnik, prijatelj Avgusta Pavla, se je zavzel zame, da so to obsodbo spremenili. To je bila zame internacija, ker sem družino, seve, pustil v Soboti, dokler ni morala oditi v Beltince. Nadzorovali so me tam in v Soboti. In sreča: ker sem na željo srbskih prijateljev v Senti ostal v začetku oktobra ob razsulu tam, sem dočakal 10. oktobra osvoboditev in so me 17. oktobra v Soboti orožniki zaman iskali, da bi me odvedli v taborišče, ki ga ne bi bil preživel. Še prihodnje leto je urednik M és V (1943, št. 18) v odprtem pismu pozval urednika Ęleta, naj objavi Bálintov članek, ki bo v pravilni luči predstavil Prekmurje. Toda urednik je odgovoril: »O Prekmurju smo lani pisali iz peresa V.N. zelo ustrezen članek. Nikake potrebe ni torej, da bi o tem ponovno pisali«. Soboški urednik ga poziva, naj se seznaní »s prekmurskim vprašanjem in s slovensko propagando, ki želi zabiti zagozdo med prekmurstvo in madžarstvo«... Tako sem se spomladi 1945 napótil v Beograd novim težavam nasproti in prve dni junija šele prispel — tudi na lokomotivi sedé... — domov. Novim težavam in bojem nasproti...

Jože Smej

Kleklova zvestoba gajici

Jožef Klekl st. ni bil prvi, ki je v prekmurskem slovstvu uporabljal gajico. Že leta 1871 sta v Pešti izšli dve knjigi v gajici: Abecednik za katoličanske vesničke šole (predelal in prevedel Janez Murkovič) in Perve knjige čtenyá za katoličanske vesničke šole (prevedel Jožef Bagary). Leta 1878 je Augustichev polmesečnik Prijatelj izhajal v gajici in istega leta je Imre Augustich v gajici izdal Prirodopis s kepami za narodne šole. Enajsti natis prevoda Mikloša Kúzmiča z leta 1780 Kratka šumma velikoga katekizmuša... za katoličanske šole je leta 1883 izšel v gajici. Omenjene izdaje, kot je poudarjeno že v njihovih naslovih, so bile namenjene za verske osnovne šole. Nekako v istem času pa so v Prekmurju začeli tudi z načrtno madžarizacijo. Pod velikim pritiskom so bili učitelji, ki niso znali madžarski in potemtakem tudi niso poučevali v tem jeziku. O tem spričuje beltinski župnik Marko Žižek, ki je 19. februarja 1874 priobčil v časniku Zalai közlöny (Zalski poročevalec) 13 (1874) 15,2 članek Nevarne protizakonitosti v slovenskih ljudskih šolah. Leta 1876 je sombotelski škof Imre Szabó vpeljal v nemške, hrvaške in slovenske verske šole svoje škofije obvezno poučevanje madžarskega jezika kot učnega predmeta. Tri leta pozneje je ministrstvo v Budimpešti izdalo odlok o obveznem poučevanju madžarskega jezika na nemadžarskih šolah. Madžarizacija pa je še bolj napredovala ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. V prvoaprilski

številki Vasvármegye 33 (1900) 26,3 je izšel članek, v katerem avtor očita Ivanocyju in Kleklu, da hočeta pod krinko pastoralnega delovanja z mohorskimi knjigami »pripraviti pot slovensko-štajerskemu črkopisu, ki se zelo loči od črkopisa prekmurskih Slovencev (č je cs; ž je zs; š je s; s je sz; nj je ny)... to delata s podtalnim namenom, da bi že vnaprej neopazno zgradila most med prekmurščino, in knjižno slovenščino, ki sta nekoč morali izhajati iz istega debla, sedaj pa uporabljata črkopis, ki se drug od drugega razlikuje«.

Klekl je l. 1899 kot tišinski kaplan začel izdajati mesečnik Dober pastir, in sicer v gajici, a že prva številka je bila zabranjena (prim. dopis škofa Hildalyja z dne 7. dec. 1899 Ivanocyju in Kalendar Srca Jezušovega 1941, 31). Med »veleizdajniško, panslavistično« delovanje Ivanocyja in njegovih sodelavcev nista sodila le širjenje mohorskih knjig in očiten protest proti madžarizaciji, ampak tudi pisanje v gajici.

»Nikakor ne morem dovoiti,« piše 21. septembra 1898 soboški okrajni glavar Pongrácz Pósfay sombotelskemu velikemu županu dr. Edeju Reiszigu, »da bi izhajal časnik samo v slovenskem jeziku, kvečjemu bi lahko izhajal dvojezičen časnik, se pravi časnik z dvojezičnim besedilom, madžarskim in slovenskim« (mišljeno v prekmurščini z madžarskim črkopisom-op. J. S.).

Ker je Ivanocy s svojimi sodelavci odklonil vsako sodelovanje za pomadžarjenje Slovenske krajine, je sombotelski veliki župan 14. januarja 1903 pisal ministrskemu predsedniku v Budimpešto, »da katoliška duhovščina soboškega okraja ne bo sodelovala z izobraževalnim društvom za pomadžarjenje Slovenske krajine, ker so se, žal, nasprotja že zelo zaostriła«. Zato predlaga ministrskemu predsedniku naslednje: »Mislim, da za sedaj lahko dovolimo začasno izdajati knjige v slovenskem jeziku, vendar ne v takem obsegu (ne v slovenskem črkopisu — op. J. S.), da bi mogle veljati kot temelj kakšni slovenski kulturi.«

V Marijinem listu 10 (1914) 353-358 opisuje Klekl, kakšne težave je moral premagati, preden je dobil dovoljenje za izdajanje Marijinega lista, ki je pričel izhajati 8. decembra 1904. Bil je brez denarja, slabega zdravja, povrh pa se je moral še zelo ponižati: »Po šestih tednih molitve sem šel v Sombotel k škofu Vilmosu Istvánu, pokleknil predenj in ga prosil, naj dovoli izdajanje Marijinega lista. Vidno ganjen me je dvignil in dal pismeno dovoljenje s pridržkom, da se mora Marijin list tiskati v madžarskem črkopisu« (prim. Kalendar Srca Jezušovega 1941, 31).

Vse te navedbe nam rabijo kot pomembna izhodišča za razumevanje Kleklove privolitve v kompromisno rešitev: izdajanje mesečnika v prekmurščini in v madžarskem črkopisu. Toda že leta 1910 je Klekl v gajici izdal molitvenik Hodi k oltarskomi svestvi. Sredi leta 1913 je začel izdajati v gajici tudi Marijin list, prav tako tudi Novine in Kalendar Srca Jezušovoga. Izločiti madžarski črkopis in dosledno uvesti gajico v periodični tisk, ki izhaja približno v 14.000 izvodih, določiti, kako naj bere in piše 80.000 prekmurskih Slovencev, to je poteza, ki jo lahko pripišemo le pogumnim voditeljem. Na platnicah Marijinega lista 9 (1913), takoj za 32. stranjo, podaja Klekl obrazložitev, zakaj je uvedel gajico: ker je bolj primerna našemu jeziku, saj se nekateri slovenski glasovi ne skladajo z madžarskimi; da se pri soglasnikih olajša pisava in branje; te pisave so se večinoma vsi naučili pri katekizmu Kratka šumma, ki je bil vse do zadnjega predpisan za šolski pouk, ljudstvo pa ima po večini v tem črkopisu natisnjene molitvenike; samo z Marijinim listom ni mogoče zadostiti

vsem duhovnim potrebam ljudstva, ki je zato primorano iskati berilo drugod, le-to pa je vedno v slovenskem črkopisu, »zato,« končuje Klekl, »nima nobene pomena, da bi se ločili v pisavi in črkopisu. To ni politika, ampak slovestvo«.

Klekl je ostal gajici zvest do konca, tudi v hudih razmerah med drugo svetovno vojno, razmerah, ki jih Zgodovina slovenskega slovstva VII, Ljubljana 1971 za Prekmurje opisuje takole: »Iz šolskih, prosvetnih in društvenih knjižnic so izločili in uničili vse, kar je bilo slovenskega. Časopise, ki so do leta 1941 izhajali v knjižni slovensčini, so ustavili, luterancem pustili samo Düşevni list in koledar... katoličanom pa Kalendar Srca Jezusovega, vse troje seveda v vendščini in v madžarskem črkopisu« (str. 17). Pa tudi urejevanje in izdajanje Kalendara Srca Jezusovoga, čeprav v prekmurščini in madžarskem črkopisu, je potekalo v nenehni živčni napetosti zaradi hišnih preiskav, listanj po rokopisih in stroge cenzure. To je bilo treba poudariti, za razumevanje Kleklovega poguma in zvestobe gajici v razmerah, v katerih bi »narod meškužnik dušo izdihnil«. V konfinaciji v Celldömölku je Klekl prevedel drobno

Naslovna stran Kleklove knjižice v gajici

knjižico Kaszap Števan (32 strani) in jo leta 1943 brez navedbe avtorja izdal v lepi prekmurščini in gajici. Knjižica govori o mladem jezuitskem bogoslovcu, ki je umrl v sluhu svetosti. Celotni naslov knjižice se glasi: Boži služabnik Kaszap Števan, izdalo Kaszap István lapja, Budapest, tiskarna Stephaneum. Nihil obstat je dal dr. Edvard Törnar, imprimatur pa 28. decembra 1942 škof Jožef Grósz. Da je pisatelj knjižice res Klekl, spričuje dokument v sombotel-

skem škofijskem arhivu. Tam je v uradnem sveznju pod števil. 3410 ohranjena Kleklova prošnja za imprimatur knjižice. (Sporočilo arhivarja dr. Lászla Patakija z dne 3. aprila 1977).

Poleg tega imamo na voljo še dvojnik obrazložitve, pet strani obsegajočega tipkopisa, ki ga je Klekl napisal 1. marca 1943 in poslal madžarski civilni in cerkveni oblasti. Zaradi gajice ga je namreč neki informator zatožil pri škofu, še več obveščevalcev pa pri civilni oblasti. Iz Kleklove obrazložitve bomo navedli le nekaj stavkov:

Duhovne milosti.

13 letni deček beženi stavec, dete, koga so brezverski vzgledniki, je trpo na težko kostno jedilno odprtino ranami. Bilni se je smrti, a na dušo deteta ni vse smilo. Slučajno sem zvedela za slabo otroka, a od duhovnika mi čiti ne so steli, mati je samo peklajala. I zlagi za bežo so bili ... Kaszap Števan sem zna da zadnja i vso sem za pramla, niti pomaru, ka duhovnik venar pred ob deteta. Od tega časa, kak da bi nekak v roke vico to delo. Njako kak na filmi se za vrtili gosposki. Celi verski neprijetnosti tvoj je pripotniglo. Na prihod, precastiti gospod dohelen den ne more priti, en dan prio je prilo. Drugi den bi se prito bila. Tote se je v četrtki spovedalo, pricostilo i sprejelo dritje namany, v petek je mirne vrnit. V trdni je pri selo mila znan razpotje. Steva je za prečistavani dobio. Duzmaje poudarnosti i potokozke, je za čiste čitati, da je ta nevista med vse sredita, steroj smo mi samo dobro ali slabo dvesti. Dete so kda dugo premislivo vkraj držali od vere i stric deteta, kje je dete vrniti, je velki bogolajec. K ureci ga ravno te dni ne bilo duma i tak pridoba duhovnik z n mogo dvestati. Iz zavestnosti sem dala deset sv. misli sluziti, naj se pristo Kaszap Stevan mladim.

Po tistih letih ...

Slučajno je zagledno List Kaszap Števana (človek, ki je te 30 let se čisto pri spovedi; list je prebralo i to njemu je v duhi takie spremelo opravilo, da se je drugi den spovedno, samo to je proso, naj ga k takim spovednikim pelajo, ki ga dobro vdrizpa.

V skilnjavi ...

V skiljavaj proti sv. oviski molim k Kaszap Števan i njegovo pomoč vseli močno čitati.

Vai štirje smo štiti ...

Ob smrti moje hčerke me je obakala sestra, Štepa, sva bili vkup i si zahvala pogovorniki šetra, da bi me potokozke, ni je šteta dati Kaszap Števana relikvijo. Kak je je avroci vrclo, v tistem tiji smo va jako fini kinosi silec zaditili, šteri se je iz relikvije razširjao. Vai štirje smo ga na edank čititi. Ta smo javili prvoosomi gosposki. Tu čudovito znamenje nos je potokozke i ozvezala.

Oslobožen ...

Z velikoj prošnjov sem se obrno do Kaszap Števana, naj k Boga pripro dlo mladog človeka, ki je 10 let ne lak pri spovedi. Naznik resim zadržkom se je to v najkrajsem časi zgodilo. Na celona njegovim oznanjanj se vnil znoj, da je oslobožen imeteli verig greha.

Materina molitev.

Moj sin je zavdalo v slabo družbo, zdoma je pubecno. Ze sem mislila, da z strinibe spidne dol. Kaszap Števan sem se obrnala z svoji bratkočoj materine bolečine i vzganjanom. Ni bilo zaman, sin se mi je vrno domo, posrečilo sem mi je ga hitaj spraviti v šola i zdelajo je v šola. Ta vse je Kaszap Števana mladina.

Polnj jih v cerkev.

Dosta sem se molila Kaszap Števan, naj pripela mojegz katvinskoga oca v kat. Cerkev. Ravno sem devetdenavnoma opravila v te namen, kda so mi oca naglo teko zbeževali i so jih z vzganjanom moznanske mirne v budajost spravili. Taj na smrtino posteli so se steli spovedati. Ta je jako radno bilo, ar se katvinske bili. Prvavli smo precastitoga gosposki, ravavno so nam oca že v nezavesti bili. Pa čudno ravno za tisti 10 minut, kak so precastiti gosposki pri njih bili, so se zavodili. Spovedali so se, katvinsko so postali. Zatem so more čititi k sem zmisli, blaženi so bili i etak se se potvrdili od bne. Na svidenje Kaszap Števan mi je spino mojo veliko prošno.

Faksimile 16. in 17. strani Kleklove knjižice v gajici

»Gajico (a Gaj-féle irásmód) so Slovenci na Ogrskem (hazai szlovén...) uporabljali že sto let in v tem črkopisu je od leta 1840 do konca leta 1918, torej izključno pod madžarsko oblastjo izšlo več kot dva milijona tiskov« (tako se glasi naslov, ki v tipkopisu obsega 4 vrstice in ki ga je Klekl podčrtal — op. J. S.).

»Da bi naše slovensko ljudstvo (szlovén nép) — saj sem po rodu tudi sam Slovenec — spoznalo in cenilo Števana Kaszap ter molilo, da bi bil le-ta razglašen za blaženega, sem z dovoljenjem Tajništva Števana Kaszap v Szegedu prevedel iz madžarščine v slovensščino življenjepis tega svetniškega mladeniča ... Sombotelski škof je v dopisu števil. 3410/1942 dal cerkveno dovoljenje za natis prevoda. Ker sem knjižico namenil predvsem doraščajoči mladini, ki se je učila izključno le gajice, se samo po sebi razume, da sem v prevodu uporabil gajico, saj je ta črkopis že sto let udomačen v naši pokrajini (podčrtano v tipkopisu — op. J. S.). Na to mojo izjavo odgovarja škof v prej omenjenem do-

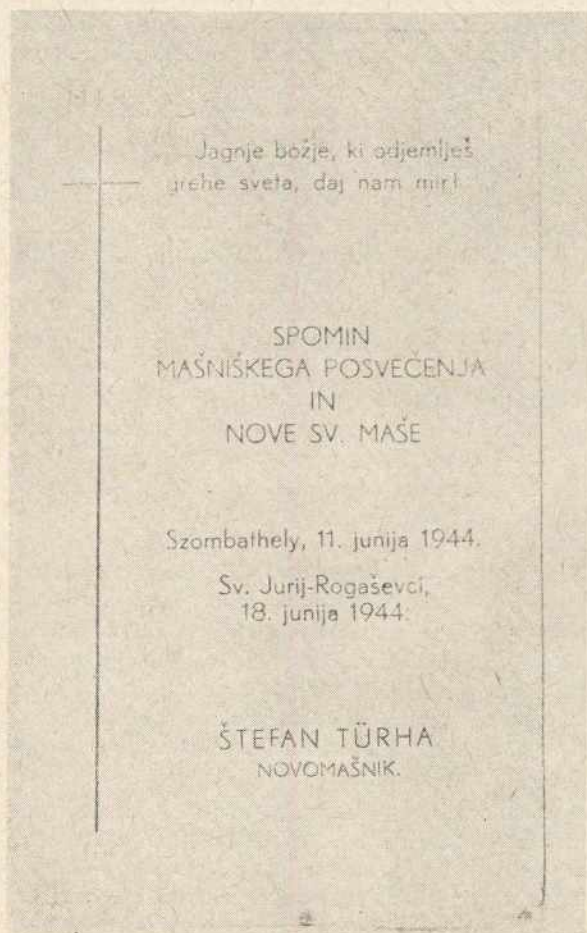
pisu takole: ‚Po računih mojega informatorja gajica kot taka sploh ni sto let stara in je bila pred odcepom (Prekmurja od Madžarske leta 1919 — op. J. S.) pri nas nepoznana. Oblasti ne bodo dovolile gajice.‘

Oblast, bodisi cerkveno bodisi svetno, z lažnimi poročili zavajati na kriva pota, sodi med najhujša hudodelstva, tudi takrat, ko obveščevalca ne vodi pre-mišljena hudobija, ampak le omejenost ali pa nepoznanje resničnih dejstev... V tem primeru so obveščevalci oblast preslepili... Trditev, ki sem jo navedel v naslovu, bom dokazal z naslednjimi dejstvi:

1.) Knjiga Szvétí Evangyeliomi, izdana leta 1840, uporablja namesto zs črko ž iz gajice. To knjigo imam. Stara je več kot sto let in dokazuje, da je tudi ta črkopis star več kakor sto let.«

Potem Klekl našteva obširno bibliografijo prekmurskih tiskov do konca leta 1918 in poudari:

»Ta črkopis (gajico — op. J. S.) je vpeljala cerkvena in svetna oblast, ker je bolj prilagojen naravi jezika južnih Slovanov: mnogo soglasnikov je gajica izločila in tako olajšala pisanje in branje... S tem črkopisom je mogoče v

Faksimile novomašne podv-bice v gajici

enem letu že pri eni sami strani prihraniti pole papirja. Če v Kalendariju Srca Jezušovoga, izdanem v Soboti za leto 1943, pregledamo na primer stran 17, opazimo, da je na tej majhni strani brez potrebe ostalo kar 114 soglasnikov, ker niso uporabili gajice. Z gajico bi lahko iz tega koledarja izločili več kakor deset tisoč črk in vsebina koledarja bi se povečala... Gajico so uporabljali in jo uporabljajo Hrvati, ki bivajo v győrski in sombotelski škofiji, medmurski Hrvati in vsi v Hrvatski in Sloveniji...

Kaj bi rekel znanstveni svet, če bi morali Madžari, živeči v Franciji ali Ameriki, uporabljati v madžarščini tiskanih izdajah francoski ali angleški črkopis? Takšen zakon bi onemogočil jezikoslovje in kratil svobodo... Da bi zavaroval ugled cerkvene in svetne oblasti in branil znanost, jezikoslovje in versko svobodo... sem napisal to kratko obrazložitev s prošnjo, da cerkvena in svetna oblast to obrazložitev dobro preštudirata in jo uresničita, se pravi, da dovolita rabo gajice. To ni politično, ampak znanstveno, jezikoslovno in versko vprašanje...«

Kleklovo knjižico v gajici je ostro napadel Ernő Szász ml. Na prvi strani časopisa Muraszombat és vidéke (Murska Sobota in krajina) XXXVIII — 1944, 9 z dne 25. februarja 1944 je kot urednik objavil članek JOŽEF KLEKL SPET NA DELU. Mnogo tu navedenih stavkov je v članku podčrtanih: »Prekmurskim Slovencem namenjeno slovstvo se je pomnožilo z zanimivo knjižico, ki govori o Števanu Kaszapu... Njen črkopis je slovenski... njen avtor Jožef Klekl, črensovski apostol panslavizma... To je prvi (verujemo pa, da hkrati tudi zadnji) tisk, ki je za slovensko ljudstvo izšel v gajici, odkar je bilo Prekmurje osvobojeno... Tisti, ki je pri svojem spisu uporabil gajico in slovenski pravopis — čeprav je pri tem zadel ob velike težave — je že politik... Vemo, da so Nemci, ko so leta 1941 zasedli Prekmurje, Jožefa Klekla zaprli v ječo v Murski Soboti, ker so zvedeli, da je v Črensovcih rovaril proti njim... Mi smo Klekla izpustili iz ječe, čeprav madžarsko čuteči ljudje v Prekmurju tega niso odobraval in so do kraja obsodili Kleklovo dejavnost. Klekl je prišel v Celldömölk... Od takrat je bil mir... Klekl ni stopil pred javnost s propagandističnimi spisi ali delovanjem. Zdaj pa, tako se zdi, je Klekl spet spoznal, da je prišel čas, da lahko začne širiti gajico in slovenski pravopis, kar je — seveda s političnim namenom — delal že prej, se pravi, preden so Jugoslovani zasedli Prekmurje... Smešno bi bilo, če bi Klekl tajil, da v uporabi gajice ne vidi politike... Klekl je moder mož, vé, kaj dela. Toda tudi mi imamo pamet, da lahko vidimo, kaj hoče Klekl s tem, ko v prevodu Kaszapovega življenjepisa vsiljuje slovenski pravopis in črkopis. Tisti, ki poznajo položaj Prekmurja, mu tega ne bi bili dovolili. V Murski Soboti sploh ne bi bil mogel izdati svoje knjižnice, ker soboškega okrajnega glavarja ne bi bil premotil. Izbral je ovinek in načrt se mu je posrečil... Madžarstvo Prekmurja in madžarsko čuteče vendstvo pa se bosta branila in se po nobenem podtalnem delovanju ne bosta dala premotiti v skupnem delu za srečnejšo bodočnost. Kdor to ovira, slabi v sedanjem boju na življenje in smrt narodno moč in ga moramo odstraniti... Z delovanjem Jožefa Klekla je treba obračunati!«

V tistih časih med vojno, ko so zasnutki in izdelani spisi prekmurskih dijakov, študentov in drugih kulturnikov ostali v notesih in papirjih, ki so jih avtorji hranili po žepih in nahrbtnikih, v časih, ko sta bila bogoslovca Štefan Türha (umrl 1951) in Alojzij Flegar (umrl 1980) malodane izključena, ker sta dala novomašne podobice natisniti v knjižni slovenščini in gajici (leta 1944),

sta Kleklova knjižica v gajici in njegova obrazložitev pomenili veliko potrditev slovenskega kulturnega ustvarjanja, drzen pogum in tveganje, hkrati pa tudi izpovedali vero in upanje trdoživega »Zimzelena pod snegom« v kulturno pomlad.

mr

Sopotnik v času — Bog

Vem, Gospod, da si prav sedaj,
ko berem te vrstice, z menoj.
Tako vsak hip, trenutek in stoletje.
Z menoj hodiš, z menoj padaš in vstajaš.
Vedno bi te rad poznal, a kaj, ko mi ta svet
megli oči in razboleva dušo.
Po tebi hrepenim, Gospod, četudi kdaj
življenje kaže drugo sliko in s teboj
hočem stopiti v čas, ki mu pravimo leto. Amen

JANUAR

Ko bi se čas ustavil in se pustil ukleniti v ledeno skorjo, ki prekriva stvarstvo okrog nas. A kljub temu se v tem, na videz mrtvem svetu skriva kal življenja. Tako že od stvarjenja sem ostaja skrita v stvarstvu.

Ti si jo položil vanj in še vedno v njej deluješ, tako kot v moji duši, ki kdaj pa kdaj otrpne v ledu. In vem, da le toplota z nevsiljivim delovanjem od-taja, ne kramp in ne kladivo ne streta želo mraza. Kot se v letnih časih menja-va odeja stvarstva, tako je v moji duši. Iz otrplosti prehajam v življenje cve-tenja in se vključujem v tvoje odrešenjsko delo. Morda je še otrplo v meni, vklenjeno v spono duha časa, a vem, da to ni zadnje stanje, ker si ti z me-noj, Gospod!

FEBRUAR

Ob peči stisnjeni s hrepenenjem v srcu iščemo pomladnih sap. Ne bi bili ljudje, ko bi nam bilo dovolj trenutno stanje. Moramo iti naprej in ta pohod začnemo hrepenenje. Morda samo po koncu zime, in prinaša novih upov v pre-mrle in bolehnje ude. Vendar prav tukaj spoznamo, da sega naša želja, ki raz-plameni mišljenje, dalje kot do konca zime, dalje kot do konca leta, dalje kot do uresničitve vseh želja, sega v neskončnost in tam v svetu večnosti prebivaš ti, Gospod. Ne da bi se prav zbistrilo, se naše hrepenenje steka vate. Le kdaj pa kdaj odstreš ozadje, da lahko z lahkotnejšim korakom pohitimo v svet br-stenja, kot zemlja v pomladne sape.

MAREC

Začetek prebujanja nam znanijo drobni cvetovi. Življenje se vrača in sto-pa na svojo preustvarjajočo pot. Kot da bi zemlja izražala človekovo pot, ki v tem času pripravlja srce na odrešenjsko prenavo. Post deluje na človeka po-dobno kot sončna toplota na zemljo in življenje na njej. Sunek prvih del bi

bil pretežak za telo, če ne bi duša nosila v sebi zarje vélike noči. Tako vedno harmonija med molitvijo (post) in delom človeka nosi v odrešenjske zarje, mu umirja srce in napolnjuje življenje z veseljem in radostjo. Sreča nas mami, vendar je ni brez Boga, ki daje večnost svoji stvari.

APRIL

Voda pomeni življenje, to nam zgovorno priča centralna Afrika in druge puščavske pokrajine. Kot blagoslov prihaja v aprilskih plohah in daje brstvu novega zagona. Vendar voda nosi v sebi še drugo razsežnost, ki ni vezana le na tip in okus, ampak prehaja v obnebja večnega. Kot se po njej preraja življenje zemlje, tako se v njej, po božjem odrešenjskem delovanju, preraja človek. V višku vsakoletne odrešenjske skrivnosti — veliki noči, odnaša s seboj prah smrti in odpira človeku svetla obzorja večnosti, v katero ga je Bog milostno poklical. Čeprav smo kljub vsemu v odnosu do Boga največkrat podobni aprilskemu vremenu, ostaja on z nami in nas nevsiljivo spodbuja in krepi.

MAJ

Pravimo mu mesec cvetja, saj se narava odene v razkošje, ki mu nobena človeška umetnost in spretnost ni kos. Vsak cvet — mojstrovina zase — nam govori o lepoti Stvarnika. Morda pa tega več ne vidimo, ker nam je barvni televizor zaslepil oči in nas iztrgal iz življenjskega toka. Še ena cvetka cveti ves ta mesec, cvetka človeštva — Marija, ki prenekatero ohlajeno srce ponovno ogreje za Kristusa. Ko zjutraj ali zvečer hite tihe duše v svetišča, se širi božji svet, saj tam postajajo vsi skupaj en sam cvet.

JUNIJ

Zemlja daje prve sadove, to sili človeka, da misli na uspeh svojega delovanja. Največkrat smo kar uspešni v vsakovrstnih podjetjih, če upoštevamo modrost tega sveta. Vendar ostaja področje, ki je vedno v izgubi, ki nikoli ne izpolni »norm«, to je področje našega duhovnega prizadevanja. V tem oziru ostajamo veliki otroci, čeprav smo strokovnjaki zemeljskih resničnosti, čeprav segamo po luni in drugih planetih. Božjih načrtov ne upoštevamo, njegova pravila so nam odveč. In potem, ko obličimo na ruševinah, še upamo zanikati svojo krivdo in jo podtakniti Bogu. Zares smo otroci v preobleki odraslih, le nedolžnost se nam je izmuznila med prsti iz rok.

JULIJ

Še vedno zaigra človeku srce, ko se zastrmi nad žitna polja, ki v rahlem valovanju pljuskuje v dušo pesem o božji dobroti in človekovem trudu. In beseda o veliki žetvi kot odmev iz daljave vznemirja dušo in kliče na delo. Bili so časi, ko se jih je veliko odzvalo in polja so bila polna pridnih rok, tako da so se kašče šibile pod težo darov, vendar v človeku atomske dobe ugaša smisel za tovrstno poljedelstvo. Polja se širijo, a delavcev ni in še ti, ki so, odhajajo ... nekateri po plačilo, drugi ... Tako se zarisuje v zgodovino pesem o neusliščanem božjem vabilu. On pa ostaja in z njim nekateri.

AVGUST

Ko se bliža zemeljska vročina vrhuncu, se človekova storilnost spušča na najnižjo točko. Dopusti... počitnice... vse to človeka tako prevzame, da hočeš nočes mora stopiti v vrtinec smrtnikov in tedaj se marsikaj premakne. Bili so na morju, v planinah in zanimivo, nikjer niso srečali Boga. Menda je odšel drugam! Sledil sem jim, in glej, povsod sem ga našel! Ko zahrepeni jelen po vodi, jo najde, pa naj bo v srcu skale, tako je tudi z mojo dušo. Človeška modrost pravi, da je dobro včasih ponehati, da zahrepeniš in z večjim žarom pohitiš v svoj jutri. Vendar dolžnosti ne poznajo počitka, dokler niso izpolnjene.

SEPTEMBER

Duh upadanja se je vtihotapil v življenje s prvimi padlimi listi in človek zavija rokave za sunek, ki pomeni ohranitev življenja. Shrambe in kleti se polnijo, tako da srce poigrava, čeprav tu in tam komu vztrepetava v skrbi za jutri. Človek ni drevo, da bi otresal sadove na trato kot jablane in hruške. A kljub temu mnogi padajo pod težo let ali pod težo božjega načrta in z njimi sadovi. Morda kdo začuden ostrmi: Kaj že? In malha ostaja prazna kot kleti lenega kmeta.

OKTOBER

Ukanje se razlega po gorica in sladka zavest, da ne bo zmanjkalo tega, kar razveseljuje srce, napaja dušo. Zemlja si nadeva obleko starke, ki že prižiga svečo za prehod. Ob tihih večerih še tu in tam kot dim večernega ognja prihaja iz hiš, kapel in cerkva zaupanja polna molitev. Človek se srečuje s skrivnostmi življenja Odrešenika in svoje delo vključuje v njegovo, ki še vedno med nami odrešuje. Žalostno postaja srce, ker še misli, da ni čas za konec, pa vendar zanj živimo.

NOVEMBER

Ko mineva letni krog in človek odkriva v njem svoje napake in odlike, mu misel že odhiti naprej, da vrže v zemljin počitek seme prihodnje rasti. Rahla vznemirjenost ob misli na mrtve ga ne more iztrgati iz življenja in dela zanj. In vendar, veter, ki vrtniči odpadlo listje, vsiljuje misel na konec. Cerkveno leto ga tukaj doživlja, a duh neizprosno hiti naprej v jutra zornic in pričakovanja.

DECEMBER

V mrak se je zagnilo obličje zemlje, kot da bi hotelo pomagati skrivnosti, ki se je izvršila v mraku spoznanja. Ko človek hrepeni po luči, mu zasije Rojstvo, ki budi upanje sleherniku. Toplina doma spet dobi svoj čar in v dušo prihaja mir betlehemskih poljan, ki bo dal moči za delo novega kroga. In takrat je Bog prav blizu!

Štefan Steiner

Enozis

(Zedinjenje)

Po treh strahotnih urah muke, boja
so s križa sneli Te, Gospod, mehko.
Ljubezen Matere Ti boža zdaj teló,
v Očetovih rokah počiva duša Tvoja.

Tristota ura mojega trpljenja
miniti noče, v večnost se levi,
in groza dušo mi naprej morí,
v telesu krčevitost ne pojenja.

Pa vendar vsak trenutek bolj izginja
trpeče v hromem času moje bitje:
jaz v Kristusa, On vame se spreminja.

Na križu moje muke spet pribit je
Odrešenik. In v me ljubezni reka
Očetove, Marijine priteka.

Štefan Steiner

»Bolan sem bil in ste me obiskali«

Hvaležno Kristus je slavil Očeta,
ker, malim' je skrivnost 'kraljestva' razodel.
Jaz tudi hvalim ga obogatèn, vesel,
ker bitnost je ljubezni razodeta

v trpljenju mi bilá; ko sosedovalo
s smrtjo je ono. Bolj trpljenje razvozlá,
kaj je ljubezen, kot vsi čudeži svetá
in spisi, pridige pa vse ostalo.

Še več. Ko te bolezen hoče ubiti
in src ljubečih se procesija zvrsti
krog tebe, moreš v njem Boga užiti.

Prepevam srečen zdaj nad Hada brezni:
»Iz dobrega človeka rok, besed, oči
se Bog nam podarjuje — Bog ljubezni.«

Zavzeto pričakovanje

Ker sem ljubitelj cvetlic, sem prosil prijatelja, sorodnika iz Amerike, da bi mi prinesel ob priliki svojega obiska v domovini čim več semen lepotnih rastlin. Prinesel mi je kakih štirideset vrečk semenja. Nekatera sem takoj prepoznal. Bilo je pa kakih šest, ki jih še nikdar nisem videl. Prijatelj mi je zagotavljal, da so prav te najlepše. Dal mi je nekaj nasvetov, kako naj jih gojim, potem pa se je po enem mesecu vrnil v Ameriko. Rastlinice so lepo pogonale, toda ostal sem z njimi sam, saj naši priročniki za gojenje cvetlic o njih nič ne vedo povedati. Ni mi preostalo drugo, kot da sem se držal osnovnega pravila: imej cvetlice rad, skrbno jih opazuj in vneto skrbi zanje. Predvsem pa bodi z njimi skrajno potrpežljiv, saj ne veš, po kakšnih zakonitostih se razvijajo. Reči moram, da sem s štirimi od njih imel lepe uspehe, tako da se je vse sosedstvo čudilo njihovi lepoti. Priznati pa moram tudi, da dve nista vzcveteli, ker verjetno nisem bil z njima zadosti ljubezniv in prizadeven.

Kar se nam dogaja s cvetlicami, se nam dogaja tudi z našimi otroki. Kakor za cvetlice vemo, da morajo imeti primerno zemljo, pravšno vlago, zadosti svetlobe in mnogokrat celo žarečega sonca, tako vemo tudi za otroke, da jih moramo imeti radi, da si moramo zanje vzeti čas, da jih primerno hranimo in oblačimo, jim poskrbimo primerno družbo in podobno. Toda koliko odločnosti, trdnega prijema, ljubeznive zavzetosti, prisrčnega ljubkovanja, pametnega razgovora in življenjskega uvajanja je treba za posameznega otroka, tega nam ne pove noben priročnik. Tu gre predvsem za občutje, kako se otrok počuti, kaj v določenem trenutku potrebuje, kako moramo od trenutka do trenutka z njim pravilno ravnati.

Ko smo uporabili vso svojo bistrovidnost in vzgojno spretnost in mogoče celo vprašali strokovno izobražene in v izkustvu bogate vzgojitelje za svet, pa smo po vsem tem ugotovili, da nekaj ne gre prav, potem moramo nadaljevati svojo vzgojiteljsko zavzetost in ji dati novo obliko, ki ji pravimo potrpežljivost in zavzeto pričakovanje.

Potrpežljivost je drža, ko po vseh predvidevanjih uvidimo, da bi se moralo nekaj zgoditi, toda pričakovanega uspeha nikakor ni. Upravičeno pričakujemo, da bo otrok ob koncu prvega leta začel govoriti in hoditi. Toda če še s 14 meseci ne kaže nobenega napredka, potem začnemo biti nepotrpežljivi. Podobno je s sposobnostjo za osebno snago. Vse se preveč zavlačuje. Mamica postaja neučakana. Podobno je z učenjem, pisanjem in čitanjem. Ni pravega napredka, čeprav so drugi otroci že daleč naprej. Tudi v puberteti se naš fant ali dekle ne moreta in ne moreta umiriti. Mamica in očka postajata razdražena, nepotrpežljiva in neučakana.

Vsekakor je dobro, da se posvetujemo s pediatrom ali strokovnim zdravnikom ali psihologom za otroke. Toda navadno tudi to nič ne pomaga. Počasnost v razvoju je odvisna od bioloških in psiholoških mehanizmov v otroku, ki sledijo svojim lastnim zakonitostim. Te so lahko odvisne od dednosti, delovanja žlez za notranje izločanje, klime, družinskih in socialnih okoliščin in podobno.

Na noben način ne smemo biti zaradi tega vzdraženi. Vzdraženost je duševna napetost, ki se s takim in takim obnašanjem prenaša na otroka: tudi otrok se vzdraži, v njem se nabirajo neodvedene duševne energije, stopnjuje

se odzivanje na pretirane dražljaje in normalni potek duševnega življenja je škajen. Vzdraženost, zaskrbljenost (ki je tudi posebna zvrst vzdraženosti), prevelika skrb otroka nenehno razburja in moti njegovo čustvenost in s tem delovanje avtonomnega simpatičnega in parasimpatičnega živčnega sistema.

Namesto zaskrbljenosti, vzdraženosti in nervoznosti se predajmo čakanju. Če ne bomo z neumestnimi posegi motili otrokovega razvoja, se bo počasi pokazalo tisto, kar ima naš otrok posebnega v sebi. Take posebnosti so sicer nekaj izrednega in posebnega, česar večina drugih otrok nima. So pa navadno zelo dragocene in vredne posebne skrbi in zavzetosti. Tukaj bi lahko navedi življenjske zgodbe danes tako »velikih« in »uglednih« mož in žena, ki so jih vzgojitelji kot npr. Darwina imeli za »grenko razočaranje«, Newtona za »nesposobnega učenca, ki je moral ponavljati več razredov osnovne šole«. Winstona Churchila, ki se ni hotel učiti matematike in grščine, Alberta Einsteina, za katerega so menili, da bi moral zapustiti šolo in iti za mesarskega vajenca, Alvo Tomasa Edisona, ki se je vsem zdel prelen in nesposoben, da bi kaj dosegel, pa je potem izumil nič manj kot štiri tisoč koristnih naprav, kot so žarnica, gramofon, kinoaparater in podobno. Ne pravim, da bodo naši otroci, ki nam zbujejo skrb, postali tako uspešni in slavni kot navedni »dobrotniki« človeštva, mislim pa, da bodo na svoj način doprinesli delež k rasti in razvoju naše družbe.

Navadno so taki možje in žene imeli izredne matere, ki so se odlikovale v umetnosti čakanja in so kljub temu, da so vsi njihovim otrokom napovedali

»Če človek najde smisel, je pripravljen sprejeti trpljenje« (Frankl). Srečanje invalidov na Brezju

mračno bodočnost, ohranjale vero, da bo iz njih »nekaj«. Kaj naj bi tisto bilo, same niso vedele, prepričane pa so bile, da bodo njihovi sinovi in hčere na svoj način obogatili ne samo družino, ampak vse človeštvo.

Tako potrpežljivo pričakovanje ima še drugo važno vzgojno posledico: taki otroci so navadno preživeli srečno mladost. Niso sicer v šoli blesteli kot dobri učenci, bili pa so ljubljeni od svojih staršev, bratov in sester. To je bilo tisto okolje, v katerem so se lepo razvijale njihove skrite sposobnosti.

Ravenko

Odrešeni na splav spomina

V druge dežele grem lahko kot turist, med svoje kanadske rojake sem vselej prihajal kot romar. Vselej bi jim rad natresel kopico pozdravov, z vseh strani naše domovine. Ko jih srečujem, bi jim rad podaril lepoto naših gora, pa mir, ki ga tiho sporočajo naša žitna polja, mir z odmevi večernega zvonjenja, z radostjo velikonočnih praznikov.

Ljudje, samo ljudje so me zanimali, njihova iskanja in nemiri. Rahlo smo včasih tipali po življenju, kaj je in kam se usmerja. »Življenje, ki ga ne raziskujemo, ni vredno življenja,« je že kdaj dejal modri Sokrat.

—o—

Večer je. Nad Torontom morje luči. Izcejam resnico tega dneva, natančneje resnico nekega življenja. Na splav svojega spomina odrešujem rojaka. Zastrgal se je v moj spomin, v mojo zavest. Prijetno stopa k meni. Zdi se mi, da sem tako majhen ob njegovi navzočnosti.

Ostal sem sam z dvema otrokoma. Ženo sem pred enim tednom pokopal. Preveč me je imela rada, preveč je zame skrbela in za otroka. Nisem je bil vreden, zato jo je Bog vzel k sebi Glej, ta je hrom. Vsako nedeljo sva ga peljala v našo župnijsko cerkev. Vzela ga je v naročje. Enajst let mu je sedaj. Vozila ga je k verouku, da je lahko prejel prvo obhajilo. Vsako nedeljo bi čakala v dolgi vrsti za obhajilo z njim v naročju. Nekdo drug bi ga hranil doma, ona ga je vselej jemala s sabo. Zgodilo se je pred nekaj meseci, česar nihče ni pričakoval. Vrnila se je od zdravnika in mi dejala: Dragi, raka imam. To je ni vrglo iz tira. Trl sem v sebi žalost, skrival solze. Zakaj mora s tega sveta to ljubljeno bitje. Pogum sem dobival ob njej. Vabila me je h gospodinjskim poslom: Pridi, da boš vedel, ko mene več ne bo, otrokom pripraviti kosilo, večerjo, da jim boš znal oprati srajco, polikati hlače... Vse natančno me je vsak dan poučevala. Čutila je, da jo rak že načenja. Vabila je prijatelje, svojece, brate, in sestre, da bi še z njimi kaj pokramljala, zapela kakšno domačo pesem, da bi se česa spominjali iz starega kraja.

»Marija, nimamo časa,« je bil zmeraj enak odgovor, »glej, mož dela ponoči, jaz podnevi, otroci so v šoli.« Nihče ni imel časa, vsak je hitel, pohiteval, garal... Dolar jim je zašel za nohte, kakor mráz pozimi... »Le pojdite, je govorila Marija, nič več nismo ljudje, ki bi se znali pogovarjati, slehernemu je le do tega, da bi do onemoglosti imel, da bi imel čim več...«

*Če ne boste kakor otroci, ne
pojdete v nebeško kralje-
stvo*

Marija je odšla na drugi svet. Pa ne ravno razočarana. »Saj mi je težko, ko boš moral sam skrbeti za otroke, ko otroci ne bodo imeli svoje matere, toda živi v tem, da vas bom spremljala z nebes.« In spet bi ob večerih govorila: »Če bi še živela, ne bi več šla v službo. Posvetila bi se otrokom. Pripovedovala bi jim o starem kraju. Skrbela bi zanje in zate. Ko bi prišel domov, bi te čakala pogrnjena miza, svežih rož bi ti vselej prinesla na mizo. Ob večerih bi skupaj kramljali. Bili bi ena družina, lepa, prijetna. Naj se drugi podijo za denarjem, za lepim zaslužkom, lepo, veliko, nadstropno hišo, mi bi živeli skromno, toda srečno, zakaj sreča v družini se ne meri po bančnem računu, temveč, kako radi se imajo med seboj...«

Mož zdaj pere, kuha, skrbi za otroka, vozi ju k verouku, k maši, gre zanj povpraševat, kako gre v šoli. »Kakor bi delala ona... Vselej pa čutim njeno navzočnost, slišim njene besede, njene nasvete. Verujem, da je pri Bogu!«

Žalostna in hkrati čudovita zgodba o ženi. Bila je evangeličanka. Iz njene življenjske daritve more vzkliti samo vstajenje. Čutim svojo majhnost ob véli-

Ne razumem še povsem evharistije, vem pa, da je tu Bog, skrivnostna darujoča ljubezen

ki ženi, tudi evharistija, ki jo opravljam med svojimi slovenskimi rojaki z vso vmesno govorniško vnemo, me vpričo nje ne more odrešiti moje majhnosti.

—o—

»Nimam nobenih grehov. Ne brskajte po meni.« V brezimni množici bolnikov je nekaj naših rojakov. Ko prideš k bolniški postelji in ga nagovoriš z domačo besedo, mu izročiš pozdrave iz domovine, nekaj zažari v bolnikovih očeh.

»Rad sem, da ste prišli. In kako je v Sloveniji? Od leta 1929 nisem videl svoje domovine. Morda bi me tisti zrak pozdravil. Oh, že ko bi stopil na rodno grudo, bi mi podarila moč za znosnejše bivanje...« Sveto pismo ima. Rad ga prebira. Ustnice so suhe. Skuša biti vesel, prešerno razpoložen. Za vsem tem pa se skriva trpka bolečina. Zapustila ga je žena, tudi otroci so šli. Sedaj sameva v hamiltonskem bloku. Hoteli so ga vtakniti v dom upokojeincev. Uprl se je. »Živeti hočem med živimi ljudmi — tam pa je umiranje, eno samo umi-

Pri nas, zemljici naši slovenski, še pojo zvonovi

ranje... Oh, Sežana, Sežana — teran, teran! Ta bi mi vrnil zdravje. Nikdar ni bil doma, vse pa tako močno živi v njegovi zavesti. Tukaj me več nihče ne obišče. Redki so moji obiskovalci. Pride gospod, toda njegov prihod je iz usmiljenja. Žena in otroci več ne pridejo blizu.«

Težka je ta resnica. Omotičen stopam po pločniku, kjer drvi življenje z neizprosno hitrostjo.

»Si iz Ljubljane? Res... Jaz sem že deset let tu... Ni več kaj upati. Ne vem, ali se bom iz te bolezni izvlekla. Mož mi je umrl pred dvema letoma. Hčerka in sin sta poročena. Onadva začenjata svoje življenje, jaz bom počasi umirala, dokler ne umrem.« Morda ima kakšno leto čez petdeset. Čila je v obrazu. Oči pa blodijo. Lovi me za roko. »Iz Slovenije, iz Slovenije...« Kot bi hotela zgrabiti tisto našo lepo deželo. »Joj, in boste šli v stari kraj? Vse, vse pozdravite. Mislila sem samo za kakšno leto, glejte, pa je že deset let mimo. Kako je to mogoče!« Morda bo čez kakšen dan spet šla na dom, ven iz bolnišnice. Mar res? Sama ne verjame svojim ustnicam in svojemu glasu.

Kljub težki življenjski usodi sta v skromnem stanovanju našla svoj mirni kotic. Izgubil je obe nogi. Zdaj sameva ob dobri ženi. Tudi njo je hotela prometna nesreča spraviti na drug svet. »Kot bi Bog hotel izkazati posebno ljubezen . . . Kdo pa naj bi sedaj možu stregel, tako lahko vsaj zanj skrbim, čeprav sem tudi sama tako neboljena.« Sprejela je trpljenje, kakor še nisem videl v domačem kraju. Bog že ve. Usojeno je bilo.

Žena pripoveduje, kako je bilo v začetku grozno, sedaj se je nekako ustalilo. Tri otroške glave pokukajo skozi vrata: Bonbone, piškote, igračke . . . Ustreže jim, potem jih odslovi. »Poglej, mar ni čudno to naše življenje. Poglej to ulico, komaj pri kateri je sožitje. Kamor pogledaš, vidiš v tej ulici razdrte družine. Ta mali, ki je pravkar prišel, je velika sirota, mati ga je pustila kar tako. Zdaj je tu, zdaj spet tam. Pri nas pa se ne morem pritoževati. Najini otroci so poročeni, toda vselej imajo dovolj časa tudi za naju. Bog je dal, Bog

Občudovati pomeni bližati se Bogu

je vzel, naj bo hvaljeno njegovo ime!« Kako je zdaj na Igu? Pred davnimi leti je šel od tam. Predstava je nekako izginila, toda govoricu je ohranil. Žena je z Vinice v Beli Krajini. »Breze, kdaj sem jih nazadnje videla? Tako je prišlo. Življenje ima svojo zakonitost. Zdaj smo priklenjeni na to zemljo in jo moramo spoštovati, kajti na njej je za nas dolga desetletja rasel kruh in — svoboda.«

Srečanje z ženo — bilo je vredno božje nagrade.

—o—

Reži nam domači kruh, govori o domovini, o starem kraju, govori, da bi bili bolj srečni in bolj človeški, da bi se upokojili v svojih hrepenenjih... Vselej sem mu rekel, večni mladenič. Čil in svež je, zdrav v svojih nazorih, srečen ob svojih prijateljih.

»Dal ti bom po grbi, še enkrat piši o »stopicanju«. Stopinje so lepe, živahne, za nas po svetu nadvse zanimive. Je že lepo, kar so uštili naši popje. Oni že vedo, kako je prav. Nas tukaj zanimajo stare stvari, tiste tipične domače navade in običaji. Radi imamo tudi stare prekmurske pesmi, v katere je naše ljudstvo vgradilo svoje žalje, trpljenje, bolečine, solze — svoje trdo življenje...« Tako mister Žizek. Kadar pove, govori rahlo obzirno, toda odločno, nezadržano. Vselej ga spremlja smeh in dobra volja. Vselej ima čas za koristni klepet.

Ustalili so se tukaj. Pridne roke so prinesli od doma. Večer pri Vinčecovih je ves v misli na leta v starem kraju. Težko je bilo. Lepe domove so si ustvarili v pičlih 25 letih. Žulji so v stenah, tapetah... V kaminu brli ogenj. Joe je velik podjetnik. Blizu štirideset naših rajakov si tu služi kruh. Vselej je zavzet, da dnevi teko, kot bi z bičem počil.

Večer nas umirja. Pospominjamo se davnih dni. Štejf je nekoč s kobilami vozil gudeke tja proti Soboti, tu in tam so mu hoteli zagosti miličniki, pa je šel z vozom po kolnih poteh. Bil je še majhen, kaj pa so mu mogli. »Živeti pa je bilo treba.«

Na Bordenu je vselej živahno. Mariča, še vedno se rada smeje in poje tiste stare domače. Ali bo tudi hčerka imela smisel za njeno pesem? Poročila se bo v kratkem z Angležem. Stari prijatelj iz New Toronta se je bil prikazal. Vselej je zgovoren, tudi ta večer prevladuje njegova beseda. Beseda o Baragovem filmu, o potovanjih. »Te zanimajo morda slites? Kultura Mao?« Prisluhnilo smo traku, na katerem je posnet koncert, ki ga je pripravil ob 20-letnici slovenske župnije Marija Pomagaj. Takrat je še bil župnik, sedaj pravi, da so ga predčasno upokojili, toda ta »višji« imajo vselej kakšne načrte. »Ostal pa sem suveren. Kamor stopim, na svojih sem tleh, in krepko stojim. Nimam strahu pred nikomer. Če bi bil v vojaških vrstah, nižje, od generala ne bi hotel biti...« Töne zabava, pribija, odsekuje besede, bliska po generalsko... Prejme posnetek — lepo se našobi.

Glasba — skrivnostna govorica božje Lepote in Ljubezni

—o—

Povedal ti bom, mladenič varaški, o deklici, ki je bila nesrečna, ker je nihče ni imel rad. Želela si je, da bi nekaj ljubezni našla v krogu svojih sošolk.

Bil je večer. Precejal sem presenetljiv dogodek tistega popoldneva. Razmišljal sem o Marjetki, ki sem jo na dvorišču sosednjega bloka večkrat srečeval. Osem in pol let je bila stara, lepa kot cvet z naših domačih gred. Rada se igra v krogu otrok, svojih sošolk in sošolcev. Rada ima na sebi lepo oblekco. Tudi večkrat na dan se je šla preobleč. In vedno hoče biti v središču pozornosti. Otroci to kaj hitro začitijo. Takrat se je hočejo znebiti. Otroci so namreč vsi nekoliko sebični. Prinašala jim je bonbone, sadje, rože... Vse je nesebično delila. Sošolkam je celo zavezovala čevljičke, lenuhom pa je nosila v šolo torbice... Zakaj, mislite? Samo zato, da bi jo imeli radi, da bi jo sprejemali v svoj krog. Tisti popoldan pa je tudi meni prinesla bonbonjero. Odprl sem oči. Bil sem presenečen. Toda vedel sem v hipu, kaj mi je storiti. Z največjim spoštovanjem sem sprejel njen dar. Zamoril bi jo, če bi tega ne storil. Dekletce je vztrepetalo ob moji pozornosti. V očeh sem ji bral hvaležnost. To in še večjo ljubezen je hotela od svoje mame, nekaj časa, kar roke in srce, da bi občutila človeški, materinski smisel daritve: Glej, moje roke, glej, moja kri. To, kar je hotela od mene in tistega klopčiča otrok, je mogla biti samo nadomestna ljubezen — za kratek čas, za hip.

—o—

»Daj ljubezenska pesem, pridi, pomagaj mi, da bom spet zbran in cel in da bom pel o bolečini. Res je, da se svet ne reši vojsk, da si ne izmije krvi, da se ne znebi sovraštva. To je resnica. Prav tako pa je res, da se bližamo razvidni resnici: nasilneži se gledajo v ogledalu sveta in njihov obraz se ne zdi lep celo njim samim. Še zmeraj verjamem, da je ljubezen mogoča. Prepričan sem, da je mogoče razumevanje med človeškimi bitji kljub bolečinam, krvi in razbitim šipam« (Pablo Neruda).

—o—

Povedal ti bom, Lojze, zgodbo, eno izmed tisoč v našem mestu. Grenka je, toda na las so druga drugi podobne. To je zgodba o mojem prijatelju.

Čakal in čakal je na novo stanovanje. Prišlo je sporočilo, da je stanovanje vseljivo. Potlej pa je hodil ves ponosen, z dvignjeno glavo. Pa je vmes prišlo nekaj, kar ga je spet hudo vznemirilo. Pričarati je moral na vsak način še dodatnih petnajst starih milijonov. Gradbinci imajo pač zmeraj kakšne nove zahteve.

»Petnajst milijonov? Kaj so znoreli? Kje pa naj ji staknem? Kaj pa mislijo, da sem?« No ja, ni bilo dolgo in prijatelj je tudi to pričaral. Zdaj se je gnał, da je bilo veselje. Garal je in garal. Prišlo je stanovanje, vselitev je zahtevala novo pohištvo, barvni televizor . . . Vse to je prišlo. Potem pa ga je obsedla misel: Počitniška hišica nekje ob robu smrekovega gozdička ali na kakšnem hribčku, kamor je dostopno z avtomobilom — to ne bi bilo napačno, saj ima to že vsaka povprečna družina. Za njo prava hiša, z zeleno trato in kamnito oblogo. Za to, žena, se spleča še bolj zategniti pas. Saj gre vendar za to, da bomo srečni, midva in najjima družinica, mar ne? Zdaj so vsi začeli krepko garati.

Nazven je bila njihova sreča že tolikšna, da so sosedje zeleneli od zavisti. Mene pa so vedno bolj skrbeli prameni njegovih sivih las. Skrbelo me je, zakaj vendar vselej tako razdražljivo govori o tem, kako je vselej kaj narobe, kaj ne gre, se kaj mudi, kaj še manjka — predvsem dodatnih toliko in toliko milijonov, brez katerih bi ga sreča povsem pustila na cedilu. »Saj gre vse v to hudičevo opeko, v ploščice, v popravila, v avtomobile, v kuhinjske stroje . . .« Še naprej je tožil, postajal živčen in razdražljiv.

»Tu mora biti očitno nekaj narobe, to ni sreča, o kateri je tako sanjal . . .« že kdaj sem mislil pri sebi tako, toda bogvaruj, da bi mu kdaj še kaj takega povedal. Rekel bi mi kar odkrito, da mu nisem bil nikdar pravi prijatelj.

»Srečni ljudje vendar ne sivijo tako zgodaj . . . srečni ljudje se kako drugače pogovarjajo, pa še o toliko drugih stvareh, ki bogatijo človekovo življenje, vse tako kaže, da je uskočil v tisto žilo sveta, kjer le petica dá ime sloveče in človek tóliko velja, kar plača!«

Še bolj je bilo to očitno, ko si je kupil audi-100. Pa ga ni dolgo vozil. Zdaj stoji v garaži, prijatelj je v bolnici. Obiskal sem ga. Rekel mi je, da ga nažira rak. Žena ga je pustila na cedilu. Odšla je.

Žena — tu se je končalo. Ni mogla več prenašati njegovega tempa, njegove tekme, v kateri je prevladala že živčna razrvanost. Ušla mu je. Morda po pravici. Sedaj so otroci prepuščeni samim sebi, ne da bi kateri videl smisel v učenju, v doseganju nekega poklica.

Do onemoglosti imeti, imeti čim več — to je bilo njegovo geslo. Ničesar nisem mogel storiti, da bi ga zaustavil. Že kdaj me je ob njem oplazilo spoznanje, da se nepreklicno kotali v popredmetenju zavesti, popredmetenju človeka, ko je mogoča zanj samo ena razlaga, da je v človeškem telesu toliko masti, da moremo napraviti sedem kosov mila, toliko železa, da napravimo žebelj srednje velikosti, toliko fosforja, da bi pripravili dva tisoč glavnic na vžigalicah in toliko žvepla, da se za silo lahko znebimo svojih bolh!

To je zgodba o špartanskem dečku, ki je ukradel lisico in si jo skrnil za haljo na prsiah. Domov grede je srečal starca. Ta ga je zaustavil ter se začel z njim pogovarjati. Špartanci so imeli veliko spoštovanje pred starimi ljudmi. Iz spoštovanja je moral deček poslušati starca. Ta pa je govoril in govoril... nikdar ni bilo konca, lisica pa je dečku medtem grizla prsi. Slednjič mu je pregrizla srčno žilo. Deček ni trenil, čeprav je prenašal hude bolečine. Slednjič se je zrušil — mrtev.

Tudi mojemu prijatelju je lisica, tista prenapeta borba za vedno »večjo srečo«, tista divja gonja, hudičevska varljivka pregriznila srečo.

»Moramo se zavedati, da se človekovo bogastvo ne meri niti po bančnem računu niti po velikosti avtomobila, pač pa po dolžnosti in zaupanju« (dr. Martin Luther King).

Če v človeku ni tistega, kar je višje in silnejše od vsega zunanjega, nam bo zadostoval pošten nahod, da izgubimo ravnovesje, celo v vsaki ptici lahko vidimo potem sovo, v vsakem zvoku pasje tuljenje.

Tak je vodni tok, ki nas meče dandanašnji zdaj sem zdaj tja. Samo mrtve ribe plavajo s tokom, žive plavajo proti. Tak je svet dandanašnji, tak je lahko na kateremkoli koščku zemlje. Tebi, mladenič in rojak po širnem svetu, pa spet pošiljam prijateljski pozdrav z besedami, ki jih je sedanji papež spregovoril na svoji romarski poti po Poljski:

»Vso duhovno dediščino... sprejmite z vero, upanjem, ljubeznijo, ki jo je Kristus v vas vsejal s svetim krstom... Ne izgublajte nikdar poguma, ne vdajajte se malodušju, ne oddaljajte se od korenov, v katerih smo zakoreninjeni od vsega začetka. Prosim vas, kljub svojim slabostim, zaupajte in vedno iščite duhovno moč pri Njem, pri katerem so jo našli rodovi naših očetov in mater... Ne izgubite nikdar svobode duha, s katerim vas je osvobodil Kristus. Nikdar ne zaničujte dejavne ljubezni, ki je bila izpričana s trpljenjem na križu in brez katere bi človeško življenje ne imelo smisla!«

Lübin z bolečinov te ...

Lübin z bolečinov te, draga vés rojstna,
 domača, tan kre potoka med jôušami ..
 Kak sva si bridko tihinca, neznánca!
 Kak rano zapüsto san te v ránon detinstvi,
 gda oço v prvon je bóji
 mladoga zéla nan smrt ..

Na cintori našen so dedek samo šče spali
 — tüdi oni odišli so zdómi, po vnogi so letaj
 pripelàli jih èsi spat mir vekivečni —
 pa sestrica mala je čakala oço ...

Odišli smo z vési domače v bregé —
 tü pod goricami zaživéla moja je mládost,
 tü so se ôdprle vrétine vse —
 to je zdaj bila domača mi vés,
 kama šče gnjesden me vleče srcé ...

Če pa gda priden — kak v sênjaj je vse,
 nega več dóma, ne rôda, samo grob je tü naš,
 ge oço smo drügoga zgübili ...
 Odišli nazaj smo pá v rojstno mi vés,
 tüja je bila pa takša ostala,
 samo prihajan kak gost,
 samo so grobi tü naši —

Grob se za grobon vrsti,
 mamici, dedeka, vüček —
 tan na cintori tiston, ki
 kak med nébov pa zémlov visi —
 mati predobra, brat moj lübléni —
 vsi so odišli, óstao san sán ..

Da hodin na grobe spitávat, žalüvat,
 zgučávat si ž njimi, ki večno živéjo
 v Skrivnosti Večnoj, me čakajo k sebi ...
 O, tü moja je rojstna zdaj vés,
 vsa na grobáj —
 z bolečinov jo póznan pa lübin,
 vej skoro zapüstin jo za vsigdar —
 nede tü grob moj med vami ...

M. K.

Gornja Radgona in njeni ljudje

Lepa je ta Gornja Radgona in njena okolica, vedno mikavna za domačina in popotnika, če s hriba premeri njene grape in vzpetine in jeseni prisluhne še glasu klopotca sredi vinskih goric. Že davno so se na ta košček Slovenskih goric naselili naši predniki. Že stoletja kraljuje nad pokrajino grad, po katerem ima kraj svoje ime. Grad je bil obramba pred sovražnikom, rodovitna pokrajina pa je hranila graščaka in ljudstvo, onega bolje, preprosto ljudstvo bolj skromno. Gozdovi v smeri Negove so bili in so bogati lepega drevja. Tam je graščak lovil divjačino in si preganjal brezdelni dolgčas. Dežela je bogata s slatinskimi vreli, zlasti še v Radencih in Boračevi. Valovito gričevje proti Gornji Radgoni, Kápelu in sosednjim vzpetinam je bilo tudi že zdavna zasajeno z vinsko trto. Polja ob Muri že od nekdanj bogato rodijo žita, koruzo in ajdo, okrog hiš se sonči plemenito sadno drevje.

Mnogo te lepe zemlje je bilo v prejšnjih časih last velikih posestnikov, zlasti tudi onih z onkraj meje. Ti so si postavili v goricah velike in lepe dvorce, zraven pa koč za viničarje in delavce. Navadili so se takega načina življenja ti viničarji in najemniki, mnogokrat lačni in v pomanjkanju so vendarle prepevali slovenske pesmi in si brisali znoj z obraza. Jeseni, ko je tekel mošt v kad, so se mošta in sladkega grozdja veselili in ga uživali tisti, ki se zanj niso trudili.

Otroci so obiskovali osnovno šolo, nadaljnje šolanje je bilo nemogoče. Srečen je bil fant ali dekle, ki sta našla kakega obrtnika, ki ju je vzel v uk. Večina revne mladine je ostajala doma ali pa šla v svet za delom. Razumljivo, da je iz teh revnih koč komaj kdo postal študent. Starši niso imeli denarja, da bi ga vzdrževali, da bi mu pri odhodu nabasali »pšena no klobas.«

Večkrat lačen kakor sit, pozimi drgetajoč od mraza je obračal strani v knjigi, pravi junak, če je vzdržal in doštudiral.

In vendar: če danes gledamo nazaj, kar lepo je število teh junakov, ki so vzdržali in se izobrazili tako, da so doprinesli dragocen dar na oltar slovenske kulture. Naj kratko orišemo samo tri, morda najvidnejše.

Matej Slekovec 1846 v Kunovi, († 1903) je kot otrok pasel krave po negovskih rodnih vzpetinah, prepeval in vedno znova užival lepoto te pokrajine. Kot izreden izobraženec je potem z neizmerno pridnostjo zbiral dragoceno zgodovinsko gradivo. Napisal je kroniko za Ljutomer, Križevce, Veržej, Malo Nedeljo, Gornjo Radgono, Sv. Jurij ob Ščavnici in še mnogo drugega. Bil je predsednik zgodovinskega društva v Mariboru. Samo Matej Slekovec je mogel napisati tako obsežno kroniko za Negovo, ki za daleč nazaj osvetljuje njeno zgodovino.

Peter Dajnko (1787 — 1873) se je rodil v Črešnjevcih pri Gornji Radgoni. Znan je po pisavi dajničici in slovnici: Lehrbuch der Windischen Sprache, izdani l. 1824. Dajničico mu je uspelo za nekaj časa uveljaviti v šoli in v njej je napisanih več učbenkov. Anton Murko je dajničici s svojo slovnico in slovarjem zadal smrtni udarec.

Anton Krempl (1790 — 1844), župnik pri Mali Nédelji, si je s svojo knjigo Dogodivščine Štajerske zemlje (1845) pridobil nevenljivih zaslug za prebujanje narodne zavesti v Slovenskih goricah. Česar Vraz s Smoletom in Prešernom ni zmožel, da bi namreč splošno uveljavil črkopis gajico, so Novice na Krempljevo in Majerjevo pobudo dosegle v dveh letih. Rojstna hiša Antona Krempla je v bližini Kumerjevega gradu ob cesti v Police.

Mura še vedno teče mimo Gornje Radgone, polja dajejo današnjemu človeku kruh in vse za življenje, gozdovi šumijo, trta rodi sladko grozdje, radenska slatina potuje v širni svet, vedno novi rodovi prihajajo, delajo, se veselijo in jočejo, študirajo, stremijo in snujejo za vedno boljši jutrišnji dan.

Jakob Šešerko

Pokrivôč

*Dober mêšter-kak se šika,
bija stôri je Andrôž,
s slamo streho je pokriva,
no bi bila grda lôž,
če bi skoz to streho têklo,
kda je vüni sunce pêklo.*

*Kda pa se je dežek vlêja,
na presüho zemljico,
je v Andrôža strehi najša
razrahlôno slamico;
moga je Andrôž marelô
razprestrti krêz Angelo.*

Jakob Šešerko

Kakšen si, o Bog

Nisi:

kakor me je učila mati,
kakor sem pri verouku moral znati,
kakor Te duhovnik prikazuje,
kakor Te sveto pismo opisuje,
kakor Te človek časti,
taji,
preklinja,
kakor Te narava dokazuje,
vesolje snuje;
ne,
takšen Ti nisi,
niti ko me razvajaš
niti ko me biješ.
Zame je dovolj,
da Si,
Kakšen-naj samo slutim

—

Zazrí se v junijsko sonce
in povej, kaj si videl . . .

Jakob Šešerko

Božji kristal

Kakor mlada srna —
v srce zadeta
je padla
v smrtni sen.

Očetovo srce,
razklano od bóli,
je iskalo,
Čudodelnika.

Nazareškega tesarja Sin,
ki ozdravlja,
je stopil v hišo.

Ni še bilo
tako svetega dotika
dekliške roke:
Deklica je vstala,
se sprehodila
po prstenih tleh.
Njeno hojo bi danes
ujeli na ekran
in —
umazali.

Jakob Šešerko

Veliki Andrej

Imel je velike,
žuljave roke;
prstov ni mogel do kraja zravnati,
in le pred cerkvenimi vrati
se mu ni bilo treba skloniti.

Debele jagode rožnega venca,
so mu brez konca,
kakor fižol čez rob lonca,
trkljale čez kazalec.

Bil je dober kot svež kmečki kruh.

Med pridigo je zaspal,
se vzravnal,
ko ga je sosed sunil pod rebra:
— Mar bi doma ostal! —

Prišel je pred božji tron,
da bi bil dober kot-on . . .
— Kaj je res tak grešni kujôn? —

Pôtlej je res doma ostal,
se zavlekel na zapeček
in na Andrejevo zaspal —
za vedno.

J. Ftičar

Z lojtrnikom čez pol strani neba...

Ko z avtom, letalom premeriš danes neskončne razdalje, komaj uspe ti zajeti v vidno polje vse, kar poblisne mimo tebe. Nehote se spomniš vozil izza otroških let človekovih prevažanj. Vpreg takšnih in drugačnih. Cincalo se je resda počasi, a koliko manj je bilo nesreč! In koliko več opažanj!

Bilo je vedno v času, ko lega na ljudi nadih jesenske otožnosti. Resnici na ljubo, na kmeta nič ne lega, saj je pospravil tačas že večino pridelkov in ima občutek zadoščenosti. Pa vendar . . . Odletele so štokrlje in lastovke, od daleč nekod pa se je jelo oglašati zateglo petje skritih žuželk, ki so jim pri nas rekali »grileki«.

Tačas torej se je oče vedno pripravljaj na veliko popotovanje. Najprej je spravil sode na prosto, jih nalil z vrelo vodo ter igraje kotalil po trati na dvo-rišču. Manjše sode, take za raztežaj otroških rok, je prepustil meni. Vrtela sva jih z značilnim zanihavanjem, da je cvrčala para skozi reže ob stiku dog. Kjer je močnejše uhajala, je oče vtisnil loja vanje. Potem je sod odprl in s trdo

krtačo strgal talog in vinski kamen s sten, spet splakoval, dokler ni bil docela gladek in čist. Na podoben način je očistil tudi »palasko«, nahrbtni sodček kratkih dog, in lakovnico, kletarsko posodo za pretakanje vina. Ko so se sodi sušili, se je lotil »kol«, kmečkega vprežnega voza. Razstavil ga je in vsega ostrgal, pomil in namazal ležaje, včasih ga je zapeljal celo h kolarju in dal prelakirati. V vsakem primeru so morala biti »kola« kot nova.

Dva dni pred potovanjem leta se je začelo nakladanje. Nalagala sta oče in mati skupaj, saj je bilo poleg sodov in kadi še precej kuhinjske posode, včasih še apna in plev, če je gorička hiša kričala po novem premazu. Ko sta doobra vse razpostavila po vozu in prevezala, sta spredaj pred večjim sodom vedno napravila ležišče zame. Bilo je iz dolgih šopov povite slame, zatakajene pod sod in lestvice. Na slamo je mati skrbno razprostrla odeje in vsakovrstne cunje, da je bilo gnezdo na moč toplo, nadomestek najtoplejše postelje.

Slednjič sta naložila še škapec za napajanje živine in »hlapca«, leseni drog z dvoprstno železno rogovilo; oče ga je privezal na soro zadaj in je rabil za zavoro v bregu. Gorice so bile namreč vrh številnih bregov nad Dolgo vasjo in Lendavo, tam daleč na koncu sveta.

Navéčer, preden smo šli na pot, si je oče dodobra ogledal nebo in obzorje. S »kolami« je šel na pot le v primeru, če je bila gostota zvezd ravno pravšna za trajnejše lepo vreme. In ko je vse kazalo na to, sta primerno pripravila tudi vprežno živino. Kravi je bilo treba predvsem temeljito skrtačiti, da se je svetila dlaka.

Na noč zahtevne vožnje je bilo treba zgodaj leči. Vsaj mene sta položila spat s kurami, sama sta delala sevé pozno v noč. Mati je morala speči vrtanke ali celo krapce. Z doma smo morali vedno, ko so bili »kosci« na nebu še primerno visoko. Ura je drdrala že ob eni ponoči, če ne še prej, in starša sta vstala brez obotavljanja. Kje neki vzameta toliko moči, sem pomišljal, ko sem lahko poležal še kake četrte ure, preden sta nakrmila živino in pripravila vse za odhod. Potem sta me, da bi se ne predramil scela, prenesla v posteljico na vozu, vpregla, sedla predme ali vsak na eno stran in slednjič se je razlegel v tiho noč spodbudni očetov »hej no, hej!« Bič je blago švignil nad kravama v obliki križa in »kola« so speljala težko, a mehko in namazana so komaj kaj ropotala. Vozili smo namreč po mehkih poteh, ne po cesti, da živine ni žulilo. Krenili smo torej čez dolnji konec vasi na Gomajno, mimo Velikih senožeti v Brezovico, odtod po Bukovju, mimo mlina ob potoku Črnc. Pot je ta del poti peljala skozi vrsto manjših logov, ki so se nemo odsvalili od medle svečave zvezd in zadnjega krajca lune. Tu in tam je zaskovikala sova, nejevoljna spričo budnosti nemirujočega ljudskega duha. V naših dušah pa je plala blaga spokojnost tihotnega pomikanja v noč. Le kdo bi hotel spati ob vsej skrivnosti nočnega pohoda, ob spremljanju migotajočih zvezd in utrinjanju meteorjev! Kolikšen užitek taka vožnja, kolikšno razkošje v primeri z utrujajočo hojo, ko si peš drobil neskončno pot v gorice, garal tam in se potlej spet vračal peš, ne da bi se bil prej spočil.

Na lepem, še preden smo zapeljali »vgonjaj« daleč od domačih njiv in travnikov, je stopajoč ob levi strani vprege polglasno zapel oče. O blede luni, o jesenski noči. Sam sem se delal, kot da me petje uspava, v resnici pa sem v svojem klobčiču premišljal, kaj neki daje očetu moči, da se mu sredi noči sprošča srce v petje. Je hotel s petjem le pregnati dremež, uspavati naju z materjo ali pa mu je srce prekipevalo v redko občuteni sreči? Se je v bližini

otroka navzel morda otroške zavesti, da potujoč od srede noči do poznega jutra premerimo takorekoč pol sveta, da zdaj preidemo iz nižav naših dolin v višavje povzdignjenega sveta...? Če to ne, mu pesem navdihujejo svetle zvezde, topli sopot krav ob povodcu ali skratka veselje, da izvajamo »izlet« leta. Tu in tam sta me voznja po mehkih kolnikih in očetova pesem zazibala v sen in me potem spet zbudila iz njega in bilo je opojno, kakor ob nobenem potovanju poslej. Koliko skrivnosti in drobnih radosti je razsipala ta počasna, tihotna pot! Spazil sem celo, da se starša izmenjata na sedežu zraven mene in menjaje se dremuckata, kolikor zmoreta sede ob drncanju lojtrnika. V tem pa že jamejo siveti zavese noči in zadnje koprene mraka preženejo tenki zvoki jutranje zdravamarije. Priplavali so iz zvonikov daljnih kapel in najsi so bili še tako nežno zasanjani, so pomenili budnico mojim staršem. Pomolila sta, ne da bi budila otroka, v popotni vnemi pa tudi nista ustavila krav, ki sta se ustavljali in nista mogli razumeti, da ju priganjajo ob sami molitvi; s tem kršijo vendar temeljna pravila davne navade na polju...

Doživetje svitanja, kdo bi te zamenjal za poniglavi spanec! Prebujanje obzorja, ki rdi čedalje močnejše, dokler ne vstane izza goric ogromna žareča krogla in hiti kvišku. Prav tam izza naših gora, kamor smo namenjeni. Pobliskavanje trav v rosnem jutru, ko se v vsaki kapljici odsvita svet v malem!

Tedaj smo se že izvili iz objema logov in krenili v širono prostranost obledavskih senožeti. Da bi ne prišli v mesto na trdo cesto, smo zavili navadno v Dolgo vas, včasih celo v Banuto in tam ustavili, da smo napojili krave. Posvežene so potem raje zapeljale v breg ob dolgovaški opekarni. Tod se je vzpenjal prvi večji klanec, zato sva z materjo zlezla z voza, odpela »hlapca«, da se je s spodnjim koncem vlekel za vozom, ko pa je oče voz zaustavil, sva ga potlačila v mehko ilovico. Voz tako ni drsel in ne vlekel nazaj. Srečanje s tovarno je bilo novo zanimivo poglavje, vredno počasnega popotovanja. Bilo je srečanje z neznanim, z industrijo! Če sta oče in mati vedela povedati prav, je ob vsakem klenku padla ven izgotovljena opeka. Čudna reč, človek bi šel tja čez drn in strn, da vidi to od blizu. Pa ne smeš, ker da si še premajhen.

Prvi breg, drugi in tretji. Klanci čedalje bolj razdrapani, ozki, da je izogibanje prava umetnost. Mimo liplanskih in nedeličkih goric do razpotja klancev, katerih eden pelje nizdol v Vidakut (oče je vedel, da ima ime po madžarskem Hideg kút — Mrzli studenec), naše črpališče vode. Bližamo se cijju, zlagoma, korakoma, sonce, za dlan ali dve visoko na nebesu nam hiti naproti z že gorkimi pozdravi. V jutranji rosi umitim nogam dobro dé topli, mehki prah zmlete ilovice po zvoženih goričkih poteh. In glej, že samo na zadnjem klančku, v Cserhegyu, pri Somijevi trgovini. Z materjo popaziva krave, da oče nakupi slatine in »anšluga«, žveplenega traku, pa cigaret, ki brez njih ne more. Zdajci se kravi poženeta naprej s podvojeno močjo: vesta, da vlečeta le še zadnji košček poti in da ju čaka skorajšnji počitek. Pred nami vstane ulica belih, pohlevno čepečih hišic s slamnato streho — naša ulica! Z belino sten se koplje v soncu.

Nekaj ogrskih goric, potem Ajdukove, Ferenčove in — naše! Z materjo pohitiva naprej, odpirat polknice in vrata. V težkih hrastovih vratih zaškrtja ključ, po velikosti bržčas dvojnik ključev sv. Petra. Zapiskam nanj, da odmeva po bregovih in naznanim naš prihod. Hlevska vrata na zasun, trudna živina gre počivat. Vstopimo v zatohlo samotnost hiše, pozdravijo nas težki

stari tramovi in prijazne, s svetlobo oblite podobe s sten. Angel varuh z nebogljenimi perutkami nam zagotavlja, da bo z nami »vse dni...« Znad mize nas gledajo v rahlo pajčevino ovite žlice, vilice in noži, zatakneni za prečko pod tramom. V kotu krušna peč, nič manj ozaljšana kakor ona doma, le hladna. Zdaj se veseli, da bo po dolgem času spet pogreta.

Krepak gorički zajtrk in že hitimo razkladati težko obloženi lojtrnik, ki nas je prepeljal pol sveta daleč. Ali natančneje, za pol strani neba. Tu se namreč prevesi nebo v drugo polovico. In ne moreš si kaj, da ne bi najprej odskakljaj v gorice, na potko, odkoder se ti odpre sveta druga polovica. Drug za drugim se nizajo, glej, položni hribočki in se končujejo v dolini polj in senožeti, naftnih vrtnin, tamle se vijuga živahna Mura, svet za njo pa spet vzvalovi v holmčke in gričke, dokler se znova ne požene v večje vršace, ki se dotikajo neba. Tam se nebesni svod zaključí.

Oče je že odprl vrata na stežaj in položil nosilce na prag. Že valimo sode na težke gantare v kleti. Stojim na kovinskih kavljih nosilca, da ne spodsne na zbiti površini ilovnatih tal. Mati zakuri in zavre krop, nato hiti nalivat sode iz kleti. Para požvižgava v sodih. V osušelih, od doma pripeljanih pa oče prižiga žvepleni »anšluk« in ga trdo zabije s čepom. Ne ve za bacile, ki jih pomori s tlečim žveplom, ve le, da mora delati tako, kot so počeli rodovi pred njim. Z neko čudno delavoljnostjo potekajo vsa dela, brez trohice nejevolje, skorajda veselo. Vse kaj drugega kot doma na kmečkem gruntu. Nobena trda beseda ne pade in tako sem si že od nekdaj ustvaril o goricah posebno sliko. To je svet prijaznih besed in vedrih opravil, kjer zaživi človek s solastniki hiše in sorodniki spet pravadno rodovno skupnost. Predmeti, še tako neznatni, dihajo tihožitje preproste starosvetnosti. In končno se ti odpro tu novi razgledi, ki ti opajajo odkrivanja željno dušo. Zastrmiš se v brezdanzo globočino studenca v Vidakutu: dolge minute traja, preden privrtiš navrh poln vrč vode. Še sčakovanje ima svojo veselo plat, saj se ukreše marsikaka šegava, preden prideš na vrsto. Ne tožiš nití, ko z vrči obložen sopihaš navkreber, saj postaneš na poti, preden premeriš dober kilometer do zidanice. V sleherni početje se vtke nekakšna mehkoča, napor se prenese z večjo lahkoto, kakor zlagoma premaguješ vse te majhne gričke. Če ni nemara res celo, da je v gorskem svetu lažji vsak napor, prav kakor pod vodo? Še malo, pa bi delali plesaje.

Res, z materjo že pleševa in poskakujeva po težki ilovici, ki se z vodo in drobno slamo meša v lepljivo zmes, potrebno za premaz ogolelih sten. Še malo, pa bomo poplesavali tudi po preši. Preden pa se začne bratva, vrhunsko opravilo goričanca, je treba prešo temeljito oprati in očistiti. Delo, ki zaposli četvero rok za nekaj ur. Najbolje je storiti to dopoldne, dokler sonce še pobilskuje skozi vhodna vrata, kajti oken v tem prostoru ni. Prostor s prešo je povezan s shrambo in črno kuhinjo. Stena znad žekna peči je že vsa črna, skoraj sveti se od strnjene smole vse do vrha kotanjaste preklade, kjer se dim nekolikanj podsukava, nato pa zavije navrh in si skozi slamnato streho najde pot na prosto. Nobenega dimnika, nobenega ometavanja. Vse preprosto in ustrezno kakor v starih časih. Kuriti je treba sevé globoko v peči, da ogenj ne liže navzven in ne zaneti požara. Zato je treba od časa do časa zmočiti pregreto osmoljeno steno znad ognjišča, predvsem pa je treba večerni molitvi dodati prošnjo k sv. Florijanu, da obvaruje hišo ognja. Dan na dan.

In sveti Florijan je zmožen patron, ni da bi tajili: hiša se ni vžgala v vsej svoji stoletni zgodovini.

Častitljiva je goriška hiša z majhnimi okenčki, slamnatim pokrivalom in belimi lički svojih sten. Živobarvni pas ob dnu, ki loči podstinje od sten, jo krepko poživlja. V belini novega premaza s pogašenim apnom je kot nevesta v belem. Kakor so goričanci tekmovali med seboj, kdo bo imel bolj modre gorice, to je, kdo jih bo bolj pošprical z modro galico, so se goričanke šle ne-napovedano tekmo, katera bo bolj pomladila in ozaljšala svojo hišico. Nano-vo pobeljena je potem v zelenju obdajajočih dvorišč in goric kar ščemela v oči. Svetila je celo v luninem svitu.

Neposrednih priprav na bratvo kar noče biti konec. Ves popoldan je bilo slišati udarjanje kladiva po obročih razsušenih sodov in kadi. Navečer peljemo napajat krave v Vidakut.

Prvi mrak in večer sta v goricah doživetje posebne vrste. Z vrha goric odprtih ust strmiš v razprostrto podobo doline pod seboj, pretkano s tisočeriimi lučmi mesta in naftnih vrtin, medtem ko legajo gorice v nočni mrak počitka. A preden se pogreznejo v sanje, se izpojejo v nepreštevnihih krilih svojih neutrudnih pevcev, murnov in čričkov. Tokrat iz neposredne bližine, da ves razvnet hočeš poiskati skritega pevca in ga nagraditi.

Večerja ob petrolejki na polici. Posebno slastno je tu pravkar pomolženo mleko. Močno zabeljena močnata jed, ki jo zalivaš s starim, že malo ciknjenim vinom. Z večerno molitvijo v troje ob priviti petrolejki skleneš truda-polni dan, obogaten z nešteto vtisi, občutji. A še preden dobro domoliš, omah-neš v sladki sen na pogradu ali klopi, pogrjnjeni z blagodišečim senom.

Naslednji dan kar obžaluješ, da bo treba spet domov v dolino. Še bi ostal, se igral s sestričnami ali s sosedovo Martiko, hčerko vancarja. Toda oče je že napregel in pripravil »žlajdrnice«, verige za zapenjanje in zaviranje koles nizdol po strmini. Ko odhajaš, se ne moreš znebiti vtisa, da ta gorička preproščina diha neko otožnost. Le-ta se navečer, kjerkoli si že, neutajljivo preliva v zategnjeno čričkanje goričkih žuželk, vzbujajoč domo-tožje. Kakor hitro si namreč spet doma, v veliki zidani hiši z velikimi okni, v svojem sivem vsakdanu, se ti zazdi, ne da bi dosti pomišljal: to zateglo pet-je tam daleč izza goric ni nič drugega kakor skrita bolešt, da zapušča človek nekaj, kar je bolj žlahtno in bolj vzvišeno od vsakdanjega...

Pota se zravnajo in »kola« se vdajajo spet vsakdanji rabi...

Po sledovih Mikloša Küzmiča

Pred kakimi petnajstimi leti sem pripravljaj pregledni oris razvoja starejše književnosti v severovzhodni Sloveniji (objavljen v Panonskem zborniku 1966). V tem okviru sem obdelal tudi življenje in slovstveno prizadevanje benediškega plebanuša in arhidiakona, dodal k znanim podatkom predvsem tistega o prvem odmevanju njegovega pisateljstva v madžarski publicistiki (kar je v mariborskem Časopisu 1975 dopolnil Ivan Škafar) in sem bil nekako prepričan, da smo z vsemi, ki so dotlej o Miklošu Küzmiču pisali, njegovo osebnost in ustvarjalnost dovolj razvidno in zanesljivo postavili na njeno zgodovinsko mesto.

Toda med tem časom je čakalo na svoj dan odkritje, ki je Miklošev pomen samo stopnjevalo. To odkritje se imenuje Borkovičev rokopis, priznanje za to, da smo se seznanili z njim, pa gre dr. Jožetu Smeju. Najprej smo dobili knjigo **Muza Mikloša Küzmiča** (1976) z objavo izvirnih besedil in njihovo prepesnitvijo, poleg tega komentarje k tekstom in spremno študijo. Objavljene pesmi, ki so večidel Küzmičeve (tri so Čerghičeve, vendar so vezane na stik z benediškim župnikom), so prinesle pomembno spoznanje, namreč, da je bila prekmurska duhovščina, ki se je ob prelomu 18. in 19. stoletja zbirala okoli svojega dekana, kulturno razgibana in tudi literarno tvorna. Glavnino verzov predstavljajo poslanice (pisma v verzih), naslovljene na škofa Szilyja ali na katerega v bližnjem prijateljskem krogu. Poslanice, namenjene sombotelskemu škofu, enako kot znana pisma (v veliki večini objavljena v Slavistični reviji 1975 v priredbi Ivana Škafarja) ponazarjajo toplo osebno razmerje dveh pomembnih mož, ki sta v prvih dveh desetletjih po ustanovitvi škofije nenavadno plodno povezala svoje delovanje. Omenjena knjiga iz l. 1976 pa vsega gradiva iz Borkovičevega rokopisa ni izčrpala, marsikaj je ostalo še za Smejev biografski (zgodovinski) roman **Po sledovih zlatega peresa** (Pomurska založba, 1980).

V osrednjem slovenskem tisku na žalost nisem opazil kakšne vidnejše ocene Küzmič-Smejeve Muze, kar pripisujem zunanjim razlogom (pomanjkanje sposobnih ocenjevalcev ipdb.). V Budimpešti je napisal kratko in nekoliko splošno informacijo naš znanec in vneti literarnopublicistični posrednik dr. István Fried v ugledni reviji za primerjalno književnost *Helikon* (1978, izdaja Madž. akademija znanosti). Iz zapisa je vredno povzeti vsaj dve zapažanji: najprej, da je bila na tisti razvojni stopnji dvojezičnost pesniškega izražanja precej razširjena po vsem vzhodnosrednjeevropskem geokulturnem območju, in drugič, da so v Küzmičevih madžarskih verzih močno zaznavni lirski elementi poznega baroka, kakor se je razvil po Istvánu Gyöngyösiju (u. 1704) in katerega glavno zvrst predstavlja priložnostna pesem, zlasti še poslanica (epistola). In nazadnje je v svoji dve antologiji sprejel Küzmičeve pesmi dr. Jože Pogačnik in s tem popravil nevšečno vrzel, ki je ostala v njegovi prvi knjigi *Zgodovine slov. slovstva* (1968), v kateri začetnika prekmurskega katoliškega slovstva niti imenoval ni. Tokrat torej, v slovenski antologiji našega starejšega pesništva (1980) je novosadski profesor objavil štiri prepesnjene Küzmičeve pesmi, eno izmed njih (Kakor šumljajočega potočka gladke kapljice) so prevedli v srbohrvaščino in jo objavili v antologiji istega

urednika Začinjavci (serija Slovenska književnost pri Matici Srpski, 1979). Bodi še omenjeno, da Gspan-Slodnjakova antologija (Cvetnik) prinaša v prvi knjigi eno Küzmičevo pesem Od smrti, vzeto iz Knjige molitvene (izbral in komentiral dr. V. Novak).

Literarnih vprašanj, ki se vežejo na Küzmičeve posvetne pesmi in na njegovo pesnjenje, je cela vrsta. Ker so preobsežna, jih je tu mogoče vsaj nakazati z omejitvijo na dva zanimiva vida: na značilnosti poslanice in Küzmičeve uporabe te literarne oblike, poleg tega še na vlogo bajčne tvarine v njegovem pesništvu.

Poslanica je literarno oblikovano pismo v verzih, po pravilu pisano v 1. osebi (kot pač vsako pismo), največkrat naslovljeno na določeno konkretno osebo. Pogosto je ubrana ob književnih vprašanjih, a ne manjka še lepega števila poslanic na različne teme. Slovenska literarna zgodovina izkazuje za obdobje razsvetljenstva več primerov poslanice, naj omenimo vsaj Pohlina in Miheliča (v Pisanicah). Pazljivi bralec Küzmičevih poslanic (v Smejevi gibki prepesnitvi) bo opazil, da te pesemske kompozicije niso niti najmanj narejene po neki splošni »modli«, marveč se razlikujejo po tem, komu so namenjene in kateri notranji razlog jih je pobudil: drugačni so priložnostni verzi, poslani z vso spoštljivostjo kot novoletna svečano intonirana čestitka škofu Szilyju, in drugačni so tisti, ki z vedro, družabno noto govoré prijateljem za veselo godovanje, in spet drugačni oni, ki so namenjeni dobrohotnim podpornikom. Tudi »muza« se precej svobodno pojavlja, največkrat kot posebitev pesmi kot povezave med dvema sorodnima dušama.

S tem smo že pri drugem vprašanju, ki zadeva grško-rimsko bajeslovno snov, opazno malodane pri vsakem drugem koraku. Večini bralcev so podobne mitološke prvine znane tudi iz Prešerna (Parnas, Orfej, vir Hipokrene). v Küzmičevem času je »bajeslovje« v pesniški tvornosti delovala s polno veljavnostjo (če omenimo vsaj Vodnikovo Prošnjo na kranjsko Modrino 1781, Devovo besedilo k podomačenemu Apolonu — Belinu ali znamenitega predstavnika madžarskega razsvetlenskega klasicizma vrhunskega lirika Csokonaija). Vse mitološko izrazje izvira v antiki; po humanizmu, ki ga je obudil, je prešlo v stalni fond šolskega literarnega študija. Staro antično izročilo je podpiralo naziranje, da je pesniško ustvarjanje izraz in dar višjih sil in zato nekaj povzdignjenega nad vsakdanjo stvarnost.

Küzmič, Čergič in vsi, ki so to pesem sprejemali, so bili od šolske vzgoje dalje prežeti z alegoričnimi oblikami mišljenja in izpovedovanja občutij, zato jim je bilo tako izražanje domače — drugače pač, kot se dogaja marsikateremu sodobnemu bralcu, ki si s takim načinom »komunikacije« ni ustvaril stika. Vendar je opazno tudi to, da izza elegorije vstopajo v upesnjeni svet starih tvorcev, konkretno Küzmiča, momenti vsakdanjega, konkretno določenega življenja (naštevanje jedil na lovski gostiji pri Ferencu Vajdi, razvite gostiteljske navade, tako ljube panonskemu prebivalstvu ipdb.).

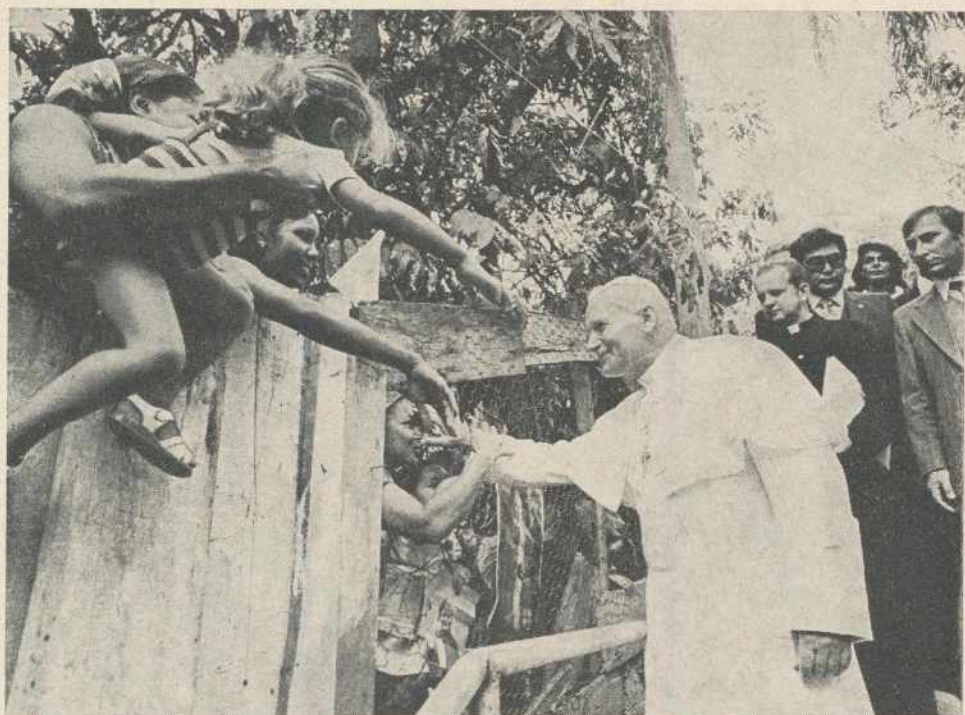
In po vsem tem nam je spregovoriti še o biografskem romanu Jožeta Smeja, to seveda nekoliko na kratko. Na kratko ne zavoljo tega, ker bi roman ne dajal obilo zanimive podloge za večvrstno široko razčlenjevanje. Nasprotno. Vendar mislim, da našega množičnega bralca toliko ne bi pritegnilo do razglabljanja, kakšen in kolikšen je v romanu odnos med gradivskimi deli ki so, kot je razvidno že iz podčrtanih opomb, nenavadno izčrpani in vključujejo mnogo neobjavljenega — in med pesniško svobodo, do katere ima vsak

ustvarjalec od vseh začetkov pripovedništva priznано pravico. Taka razglabljanja bodo gotovo še sledila.

Nobeno prikazovanje vsebine ne more dati vsega, kar zgodovinski romani z orisi okolja in predočitvijo osebnosti v posameznostih lahko nudijo. Naj mi bo zatorej dovoljeno, da najprej ponovim, kar sem kot svoj prvi vtis in kot splošno oznako napisal avtorju v zasebnem pismu ob prebranem romanu: »Na hitro rečeno, večje si povezal temeljito poznavanje dobe in lastni ustvarjalni navdih. Tebi s Škafarjem gre zasluga, da je danes delo Mikloša Küzmiča ocenjeno po svoji vrednosti in enakopravno vključeno v slovensko celoto. Knjiga mi je tembolj po volji, ker v zgodbni obliki dokazuje, da je v XVIII. stoletju kot sicer prekmursko ljudstvo s svojimi duhovniki (takrat edini mogočimi izobraženci) živelo na kulturnen način, bolj ali manj tako kot v drugih slovenskih deželah, vse prej torej ko v neki tegobni zaostalosti, kakor se nemalokdaj povrh in počez govori.«

Da pa se ne bi ostavil pri samih širokih splošnih sodbah, kot bi bila še ugotovitev glavnih črt Küzmičevega pisateljstva: vernost, ljubezen do rodu in do knjig, naj poudarim vsaj avtorjevo gradnjo romana iz neštetihih drobnihi, dokumentarno preverjenih delcev. Tak roman, kot je, je lahko nastal samo iz dolgotrajnega, zavzetega in vztrajnega zbiranja podatkov. Koliko nikjer objavljenih datumov iz življenja bolj ali manj vidnih osebnosti, pogosto naravnost iz matičnih knjig! Tem se pridružujejo kulturnozgodovinski elementi, ki jih bralec, iščoč samo zgodbo, dovolj niti ne opazi. Tako npr. da je Szily pregledoval pesemske liste Ferencza Faludija, ki je malo pred tem umrl v bližnjem Rohoncu (1779), ali da je po razpustu, ki je v knjigi živo prikazan, köszeški dijaški zavod Kelcz-Adelffy l. 1790 ponovno zaživel. Itd.

Bolj za na povrh tega spisa naj dodam, da sem tam nekje med šestim in sedmim gimnazijskim razredom tudi sam kombiniral nekako zgodovinsko povest iz dobe M. Küzmiča, dve poglavji sta mi kolikor toliko stekli. Jasno bi zgodba, če bi iz nje kaj nastalo, več kot o čem drugem govorila o doživljajih in čustvovanjih, skratka o zorenju dijaka, postavljenega v precej izkonstruirano davnino. Zdi se mi, da je pri vsem bilo precej odvajanja na branje, posebej Preglja, in sad vnetega spremljanja domače znanstvene publicistike (Novakov Izbor 1936 in Zelkova študija 1937). Kar se Preglja tiče, se spomnim, da nam je dekan Jerič rad navajal izvirno izraznost Tomaža Rutarja, vikarja pri Sv. Luciji ob Soči. No končno je iz tega zanimanja za kulturno preteklost rodne dežele izšel dijaški referatič o M. Küzmiču, prebran na kolesarskem izletu Zavednosti po Goričkem in objavljen skupaj s Skledarjevim orisom Ivanocyja v Novinah 1940. Kolikor je tisti moj priložnostni oris dela benedičkega arhidiakona omembe vreden, je morebiti zavoljo tega, ker sem skušal stvari gledati v določeni panorami časa, v katerem so se dogodile. Kaj več pa bi danes — po 40 letih — od tedanjega sebe težko želel.

Papež Janez Pavel II. med barakarji v Braziliji

Pavel Berden

Loknanjev cvet

*Ko bi tebe, sonce, ne bilo,
bi moj cvet ostal v globini
kot zamrla, nerazvita kal.
A ti, sonce, si ga poljubilo
in zvabilo iz močvirnih tal.*

*Večno Sonce, božje Sonce zlato,
toplo in bogato,
ti razdajaš se veselo,
najino pomlad si v cvet odelo!*

*Pripogibava hvaležno glávo
pred veliko tajnostjo življenja,
ljubezni in morda ... trpljenja ...
Vse, prav vse na Tvojo večjo slavo!*

Pavel Berden

Bolnik

Ko bi vedel,
da je zdaj zima,
da je to le začasen mraz
in da pride čas,
ko bo nehal vihar,
bi upal in čakal
pomladnega sonca žar.

A v duši je črna noč,
na nebu nobene zvezde ni
in od nikoder žarka,
ki dajal upanje
na lepše bi dni.

Sidro je odtrgano?
Me žene vetrovje
v neznane daljave zbegano,
med čeri in skalovje?

O, ko bi vedel...

Veš! Veš!
Veš, da pride dan
in pride pomlad!
Vrzi novo sidro upanja,
vrzi ga v globino,
okleni se Njega, ki je,
zajemi v srce tišino...

Pavel Berden

V čakalnici

Čakamo, čakamo,
vse gre po vrsti.
Ure navijamo
z živčnimi prsti.

Čakamo, čakamo,
moro preganjamo.
Gre prepočasi!
Vendarle vztrajamo.

Čakamo, čakamo,
ure potekajo,
v prazno se zgublajo,
posli pa čakajo!

Čakamo, čakamo,
Končno dočakamo!
Nič ne opravimo...
Srd in solzé!

Kaj je z našim duševnim zdravjem?

Zdravje je — človekovo življenje. Brez telesnega in duševnega zdravja človek ne more dolgo živeti ali pa živi okrnjeno, nepopolno življenje. Telesno in duševno zdravje je tesno povezano, kakor vedno bolj dokazuje sodobna zdravniška in dušeslovna znanost. Kdor je duševno urejen, močan, zaupa, ta premaguje tudi bolezen — in nasprotno: kdor se brezupno preda telesnim težavam, tega strejo kaj hitro.

Ali sploh kdaj in kaj pomislimo tudi na duševno zdravje? Najbrž ne — eni zato ne, ker duševno zdravo, pravilno živijo, drugi pa zato ne, ker živijo tjavdan, kakor nanese. Kako je z našim telesnim zdravjem? Zavoljo njegove tesne povezanosti z duševnim zdravjem se moramo na kratko ustaviti tudi ob njem. In ker bomo pri duševnem zdravju primerjali preteklost s sedanjo — bomo to storili tudi glede telesnega zdravja. Nasplošno govorimo, da dandanes ljudje dalje živijo, kot so živeli nekoč in da so »bolj zdravi«, da so zdravstvene razmere »bolj urejene«. Ali res? Takoimenovana življenjska doba se je res nekoliko podaljšala — pač za tiste, ki dočakajo starost (npr. prek sedemdeset let). Toda le pogledjmo, koliko jih umre mladih, ne le zavoljo bolezni, marveč zavoljo nesreč (prometnih, pri delu — s traktorji itn.), ki jih nekoč ni bilo. Pa tudi nekaj so bili zelo stari ljudje, nad 80 in 90 let, pa ne malo jih je bilo!

Res je, da se je zmanjšala umrljivost otrok, vsaj dojenčkov — toda nekoč se jih je mnogo več rodilo in če jih je kar polovica umrla, jih je dovolj ostalo. Če pa ima danes družina enega ali dva otroka in se eden ponesreči ali umre še v mladosti — koliko jih ostane? In to stanje se slabša od leta do leta, rojstev je manj, Slovencev manj — pa kakšni so ti »bolje preskrbljeni« otroci? Ugotavljajo po šolah, kako so slabo razviti, bolehnii, zaskrbljujoči so nabori, kjer ugotavljajo pravtako telesno slabo razvitost — o vsem tem bremo v naših listih, slišimo na televiziji, po radiu...

In dodajmo še iz listov in drugih »družbenih občil« — koliko naša mladina vsaj po mestih popiva, kaj pri tem uganjajo, kako vlamljajo itn. Sledijo zapori, vzgojni zavodi... vse to gotovo ni znak telesnega zdravja, še manj pa duševnega.

Pa boste rekli: včasih so ljudje mnogo slabše živeli: slabo so stanovali v lesenih kočah, v mestih v barakah, slabo so se oblačili, slabo so jedli (»otepali« so sok, žgance, kašo, krompir... pravijo in pišejo), saj niso imeli dovolj zemlje, morali so na sezonsko delo, posebno iz Prekmurja... Res, pred prvo svetovno vojsko so hodili v Slavonijo »na repo v rés«, žet na Madžarsko, izseljevali so se v Ameriko, na Štajersko, po prvi vojski so hodili v Francijo, Nemčijo(rudarji in kmečki delavci iz vse Slovenije). Res, v Prekmurju je 11 veleposestev imelo v lasti več kot četrtno vse zemlje (40.468 oralov), kar je po prvi vojski agrarna reforma (po slovensko: zemljiška prenova) v glavnem dodelila kmetom, toda ne le domačinom. Toda to je le malo izboljšalo stanje. Dokaz je današnji čas po zadnji vojni, ko so stotine šle na delo ne le na vse strani v domači državi, predvsem v Sloveniji, marveč tudi v Avstrijo, Nemčijo, Kanado, Zedinjene države Amerike, celo v daljno Avstralijo... In koliko jih hodi v tovarne in druga podjetja doma?

Borba za vsakdanji kruh je torej še težka, čeprav je tega kruha več — toda kóliko jih je ob tem dolgoletnem delu v tujini zbolelo, umrlo in — ostalo tam za zmeraj, potujčili so se njihovi otroci!... Je to telesno in duševno zdravje naroda? Se sprašujemo o posledicah tega in o krivdi za to?! In kakšne so zdravstvene posledice dela v domačih tovarnah? Tudi o tem smo že brali v listih, npr. o delavkah v soboških tovarnah, ki se morajo prezgodaj upokojiti zaradi slabega zdravja.

Lesenih, s slamo kritih hiš skoro ni več v naših vaseh. Zlasti po zadnji vojni rastejo nove, moderne, kar prevelike hiše. Ali se je tudi prehrana izboljšala — to žal še ni raziskano. Toda mislimo si, kako je glede tega, če mnogi hitijo zjutraj tešč v tovarno ali »pobežéčki« kaj spijejo (nekateri vstajajo ob treh, štirih, da pridejo do vlaka ali avtobusa, vračajo se zvečer...). In kako in kje je obed (v podjetju?) in kako je potem z **redno** prehrano in kako je s pitjem, ki je razširjeno v raznih oblikah (sodobno je pivo v velikih množinah) in ob raznih prilikah.

V tem dolgem uvodu smo povedali že marsikaj o tem, kaj telesno in duševno zdravje ni in kakšno naj bi bilo. Toda pogledjmo si po vrsti podlago in oblike duševnega zdravja! Začeti bi mogli različno, toda povejmo recimo najprej tako: ena od temeljnih lastnosti naših lačnih in »zaostalih«, revnih prednikov je bila **skromnost** v vsakem pogledu. Kakor pravimo pri nas: bili so »z malim zadovolni«... tako glede stanovanja, obleke, prehrane, prostega časa. Naj se torej danes vsemu napredu na teh področjih odpovemo? Nikakor ne — toda premisljmo, kje pretiravamo, tekmuje, da bomo imeli toliko ali več, kot imajo drugi. Ali nam ves ta napredek, vse to imetje prinaša zares srečo in zadovoljnost? Dirjamo z avtom sem in tja, se gremo »vikende« — beganje ob sobotah in nedeljah tako, da ničesar ne vidimo na poti: ne pokrajine, ne lepote, ne znamenitosti... Dirjamo v tujino, ne poznamo pa domače zemlje, njenih lepote, njenega bogastva.

Ta skromnost naših prednikov je bila združena z **delavnostjo**, **pridnostjo**, kar imenujete lahko tudi **skrbnost**. Mnogo so delali na zemlji in če ni bilo dovolj lastne zemlje, na tuji zemlji, da so si zaslužili za obstanek potrebno. K delu so navajali svoje otroke, v delu so našli tudi svoje veselje — in k vsemu temu jih je silila **skrb** za družino, da bi ji mogli priskrbeti vse najbolj potrebno. In ta delavnost in skrbnost jim je pomagala prenesti mnogo pomanjkanje, pomagala jim je preživeti se »z malim«... Vemo, da so naši ljudje povsod po svetu sloveli in še danes menda slovijo kot — dobri, pošteni delavci in blagostanje, ki ga kažejo dandanes naše vasi, je plod tega skrbnega dela.

Lahko bi rekli tudi, da je podlaga in začetek vseh teh naštetih dobrih lastnosti — **poštenost** v najširšem pomenu, kot glavno vodilo življenja tako naših prednikov, kot tudi današnjih njihovih potomcev. In odkod ta poštenost, to resno razmerje do življenja, do vsega okolja, ljudi in narave? Goto-vo iz **vzgoje**, najprej iz domače, družinske vzgoje, nato pa iz verske, cerkvene vzgoje, na kateri tudi domača vzgoja temelji. Seveda je pozneje marsikaj prispevala k tej vzgoji tudi šola, kjer in kadar so bili učitelji na mestu. Ta vzgoja je izvirala tudi iz knjig, ki so jih naši predniki prebirali že od 18. stoletja dalje. Najprej iz verskih, evangeličanskih in katoličanskih knjig, nato tudi iz redkih slovenskih čitank, pozneje iz časopisov in koledarjev. In v drugi polovici 19. stoletja tudi iz mohorskih knjig, čeprav so bile sorazmer-

no redko razširjene, toda ljudje so si jih izposojali, jih skupaj čitali. Vzgajali pa so se ljudje tudi med seboj, z zgledom in besedo: v družini, sosedje, sorodniki, sovaščani.

In v vseh teh dobrih lastnostih naših prednikov je bilo tudi njihovo duševno zdravje, pa tudi njihovo telesno zdravje. Vse to niso neke naše »zaostale, nazadnjaške« misli, kakor bi kdo prehitro sklepal in obsodil. — Ne, tudi dandanes po vsej Evropi — da ne govorimo o starih azijskih kulturah, kjer se te lastnosti od nekdanj najbolj cenjene — znanstveniki raznih strok iščejo in ugotavljajo, kaj je narobe v življenju mestnih in vaških ljudi. In ugotavljajo, da jim manjkajo prav našeti pogoji duševnega in telesnega zdravja. Nič ne pomaga vsa navidezna zunanja »naprednost«, navidezno tvorno blagostanje — če ni duševne urejenosti, ravnovesja, usmerjenosti v duševne in duhovne vrednote, stika z naravo, zadovoljstva s skromnim — življenjskega cilja, namena ...

In katere so tiste duševne in duhovne vrednote? Poleg naštetih seve, ki sodijo tudi med nje: izbrana knjiga, izbrano branje časnika in časopisa — koliko je plehkega, neumnega pri nas in drugod —, izbrano poslušanje radia in televizije (dobra glasba, dober film, poučne oddaje), srečanje z lepimi slikami, kipi, stavbami — vse to najdemo tudi v mnogih naših vaseh vsaj v cerkvah, pa se tako površno navadimo na vse to okoli nas, da se le redko ustavimo v domači cerkvi z radovednim pogledom po njej, da bi iskali lepoto, ki vodi k Lepoti. Vse to je zopet odvisno od vzgoje doma, v šoli, v cerkvi. — Vedno bolj pa vzgaja naše otroke in mladino — kot pravimo —: cesta, okolje. To pomeni, da so kričeči zunanji vplivi močnejši kot domači, šolski, cerkveni. Kjer je tako, ni ne telesnega ne duševnega in duhovnega zdravja. Hvala Bogu, da rodi trud vseh vrst vzgojiteljev le precejšnje sadove in da imamo vsaj ponekod — zdravo jedro naše mladine. Ti bodo prenašali telesno in duševno zdravje našega naroda v bodočnost. — Pomagajmo jim!

Ivan Zver, Francija

Drobci z moje poti

Ardeni! Nekoč meglen zemljepisni pojem, potem stvarnost mojih novih dni. Še vedno rad romam nazaj v njihovo hribovito osrčje, tja med vitke jelke in košate borovce, k reki Meusi med razsežne prerije, v kraje pač, koder sem se v tistih začetnih dneh zdomstva moral sprijeti s trdo stvarnostjo. Priznati moram, da je bil naenkrat zame nov ta svet, nov ta življenjski utrip. Prekruto je začel sipati bliske vihar. In vse močnejše je začelo kljuvati v meni. Domovina — tujina, srce ali življenjska stvarnost. Usodno razpotje s korakom v neznano.

Čas pa naposled vedno milostno poseže vmes. Ne odpravi sicer rane, a omili njen žgoči žar. In počasi se ohola misel znova prične vzpenjati v privede.

Prisluhneš krikom valovečih množic, ki zahtevajo kruha in terjajo pravico in se voljan predajaš sladki blaženosti ob misli, da bo morebiti tudi tvoj reženj kruha sčasoma postal debelejši. Všeč ti je monotona pesem strojev v tovarni in se osupel zazreš v čudesa moderne tehnike. Že pričneš zavzeto brazdati po vsakovrstni tuji učenosti. Tako slediš toku novih dni in čutiš,

kako te življenje neizprosno lovi v svoj val. Na videz nezaznavno, kot da bi ti še hotelo prikriti bridko resnico. Kaj kmalu namreč spoznaš, da si na tujem vreden le toliko, kolikor si koristen.

Tako sem se torej v tistih dneh znašel na izhodni gladini novega življenja; plahi sopotnik vsem, ki jim je bilo težko.

Večeri pa so bili samo moji. Brez razkošja sicer in tudi brez kričavih popevk. In vendar sem se jim ves predajal. Ni bilo čuti rezkega gospodarjevega glasu, niti me ni težila več nikaka poslovna obveza. Ventile srca sem odprl in šel na dolgo pot. Kam drugam bi, kot tja, koder je Stvarnik mojega očeta obdaril s prgiščem zemlje, na kateri sta mu rasla lan in konoplja, da nas je lahko oblačil in kjer mu je za kritje potreb in za radost srca še razsejal cvetočo ajdo in rdeči mak, rumeno klasje in še obilo ostalih darov, ne da bi pozabil sladkega grozdja, da bi bilo kaj tudi za uteho naši žeji. Vse to mu je dobrotno podaril, grudo in cvet na njej, da bi, čeprav majhen, kot je bil vselej in povsod, koderkoli po svetu bi se moral morebiti ubadati s trdotami življenja, nosil v svojem srcu njen deviški obraz. Tja torej sem romal ob tihih večerih, v moje rodno Prekmurje, tja v domovino, koder je v leta trdih preizkušenj zorela moja mladost.

Kmalu sem odkril dobrega prijatelja. Postal je moj sel. Sleherni dan je neutrudno odhajal na dolgo pot. Od Atlantika je prisopihal in je kot žareča bakla hitel po večerih mimo mojega novega »doma«. Zvesto sem ga zmeraj pospremil tja do ovinka za mestnim parkom, on pa mi je potem v zahvalo s poslednjim žvižgom še kriknil v pozdrav. Takrat me je vedno milo prevzelo. Dobro sem namreč vedel za njegovo pot. Jutri, sem vzdihoval, bo že tam kolovratil »kjer je rodni moj dom, kjer je hiše očetove streha«. Ponesi pesem, sem mu tiho naročal, tja pod naše sončno nebo. Pridaj tam na meji svojemu žvižgu še moj topli pozdrav in z mano brez pridržka s polnim glasom zapoj: Bodi zdrava domovina, mili moj slovenski kraj! Ti prekrasna, ti edina ...

Daleč na tujem je v bolečini trpelo moje srce.

Dramili so se spomini. Vsakovrstni. Sladki pa tudi grenki. Kje ste viharni dnevi našega zorenja, sem se spraševal, kje časi, ko bi misel uporna in smela mogla predstavljati goré. Kje ste svetla obzorja drznih obetov, kje gore utvar? Še so mi živi v spominu dnevi, ko smo si mladi, kot smo biti takrat, prisegli, da bomo vsi ostali tam ob Muri, Ledavi in Črncu, tam pod Srebrnim bregom in ob Sveti Ani, tam pri Rabi, Zali in Krki in stavljali na gotovo, da se bo nekoč prosta raztegnila ta naša stisnjena gruda tja do svoje panonske zibelke ob Blatnem jezeru. In še smo netili ogenj v naših mladih srcih. Na nje smo misliti, ki so se kot jata golobov odtrgali od vernega domačega krova in odšli po svetu za kruhom, pa se je potem tujina okoriščala s trudom njihovih rok.

Da sejali smo, a ne želi. Razšli smo se vprek in v šir. In čeprav sem zdaj tu na tujem, sem se vzpodbudno pomirjal, sem še vendar ves in vedno v mislih nanjo, mater nepozabno.

Naj se tu zadrigne eden od spominov. In že sem v zadregi, sprašujoč se, katero stran naj zdaj odprem. Kako vesel bi bil, ko bi mogle biti vse popisane z zgodbami o sreči in obilju Indije Koromandije. Pa se je bilo treba na poti srečati tudi z nočjo. Naj vendar prihranim zase grenki spomin ob misli na mnoge, ki sem jih srečal na svoji poti in ki bi jim morebiti zaman še naslovil

bratski pozdrav. Sovražnik nenehno zvodljivo naleka pasti. In sirenski kliči so bili zlasti za marsikatero deklo zapeljivo omamni. Bilo jih je, ki so se znašle v usodnem precepu: ali zakraljevati za čas v sladkobnem udobju ali kljubovati in se s tegobo izpostaviti nevarnosti ceste.

Še in še se bom z radostjo spominjal Ilonke z Goričkega, s katero sem se srečal na uradu za delo. Bila je zalo dekle. Iskala je delo. Bistro, a obenem plašno so zrle njene oči. Uslužbenec ji je predlagal bogato kmetijo, kjer bi molzla krave in bila v pomoč gospodinji. Vprašal jo je še, ali se ne boji krav. Ne, je vrgla iz sebe, krav ne, pač pa ljudi. Ostal sem brez besede. Kot da je gong udaril ob zvon. Prijateljsko vdano sem ji stisnil roko za slovo in bil ponosen na korajžno deklo iz naše Krajine.

Nisem se mogel več ubraniti, da ne bi brskal po vaških registrih in stikal za vsemi, ki so mi bili blizu po jeziku in krvi. Iskali smo se. Često pa nas je tudi naključje zbližalo. Nekoč sem npr. šel na trg po solato in sem po »krščaku« takoj spoznal našega pridnega dolinskega Štefa. Sapa mu je zastala, ko sem ga po domače nagovoril. Snel je »krščák« z glave in mi začel pripovedovati svojo zgodbo. Ukvarjal se je z vrtnarijo in je vsak dan pripeljal pridelke na trg. Naj še povem, da se mu je vedno tožilo po tobaku, ki ga je doma po koruzi bogato zasadi, tu ga je pa moral kupovati. Rad sem ga obiskoval. ko se je ob kozarcu raznežil, je s solznimi očmi vedno zapel tisto prelepo pesem o Mariji, nebeski kraljici.

Še eno stran bom obrnil v knjigi spominov.

Bilo je pred leti na materinski dan. Umaknil sem se bleščobi pomladnega jutra in se zaprl v laboratorij tovarne, kjer sem si služil vsakdanji kruh. Bolj sem drobnjaril ta dan kot delal. Želel sem si le samote, da bi mogel po letih zdomstva napraviti na ta dan skromen obračun s seboj. Tri drobne marjetice so mi delale družbo. Tiste majhne, bele, ki smo z njihovimi cvetovi nekoč dajali naše bežne ljubezni na preizkus. Tam na podoknih sosedove hiše so se razcvetele, pa sem jih spotoma utrgal in v skromen šopek povil.

Mislil sem na mater. Na svojo in tisočere moji enake. Leta so jo prikovala na posteljo, rada bi si ob očetu že odpočila, zato naj pridem, da ji zatisnem trudne oči, je pisala. Vedel sem, da ji bom tokrat v odgovor znova lagal. In zaboli te, ko moraš priznati, da jim že leta prikrivam resnico, tem blagim materam našim. Kot seme so nas zasejale rodni zemlji, da bi kalili, rodili in zoreli njim v poslednji mir in v našo lastno dopolnitev. Nemo zdaj zro v nepoznane svetove, srce pa nenehno lovi kot — dete metulje — po vsem svetu svojo kri.

Zalotil sem se na stranpoti. Tisočkrat že sem prežvečil ta trpki sad. sem si dejal. Tu ob teh inštrumentih je zdaj moj začasen pristan, tu začasno zavetje, sem se začel toplo vzpodbujati; tu bom ostal do dne, ko se bom truden od dolge poti znova povrnil domov.

Misel se je pohlevna vračala v svojo nemoč, ko je srce še vedno gorko hrepenelo. Hrepenelo za nečim daljnim, le še slutenim. Za čas tožeče, potem zopet zaupno vdano. Kot veja v vetru.

Tak je bil začetek sončnega pomladnega jutra na materinski dan pred leti. Tam izpod napušča mi je ptiček žgoel svoj jutranji pozdrav. Drobn ptiček. Z melodijo je priletel po svoj dnevni obrok. Kot da bi me hotel že vnaprej nagraditi za dobro delo. Komaj sem mu oddrobnil nekaj drobtinic kruha, je že zazvonil telefon. Da je dokaj tuje trgovske korespondence, da naj odložim labo-

ratorijsko delo in pripravim prevode, po možnosti že do jutri, je rezko udarjal gospodarjev glas. Marie-Françoise da mi bo prinesla vse potrebno. Tako je bilo namreč ime strojepiski.

Komaj sem odložil telefon, je že prišlo skozi vrata zalo dekle. Brez dobrega dne, brez jutranjega pozdrava. Kdo bi ji zameril mladostno vihravost, ko jo je krasilo morda le dobrih dvajset pomladi.

»Oh, les belles petites marguerites«, mi je zvonko zapela in že izmaknila najlepšo. V razporek lahne oblekce jo je vtaknila in se prešerno nasmehnila.

»Nekam otožno resni ste danes, gospod I.«, se je zresnjevala.

»Materinski dan je in mislim na bolno mater,« sem ji vrgel svečano.

»Ah, da, saj res, nisem niti pomislila na to. Sicer pa mi je ta dan že tako zoprn«

Poskočil sem, kot da bi me kdo v srce zabodel. Zgaga presita, te svetosti mi ne boš oskrunjevala, sem se že zaganjal v napad. Pa sem se hipoma zbral v sočutno resnost.

»Kaj vam greni srce, Marie-Françoise, da je ta dan brez topega žarka?« sem se pomirljivo približeval.

»Ah, veste, ni lepa ta moja zgodba. In nerada oživljam ugasli ogenj, da me rana še bolj ne skeli.«

»V boleznih se zatekamó k vračem za pomoč in često tudi topla beseda olajša bolečino,« sem previdno prediral led.

»No, tu sem, kot me vidite, navidez vihrava, brezbrizna, divja. Bežim pred samo seboj, izogibam se resnice. Kot presajena roža sem, ki hlastno srka življenje, da ne bi usahnila.«

Presedel sem se, kot da bi mi začelo biti tesno. Ponudil sem ji cigareto, pa je odklonila. Nič več ni bilo sonca na njenih licih, a se je vendar nadalje zaupno izpovedala.

»Veste, jaz nikdar nisem poznala ne matere in ne očeta. V državnem zavodu so me vzredili. Potem me je še nebogljeno vzela za svojo moja sedanja krušna mati. Tako neizrečeno dobra je bila vedno z menoj. Živela sem brezskrbno kot vsi otroci moje starosti. Pozneje, ko sem doraščala, sem jo nekoč vprašala, zakaj se jaz ne pišem tako kot ona. Nekaj mi je dopovedovala, pa me ni mogla pomiriti. Šele ko sem bila s svojim priimkom sošolkam v zasmeh, je začelo neprestano kljuvati v meni. Potem mi je ob neki priliki po svoje razodela skrivnost, da je bila moja mama od daleč nekod, s Poljskega baje ali odkod, je rekla, in da so jo revno in bolešno angelčki vzeli v nebesa.

Sčasoma sem začenjala vse razumeti. Mama me je najbrže zavrgla, ker sem bila verjetno sad nedovoljenega razmerja. Sam Bog ve, kako je bilo. Ta misel me često vznemirja. In zdaj sem v množici srečnih kot zablodeli romar, ki mu je streha le milo nebo«.

Zadnje besede je orosila s solzo. Z grenko solzo spoznanja, da se je v zrelih dneh življenja znašla brez matere in očeta.

Že sem iskal primernege leka, da bi pomiril to mlado nepokojno srce. Pa me je sama prehitela, vprašujoč me, ali vem, kako se piše. Moral sem ji priznati, da jo poznam le pod imenom Marie-Françoise.

»Veste, Pažek se pišem«, je izgovorila ime po francosko in hitela, kot da bi se hotela znebiti nečesa nadležnega.

Poprosil sem jo, da bi mi črkovala ime.

P-a-j-e-k — Pajek torej, me je presunilo. Postalo mi je na mah vse jasno. Pogled mi je nemirno zaplaval tja pod sončno nebo. Srce pa se je napolnilo z nečim grenkim, bolečim...

Marija Frančiška Pajek — usahli slovenski cvet.

Franc Novak

Tudi vrniti se bo treba pravočasno

Kmalu po zaposlitvi v tujini je prišlo tisto, na kar zdomci pred odhodom niso računali. Razbito družinsko življenje povzroči domotožje. Grize počasi, vztrajno, tega bolj, onega manj, kakor grize črv drevo le znotraj, pa se ne vidi takoj, da je srčika že načeta.

»Saj bom samo dolgove poravnal in hišo popravil, potem pa se vrnem,« je dejal eden.

»Do zime bom ja vzdržal, da dvignem 'božični denar', se je tolažil drugi. Toda, ko se je bližala zima, je začel razmišljati: »Doma so tako vse naredili. Če so čez leto prebili brez mene, bodo po zimi še laže, poiščem si delo v tovarni.«

Drugemu je pisala žena: »Lep kos njive je naprodaj zraven našega. Tako bi se nam prileglo. Toliko boš že še zaslužil. Denar, ki si ga poslal, smo že porabili. Saj veš, da se moramo tudi obleči in otroci potrebujejo vsak dan več. Naši pa tudi ne morejo hoditi slabše oblečeni!«

Veliko je prišlo takih in podobnih pisem, več kot so možje pričakovali. Tako so mnogi ostali pet ali šest, ali celo več let. »Sedaj pa grem zares. Dosti mi je tega potepanja po svetu!«

Toda zopet je prišlo pismo: »Sosed ima že traktor. Kako hitro sedaj vse opravijo in živina manj trpi. Kaj, če bi še ti našel kakšnega? Saj ni treba, da je nov, bo tudi rabljen dober.« Toda mož je vedel, da ga bo sram zapreči starega, če ima sosed novega. V veliki vnemi za nov traktor je še naslednji dve leti pozabil, da je tudi oče. Delal je in hranil, da bi odplačal še traktor.

Tako je minilo osem pa tudi deset let, preden se je oče zares vrnil. Ko pa se je vrnil, je prvemu razočaranju v tujini sledilo še drugo. Prejšnje varčnosti in skromnosti ni bilo več, tudi zadovoljstva ne. Več let so se navadili trošiti denar tudi za manj potrebne reči. Saj bo že oče poslal, ko bo zmanjkalo, zakaj pa ne bi, je samo sebe tešila žena, saj težko delamo, on si pa tam tudi privoščiči. Zelje in repo je zamenjalo meso in salame, hladno studenčnico v pütri pa pivo v steklenicah. Velikokrat po nepotrebnem in preko mere. Včasih tudi iz baharije.

Razvadi se pa človek veliko hitreje kot odvadi in marsikateri prepir se je vnel med možem in ženo, ko je začelo šilingov primanjkovati, gospodarstvo pa za vse ni nosilo. Še slabšeje bilo tam, kjer sta mlada zakonca računala na vse drugo prej kot na otroke. Kjer so pa otroci doraščali brez očeta, so mu pa zrastle čez glavo, ko se je vrnil.

Pozabila sta tako oče in mati, da vseh želja in potreb ne bosta nikoli zadovoljila, izgubljena leta pa se ne vrnejo nikoli več.

Nova maša je odločila

Teklo je že četrto leto mojega dela v tovarni in peto neprostopoljnega zdomstva. Hranil sem vsak šiling, odhajal sem na dopuste, toda vedno sem jih doma opominjal, da ne bo vedno Avstrije in tudi vedno težje sem se vračal. Tudi z drugimi je bilo enako. Mnogi so izkoristili vsako priliko, da so odšli domov, četudi je bil le en prosti dan zraven nedelje. Pri tem so se mnogi napili pred odhodom iz veselja, potem pa zopet doma, da so zalili žalost ob odhodu. Videli so sicer, da to ni prav, toda bili so prepričani, da mora tako biti. Tudi so nekateri, ki so imeli vedno radi družbo in bili sicer dobri tovariši, začeli hoditi svoja pota in popivati po gostilnah.

Kot po vsem svetu, posvečujejo tudi v Salzburgu novomašnike na Petrovo. Vedno sem rad gledal poročne obrede in ženitovanjske navade, nikoli pa nisem imel prilike videti nove maše. Tam jih je veliko manj kot pri nas. To leto sem pa bral v Rupertusblatu, da bo nova maša tudi v Walsu blizu Salzburga. Še prej sem si doma ogledal pot, nato se pa odpeljal z avtobusom v Salzburg. Prestopil sem na mestnega in se odpeljal v predmestje Maxglan, do končne postaje. Odpravil sem se peš med polji blizu letališča. »Le kje bo ta Wals,« sem se oziral. Na zemljevidu je blizu Salzburga, sedaj pa ga nikjer ni. Pridem na glavno cesto in za ovinkom zagledam zvonik. Toda vse je mrtvo, nobenega človeka ni zunaj, gotovo bom zamudil. Pridem do cerkve, žive duše nikjer, le v oznanilu na vratih sem prebral, da je služba božja že ob pol devetih. Toda ali je to sploh Wals? Nikjer nobenega napisa, po vasi nobenega človeka. Še naprej mora biti, morda za tem gozdom. Pridem skozi vas in v gozd, toda naenkrat se je pred menoj odprl globok jarek in na drugi strani strani stražarnica. Sem že na nemški meji! Hitro nazaj, sicer me še zaprejo. Vrnem se skozi vas na cesto in jo mahnem na jug. Tudi tu je zavila cesta v gozd, toda bilo je le nekaj dreves in za ovinkom sem zagledal zvonik ter na njem zastavo. Hvala Bogu, sem pa le našel.

Bolj ko sem se bližal cerkvi, bolj je bilo vse okrašeno. Sveče v oknih, preproge in vezeni prtíči so viseli z oken, kot pri nas na Telovo. Pred cerkvijo pa slavolok in zastave v papeških in deželnih barvah. Vse en sam klic: Novomašnik, bod' pozdravljen!

Stopil sem hitreje, ker se mi je zdelo tudi tukaj sumljivo tiho. In res, tudi tu je bila cerkev prazna. Nikjer žive duše, toda bogata okrasitev in duh po kadilu mi je dokazoval, da se tokrat nisem zmotil. Le kdaj so začeli? Ali tudi ob pol devetih? S tako slovesnostjo bi pa že lahko malo potegnili. Sedaj moram še najti hišo — dom veselja; vsaj tega še ne bom zamudil. Res sem slišal z drugega konca vasi trobente in boben, saj brez pihalne godbe tam ni nobena vas, kot pri nas v Slavoniji ni brez tamburice. Toda kosilo je bilo zopet v vaški gostilni, kot ob porokah. Seveda gostilne niso okrasili kot »dom veselja« in vse je bilo bolj skromno. Kar se je dalo, sem videl, zato sem spil svoje pivo in se odpravil proti domu.

Nazaj v Salzburg ni imelo pomena iti, saj je bilo bližje na glavno cesto v Anif ali Nederalm. Zgubil se že ne bom, mogoče bom še kaj zanimivega videl. In res. Komaj sem prišel iz vasi, sem se znašel sredi njiv, kakršnih tu še v sanjah ne bi pričakoval, krasne njive krompirja, ječmena, detelje, pšenice, predvsem pa povrtnine. Na Solnograškem, kjer so tudi po dolinah le travniki in pašniki, česa takega še nisem videl. Pozna se bližina mesta. Vse to gre na trg. Mene kot kmeta je pa vse to prevzelo, da se nisem mogel nagledati. Skoraj pri vsaki njivi sem obstal in se čudil. Kakšen krompir! Do pasu sega trava, kot pri nas v dobrih letinah, ko še ni bilo hroščev. In detelja! To bi se kosilo in plast bi ležal do kolena za koscem. Pa še ječmen in pšenica, vse novejša sorte. Pa kakšne vlati! To bo pridelek! Ječmen in krompir, najboljša krma za pitanje prašičev. Pa še in še, vedno znova.

Navadno je že tako, ko človek zagleda nekaj zelo lepega, bodisi v naravi ali pa izdelek človeških rok, obstane in se začudi. Potem pa ogleduje in se hoče naužiti te lepote. Kar je mogoče za meščana lepa narava, goré ali polja, to je za kmeta pogled na lepo živino, lepa polja ali lepa drevesa v gozdu. Toda četudi človek ni sebičnež, se kmalu za tem oglasi želja: Ko bi to bilo moje, ko bi jaz imel kaj tako lepega! Tudi v meni se je takrat oglasilo, obenem pa tudi odgovor: Saj imaš tudi ti lep kos polja doma. Šest hektarjev na prekmurski ravnini ni tako malo. Tudi traktor in vse, kar sodi zraven, že imaš. Lepše in boljše boš lahko obdeloval zemljo, kot si jo doslej. Če ne bo izredna suša ali poplave, boš lahko svoja polja prav tako občudoval. Kaj pa čakaš? Kaj pa še iščeš v tujini? Tujcu delaš, še nadure, ko je treba načrt izpeljati in domači nočejo delati. Doma ti pa delajo nemočni otroci in žena, ki bo predčasno izhiralala! Ali je bilo treba polj okoli Salzburga, da boš spoznal vrednost svoje kmetije in kmečke veljavnosti, in samostojnosti.

Nič več nisem videl polja okrog sebe in tudi ne vasi, kateri sem se bližal. Bil sem doma na svojih njivah, kosil sem deteljo, da je kosa kar žvižgala in so se vrstile bogate redi za mano. Sin je oral s traktorjem, da se je zemlja kar prašila za plugi. Sejali in sadili smo in v pognojeni ter dobro obdelani zemlji bo dvakratno rodilo. Krave se ne bodo več mučile z delom, zato bodo redno telile in mleka bo dovolj. Zvečer se pa zopet zberemo vsi skupaj, otroci se ne bodo potepali; odmolimo in prijetno utrujeni bodo zaspali. Midva se bova pa še malo pogovorila, kako je bilo težko, ko nisva bila skupaj. Še se bova imela rada, ona bo ponosna na moža, ki ji je omogočil vse to, jaz bom pa ponosen na ženo, ki je znala v moji odsotnosti gospodariti in vse štiri vogle držati.

Daleč nekje

Daleč
so južna
nabrežja.

Jambori
so še
spuščeni
in sivih
galebov
tudi še
ni.

Predolgih
je teh
tisoč dni
brez soli
v laseh,
brez bosih
stopal,
brez bilčja
in hrastovih
tal.

Predolgih
je teh
tisoč dni
brez juter
v zalivu
in zrelih
sarov.

Predaleč
so še.

Ta večer

Ne morem
zajeti
vseh
anemon,
ki dehtijo
v večer.

Ne morem,
toliko barv
je naokrog,
toliko
krhkosti
so mi nasule
v prepolno
naročje.

Zdi se mi,
da bodo
stene
vsrkale
čar
in da bo
jutri na njih
vse polno
zarisov.
Modrih,
rdečih,
rumenih,
nežnih,
kakor
današnji
večer.

Tako preprosto je

Tako preprosto
je živeti
z ljudmi.
Vstajati,
dihati dan,
poln ljudi,
ki živijo
kakor ti,
iščejo
sveže sledi,
hočejo
biti poti
v zaliv,
kakor ti.
Tako preprosto
je živeti
kar tako,
le živeti
in imeti
te ljudi.

Pavel Berden:

Naša družinska knjiga

1. V svetem pismu stare zaveze, v drugi knjigi kraljev beremo, kako je veliki duhovnik Helkija našel v templju knjigo Gospodove postave. Nesli so jo kralju Josiju. »Potem je kralj šel v hišo Gospodovo in z njim Judovi možje in vsi jeruzalemski prebivalci, duhovniki in preroki ter vse ljudstvo od najmanjšega do največjega. In bral je pred njimi vse besede knjige zaveze, ki se je našla v hiši Gospodovi«. Ob branju svetega pisma so začeli veliko versko obnovo.

L. 1980 je od 26. septembra naprej zborovala v Rimu sinoda škofov, ki je imela vsega 216 članov. Namen sinode je bil, obnoviti krščanske družine po vsem svetu, torej tudi pri nas. Reševali so probleme, žgoča vprašanja naših družin; določili na temelju sv. pisma in nauke Cerkve načela in vodilne misli, po katerih naj bi se krščanske družine obnavljale; v pastoralnem delu sinode so pa iskali primerna zdravila za boleče rane. Temelj vsake verske obnove je bil in bo sveto pismo.

Podobno beremo v Nehemijevi knjigi, kako so se Izraelci po bridkem suženjstvu v Babiloniji vrnili v domovino in se začeli duhovno obnavljati ob čitanju svetega pisma.

»Rekli so pismouku Ezdru, naj prinese knjigo Mojzesove postave, ki jo je Gospod zapovedal Izraelu. Duhovnik Ezdra je prinesel postavo pred moše in

žene in vse, ki so jo mogli z razumevanjem poslušati... Od jutranjega svita do poldne je bral iz nje na trgu...»

Jokali so, ko so videli, kako daleč so zabredli, teptali božje zapovedi z malikovanjem in bili zato hudo ponižani s suženjstvom. Tedaj je Ezdra rekel ljudstvu: »Ne bodite žalostni! Zakaj veselje v Gospodu je vaša moč«. Tako sta tudi Nehemija in Ezdra duhovno obnavljala ljudstvo ob branju svetega pisma.

2. Na čem naj sloni naša obnova krščanskih družin, če ne na evangeliju, na branju svetega pisma? Zato naj ima vsaka družina doma sveto pismo, vsaj nove zaveze, če ne celotno.

Na eni od praznih strani napišite, kdaj je ta knjiga prišla v hišo. Morda boste napisali tudi imena vseh hišnih članov in njihove rojstne podatke. Mati pesnika Avgusta Pavla je imela v svojem molitveniku napisana imena svojih enajstih otrok in rojstne podatke o njih. Tako napišite tudi vi v svoje domače sveto pismo. Danes se vam morda to ne bo zdelo potrebno, toda čez trideset, petdeset let vam bo nekdo hvaležen, da ste zapisali, kdo je takrat živel v vaši družini, kdaj je bil rojen in kdaj je umrl.

Sveto pismo berimo v družini skupno in glasno. Tako branje poveže družino, prinaša v družino trenutke globokih verskih doživetij, ki gredo otrokom do srca in gredo z njimi v življenje. Branje svetega pisma je čas, ki nas zresni in razveseli. Prižiga luč vere na poti življenja.

Tudi mi bi morali govoriti podobno kakor nekdanji Izraelci: »Ukaj, vriskaj, veseli se! Zakaj v tvoji sredi je Jezusova beseda in besede apostolov!«

Razume se, da tako skupno glasno branje izziva v družini pogovor o tem, kar smo prebrali. Tak pogovor je domača pridiga, razlaga božje besede. Potem bomo s hvaležnostjo prebrali tudi opombe in se s tem versko poglobljali.

3. Toda moramo iti še korak dalje. Naredimo iz našega skupnega branja sv. pisma molitev. Kako naj to naredimo?

Najprej je potreben neki uvod. Vzemimo za zgled naš obisk v cerkvi. Ko gremo v cerkev, polagoma, spoštljivo odpremo vrata, poiščemo kropilnik in se pokrižamo z blagoslovljeno vodo: V imenu očeta in Sina in Svetega Duha. Pogledamo proti oltarju in pomislimo, da je v posvečenem kruhu v tabernaklju pričujoč Bog med nami. Zato pokleknemo in ga pozdravimo.

Nekaj podobnega naredite, ko začnete brati sveto pismo. Najprej se zberemo, pomislimo, da je Bog povsod pričujoč in da nas vedno vidi. V duhu ga pozdravimo. Pokrižamo se kot v cerkvi. Morda še zmolimo kakšno molitev, npr. očenaš ali častibodi ali kaj s svojimi besedami. Nato pomislimo, kaj bomo delali: »Gospod, brali bomo tvoje besede v svetem pismu. Spregovori po njih našemu srcu!« Nato preberemo odlomek, ne predolg. Preberemo tudi opombe in razlago.

Po branju naj se začne razgovor. Vprašamo se: Kaj je glavna misel prebranega? Kaj nam hoče Kristus ali apostol sedaj povedati? Nam, v tem času in tem kraju in teh okoliščinah? Vsak član naj pove svoj odgovor na vprašanje. Sveti Duh razsvetljuje vsakega človeka, ki ima odprto srce in iskreno išče resnico.

Končamo tako, da se nekoliko zberemo in zmolimo kakšno ustno molitev. Npr. Duša Kristusova, očenaš, zdravamarijo, kaj drugega ali pa nekaj s svojimi besedami. Danes se uvaja molitev vernikov, kakor je pri maši. Nekdo pove prošnjo, drugi odgovarjajo: »Prosimo te, usliši nas!«

Odločite se za tako skupno branje, če je mogoče za molitveno branje svetega pisma v družini. Če nimate družine, berite sveto pismo tako sami zase. Veliko lepih trenutkov vam bo prineslo. Obogatilo vas bo. Milost vere, zaupanja, ljubezni do Boga in ljudi vam bo prineslo. Najdite si za to čas. Če ne vsak dan, pa vsaj vsako nedeljo in praznik. In določite si čas, koliko naj traja, da se van ne razvleče. Tudi v tem je užitek, ako se držimo reda, ki smo si ga naprej določili.

Sinoda škofov v Rimu je imela pred očmi vlogo krščanske družine v sodanjem svetu in obnovo krščanskih družin. Ob svetem pismu bo vaša družina obnavljali tisti, ki v molitvi pravimo o njem: »in prenovil boš obližje zemlje!«

Lojze Kozar

Zadetek v obraz

Iztok je natančno meril in prav tako natančno zadeval. Poveljnika te male skupine, Zdravka, je že daleč prekosil. Zadel je, kamor je hotel. In zadeval je naravnost v glavo. Šlo je za točke in število njegovih točk je že močno prekašalo vsoto Zdravkovih, ki se je sicer trudil, pa mu danes ni uspelo.

Iztoka je že dolgo grizlo, kako bi se vsaj v eni stvari povzpел nad Zdravka, da ne bi v vseh stvareh vedno samo Zdravko odločal, da bi imel besedo tudi on, da bi tudi on odločal, da bi se ga drugi bali in ga spoštovali. Res je, da že davno velja več kakor Dušan, da o Lučki niti ne govorimo, saj je bila samo deklica in vedno nekje ob robu te male družine, res je pa tudi, da brez nje niso šli nikamor in so jo vedno toliko časa čakali in opozarjali nase pod njenim oknom, dokler ni njena mama ali pa ona sama pogledala na ulico in potem je takoj prišla med nje.

Iztok je prišel z dežele. Nekje v oddaljenih hribih je bil doma, dokler se njihov ata in mama nista naveličala samotarskega življenja in sta prodala svojo majhno hišo ob gozdu z zemljo vred in sta se z njim, Iztokom, naselila v mestu.

Dobili so stanovanje v bloku in naenkrat so se nekako pogospodili, če lahko rabimo ta zastarel izraz. Niti govorili niso več po domače, ampak so celo med seboj doma v tesni kuhinji zavijali po mestno, čeprav so dobro čutili, da se spakujejo in da to ni tisto, kakor govorijo meščani. Privzeli so tudi kletvice in grde besede, ki so bile v tem okolju v navadi, tujke pa so pobirali iz časopisov in se z njimi narobe košatili. Kupili so si novo pohištvo, sodobno, mestu primerno, dasi bi njihova domača omara preživela vsaj tri nove, zlepljene iz žagovine. Celo jedilno orodje je moralo biti novo, meščansko, da bi zabrisali vsako sled svojega kmečkega porekla.

Tri leta že živijo v mestu. Iztok je doma še hodil k verouku, čeprav bolj neredno, saj je bilo do cerkve od njih res nekoliko daleč. Bil je tudi pri prvem obhajilu, kakšne globlje verske vzgoje pa ni imel, čeprav so doma včasih zmolili kakšen očenaš. V mestu se v začetku niti ni spomnil, ne da je nedelja, ne na cerkev, ne na mašo. Po nekaj tednih pa je nekoč le rekel materi:

»Danes je nedelja. Ne bomo šli k maši!«

»Molči! Da te kdo ne sliši! Zdaj nismo v naši vasi. Zdaj smo v mestu in moramo drugače živeti. Upam, da te ni kdo slišal.«

In so živeli drugače. Po enem letu je bila mama izvoljena v hišni svet in se je zdela sama sebi silno imenitna.

V Iztokovem razredu so se nekateri postavljali s tem, da ne hodijo k verouku, drugi pa s tem, da hodijo. Toda vse skupaj je bilo samo otročje bahanje in nihče teh prerekanj ni jemal zares, vsi so si bili dobri prijatelji, ne da bi jih take razlike razdvajale.

Iztok je bil v začetku glede tega silno previden. Nikoli ni rekel ne tako in ne tako, da so ga nazadnje oboji imeli za svojega ali za nasprotnega, kakor je pač bil kateremu otroku všeč ali ne. K verouku seveda ni hodil. Kaj bi pa mama rekla, predvsem pa okolica, na katero je mama toliko dala, saj je bila prepričana, da so v vsej okolici sami popolni ateisti in se tudi sama pred njimi tako vedla, kakor da je z religijo že davno obračunala. Že beseda ali izraz obračunati z religijo, se ji je zdel silno imeniten in izredno samozavesten.

Neka rahla usedlina tistega, kar je Iztok prinesel s seboj z vasi, pa je vendarle ostala v njem in se je ni mogel znebiti. Motilo ga je zvonjenje v bližnji cerkvi, motilo ga je hvalisanje nekaterih učencev, da so bili pri verouku in maši, on pa je čutil, da bi nekaj moral, pa sam ni vedel kaj. Kakor da je v njem neki prvinski strah, neka temeljna nezadovoljnost s samim seboj. In nehote je začel iskati priložnosti, da bi se vsega tega znebil.

Že prvi teden, ko so se vselili v blok, je Iztokovo mater Ano pred vhodom nagovoril neki starejši stanovalec istega bloka:

»Gospa Ana, novi ste v mestu in se težko znajdete, morda vam lahko pomagam. Vem, kako se človek počuti, ko pride v čisto nov kraj, saj niti ne ve, kje je cerkev, in če morda želite...«

»Hvala, hvala! Glede tega ne potrebujem ničesar. Glede tega pa res ne. Hvala tovariš! Moram v trgovino in še na trg, zdaj ne utegnem, tovariš.«

In je naglo odšla in se kradoma ozirala po oknih, ali ni morda kdo kaj slišal o cerkvi ali celo o maši, saj je vsa okolica ena samá radovednost, ki vleče na ušesa, da bi kaj slišala o njej, kaj obtežilnega, si je mislila.

»Ne, ne, ne boš me prelisičil. Nekdo te je poslal, da me preskusiš in ujameš. Pa me ne boš, vsaj toliko sem pametna kot ti. Komu bi pa sicer moglo tu v mestu biti kaj mar, ali hodim in kam hodim v cerkev. In gospa mi je rekel, ta vražji vohljač.«

Poslej je bila še bolj nezaupljiva in previdna. Če je kdaj med sosedami v bloku beseda nanesla na to, iz katerega kraja je in so jo ženske spraševale, v katero župnijo spada njena prejšnja vas, se je takoj zaprla vase in se delala nevedno:

»Veste, tovarišica, tega pa res ne vem. Mi v cerkev nismo hodili in tako zares ne bi vedela, pošta pa je v tem in tem kraju.«

Kljub vsemu pa se je še vsaj od začetka večkrat zalotila, kako je vrgla nase križ, ko je zjutraj planila s postelje in hitela možu pripravljat zajtrk. Kadarkoli ji je še ušlo: Ježeš Marija, ali Hvala Bogu in podobno, pa se je vselej ugriznila v jezik in trdno sklenila, da se mora vse te navleke čim prej rešiti, kajti kako naj jo sosedje spoštujejo, če bo imela take staromodne navade.

Iztok se je v vsem ravnal po njej. Ugajalo mu je, da zvečer ni bilo treba moliti, kakor je moral včasih doma na vasi, vsaj takrat, ko so ga pripravljali na prvo obhajilo. Obenem pa ga je navdajala tudi nekakšna žalost, da zdaj zvečer manjka nekakšen obred: nekoč ga je mama vsak večer vsaj pokrižala in malo posedela pri njem, sedaj je vse to minilo in Iztok je bil prikrajšan za ma-

terino nežnost, saj je mama imela v mislih samo to, kako bi prišli nekam naprej. Kam, sama ni prav vedela in ni imela nobenih natančnejših načrtov. Toda to, kar je bila zdaj, ni hotela ostati. Želela se je vključiti v življenje, nekaj veljati, nekje nekaj odločati, saj navsezadnje ni zapustila vasi zato, da bi sedaj v mestu še manj veljala kakor doma.

Vedela je, da se mora pririniti naprej sama, kajti po možu ne bo prišla niti za polžev korak dalje. Kako bi tudi?

Najprej mož ni hotel slišati o tem, da bi se preselili v mesto. Njemu, starokopitnemu in nedomiselnemu je bilo doma dovolj dobro.

»Pa kam rineš v mesto? V smrad in umazanijo, v izpušne pline in zastrupljen zrak? Ali ni lepše tu doma. Svobodna sva in vstaneva, kadar hočeva in greva spat čisto po najini želji zgodaj ali pozno, ne da bi kdo imel kaj proti temu.«

»Tu nisva človeka. Delo nama določa uro, kdaj morava vstati in kdaj sme-va leči k počitku, ti pa praviš, da sva svobodna.

Tu sva prava sužnja. Sužnja vsega: dela, okolja, vremena in navad. Pa še sosedov. Če samo en dan sosed prej okoplje svoj krompir, naju že zbada:

»Kar motiko prislonita na konec njive, morda pa bo sama okopavala. Vama se očitvidno ne ljubi.«

V mestu pa si sam svoj in se ti ni treba ozirati na nikogar. Kar potrebuješ, kupiš in si sam svoj gospod.«

»Gospodov ni več. Tudi v mestu ne, da boš vedela.«

»Tako smo navajeni reči, ne sitnari zaradi vsake besede.«

Ko je oče končno pod pritiskom moral popustiti in so svoj dom prodali, se je počasi sprijaznil z delom, ki ga je v mestu dobil. Z lopato v roki je včasih kaj naložil ali kaj premetal na drugi kup, skratka delo ni bilo težko in tudi ne preveč dolgočasno, samo da so se ga le redki hoteli lotiti, ker je veljalo za delo nižje vrste. Njemu pa je bilo prav malo mar, kakšne vrste je in v kateri predal delavskega razreda spada, njemu je bilo važno samo to, da je vsak mesec dobil svoj zaslužek in da se pri delu ni bilo treba pretrgati.

In po takem možu naj bi prišla kam naprej?

Ženi Ani pa je bilo premalo, da je ta velika hiša sedaj na neki način v njenih rokah, saj kot članica hišnega sveta o marsičem odloča, je natančna in črkarsko pravična, zato se tudi mnogim zameri, toda taka je, ker upa, da jo bo nekoč nekdo na višjem mestu vendarle opazil in bo prišla nekam više, še više.

Ves čas je bila že prepričana, da z eno nogo že trdno stoji na višji stopnici, pa je naenkrat prišla vmes ta neumna stvar z Iztokom ali pravzaprav Zdravkovim križem. Začel se je polščati nekakšen strah ali nelagodnost. Kaj se bo sedaj zgodilo? Jo bo nenadoma zadela nesreča? Jo bo Bog takoj kaznoval ali bo kazen preložil in bo prišla takrat, ko se je bo najmanj nadejala? Predvsem jo je pa mučila misel in dvom, ali je vsa ta stvar njenemu napredovanju v korist ali škodo. Kako bi gledali na to višji? Bi jo pohvalili ali grajali? Če je dobro premislila, je prišla do zaključka, da bi jo morali pravzaprav pohvaliti.

Zaradi notranjega nemira je postajala razdražljiva in sitna, pa tudi sto-krat bolj oprezna, da ne bi kdo opazil, kaj jo grize: da jo vznemirja nekaj, kar je skušala pokopati in odstraniti iz svojega sveta in zdaj se pa tako zdi, da do kraja tega vendarle ne bo zmogla, da se prejšnji svet v njej vedno znova vrača in jo muči z vprašanji:

Kaj je res? Sem imela prav kot otrok in dekle, ko sem hodila v cerkev, se veselila nedelj in praznikov, molila, se ob petkih postila? Ali imam prav sedaj, ko se trudim, da bi vse to vrgla v pozabljenje in da bi prišla za vsako ceno, tudi za ceno vere na družbeni lestevici više in više? Kaj je prav in kaj ni prav?

Ko je tisto popoldne Zdravko privedel svojo malo skupino: Iztoka, Dušana in Lučko na jaso in določil, da bodo metali kamenje v križ in bodo zadetke šteli in točkovali po tem, kako je kdo zadel Jezusovo telo ali v roke, v trup ali glavo, se je Iztoka lotila nekaka omotica. Jasno je videl pred seboj ozko shojeno stezo, ki je vodila od njihovega doma v domači vasi navzdol in tam na tistem ostrem ovinku je stal lesen križ. Na njem je bila velika Jezusova podoba, sveže prebarvana in na Jezusovih kolenih so se videli sledovi padcev pod križem. Iztok je večkrat s strahom opazoval, kako mezijo kaplje krvi iz Jezusovih prebodenih rok in nog in kako počasi polzijo kaplje iz Jezusovega srca. Takrat ga je vedno prevzela rahla groza, da je stekel proč in kapo še dolgo držal v roki. Zdaj pa naj bi metal kamenje v križ? Ves je odrevenel in ni vedel, kaj bi. Zdramil se je, ko ga je Zdravko nadrl:

»V kaj si se pa zagledal? Se bojiš tega trhlega lesa, zajec dolgouhi?«

Tedaj je v Iztoku strah popustil. Podzavestno je čutil, da je zdaj prišel trenutek, ko se bo znebil še zadnjega kančka strahu, ki ga je z dežele prinesel s seboj. Obenem je z neko čudno naslado čakal, kaj se bo zdaj zgodilo. Ali bo kar nenadoma udarila strela med nje? Ali pa bodo oni močnejši od nečesa nevidnega in neprijemljivega.

Bil je navajen metati kamne in zato je tako zelo prekosil Zdravka in z vsakim zadetkom je čutil premoč, nadvlado, slast prvenstva in gospodovalnosti, obenem pa se mu je zdelo, da neka notranja napetost v njem popušča in odnehava in da postaja prost vseh pritiskov.

»Stošestdeset!« je zaklical Iztok v svojem zmagoslavju, kajti navdal ga je pravi zanos nad tem, kar je delal.

Ko pa se je Jezusovo telo povесilo na eno stran in obviselo na enem samem žeblju, ker je Zdravko zadel desno roko in jo trhlo in razpadajočo, kakršna je bila, razbil, in je Lučka tako presunljivo kriknila, pa je znova s tem večjo močjo prijelo tudi njega. Zdelo se mu je, da ga je nekaj divjega prijelo naravnost za srce, da je zastokal, spustil kamne in zbežal.

Nič ni gledal, kaj delajo drugi, ni mu bilo mar. Mora se rešiti sam, zato je tekel in tekel vse do doma.

Doma se je zaletel v mamo in bi jo skoraj podrl, da mu je pripeljala klofuto, ne da bi opazila, kako mu žarijo oči. Vrgel se je na posteljo, zaril glavo v odejo in dregetal. kakor v hudi mrzlici. Mama je slišala njegovo stokanje in ga je prišla pogledat.

»Kaj se delaš neumnega, saj boš odejo čisto povaljal!
Spravi se dol, če ne, ti bom pomagala!«

Ko pa ni nehal ječati, ga je obrnila z obrazom k sebi in se prestrašila njegovih velikih oči in srepega pogleda.

»Kaj pa ti je, otrok? Kaj ti je kdo naredil, Iztok?«

Nič ni odgovoril, tudi približal se ni.

»Ves si vroč. Zakaj pa si tako tekel? Te je hotel kdo tepsti?«

Iztok je molčal.

»Povej mi, s kom si bil? Kje si hodil? Kaj ste zopet naredili? Kakšno lopovščino? Vse mi povej!«

Iztok matere menda niti slišal ni.

Mati ga je stresla za rame:

»Povej, s kom si bil?«

»Z Zdravkom.«

»Tako, s tem nepridipravom, ki se drži, kakor da je ves blok njegov? Prav z njim se moraš družiti?«

Mati je čisto pozabila, da je nekoč rekla Iztoku: »Pazi, s kom boš hodil. Ni se ti treba družiti s komerkoli. Zdaj si v mestu in zdaj imam oblast nad hišo. Zdaj lahko izbiraš med boljšimi dečki. Zdravkov oče je inženir, z njim lahko hodiš, ne maram pa, da bi hodil s takimi, ki niso nič.«

»Mu bom že povedala svoje. Naj si nikar ne domišlja, da te lahko zablja s seboj kamorkoli. Kje ste pa bili?«

»Na jasi.«

»Kakšni jasi, strela gromska, povej vendar jasneje! Ali moram vsako besedo vleči iz tebe?«

»Bili smo na jasi zunaj mesta.«

»In kaj ste delali?«

»Kamenje smo metali.«

»Gotovo v kakšna okna, ali morda celo v izložbo, pa so vas zalotili, zdaj naj pa plačujemo. Nič! Ti nisi kriv. Naj plačuje tisti, ki te je v to napeljal. Inženirji imajo denarja kot gnoja, pa naj Zdravkov oče plača. Mu bom že nabrusila svoje, nič se ne boj. Ti nisi kriv.«

»Nismo metali kamenje v okna, mama.«

»V kaj pa? Si komu izbil oko? Saj ne ti, ampak tisti, ki so bili zraven. Ste koga poškodovali, komu vrgli kamen v glavo? Je omedlel?«

»Jaz sem metal v glavo. Zdravko pa ni zadel. Zadel je v roko.«

»Pa si koga ranil, nesrečno dete? Se pravi, ste koga zelo poškodovali? Saj pravim, ti nisi kriv. Krivi so drugi. Kriv je Zdravko, on je večji in bi moral imeti več pameti. Pa je očitvidno nima. Po kom naj bi jo tudi podedoval? Oče je inženir, pameti pa nima kaj prida. Mama pa sploh ne, sicer bi pametneje živela. V bogastvu se kopljeta, pa se samo pсуjeta in pretepata. Pa kaj meni to mar. Naj vsak sam gleda, kako bo živel. Torej, si ga ranil?«

»Nisem. Toda metal sem kamenje vanj. Naravnost v glavo. In vsakokrat sem zadel.«

»Pa v koga ste metali kamne, otrok?«

»V Jezusa.«

»Iztok!« je zavpila mama na vso moč. »Saj se ti blede! kakšnega Jezusa?«

»Pa v tistega na križu.«

»V Jezusa na kražu! Ti moj Bog, zdaj me bo kap! Kaj si znorel, da praviš kaj takega?«

Čim bolj je mati rentočila, tem bolj se je Iztok pomirjal.

»Zdevali smo v cilj. In nisem hotel, da bi me kdo premagal.«

»Prav imaš, nikoli se ne daj premagati. Toda prav v križ pa tudi ni bilo treba metati kamenja. Vas je kdo videl, vas je kdo nagnal?«

»Ne. Lučka je zakričala in smo zbežali.«

»Potem pa je vse v redu. Nikar se ne tresi kot trepetlika.. Če vas ni nihče videl, ne bo nič hudega iz tega. Sicer pa pravim, da ti nisi kriv. Najej se,

da se umiriš. To mi pa moraš obljubiti, Iztok, da nikdar nikomur ne črhneš o tem, kaj ste delali na jasi. Si razumel?»

»Zakaj ne bi smel povedati, če ni nič hudega?»

»Ker so nekateri ljudje še nazadnjaški in bi ti hudo zamerili.«

»Kaj ne, mama, mi ne hodimo v cerkev, zato nismo nazadnjaški.«

»Ne hodimo. Kaj bi pa sosodje rekli!«

»Spat grem, glava me boli.«

»Sicer je še zgodaj, toda če hočeš, pojdi spat. Prej pa nekaj pojej.«

»Ne bom. Nisem lačen, samo spal bi rad.«

Ponoči se je Iztok premetaval po postelji in v sanjah kričal, kar ni bila njegova navada. Mati ga nikakor ni mogla pomiriti, da je proti jutru bila vsa iz sebe in bi najraje poiskala zdravnika. Toda zdravnik bi gotovo vprašal, kaj je Iztoka vznemirilo. In kako naj vse to zdravniku razloži?

Spomnila se je, da je tudi ona kot otrok imela včasih hude sanje in je vpila, da je zbudila vso hišo. Takrat jo je mati vzela na roke in jo nesla k vratom, kjer je na žeblju visel ličen kropilnik, pomočila je roko v blagoslovljeno vodo in jo lepo pokrižala v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Dobro se spominja, kako se je po takem pokrižanju umirila in na materinih rokah trdno zaspala.

»Doma blagoslovljene vode seveda nimamo. Kje bi jo tudi vzeli in kje hranili? Ali naj jo imamo v kropilniku pri vratih kakor kakšni kmetje? Nekje jo moram dobiti. Šla bom v cerkev na drugem koncu mesta, kjer me nihče ne pozna.«

Nekaj dni je še počakala, ko pa Iztok ni nehal ponoči vpiti in sanjati divje sanje. se je odločila in nekega poznega popoldneva je stopila v oddaljeno cerkev. V torbici je imela stekleničko. Hlastno je stopila h kropilniku in stekleničko potopila v bistro vodo, da jo je voda rahlo klokotaje napolnila.

Zdrznila se je, ko jo je nagovoril prijazen glas:

»Zajemate vodo?»

»Da. Saj menda smem? Ni prepovedano? Doma smo vedno, nekoč, ko smo bili še doma, smo jo takole zajeli. Včasih nam je pošla, kakor tudi sedaj.«

»Prav, prav. Ne bodite v skrbeh. Voda vam je na razpolago in jo lahko vzamete kadarkoli. Stanujete, gospa, kje v bližini?«, jo je vprašal duhovnik, ker še nikoli ni videl njenega obraza v cerkvi. Če pa imajo doma kropilnik z blagoslovljeno vodo, ne morejo biti kaki obrobni verniki, si je mislil.

Iztokovi materi pa je prišlo na misel, da bi lahko od duhovnika kaj več zvedela o tem, kako blagoslovljena voda pomaga, če kdo nemirno spi.

»Veste, potrebujem blagoslovljeno vodo. Otroku mi tako nemirno spi in z nobenim sredstvom ga ne morem pomiriti.«

»Mislite, da mu bo blagoslovljena voda pomagala?»

»Meni je. Ko sem bila majhna, mi je vedno pomagala. Kričala sem v sanjah, pa me je mati pokrižala z blagoslovljeno vodo in sem takoj mirno zaspala.«

»Mislite torej, da ima blagoslovljena voda sama po sebi káko posebno moč?»

»Kako pa drugače?»

»Potem vas moram razočarati. Vašemu otroku blagoslovljena voda ne bo prav nič pomagala, ker nima nobene zdravilne ali čarobne moči.«

»Zakaj pa jo potem imate tu v kropilniku?»

»Voda je znamenje očiščenja, blagoslovljena voda pa je kakor majhen zakrament, temu pravimo zakramental, ki pa ne deluje sam po sebi, ampak je božja pomoč, ki se po njem deli, odvisna od našega srca. Ko ste se vi nekoč v hudih sanjah pomirili, vas ni pomirila voda sama na sebi, ampak vaš občutek, da vas ima mama rada in ste pri njej varni, poleg tega pa vsaj nejasno spoznanje, da mama v nekoga veruje in nekomu zaupa, ki je dober in nas varuje, skratka, da ste vi in mama in vse okrog vas v dobrih božjih rokah.«

»Potem pa vode pravzaprav ne rabim. Čemu sem pa šla tako daleč ponjo.«

»Gospa, še vedno me ne razumete. Voda je potrebna kot znamenje, otroka pa bo ob tem znamenju pomirila božja navzočnost in vaša ljubezen. Če je nemiren, se morda ne čuti ponoči dovolj varnega. Ko ga boste z vso ljubeznijo, ki jo premorete, pokrižali, se bo otrok umiril. Če pa je vzrok nemira kje drugje, je treba najprej odkriti vzrok, zato ne bi bilo napak, če bi se posvetovali s kakim zdravnikom.«

»Zdravnikom ne zaupam. Ti bi s svojimi vprašanji otroka samo še bolj zbegali.«

»Največkrat je pa prav to neobhodno potrebno, da zvemo za vzrok otrokovega nemira. Vzrok je v naših očeh včasih prav malenkosten, v otrokovi domišljiji pa je lahko velikega pomena.«

»Seveda je tako. Toda kako naj otroku dopovem, da stvar ni važna.«

»Morda pa vsaj slutite, zakaj je otrok nemiren?«

»Ne vem. Morda je kaj takega videl? Da, zdi se mi, da je nekaj govoril o tem, da so drugi kamenje metali. Menda proti križu, ali celo v križ, saj ne vem natanko.«

»In vaš ni bil zraven?«

»Bog ne daj! Kaj si le mislite! K maši res ne hodimo redno, saj veste, kako je danes, toda tako daleč se pa le ne spozabimo, da bi v križ, no, veste kaj, kaj takega pa le ne smete misliti o nas.«

»Saj ne o vas. Otroci so pa vsega zmožni. Pa ne iz hudobije, le lahko-miselni so. Hudobni so le na svoj otroški način.«

»Vi nimate radi otrok, se mi zdi.«

»Zelo jih imam rad. Zaradi tega pa nočem biti slep, da bi mislil samo dobro o njih. Otroci so pač taki, kakšne smo vzgojili.«

»Jaz svojega nikoli nisem slabo vzgajala.«

»Tega ne dela nobena mati. Dovolj hudo je že to, če ne vzgaja dobro. Sicer pa ne vzgajamo samo starši in učitelji. Na otroke vpliva še ulica, okolje, družčina.«

»Saj to je. In proti družčini smo brez moči.«

»Ne popolnoma. Največji vpliv na otroka ima družina, gospa. Zdaj pa moram iti. Želim, da bi vašemu otroku bilo bolje, gospa. Zbogom.«

»Dobro, da je odšel. Navsezadnje bi mu še povedala, kaj Iztoka vznemirja. Potem bi me vrgel iz cerkve, tale far.«

Mati je odslej redno pokrižala Iztoka z blagoslovljeno vodo, ko je ponoči planil s postelje in vpil na svojo moč, prav tako tudi pred spanjem. Pa se je Iztok nekega večera uprl:

»Ne maram, da me vsak večer sliniš s to sluzasto vodo. Vedno si rekla, da je vse to nazadnjaško, da smo z vsem tem obračunali, zdaj me pa kar naprej s tem mažeš. Nočem tega. Če kričim, naj kričim!«

Iztok je postal pretirano občutljiv za vse, kar je bilo verskega. Vse je odklanjal, ker se je vsega nekako bal, kakor da se ga bo nekaj po sili prijelo. Nalašč se je postavljajl pred svojimi vrstniki s smešenjem verskih stvari, z grdim govorjenjem in preklinjanjem, ker se mu je zdelo, da s tem zbuja občudovanje in strah v drugih, ki ga je bil tudi sam poln. Ugajalo mu je, da je v tem nad drugimi, da jih v tem ima v oblasti. Počasi se je povzpela nad vse druge in vedno je moralo biti vse po njegovem ne samo med vrstniki, ampak tudi pred materjo, ki je s stisnjenim srcem opazovala, kako postaja od dne do dne samovoljnější, brezobzirnejši, oblastnejši in nasilnejši. Včasih po več dni ni spregovoril z njo nobene besede in niso zalegle ne grožnje ne jok in vsaka kľofuta ga je samo še bolj utrdila v njegovi trmi.

Včasih bi se Iztok rad rešil neke teže, ki ga je morila in je znova in znova začeljal o križu:

»Kaj ne, mama, da je bil to drugi, ne tisti?«

Mama je bila s svojimi mislimi čisto drugje.

»Saj če jih je več, potem niso vsi pravi? Ne, mama?«

»Kdo ni pravi? Kaj pa pleteš zopet?«

»Križ in Jezus na njem. Jaz mislim, da je bil pravi oni doma, tam na ovinku. Tisti je bil živ, saj mu je tekla kri. Natančno sem videl, da mu je tekla. Ta pa je bil navaden les. Ta ni mogel biti pravi.«

»Poslušaj! Zakaj zopet načenjaš stvari, ki so že davno pozabljene? Mi moraš kar naprej žreti živce s temi svojimi bedastimi domisljicami?«

»Nisem se jaz tega domislil, ampak Zdravko. Stokrat sem ti že to povedal.«

»Seveda Zdravko. Zato pa ti nisi nič kriv in pozabi, za tristo hudičev, že enkrat to stvar. Nihče vas ni videl, nihče se ni pritožil, torej je vse v redu. Ne načenjaš več takega pogovora!«

Iztok je nekaj časa molčal, potem pa znova začel:

»Mama, če nas nihče ne vidi, lahko delamo, kar hočemo?«

»Kaj pa še! Slabega ne smemo nikoli delati, pa naj nas kdo vidi ali ne.«

»Malo prej pa si rekla, da je vse v redu, ker nas ni nihče videl. In če bi nas videl, bi bilo tudi vse v redu?«

»Ne, ne bi bilo. Gotovo ne bi bilo. Farji bi v cerkvi oznanili še molitveno uro za zadoščenje za bogokletstvo.«

»Kaj je to bogokletstvo?«

»Nekaj zelo hudega.«

»Prej si pa rekla ...«

»Strela gromska, nehaj s tem prej si pa rekla, saj bom znorela od tvojega bedastega vpraševanja! Nimaš nobenega dela, da me mučiš s temi neumnostmi!«

Tako Iztok ni mogel odložiti teže, ki jo je nosil v srcu. Mama mu ni ničesar pojasnila, pa čeprav je še tako dolgo govorila, saj se je Iztoku zdelo, in morda je tako tudi bilo, da je pri materi belo bilo enkrat belo, potem zopet črno, da se Iztok v taki negotovosti nikakor ni mogel znajti.

Iztokov oče pa je bil preutrujen, da bi se z njim pogovarjal. Ko je prišel z dela in se najedel, se je zleknil v naslonjač in s pivom požiral tudi televizijo, vmes pa preklinjal gosposko bedarijo, ko se je komaj obračal v nizkem naslonjaču.

»Namesto, da bi se veesetil mestne udobnosti, samo nergaš in kritiziraš. Če ne bi bilo mene, bi še danes smrdel po hlevskem gnoju.«

»Kakšna mestna udobnost pa je takle stol, da bi ga vrag, iz katerega te morajo z buldožerjem dvigati in se sam ne moreš skobacati iz njega? Udobnost je bila doma, ko si se zleknil v senco pod košati oreh in je veter pihljal prek tebe, kakor da te boža najnežnejša roka, nad teboj pa so peli ptički in brenčale žuželke. Pred seboj si imel vso dolino kakor na dlani. Kaj pa tu vidiš? Sosedov umazani zid in smeti ob njem?«

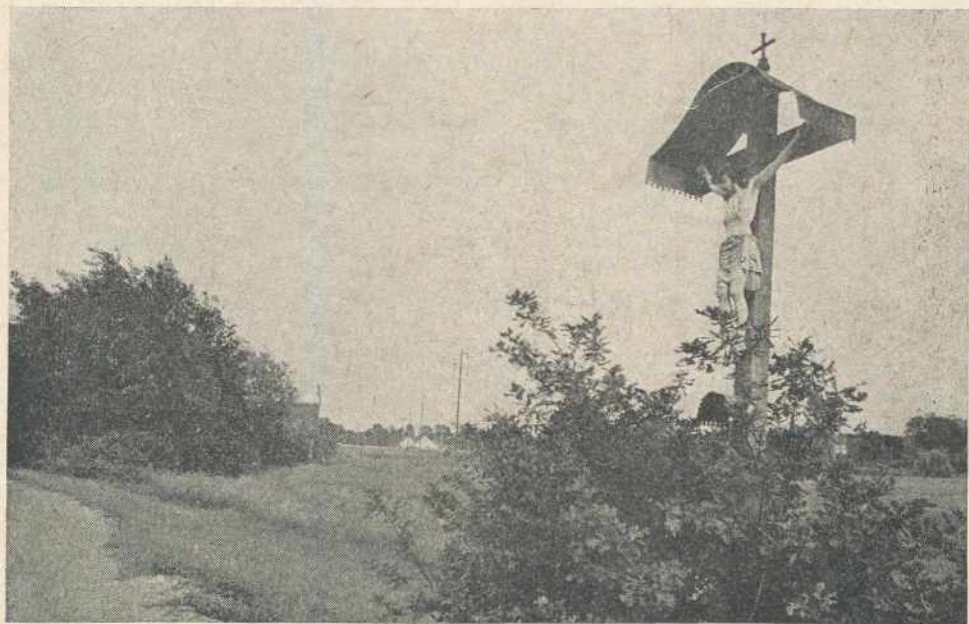
Če ga je Iztok kaj vprašal in ga skušal zaplesti v pogovor, je oče vedno rekel:

»Mamo vprašaj. Ona vse ve. Kar ona naj ti razloži.«

In pogovora je bilo konec.

Iztok zato vedno znova sanja, kako meče kamne v Jezusa, pa ne v tistega na jasi, ampak v onega doma, ki je živ. In Iztok vidi, kako ob vsakem zadetku vse telo vztrepeta, se skrči od bolečine. On pa joka, vpije, cepeta, toda ne more nehati; neha strašna sila ga ima v oblasti, da mora metati kamenje, dokler se ne zbudi. In še potem v budnem stanju dolgo časa natanko vidi, kako se cedi kri po Jezusovem obrazu, kako mu krvavijo rane, ki mu jih je on povzročil in v srcu mu je brezmejno hudo. Ko pa zjutraj vstane, se vsa žalost v sanjah sprevrže v jezo in odpor in se razrašča v pravo mržnjo do vsega in mati je s strahom opazila, da velja mržnja predvsem njej. Poskušala je zlepa, zgrda, postajala je zahtevna in stroga, toda Iztok se je upiral in nič ni pomagalo, ne da ga je topla, ne da ga je božala ali jokala nad njim.

Nekega večera, oče se še ni vrnil z dela, ga je mati zopet oštevala in ko ni pustil na miru nobene njene besede, ga je z dlanjo tako oplazilo po licu, da

Daj nam danes naš vsakdanji kruh ...

se je zamajal. Tedaj pa se je naglo obrnil in z vso močjo s pestjo udaril mater v obraz.

Mati je obstala nema kot kip. Roke so se ji povesile in z njenih poblede-
lih ustnic so se počasi trgale besede:

»Mislim, da mi bo nekoč žal, da sem te rodila!«

Iztok pa je v dolgih nočeh še dolgo sanjal, kako trdo in neusmiljeno meče kamenje Jezusu v obraz, samo da se je odslej Jezusov obraz spreminjal v materinega in materin zopet v Jezusovega.

In nikogar ni imel, ubogi Iztok, ki bi mu rekel tolažilno besedo o Jezusovi ljubezni in njegovem odpuščanju in bi mu tako odvezl njegovo težko breme. Tudi materino srce je bilo suho, prazno in ranjeno in mu ni mogla in ne znala dati zglada za odpuščanje, ker mu v resnici nikoli ni mogla odpustiti tega prvega udarca v obraz, kateremu je sledilo še toliko naslednjih.

Ivan Zelko

Starejša zgodovina markovske župnije

Nastanek in obseg župnije

V času svojega obstoja je doživela župnija Markovci velike spremembe.

Da je bila v Markovcih župnija že v srednjem veku, spoznamo po sten-
skem tabernaklju, ki ga je imela prvotna cerkev. Vizitacijski zapisnik iz leta
1698 pri opisu cerkve pravi: »Svetišče je obokano in v njem je zelo star oltar
s kamnitno menzo ... Tabernakelj je prostoren in je bil nekoč zelo lep, po sta-
ri navadi je bil vzdian v severno steno. Toda sedaj je odprt in vratca so uni-
čena. — Po tem tabernaklju se spozna, da je bila markovska cerkev *prvotno
župnijska* in datira iz srednjega veka, ko so bili v navadi še stenski taber-
naklji. Sedanje tabernaklje na oltarjih je predpisal tridentinski koncil (1545—
1563).

Vse do konca prve svetovne vojne, ko je državna meja razdelila župnijo,
je bil obseg župnije naslednji: Čepinci in Markovci — v bližini — in Gornji
Senik z Martinjem in Trdkovo. Ker so zadnje tri vasi zelo oddaljene od žup-
nijske cerkve, kjer je bilo župnijsko pokopališče, je bila že v srednjem veku
zgrajena kapela — cerkva na Gornjem Seniku, kjer je bilo pokopališče za
te tri vasi, namreč za Gornji Senik, Martinje in Trdkovo.

Da je bila kapela na Gornjem Seniku prvotno podružnica markovske žup-
nije, spoznamo iz stanja cerkve leta 1698. Viz. zapisnik iz leta 1698 pravi o
cerkvi na Gornjem Seniku, da je samo cerkva, ki so jo zgradili nekdanji ka-
toličani v čast sv. Janezu Krstniku. Svetišče je obokano, v ladji je lesen strop
in stolpič, ki je prav tako lesen. V istem času je bil zvonik v Markovcih zidan.
Tabernaklja v cerkvi na Gornjem Seniku ni bilo.

Cerkve v Markovcih je posvečena v čast Marijinemu obiskanju, na Gor-
njem Seniku pa v čast sv. Janezu Krstniku. V srednjem veku je nekaj prime-
rov, da so evangeljsko poročilo o Marijinem obisku tete Elizabete v času roj-
stva sv. Janeza Krstnika — upodobili na terenu z zgraditvijo dveh cerkva, ena
je posvečena Marijinemu obiskanju, druga pa sv. Janezu Krstniku. Tako so
storili tudi kartuzijani v Špitaliču v 12. stoletju.

Vse do konca 19. stoletja navajajo viri cerkev v Čepincih in ne v Markovcih. Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 pravi glede imena to-le: »Čeprav se imeje cerkev in župnija Čepinci, vendar je cerkev in župnišče na ozemlju Markovec.«

Tako imenujejo sedanjo markovsko cerkev kot čepinsko vsi vizitacijski zapisniki in škofijski šematizmi do 20. stoletja.

Kaj je temu vzrok? — Prekmurski zgodovinar Košič poroča o nastanku čepinske cerkve in pravi, da so jo najprej nameravali zgraditi na hribčku, kjer ima župnik vinograd. Ta vinograd je bil v Čepincih na hribu »Veliki vrh« — in je bil ves čas last čepinske cerkve. To je vinograd za 4 kopače, iz katerega je dobivala cerkev po 5 veder vina na leto (viz. zapisnik iz let 1756, 1778).

Dalje pravi Košič: O začetku zidanja cerkve se pripoveduje, da je neka deklica z dolgimi lasmi ponoči z vozom in z dvema voloma vse tiste priprave za cerkev, katere so ljudje podnevi zvozili na hribček, sproti zvozila na tisto mesto, kjer sedaj stoji cerkev. Ko so jo pazniki spraševali, zakaj to dela, je brez odgovora izginila izpred njih oči. Po tem so sklepali tedanji kristjani, da je to »sama Blažena Devica Marija«, ki si je izvolila sedanje mesto.

Mogoče je, da je v tej legendi nekaj resnice, namreč to, da so si za zidavo prve cerkve najbolj prizadevali Čepinčarji in so hoteli imeti cerkev v svoji sredi. Toda zaradi drugih oddaljenih naselij so cerkev postavili ob meji čepinskega ozemlja v Markovcih. Ime župnije in cerkve pa je ostalo po kraju Čepinci.

Zgodovina cerkve v Markovcih

Leta 1627 je bila cerkev v dobrem stanju. Takrat je bila evangeličanska. Čeprav je bival predikant na Gornjem Seniku, vendar pravi protestantski vizitacijski zapisnik iz leta 1627: »K župniji (Čepinci) pripada toliko zemlje, kolikor morejo zasejati z dvajsetimi merniki žita. Kadar so predikanti v kraju, uživa to zemljo predikant. Ker spadajo sedaj župljani h Gornjemu Seniku, obdejujejo polja župljani in dajejo od tega predikantu desetino«.

Cerkev je imela dva srebrna keliha, oba s patenama, pozlačena. Dalje so klešče za peko hostij — in še ene klešče za peko hostij, vredne 15 florenov, ki so prodane. V istem času je imela gornjeseniška cerkev, kjer je bival predikant, samo en kelih srebrn in pozlačen.

Cerkev v Markovcih je bila zelo prizadeta leta 1683, ko so Turki in Thökölyjevi Kruci prodirali proti Dunaju in ga oblegali. Bolj verjetno je, da so cerkev požgali Turki, ko so se poraženi vračali od Dunaja preko prekmurskega ozemlja.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 pravi o cerkvi: cerkev stoji ob potoku, ki teče skozi dolino, in so jo zgradili nekdanji katoličani v čast Marijinemu obiskanju. Od takrat, ko so jo Turki zažgali je cerkev s slamo krita. Sicer si pa zelo prizadevajo, da bi cerkev znova pokrili s škodlami.

Dva stranska oltarja v cerkvi sta bila prav tako poškodovana, tako da še leta 1698 ni bilo nič drugega videti kot kamniti mizi — plošči.

Tudi župnišče je bilo uničeno ob napadu Turkov. Leta 1698 je bilo že znova zgrajeno.

Cerkev je bila v celoti obnovljena leta 1753 — in pokrita s skodlami, kakor pravi viz. zapisnik iz leta 1756. Tudi so obhajali posvetitev cerkve *prvo nedeljo po véliki noči*. Na glavnem oltarju Marijinega obiskanja je bila njena lepa podoba, ki so jo obkrožali angeli. Tabernakelj je bil na glavnem oltarju (po predpisu tridentinskega koncila), lesen in pobarvan, da je bil po videzu kot marmor. Stranski oltar je bil posvečen v čast sv. Križu.

Čeprav so bili Markovci leta 1756 podružnica Gornjega Senika, vendar je imela cerkev inventar kot župnijska cerkev — in sicer: monštranco iz bakra, pozlačeno, — ciborij, kelih s pateno, baldahin, mašno knjigo, obrednik — in v zvoniku 2 zvona. Viz. zapisnik posebej pripominja, da je v Čepincih (Markovcih) župnišče z eno sobo, kuhinjo in 2 hlevoma.

Natančneje opisuje cerkev viz. zapisnik iz leta 1778 in pravi, da je cerkev po obliki štiriogлата, zgrajena iz žgane opeke in pokrita s skodlami. Prostorna je za 700 oseb, v srednjem stanju; ni posvečena, ampak blagoslovljena. Ima tri oltarje: glavni oltar v čast Marijinemu obiskanju; drug oltar je na severni strani cerkve — posvečen v čast sv. Križu, o katerem se ne ve, kdaj in na čigave stroške je pil postavljen. Tretji oltar je postavil Jožef Copek v čast sv. Jožefu. Ta oltar je tudi opremljen za maševanje, medtem ko oltar sv. Križa ni.

Vizitacijski zapisnik iz leta 1808 poroča o stanju cerkve večinoma isto kot zapisnik iz leta 1778. Pač pa pravi, da so odkrili znamenja o posvetitvi cerkve — in praznik posvetitve obhajajo *prvo nedeljo po véliki noči*. O zvonovih pravi zapisnik, da je teža zvonov naslednja: večji tehta 745 funtov in drugi 587 funtov.

Tudi vizitacijski zapisnik iz leta 1829 pravi o cerkvi, da je stara, v dobrem stanju in zgrajena iz trdnega gradiva — in so vidna znamenja posvetitve.

Temeljito popravilo je doživela cerkev v letih 1883—1884. Praznik posvetitve pa so ohranili še naprej — in sicer *prvo nedeljo po véliki noči*.

Dušno pastirstvo v župniji

Sedež župnije je bil ves srednji vek v Markovcih (Čepincih). Za reformacije je postal Gornji Senik središče župnije. Zemljiški gospod Gornjega Senika — rodbina Batthyányi — je podpirala protestante in je zato prispevala k vzdrževanju predikanta, da je mogel bivati na Gornjem Seniku. Darovala je predikantu 5 kolonov, podložnih kmetov, ki so potem z delom in dajatvami služili predikantu tako, kakor je bila dolžnost zemljiškemu gospodu. Protestantski viz. zapisnik iz leta 1627 pravi o teh podložnih kmetih tole: »K župniji pripada pet kočarjev, katerih služba je v tem, da so dolžni služiti (predikantu) vsako poletje in prav tako vsako zimo tedensko pol dneva, ako se jim zapove z vrego in jo imajo; ako se jim zapove peš, morajo služiti ves dan«.

Imena teh podložnih kmetov navaja viz. zapisnik iz leta 1698 — in so ti-le: Peter Hampok, Janez Finiz (Finc), Štefan Hampó, Jakob Medvedovič in Janez Hampó.

Leta 1756 so bili samo trije, ker sta se dva izselila — in je njihovo posestvo prevzel gornjeseniški župnik. Viz. zapisnik iz leta 1756 jih našteva: Franc Hampó ima posest v krajih (ledinska imena!): Petringyarek in Keresjárek. — Štefan Hampó ima posest v krajih: Dugaznos, Keresjárek, Dománji ograd in Lakticza.

Janez Hampó ima svoje zemljišče v krajih: Duganyiva, Brangyeláz, Dománji ograd in »v Popovskomdoli«.

Po reformaciji je bil nekaj deset let zopet sedež župnije v Markovcih (Čepincih). Nato pa stalno na Gornjem Seniku do konca prve svetovne vojne, ko je Gornji Senik pripadel Madžarski, — Markovci so pa postali središče župnije v Jugoslaviji.

Ko je bival župnik na Gornjem Seniku, je prihajal maševat v Markovce vsako tretjo nedeljo in tretji praznik. Dalje vse Marijine praznike, predvsem na praznik Marijinega obiskanja, ko je bilo v kraju proščenje. Razen tega še: — na Štefanovo (26. dec.), na velikonočni in binkoštni ponedeljek ter v nedeljo v osmini Telovega. Na prošnje dneve so šli v procesiji z Gornjega Senika v Markovce in obratno. Tako poročajo viz. zapisniki iz let 1756, 1778, 1808, 1829.

Tak red božje službe je gotovo veljal tudi takrat, ko je duhovnik bival v Markovcih (Čepincih) — in je moral župnik velikokrat hoditi maševat na Gornji Senik.

Ker je bilo v Markovcih tudi župnijsko zemljišče, ki ga gornjeseniški predikant ali pozneje župnik zaradi daljave ni mogel sam obdelovati, zato so imeli tudi to urejeno. Protestantski viz. zapisnik iz leta 1627 pravi: »Kadar so predikanti v kraju (v Markovcih), uživa to zemljo predikant. Ker spadajo sedaj župljani h Gornjemu Seniku, obdelujejo polja župljani in dajejo od tega predikantu desetino«.

Viz. zapisnik iz leta 1778 pravi, da imajo skrb za cerkev in župnijsko zemljišče cerkveni ključarji. Cerkveni ključar iz Markovec je bil Matija Čásár — in iz Čepinec Ivan Čásár. Oba sta imela namestnika. V Markovcih je bil namestnik Jurij Čásár — in v Čepincih Mihael Žlebič. Njihova dolžnost je bila varovati in paziti na cerkev ter skrbeti, da se obdeluje župnijska in cerkvena zemlja ter vinograd. Tudi pobrati zbirco za župnika je bila njihova dolžnost. — Za svoj trud so prejeli nagrado iz cerkvene blagajne — in sicer: cerkvena ključarja sta dobivala po 1 forint in 30 krajcarjev; namestnika pa po 15 krajcarjev.

Viz. zapisnik iz leta 1698 pravi o skrbi za cerkev in za druge reči bolj splošno: vzdrževati cerkev, skrbeti za cerkveno streho, ravno tako za sveče in vino za maše — kakor tudi vino za obhajilo vernikov — je dolžnost župljanov. Za hostije skrbi župnik. To je bilo določeno tako za Markovce kot za Gornji Senik. Iz tega spoznamo, da je bilo v soboški dekaniji v navadi prejemati sv. obhajilo pod obema podobama. To je bilo nekaj deset let po reformaciji.

Dušni pastirji v markovski župniji

Imena srednjeveških duhovnikov, ki so bivali v Markovcih (v Čepincih), niso znana.

Okoli 80 let — med leti 1592—1672 — so župnijo upravljali predikanti, ki so bivali na Gornjem Seniku.

Prvi znani gornjeseniški predikant je bil *Vitus*, ob koncu 16. stoletja.

Za vizitacije leta 1627 je bil v župniji evangeličanski duhovnik *Mihael Medvedovič*, ki se je udeležil sinode v Csepregu od 23. — 24. maja 1628.

V letih 1646—1651 je vodil dušno pastirstvo *Nikolaj Donkóczy* (Dankovski, iz Dankovec). Še — leta 1661 navaja Gornji Senik evangeličanski škof *Musay* kot evangeličansko župnijo (Payr, II, 271).

Ko so postale župnije v soboški dekaniji zopet katoliške in so jih vodili katoliški duhovniki in licenciat, je bil *sedež župnije v Markovcih (Čepincih)*, od koder je duhovnik upravljal Gornji Senik in Martinje ter Trdkovo.

Leta 1698 je bil župnik *Matija Frankovič*, doma iz Karlovca, star 43 let, 14 let duhovnik in je v Markovcih že osem let.

V tem razdobju je bilo veliko pomanjkanje katoliških duhovnikov. Zato so v sili vodili župnije tudi laiki. Tako je bil leta 1714 v Markovcih (Čepincih) katoliški *licenciat*, katerega ime ni znano. Takrat je bila župnija versko mešana. — Licenciat, katerega ime ni znano. Takrat je bila župnija versko mešana. — Licenciat so bili verni, pošteni možje, primerno izobraženi, ki so prešli od škofa pooblastilo (licenco), da smejo učiti vernike resnice sv. vere, krščeovati, poročati in mrliče pokopavati. Naloga licenciatov je bila tudi, da so ob nedeljah in praznikih v cerkvi brali berila in vodili molitve, se pravi: besedno bogoslužje.

V župnijskem arhivu na Gornjem Seniku je star rokopis listin z naslovom »Conscriptio Bonorum Tótságiensium de diversis annis«. Rokopis datira iz let 1738—1739 in pozneje. Na prvih straneh rokopisa je obravnavana vas Čepinci (in Markovci). Ob popisu te vasi je bil navzoč tudi *pater Mihael Hanžek*, župnik te župnije (Tisztelendő Pater Hansek Mihál, ezen Parochiabély Plébános Ur). — Vsekakor je bival pater Mihael Hanžek še v Markovcih. Gotovo je bil cistercijanski redovnik iz Monoštra.

Vsi naslednji župniki so bivali na Gornjem Seniku — in sicer:

Nikolaj Borbély, župnik 1742—1753.

Najprej je bil župnik pri Sv. Benediktu v Kančovcih med leti 1733—1742. Z Gornjega Senika je šel za župnika v Martjance (1753—1754) in nato v Soboto, kjer je postal dekan in č. kanonik sombotelskega kapitlja.

Ivan Hanžek, župnik 1753—1759.

Rodil se je na Gornjem Seniku okoli leta 1724. Bogoslovje je študiral v Györu. Kaplan je bil na Gornjem Seniku od leta 1751 in po odhodu Nikolaja Borbélyja župnik do leta 1759, ko je bil prestavljen za župnika v Rábakethely.

Matjaš Cipot, župnik 1759—1762.

Rodil se je v Mlajtincih okoli leta 1730. Kaplan je bil eno leto pri Sv. Juriju (1758—1759). Z Gornjega Senika je šel za župnika v Martjance, kjer je deloval do svoje smrti 28. maja 1780.

Franc Perkonig, župnik 1762—1769.

Štefan Hüll, župnik 1769—1776.

Rodil se je v Dolnjih Slavečih okoli leta 1741. Leta 1768 je bil kaplan v Soboti in nato je prišel za župnika na Gornji Senik.

Matija Cvetan, župnik 1776 — 20. V. 1789.

Rodil se je v kraju Smarge (Sv. Marjeta, Šmarje) v tržaški škofiji ok. 1733. Bogoslovje je študiral v Zagrebu. Ordiniran je bil leta 1755 na naslov Antona Jankoviča, pri katerem je bil tudi kot dvorni kaplan. Leta 1775 je prišel v sombotelsko škofijo in je bil eno leto kaplan pri Sv. Juriju (1775—1776) in nato je prišel za župnika na Gornji Senik.

Pater Fidelis Bernjak, žup. upravitelj 1789—1790.

Že leta 1784 je bil kaplan na Gornjem Seniku. Po smrti Matije Cvetana je postal upravitelj župnije — in sicer do marca 1790.

Janez Marič, župnik 1790—1800.

Rodil se je pri Sv. Juriju okoli leta 1757. Bogoslovje je študiral v Györu. Posvečen je bil 20 sept. 1783. Med leti 1785—1790 je bil župnik v Števanovcih in nato na Gornjem Seniku od marca 1790 do 24. aprila 1800.

Janez Lutar, župnik 1800—1808.

Rodil se je v Sebeborcih leta 1773. Starši so bili svobodnjaki (nemešnjaki). Bil je kaplan pri Sv. Juriju (1793—1800) in v Turnišču (1800). Nato je bil 8 let župnik na Gornjem Seniku — in potem župnik v Velikih Dolencih (1808 — 7. I. 1835).

Matija Flisar, župnik 1808—1829.

Rodil se je 5. aprila 1776 v Domajincih. Posvečen je bil 1802. Kaplan v Turnišču (1802—1805) in župnik pri Sv. Benediktu (1805—1808) in nato župnik na Gornjem Seniku do svoje smrti 26. aprila 1829.

Jožef Košič, župnik 1829—1867.

Rodil se je v Bogojini 9. oktobra 1788. Posvečen je bil 11. avg. 1811. Bil je kaplan v Turnišču (1811—1814), pri Gradu (1814), v Soboti (1815), pri Sv. Juriju (1815—1816) in nato beneficiat na Dolnjem Seniku (1816—1829), od koder je prišel na Gornji Senik in ostal do svoje smrti 26. decembra 1867. Bil je zgodovinar in cerkveni ter vzgojni pisatelj. Napisal je več knjig.

Peter Kodela, župnik 1868—1894.

Rodil se je pri Sv. Benediktu 6. maja 1839. Posvečen je bil 20. jul. 1863. Bil je kaplan v Novi (1863—1864), v Črensovcih (1864), na Tišini (1864—1865) in na Gornjem Seniku (1865—1867). Od januarja do maja 1868 je žup. upravitelj na Gornjem Seniku in nato župnik do 31. marca 1894, ko je umrl.

Ivan Perša, žup. upravitelj 1894—1913.

Rodil se je 2. aprila 1861 v Ižakovcih. Posvečen je bil 1885. Kaplan je bil pri Gradu (1885—1887) in nato žup. upravitelj najprej na Dolnjem Seniku (1887—1894) in Gornjem Seniku do leta 1913, ko se je preselil v Pečarovce.

Geza Tüll, žup. upravitelj 1913—1915 — in župnik 1915—1928.

Rodil se je 17. marca 1881 pri Sv. Martinu ob Rabi (Neumarkt). Po kaplanskih letih je bil žup. upravitelj v Pečarovcih (1907—1913) in nato žup. upravitelj in župnik na Gornjem Seniku.

Ker je gornjesenički župnik moral skrbeti tudi za markovsko (čepinsko) podružnico, zato je imel navadno tudi kaplana, ki je upravljal bogoslužje v Markovcih.

Tako je bil med leti 1913—1915 kaplan-ekspozit za Markovce *Jožef Ra-*
gatsits.

Naslednji kaplan-ekspozit je bil *Karel Ficko*.

Ko je leta 1918—1919 novo nastala državna meja razdelila župnijo, se je preselil Karel Ficko v Markovce in tu postal župnik. Tako sta postali dve samostojni župniji: Gornji Senik na Madžarskem — in Markovci v Sloveniji.

Zopet sedež župnije v Markovcih

Karel Ficko, župnik 1919—1948.

Rodil se je 23. junija 1886 v Boreči. Posvečen je bil 27. junija 1909. Kaplan je bil pri Gradu (1909—1911), v Velikih Dolencih je bil kot pomočnik zaradi bolezni župnika Karla Mentsika in po njegovi smrti žup. upravitelj (1911—1912). Nato je bil zopet kaplan pri Gradu (1912—1916), vojni kurat (1916—1918) in potem kaplan-ekspozit na Gornjem Seniku. S 1. januarjem 1919 je stalno bival v Markovcih kot župnik do svoje smrti 22. febr. 1948.

Ludvik Varga, župnik 1948 —

Rodil se je v Strehovcih, žup. Bogojina, 30. maja 1914.

Posvečen je bil 7. jul. 1940. V Markovcih je bil leta 1947 kot vikar namestnik, nato župnik.

Šolstvo

V Markovcih leta 1698 ni bilo šole, niti prej je ni bilo. Niti organista niso imeli. Ako ga kdaj sprejmejo, potem dobiva plačo po dogovoru.

Isti viz. zapisnik pravi o šoli na Gornjem Seniku: Šola (hiša) je bila med cerkvijo in državno cesto. Kadar najamejo organista, dobiva plačo po dogovoru.

Leta 1756 je bila šola na Gornjem Seniku. Bila je lesena in v dobrem stanju. Učitelj je bil *Štefan Čuk*, ki dobro opravlja svojo službo kot organist in kot učitelj, ako so učenci. Od poučevanja je dobival od vsakega učenca 25 krajcarjev in letno voz drvi za kurjavo. Ob času žetve 1 piščanca ali 5 krajcarjev. — Tudi iz Markovec in Čepinec so obiskovali šolo na Gornjem Seniku.

Viz. zapisnik iz leta 1778 tudi poroča o šoli na Gornjem Seniku. Učitelj je bil *Andrej Horvat* iz Alsó Pule v županiji Sopron. Star je bil 34 let in vešč madžarskega, slovenskega ter latinskega jezika. — Učenci iz Markovec in Čepinec so dajali učitelju za otroka, ki ga je učil: 15 krajcarjev, pozimi voz drvi za kurjavo in ob žetvi 1 piščanca.

Leta 1808 je bil učitelj na Gornjem Seniku *Mihael Bertalanič* iz »Geritavecz« (od Sv. Jurija!), star 22 let. Prej je bil učitelj v Beltincih, sedaj je že 2 leti tukaj. Vešč je razen slovenskega še madžarskega jezika in še zna nekoliko latinski jezik.

Leta 1829 je bil učitelj *Franc Pücko* iz Ivanec. Star je bil 28 let. Prej je bil učitelj tri leta v Körmenu in eno leto v Soboti. Vešč je madžarskega, slovenskega in nemškega jezika. — Od vsakega učenca, ki je obiskoval šolo, je dobival 30 krajcarjev in voz drvi za kurjavo.

Leta 1868 je bil objavljen zakon o splošni ljudski izobrazbi. Kmalu nato so bile ustanovljene šole zunaj župnijskega središča. V Markovcih je bila ustanovljena šola leta 1872 (KLDB, 463).

Leta 1914 je bilo šoloobveznih otrok: v Markovcih 225, — v Martinju in Trdkovi 134 in na Gornjem Seniku 256 otrok.

Statistični pregled župnije

Kraj	leto				
	1698	1778	1793	1829	1914
Čepinci	135				
	od teh kat. 100	305	323	466	812
Markovci	130				
	od teh kat. 80	205	251	410	586
Gornji Senik	203				
	od teh kat. 30	610	539	907	1456
Martinje	79				
	od teh kat. 13	77	125	154	825
Trdkova	53				
	od teh kat. 1	167	194	284	—
skupno	600				
	od teh katoličanov: 224	1364	1432	2221	3679

Leta 1778 so bili v župniji samo 3 nekatoličani.

Povzeto po naslednjih virih in literaturi:

Vizitacijski zapisniki iz let 1627 (I. Zelko, Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju. Časopis za zgodovino in narodopisje (ČZN). Maribor, 1973); — 1698, 1713/1714, 1756, 1778, 1808, 1829 — Škofijski arhiv v Szombathelyu.

Krstna knjiga župnije Gornji Senik, 1750—1800.

Sematizmi: Catalogus cleri dioecesis Sabariensis pro anno MDCCXCIII. Schematismus cleri dioecesis Sabariensis pro anno Domini 1914; — Šematizmi lavantinske knezoškofije za leto 1924.

Géfin dr. Gyula, A szombathelyi egyházmegye története. 3. kötet. Szombathely, 1935.

Payr Sándor, A dunántuli evangélikus egyházkerület története. Sopron, 1924. Krajevni leksikon dravske banovine (KLDB). Ljubljana, 1937.

I. Zelko, Stenski tabernaklji v prekmurskih cerkvah. ČZN, 1969, 195.

Nekaj dodatnih in novejših podatkov o markovski župniji

Župnija Markovci leži med sosednjima katoliškima župnijama Dolenci in Gornji Petrovci — Nedela, stisnjena k državni meji med Madžarsko in Jugoslavijo. Na severni strani meji preko meje na Gornji Senik in Števanovce. Je kakor je nekdo rekel, kot skrita vijolica. Če potuješ po cesti od Šalovec ali Petrovec, skoraj ne opaziš cerkve prej, ko takorekoč prideš do nje. To skrito mesto si je pred mnogimi stoletji izvolilo Marijo za patrono. V prejšnjih časih je župnija v najtesnejši zvezi s seniško župnijo, dasi so bila obdobja, ko je bila župnija v Markovcih in je spadal Gornji Senik pod njeno območje. Župnijska cerkev je v dolini nekako sredi med obema vasema Čepinci in Markovci. Cerkev je na ozemlju vasi Markovci, vendar jo v listinah najdemo pod imenom »čepinska«. Cerkev »tretja« na tem mestu, a tudi župnija je najmanj trikrat »oživila«.

Nastanek cerkve

Da je sedanja cerkev že tretja na istem mestu, pravi škofijski šematizem iz l. 1937. To morda potrjujejo tudi znaki na kamnito-opečnem stolpu, kjer se vidi, kako se je ostrešje spreminjalo.

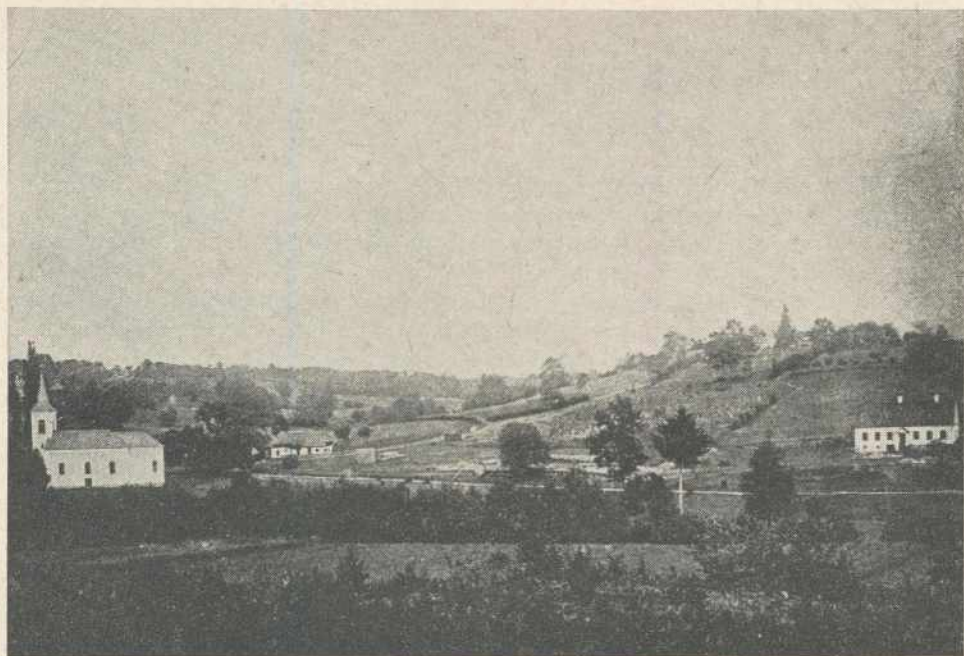
O njenem začetku pripovedujejo o deklici z dolgimi lasmi (glej Zelko!). Po nekoliko letih so hiteli ljudje pred bližajočimi se Turki svoje dragocenosti pokopati ali kam skriti. Vendar tukaj niso veliko dobrega našli in so brž odšli. Tisti, ki so ostali živi, so se Bogu in Mariji tako zahvalili, da so z zbranimi darovi to cerkev dovršili.

Čepinska cerkev ni bila navadna majhna podružna cerkev — kapela, ampak večja cerkev in je imela že na koncu 16. stoletja, če že ne od začetka, župnišče. Včasih je bil duhovnik seniške fare v Markovcih, včasih pa na Gornjem Seniku, kakor so razmere boljše kazale. Ugotovljeno je, da je bil stalni duhovnik v Markovcih pred l. 1627 in ponovno med l. 1640 in 1700. Že od svojega začetka je bila cerkev posvečena v čast Marijinega obiskanja. Prošče-nje je na god Marijinega obiskanja. V navadi so tudi slovesnosti s procesijo na 1. nedeljo po veliki noči in na Telovo.

Vizitacija iz leta 1756 piše, da je cerkev posvečena, a znamenja posvečenja se zaradi beljenja ne opazijo. Okoli cerkve je pokopališče, stolp je kamnit, zidan, v njem sta dva zvonova. Kor in prižnica sta lesena. Svetišče je obokano, Oltar je kamnit in zelo star. V cerkvi sta še dva druga preprosta oltarja. Zakristija je na severni strani, obokana. Tabernakelj je star v severni steni, toda vratca so polomljena.

Mašnega plašča cerkev nima in duhovnik mašuje brez njega, kakor je bilo takrat, ko so Turki izropali in požgali prekmurske cerkve, v navadi.

Ime kraja se omenja v l. 1403 »Marchouch«, l. 1414 pa »Markolch, Markowzc«. Kraj Čepinci se omenja l. 1414 »Chypencz, Chopencz in l. 1457 Chypincz«.

Markovska cerkev in s slamo krito župnišče

Ob vizitaciji 1698 je bilo v Čepincih 135 odraslih — otrok pa 100, v Markovcih 130 odraslih in 80 otrok.

Leta 1793 je bilo v Čepincih 323 oseb, v Markovcih 251 oseb.

K Zelkovim dodamo še poznejše statistike vernikov:

	L. 1831	1853	1889	1914	1924
v Markovcih	456	436	562	579	602
v Čepincih	468	430	586	785	747
skupaj:	924	866	1148	1364	1349
od teh evangeličanov:	—	—	4	34	45

V letu 1943 skupaj 1392 in 37 evangeličanov,

v letu 1958 skupaj 1016,

v letu 1970 skupaj 944 in 27 evangeličanov,

v letu 1980 skupaj 703 in 22 evangeličanov.

Navedena statistika nam pove, da je večkrat bila ta srednje velika cerkev premajhna, zlasti ker je bila samo ena maša. Verjetno je bila prvotna »druga« cerkev v slabem stanju, zato je bilo treba misliti na to, da jo povečajo. To se je zgodilo, ko je bil na Gornjem Seniku župnik Peter Kodela od 1868—1894, ki je soupravljal podružno cerkev v Markovcih. V tem času je bil v Markovcih za učitelja župnikov brat Janez Kodela, kar je pripomoglo k zidanju. Že

v letu 1881 so začeli s pripravami. Prišli so Italijani in naredili na travniku na severozahodni strani blizu cerkve okrog 100.000 zidne opeke. Pri delu so veliko pomagali župljani obeh vasi. Zidarsko delo je prevzel zidarski mojster Lang iz Monoštra. Les za ostrežje so jim podarili redovniki cistercijani iz Monoštra. Stolp je ostal nespremenjen do leta 1939, ko so ga povišali za 4 m zaradi namestitve 3. zvona. Cerkev je zidana v novoromanskem slogu, zoženo svetišče je delno gotško žarkaste oblike. Cerkev s stolpom vred je dolga 27 m in široka 9,50 m z meter debelim zidovjem. Leta 1953 je bil povečan kor v vsej širini cerkve za 1,50 m. Leta 1963 je bil na južni strani cerkve zgrajen dozidek v vsej dolžini ob cerkvi, 10 m krat 4,50 m. V tem novem dozidku so trije prostori: spodaj zakristija in del cerkve v veličini 4 x 4,50 m; v nadstropju pa v celem veroučna učilnica. Okna so na obeh straneh cerkve, zato je zelo svetla. V svetišču sta dve okni z barvnima slikama Brezmadežne in sv. Jožefa, dar dveh družin. Ostala okna z železnimi okvirji imajo barvna stekla.

Nastanek župnije opisuje dr. Ivan Zelko.

Stari oltar cerkve v Markovcih

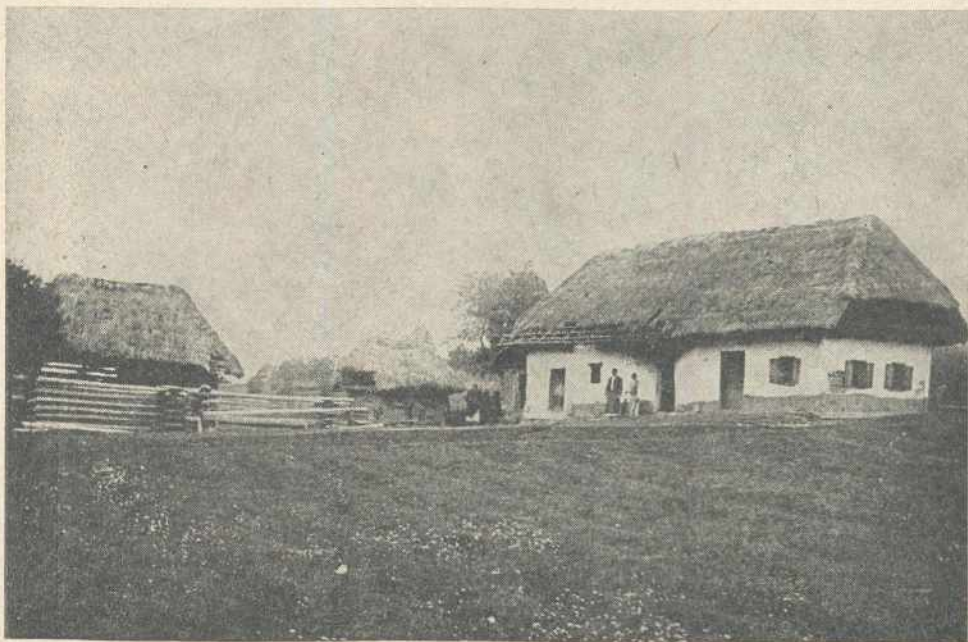
Ne moremo se čuditi, da je v Markovcih in Čepincih vedno bolj rastla zavest, da bi oživili nekdanjo župnijo. Posebno zato, ker so imeli markovski župljani do seničke cerkve do 2 uri hoda. Za novo cerkev iz l. 1882 so kupili nov oltar s sliko Marijinega obiskanja, ki je delo avstrijskega umetnika W. Hampela in nosi letnico 1883. Leta 1905 so kupili nove orgle. Izdelali so jih v Pečuhu pri Angsterju. Stare manjše so prodali v Bodonce evangeličanski cerkvi. Nove orgle bi naj bile namenjene za Dolnji Senik, ker pa je bil tam obok na koru prenizek, jih niso mogli postaviti. Orgle so enomanualne, na meh, in še v dobrem stanju.

Ohranjen je tudi blagajniški dnevnik z naslovom »Protocollum Filialis Markócz Rationibus Ecclesiae Csöpinz deserviens 1812 sub Mathia Fliszár Parocho F. Szölnöhiensi« od l. 1812 do 1886. In drugi »Rationes Ecclesiae filialis Csöpinziensis pro Anno 1867« do 27. jan. 1914.

Can. vis. 1627 poroča: K cerkvi spada toliko zemlje, da se zaseje 20 keblow (kebel 50 kg) zrnja. Poleg župnišča, ki je na vzhodni strani cerkve, je vrt, travnik je poleg cerkve za 4 vozove sena.

Del posestva je odpadel za pokopališče in šolo, zgrajeno 1872, To stanje je še danes takšno.

Verniki so bili vedno zahtevnejši do seničkega župnika in dosegli, da je začel hoditi maševat v Markovce vsako tretjo nedeljo. Hranili so tudi najsvetejše v cerkvi.

Stara župnišča in gospodarsko poslopje

Leta 1905 so pozidali novo župnišče na sedanjem mestu s štirimi prostori. Staro leseno s slamo krito so odstranili.

Če bi znala starodavna lipa (glej sliko!) govoriti, bi zvedeli, kakšne nape-
tosti so vladale v borbi za ustanovitev samostojne župnije.

Ob priliki sv. birme v Števanovcih 25. 5. 1913 so zastopniki obeh vasi pri-
šli k škofu Mikes Jánosu s prošnjo, da jim da stalnega duhovnika. Škof se je
res pripeljal z avtom iz Števanovec drugi dan. Ker so jih Senčarji strašili, da
jim bodo odnesli Najsvetejše iz cerkve, so vso noč stražili ob ognju, da se ni
mogel nihče približati cerkvi. Velika množica je pričakala škofov prihod.
Otroci, kakih 200, so ga pozdravili v madžarščini. V cerkvi je opravil večer-
nice in jim potem v govoru obljubil, da jim bo dal duhovnika, kakor hitro
bo mogel.

Prošnja za ustanovitev župnije je bila napisana v Čepincih 12. 7. 1913 in
podpisalo jo je 218 markovskih in čepinskih vernikov.

Proti tej prošnji je bila istočasno poslana druga, manjšinska, ki jo je se-
stavil dr. Rogonyi Vendel, advokat v Monoštru. Podpisniki navajajo pred-
vsem, da so zadovoljni, da ostanejo kot podružnica Gornjega Senika, ker bi
zaradi revnosti kraja težko nosili bremena samostojne župnije.

Proti tem so prisilci zopet napisali ugovor, da so podpisi ponarejeni, ker
mnogi podpisani niti ne živijo v tem kraju, da so v Avstriji in v Ameriki, da
je v ozadju gostilničar, ki bi zaradi tega imel manj gospodarske koristi, ker
je pot na Senik vodila mimo njegove gostilne. Med podpisniki je tudi njego-
vo ime.

Tudi iz Ritkarovec je šel poseben dopis na škofijo, ker se je govorilo, da
bodo tudi to vas priključili k markovski župniji. Ali ni škoda, da so naspro-
tovali? Morda bi pa tudi ta vas po trianonski pogodbi pripadla k Jugoslaviji.

Toda škofijski ordinarat je kljub vsemu 3. 7. 1913 izdal odlok šte. 3368
za ustanovitev samostojne duhovnije v Markovcih za vasi Markovci in Čepin-
ci. Dekret manjka v škofijskem arhivu in ga tudi na Gornjem Seniku ni,
nekdo ga je vzel. Samo v župnijskem zapisniku je in pooblašča Jožefa Raga-
šiča, bivšega cankovskega kaplana, da prevzame novo administraturo. Ragašič
Jožef je bil gradiščanski Hrvat, rojen 15. 3. 1884 v Sz. Tömördu in je bil v
Markovcih samo eno leto. Ragašič je v začetku stanoval na Gornjem Seniku,
toda 18. avgusta je že začel voditi matične knjige v Markovcih. Dne 2. sep-
tembra 1915 je bil vpoklican za vojaškega duhovnika, zato je zopet senički
župnik soupravljal samostojno duhovnijo v Markovcih, vse do 6. 12. 1918, ko
je Markovce prevzel Ficko Karel, do takrat vojaški duhovnik.

Ko so urejali na ministrstvu v Budimpešti tako imenovano kongruo za
novonastalo duhovnijo, so jo naslovili kot pravo župnijo, zato leta 1914 v
sombotelskem šematizmu nastopa kot župnija. Dokončno je dobila župnija
Markovci naslov prave župnije šele s šk. dekretom 3243/1943 1. januarja 1944.

Župljani so se z veliko požrtvovalnostjo pripravljali, da bi sezidali novo
župnišče. Imeli so lep načrt za to, toda do graditve ni prišlo, ker je med tem
izbruhnila 1. svetovna vojna. Po vojni je postala Madžarska republika, po-
tem je nastopil komunizem in o gradnji župnišča ni bilo več govora.

Seničke župnike in kaplane po Nikolaju Borbelyu, ki so delovali tudi v
Markovcih in so večinoma rojeni v »slovenski okroglini«, navaja Zelko. Do-
dati moramo še dva:

1. Kos Vince (1928—1936) rojen v Peresnju-Prisika 22. 1. 1893.
2. Kúhar János (1936—) rojen v Gradišču 1902.

V novi državi ali tretjič župnija

Ficko Karol je bil kmečki sin, rojen v Boreči 23. 6. 1886. Šolal se je v Kőszegu iz »Fickove« ustanove, stopil v bogoslovje v Sombotelu in bil posvečen 27. 6. 1909, kaplan pri Gradu (1909—1911), namestnik v Dolencih (1911—1912), Grad (1912—1916), vojaški duhovnik (1916—1918) na ruski in soški fronti, od 6. 12. 1918 — 22. 2. 1948 župnijski upravitelj v Markovcih. Napisal je kroniko o važnejših dogodkih v župniji in njenem življenju, vse do 5. 10. 1945, ko ga je zadel možganska kap in onesposobila za dušnopastirsko delo.

Leta 1924 je povečano župnišče za 2 sobi, shrambo in klet. Istega leta sta kupljena 2 zvonova: 520 kg in 285 kg težka. Večji je z napisom: VIVOS DUC, JOSEPH, NOS QVOQUE IN MORTE TUERE! Manjši: OMNE MALUM FUGAT, CUM MARIA SONAT. Delo Livarne zvonov Bühl, Maribor.

Leta 1926 povečava gospodarskega poslopja in zidanje svinjakov.

Leta 1939 nabavljen stranski oltar. Oba oltarja pozlačena in pobarvana v letu 1943 pri Heckenastu v Sombotelu.

Najpomembnejše delo povečava zvonika zaradi 3. zvona. Z delom se je začelo 10. 10. 1939. Zidarska dela opravil Krajcer Štefan, zidarski mojster Šalovci, tesarsko delo Gašparič Pavel, Puconci. Dne 15. 10. je bila slovesnost blagoslovitve tretjega zvona, tehta 650 kg, nosi napis: DIKA BODI BOGI OČI IN SINI IN SV. DÜHI, KAK JE BILO V ZAČETKI, TAK JE ZDAJ IN NA VSE VEKE. Delo ing. Bühl, Maribor.

Pripravil je 3 krat slovesnost sv. birme in misijon. Posebno je skrbel za lepoto božje hiše in mnogo stvari nabavil, ker je bilo potrebno. Cerkvi je podaril vso opremo vojnega kurata za maševanje. Bil je točen in vojaško natančen ter strog, zato je prišel v opreko z nekaterimi župljani. Škoda, da se ni mogel prilagoditi novim državnim razmeram, preveč mu je bilo prirastlo k srcu madžaronstvo, zato je imel tudi neprijetnosti ob razmejitvi 1919—20, ker je demonstriral za Madžarsko. Leta 1941 je pa bil po krivici od domačinov očrtnjen, toda oblast je sprevidela, da ni nič kriv in so ga po dveh dneh izpustili iz zapore. Ko zdaj po več kot 30 letih pogledamo njegovo delo, moramo priznati, da s svojim delom in zgledom dobrega duhovnika ne zasluži obsodbe. Ob 30-letnici njegove smrti je bila komemoracija v cerkvi in ob njegovem grobu in ljudje so mu pokazali vso hvaležnost.

V času njegove bolezni so mu bili pomočniki: Varga Jože, Kouter Štefan in Ternar Anton. Končno je z dekretom 25. 5. 1947 postal vikar namestnik Varga Ludvik, soboški kaplan.

Varga Ludvik, kmečki sin Štefana in Magde, peti otrok od sedmih, rojen v Strehovcih 30. maja 1914, osnovno šolo obiskoval v Dobrovniku, nižjo gimnazijo v Soboti, višjo končal v Ljubljani, leta 1936 stopil v mariborsko bogoslovje, posvečen 7. 7. 1940, semeniški duhovnik, od 1942—45 kaplan v Lenti na Madžarskem, od 1945—47 kaplan v Soboti, od 4. 7. 1948 župnik v Markovcih.

Sedanja župnijska cerkev v Markovcih

Duhovnik mora biti idealist, mora imeti odprte oči in srce za vse potrebe župnije in župljanov. Nekatera dela, ki so bila izvršena ob pomoči razumevaločih župljanov:

V l. 1947—48 pod in ventilator za zračenje na stropu (ing. Majda Neržima), kakor tudi zunanja ventilacija zidovja.

L. 1951 novo ostrešje in nova strešna opeka ter nova »semba«.

L. 1953 povečava kora in zbetoniran vodnjak.

L. 1955 elektrifikacija cerkve in beljenje v tonskih barvah, dasi je prišla elektrika šele leta 1959.

L. 1958 cerkev obeljena znotraj, elektrifikacija župnišča.

L. 1971 opaženje cerkve znotraj z lesom 140 cm visoko.

L. 1963 zidanje nove zakristije, povečava cerkve, na nadstropju pa učilnica za verouk 10 x 4,50 m, vodovod na župnišču.

L. 1965—68 nabava novih hrastovih klopi za obe strani v cerkvi.

L. 1968 ometavanje zakristije in prostorov zunaj.

L. 1970 trodelna okna na župnišču in pleskanje znotraj.

L. 1972—73 adaptacija župnišča.

L. 1976 beljenje cerkve znotraj, postavljanje kamnitega križa na pokopališču. Blagoslovil ga je ob priliki birme leta 1976 škof dr. Vekoslav Grmič.

L. 1977 nabava stolov, tapeciranje klopi in stolov.

L. 1979—80 obnova celotne cerkve zunaj, odstranjen 100-letni omet, na novo ometana in v tonskih barvah obrizgana. Ostane samo še stolp in barvanje pločevine na njem. Okolje cerkve je lepo urejeno z drevjem, cvetličnimi gredami in cipresami.

Za duhovno življenje je bilo več tridnevnic, en misijon. Bratovščina rožnega venca je že dolga desetletja močno razvita. Ob vseh pomembnejših poteh je veliko križnih znamenj z napisi iz pesmi: Kraljevo znamenje.

Pri cerkvi je »čepinska kapela«. V vdolbini je podoba lurške Matere božje. Mimoidoči se pri njej radi odkrivajo in molijo. Postavljena je bila leta 1842 in že nekajkrat obnovljena.

V Čepincih ob »poštiji« je od leta 1912 evangeličansko pokopališče z mrtvašnico in zvonikom, v katerem je zvon.

Na Velikem vrhu so imeli lesen stolp z zvonom proti toči. Bil je postavljen okoli l. 1840. Leta 1914 so zvon odpeljali, stolp je propadel.

Na Špic bregu je manjša kapela, postavljena leta 1946 v spomin trem, ki so bili ob zračnem napadu na tistem mestu od bomb zadeti.

Bila je še nedaleč od cerkve majhna kapela, ki pa je bila odstranjena, ko so prodali zemljišče leta 1934. (Na fotografiji se še vidi.)

Duhovni poklici iz naše župnije: V Rábakethelyi je v zakristiji imenik duhovnikov, ki so tamkaj delovali. Med drugimi je ime: Sebastianus ex Čepinci, okoli leta 1700. Verjetno je, ni pa popolnoma gotovo, če so to naši Čepinci. To bi bil edini duhovnik iz naše župnije. Imamo pa dva redovna poklica:

Terezija Korpič, r. 15. 9. 1918 v Čepincih, sedaj sestra usmiljenka Marija Veronika v Nancy-ju. V Francijo je odšla leta 1936 in je 1963. leta postala redovnica.

Franc Baligač, salezijanski duhovnik v Argentini, oče je iz Filovec, mati pa iz Markovec. Rojen je bil v Argentini. Tako da je tudi ta samo na pol naš.

* * *

Šola

Pred letom 1872 so otroci tukajšnjega šolskega okoliša obiskovali šoli na Gornjem Seniku in v Dolencih. Leta 1868 so ljudje prosili od države podporo, da bi postavili šolo. Država jim je odločila 8000 kron. Za prostor so se pravdali s seničkim župnikom, ker je posest bila župnijska last. Pravdo so dobili. Leta 1871 so začeli s pripravami in jeseni l. 1872 se je začel pouk. Leta 1940—43 so zgradili novo nadstropno šolo s 4 učilnicami. Žal so potem l. 1949 še dobro ohranjeno staro šolo podrli. Kmalu bi jim dobro prišla, ker niso imeli kje dati učiteljem stanovanja. Zato so zidali stanovanjski blok. Kakor je v prejšnjih časih naraščalo število šolarjev in učiteljev, tako sedaj pada in višji razredi hodijo že v Šalovce.

Obe vasi Markovci in Čepinci sta v manjših gručah razstreseni po gričih in dolinah. Od tod je potem poimenovanje: Črnkin, Košin, Barabašin, Smodin, Kometarin, Špic breg. Gorička zemlja ni bogata, zahteva skrbne obdelave in veliko človekovega znoja. Zaradi tega se ljudje stalno izseljujejo. Že na začetku tega stoletja so šli po svetu od Avstrije pa vse do Amerike in Avstralije. Seveda tudi po vsej Sloveniji. Nekateri zakonci so zapustili svoje družine in

se v svetu izgubili, drugi pa se še vračajo in podpirajo domače in župnijsko cerkev.

* * *

V župniji je močna gasilska organizacija z dvema domovoma. V Čepin-
cih je združni dom iz leta 1948.

Literatura:

*Zelko Ivan, Koledar Srca Jezušovega, Njegove raziskave cerkva
Župnijska kronika
Sombotelski škofijski arhiv
Gornjesenička župnija
Razgovor z najstarejšimi župljani
Stopinje l. 1977, 78, 79.*

Franc Puncer

Iz nenapisanega dnevnika

Haunstetten, junij 1943.

Iz pisem, ki jih dobivam od doma, doznam, da se nad našo družino zgošča
temna skrb. Sestra Mara učiteljica preživlja že tretje leto izgnanstvo v Srbiji.
Ali bo vzdržala? Kadar ji uspe pisati domov, se sicer hvali, da ji ni sile in da
je z vsem potrebnim oskrbljena, jaz pa dobro vem, da živi v skrajnem po-
manjkanju in, ker ne dobiva sporočil od doma, trepeče za usodo svojih do-
mačih. Skrbi za sestro Maro se sedaj pridružuje žgoča skrb za brata Viktorja.
Kaj je hotel? Če bi jo potegnil od doma, bi našo mamo poslal v gotovo smrt.
Sedaj so ga okupatorji mobilizirali in se vadi za odhod na fronto. Tako lepo
mi piše ta naš najmlajši, ki ga imamo vsi najrajši. Poln je ljubeče skrbi za
mene in dom. Med vrsticami razberem, kako pričakuje skorajšnji konec rajha,
katerega vojaško uniformo je moral obleči. Tudi svojo fotografijo mi je po-
slal in nalivno pero. Sestra Justi pa je moji in Marini fotografiji za oltarjem
Kokarske Matere božje pridružila še njegovo. Tam ima Marija stotine foto-
grafij izgnancev, partizanov, vojakov, zapornikov in drugih, katere mora ču-
vati, da se jim kaj ne zgodi in da se srečno vrnejo k materam in ženam.

Haunstetten, julij 1943.

Vsakdan, kako si trd, brezupen. Še parole so utihnile. Avstrijec, ne vem
kako mu je ime, Oto der letzte mu pravimo, ker še vedno pleteniči o Habsbur-
žanih in podonavski monarhiji, še on hodi mrk in ne pove nobene, čeprav je
sicer zelo plodovit, če treba dokazovati na dejstvih, kako bo z rajhom vsak čas
konec.

Sonce, kakor vedno v juliju, v tovarni zadušljiva vročina in kazalec na veliki uri pri vhodu v tovarno (skozi okno ga vidim) kakor da je obstal. Najmanj petkrat sem za trenutek zaspal in zasanjal, pa pogledam na kazalec: še za pet minut se ni prestavil. Zaspati pa ne smem, Mayer Josef me gleda. Kaj bi dal, če bi smel pet minut nasloniti glavo na mizo in kaj lepega sanjati. Na primer: kako grem po brvi mimo slapa Rinke, čisto počasi stopam, da me kakor megla drobne kapljice, ki se ob udarcu na skalo, čimdalje pikajo po goli koži. Glej, mavrica se je ujela v slap. Bog ve, če je Savinja pri izviru še tako mrzla? S Herletom sem jo prvič tam pil kot drugošolec, potem pa skoro vsake počitnice. Še teče tisti curek iz skale na poti k Staničevi koči pod Triglavom? Tisti curek kakor Mozesu pri Meribi. Oj Triglav moj dom. Si sploh še, ali pa si se iz tega hudobnega sveta preselil kam drugam? Vsako leto sem vas obiskoval, planine, bil sem vam zvrst. Ste pozabile svojega vdanega prijatelja?

In če bi te vsi pozabili, te jaz nikdar ne bom. Dovolj, Gospod, ali te smem prijeti za besedo? Nimam danes prvič občutka kakor da si tudi ti pozabil name. Saj vem, da se včasih skriješ, to so dnevi brez upanja in brez luči. Potem pa spet zasiješ. Tokrat pa ne. Ni te. V teh strojih, ki strahotno hrumijo, ropočejo in cvilijo in delajo za smrt, nisi, saj praviš, da si življenje. V vpitju kapojev in taboriščnih starešin in uniformiranih ss-arjev z mrtvaško glavo te tudi ni, saj si krotek in iz srca ponižen. Če srečno pridem nocoj iz tovarne v taborišče, bom hodil med barakami in iskal koga, ki je zelo žalosten in zelo lačen, pa bom iz žepa potegnil košček kruha. »Na, fant bodi bolj pogumen.« Morda te tam spet najdem, moj Gospod, ki si se skrili.

Haunstetten, 5. avgust 1943.

Civilni sodelavec v pisarni Andreas je spet pripravljen, da mi odda »črno« pismo. Če bi ga dobili, bi bilo seveda joj zanj in zame. Kadar je prilika, jo izkoristiva temeljito. Pišem mami dve poli, črko pri črki in vrsto pri vrsti. Sedaj, ko imajo toliko skrbi za sestro Maro in brata Viktorja, jim skušam dopovedati, naj vsaj zaradi mene mirno spijo. Pišem, da nevarnosti bombardiranja tu ni, čeprav smo že doživeli alarm. SS-kontrolor je že odkril, da nam domači v pregibe škatelj s hranili skrijejo tudi pisma, zato škatelj ne dobimo več, ampak nam vsebino vsujejo na suknjič. Ko je to prvič storil, sem podkupil jetnika, ki je škatlje sežigal, da je mojo poiskal in mi pismo izročil. Sestra Justi bo že kaj drugega pogruntala. V tem pismu sem jim tudi naročil, naj vodjo taborišča več ne prosijo dovoljenja za obisk. Moja mala nečakinja Rozika mu je namreč pisala, naj dovoli, da bi v spremstvu tete Juste obiskala stričeka. Poklical me je k sebi (kako sem se tresel, ker nisem vedel zakaj me zove), pa je bil kar človeški. Celó vikal me je. »Veste, je bolje, da vas ne vidi v tej obleki in v tem stanju, ampak, ko boste spet svobodni.« Menda ni bil čisto odkritosrčen, ko je govoril o svobodi, jaz pa sem mu zelo odkritosrčno pritrdil, ker ne vem, kako bi prenesel, če bi me takega kdo od domačih videl.

Haunstetten, 10. septembra 1943.

Že nekaj časa se je to pletlo. V našo bolnišnico, revir ji pravimo, so iz Dachaua poslali zdravnika Slovenca Oskarja. Razen glavne revirske barake, kjer ležijo težji primeri, so prav sedaj osnovali na drugem koncu taborišča še eno barako za okrevajoče s flegmono. Tam Oskar potrebuje zanesljivega negovalca in na mene je vrgel oči. »Tam boš stanoval, prevezoval bolne noge,

skrbel za red in snago.« Kako mi je sladko poskočilo srce: saj to bo vendar služba še kako primerna za duhovnika, služba bratom. Potrudil bi se, da bi v njih zares skušal videti Gospoda samega in mu pomagati, da ozdravi. Ne bi več delal v tovarni za »končno zmago«. Toda ne. Kaj bosta pa rekla Lado in Joco? Izdal si naju, čim se ti je ponudila prilika, si naju zapustil in šel na bolje. Seveda, tam boš imel rjuho v postelji in mlečen riž boš jedel vsak dan. Prav s strahom sem jima razodel, kaj mi predlaga zdravnik in takoj pristavil, da ne mislim sprejeti. Pa sta planila oba hkrati: »Seveda boš, Franci, to je enkratna priložnost.« Dobra sta Joco in Vlado, odkritosrčno mi privoščita. Pa tudi to vesta, da se v naši prijateljski povezavi ne bo nič spremenilo in da seveda ostane tudi naša skupnost zavojev naprej. Kar primorala sta me, da smo šli nemudoma v revir in se pogodili. Najprej bom sprejet kot bolnik v revir, čez nekaj dni pa prestavljen v okrevalno barako. Danes se je začelo. Ko so pri večernem apelu zaklicali, naj oboleli izstopijo, sem se moral držati zelo bedno (posebej truditi se za to ni bilo treba), Vlado in Joco pa sta me podpirala, da nisem omahnil.

Sedaj ležim v postelji z vzmetmi in rjuho in jem mlečen riž namesto živalske pese. Pa tudi vest me žge, ker vem, da je kdo drugi bolj potreben snažne postelje in mlečnega riža. Ko pridem v barako okrevajočih, si bom skušal ta poboljšek z nesebično službo sotrpinom zaslužiti.

Haunstetten, september 1943.

Moji fantje v baraki za okrevajoče so pridni. Zdi se, da smo od dne do dne bolj ena družina. Povečini so Poljaki in Rusi. Vsled pomanjkljive in brezvitaminske hrane, pretežkega dela in nehigijenskih razmer obolevajo za flegmono na nogah. Vsak dan s pomočnikom bolne noge namaževa z ustreznim mazilom in obveževa s papirnatimi ovoji. Nekateri dobivajo tudi tablete, kakor jim je predpisal zdravnik. Tudi temperaturo vestno kontroliramo. Vsak skuša biti čim dalje v tej baraki na okrevanju, da se vsaj za nekaj časa izogne napornemu delu v tovarni in vsaj nekoliko okrepi ob boljši prehrani. Jaz jih pri tem po svojih močeh podpiram in ker je tudi zdravnik uvideven, ostane vsak tako dolgo na oddelku, da se v glavnem pozdravi. Jaz čutim v tej službi notranje zadovoljstvo in srečo, pa tudi sicer mi je dosti lažnejše in lepše. Zjutraj moram sicer prav tako zgodaj iz postelje na žvižg taboriščnega starešine, da na pragu v pozoru stoje javim SS-kontrolorju koliko nas je, potem pa se lahko vrnem v posteljo do 6. ure. Čez dan imam kar precej časa za molitev, razmišljanje in pogovor z zgovornimi mladimi Poljaki in Rusi. Nad posteljo sem pritrdil na steno iz neke revije izrezano lepo podobo Marije z Detetom in tako se v svojem kotu počutim dokaj komfortno.

Haunstetten, 3. in 4. oktober 1943.

Za moj rojstni dan in godovni dan sem prejel toliko in tako prisrčnih dokazov vaše ljubezni, da se ne morem dovolj zahvaliti. Tudi sestra Mara mi je pisala iz Srbije in brat Viktor iz vojske. Tako sem začel pismo mami ta večer, ko sem star 27 let. Naneslo je, da so nam prav ta dan dali uradne tiskovine, da smo spet smeli pisati domov. Pred letom dni sem god obhajal še med svojimi domačimi in župljani. Šentjurski kmetje v tem času kuhajo žganje iz češenj. Veliko steklenic so mi ga nosili za god. In ko me je kmalu nato 20. oktobra gestapovec Kolman aretiral, je vzel mojo novo veliko aktovko in

vanjo basal steklenice češnjevca. Iz predala je še vzel denar, živilske karte in zlato Doxa uro (atov in mamin dar ob maturi), potem pa smo šli.

Tudi letos sem na godovni dan spet po dolgem času okusil žganje. Justi mi ga je poslala v zavoju. Pečeno piško je vso zalila z mastjo, vanjo pa porinila epruveto z žganjem. Pa še nedelja je danes, da smo prosti. Popoldne sedimo na moji postelji Joco, Lado, jaz in naš prijatelj Poljak Toni. Strežem jim z dobrotami iz zavoja, pijemo pa vodo, v kateri smo raztopili tablete Clio, da zašumi in ima sladki okus. Epruveta bo prišla na dan, ko bo Toni odšel, kajti štiri požirke žganja res ni v njej, kvečjemu trije. Toni je dober fant, mi mu veliko pomagamo s kruhom, saj nikoli ne dobi zavoja. On pa nam rad pomije skleda in žlice ali kaj drugega uredi. Končno je napočil trenutek: Joco in Lado sta mi lepo prisrčno voščila in ko smo potegnili vsak svoj požirek, smo kar ganjeni. Ne sicer od žganja, za ganotje ga je bilo pre malo. Druži nas skupna negotova usoda in kuje med nami tremi najpristnejšo bratsko ljubezen. Gorje samemu. Človek se v divji tujini oklene človeka, ki mu lahko zaupa, kakor se brodolomec oklepa rešilne deske.

Haunstetten, 10. oktobra 1943.

Zopet delam v tovarni. Moja sodelavca kriminalca Wagner in Schriewers sta me iz zavisti zatožila šefu Josefu Mayerju, da nisem več bolan, ampak da vršim službo negovalca v revirju. Ta je pri vodji taborišča takoj zahteval moj povratek v tovarno. Seveda, z menoj je izgubil »dobro moč«, s kriminalcema si ne more dosti pomagati, in me hoče nazaj. Komaj sem se obvladal, da nisem vidno trepetal in z zobmi šklepetal, ko sem spet moral pred vodjo taborišča. »Jutri greste spet v tovarno, ste razumeli?« »Razumem«, sem spravil skozi zobe in odkorakal ves srečen, da se je brez hujših posledic izteklo. Joco in Lado sta poskrbela, da sem v njuni baraki dobil isto posteljo, ki sem jo imel prej. Mayer Josef, vrnil sem se, pa ti ne bom več tako garal kakor prej. To je moj sklep.

Haunstetten, 15. oktobra 1943.

Civilni sodelavec Andreas mi je spet oddal na pošto »črno« pismo. Doma je tako hudo, ker od brata Viktorja, ki je na fronti v Ukrajini, že tako dolgo ne dobijo pisanja. Mami pišem: rad bi vam po svojih skromnih močeh prinesel tihe, v božjo voljo vdane tolažbe in vlil trohico zelenega upanja v božjo dobroto, ki nam je ostala v pretežkih dneh edino zatočišče. Najmlajši od nas, ki nam je tudi najbolj pri sreju, je moral nastopiti najtežjo pot. Sedaj se bo pokazalo, kako je z našo vero, če smo prepričani o tem, kar govorimo. Bog nas lahko ohrani vse žive in zdrave preko te vihre. Marija Kokarska, kateri smo izročili svojo usodo in težave, nas bo čuvala, obvarovala in nekoč srečno domov pripeljala. In če bi bila božja volja, da bi koga izmed nas vzel iz te solzne doline, bi se morali tudi s tem sprijazniti. Tako pišem, pišem dolge strani. Kdove kolikokrat bom še mogel pisati? Tudi tukaj že grmi, spreletavajo nas ameriški bombniki. Čez pet dni bo leto, ko je gestapo stegnil roko nad menoj.

Haunstetten, 7. novembra 1943.

Tako si nam torej zaspal. Ti bratec moje mladosti. Mamin srček in ponos. Koliko sva se skupaj igrala in modrovala. Zdaj spiš tako daleč od doma, pod temnimi jelšami pokopan. Tuj veter v vejah šumi. Sladko spi v Bogu.

43.016. Tudi moja številko so poklicali, ko so delili pisma. Ves drhteč sem letel ponj. In bral: poslali so jim bratove dokumente, prepojeni so bili deloma s krvjo. Granata ga je raztrgala. V Jasnohorodki blizu Kijeve. Joj, Viki, moj bratec! In prav na moj god se je zgodilo.

Joco in Lado me nemo gledata, nič ne rečeta, saj tudi ni kaj reči. Prav ta večer pa spet uradno pišemo domov. Ljuba naša nesrečna mama, vsak trenutek stojim v duhu pri tebi in domačih, da skupaj jočemo za Vikijem. Tvoj najdražji otrok gleda na nas iz nebes. Daleč od njega je vsa revščina in stiska, skozi katero mi še moramo. S svojim v Bogu in ljubezni do Matere božje zasidranim življenjem si je zaslužil blaženost. Tako pišem, solze kar lijejo, da je papir že ves ovlažen in moram paziti, da ne razpade. Od mlajšega je dobila impregnirano kri, od mene bo dobila impregnirane solze. Kaj bo pa jutri, če ne bom mogel več točiti solz in bo tako temno? Ali bom klonil in se nehal boriti za obstanek?

V. N.

Od zibelí do groba

Vsi moramo prehoditi to pot, pa čeprav pri nas dandanes že redko kdo pozna zibel, zibelko in tudi oblika groba — pravzaprav pokopa — se spreminja. Vedno pa spremlja življenje, naj bo še tako preprosto, neki red, ki je bistveni del tega življenja. Tako je bilo od nekdaj in tako je danes, pa naj bo v še tako preprosti ali »prvotni« družbi, ki ji po krivici rečemo »nekulturna« — nekje v Afriki ali Aziji, ali pa v najbolj »kulturni« ali tehnično razviti družbi.

Ta življenjski red, te obveznosti, dolžnosti nas vežejo na družbo, saj moramo npr. prijaviti rojstvo, opraviti poroko pred zastopnikom družbe, prijaviti pogreb (in ga v mestu vsaj drago plačati!) itn. Poleg teh obveznosti, ki izvirajo nekatere iz novejšega časa, iz zadnjih stoletij, pa je življenje vsake družbe polno vezi med posameznikom in družbo, ki jim pravimo *navade* ali *šegé* (po hrvaško: običaji). Tudi šegé nas obvezujejo, kot bi bile zapisane v zakonih ali uredbah, družba zahteva, da se po njih ravnamo in nas obsoja ali vsaj smeši, če jih opuščamo itn. Stare navade ali šegé — tako jih imenujemo, kar je res — nam lepšajo življenje, včasih pa tudi otežkočajo. S časom se navade tudi spreminjajo, v novejšem času hitrega razvoja pod močnim vplivom okolja vse hitreje, kot so se spreminjale pred stoletji.

Pravimo, da ima vsak narod, vsako ljudstvo svoje šegé, kar je samo delno res, ker je v vseh šegah mnogo mednarodnega, poznanega večjemu ali manjšemu delu svetá. Vendar pa ima vsak narod tudi kaj svojega v šegah, tako kot v vsej svoji omiki (kulturi). Zato ljudske šegé tudi vežejo narode med seboj. Pomislimo samo na vse, kar je prineslo tudi v naše šegé krščanstvo — to je povečini skupno vsem krščanskim narodom po svetu. V šegah pa je tudi mnogo starejšega, kar je zopet skupno zelo oddaljenim ljudstvom.

Ljudske šegé imenujemo tiste, ki jih je ohranjalo predvsem vaško ljudstvo, v mestih pa z dežele priseljeni ljudje delovnih stanov. Seveda so marsikaj od tega »držali« in držijo še danes tudi meščanski sloji, celó neverni — pomislimo le, kako nekrščansko »obhajajo« božič v raznih deželah z žrtjem

in pitjem, brez slehernega stika z vérovanjem. *Letne šegé* (tudi koledarske) imenujemo tiste, ki nas spremljajo vse leto ob posameznih praznikih ali drugih pomembnih/dnevih, npr. o pustu, kresu. O njih značaju in pomenu bomo spregovorili mogoče drugič. *Delovne šegé* nas spremljajo pri kmečkem in obrtniškem, industrijskem delu — skupaj z raznimi vérovanji. *Življenjske* ali *družinske šegé* pa spremljajo naše družinsko življenje, našo pot od rojstva do smrti. Ob teh se hočemo ustaviti, si v glavnem pogledati, kakšne so na Slovenskem in še posebej v naši krajini — hočemo pa si ogledati tudi njihov smisel, nastanek in nekdanji pomen, če je dandanes že pozabljen. Prav tega, kako so naše šegé nastale in zakaj, kako so v zvezi s šegami drugih narodov, nič ne vemo, o tem se ne učimo, čeprav je to ena izmed bistvenih sestavin naše omike, naše kulturne zgodovine.

Vse ljudske šegé so sestavljene iz različnih prvin (elementov) ali sestavin. Nekatere so zunanja oblika šeg in razumljive, druge — bistvene — pa imajo čarajoč pomen in namen, zato so ga ljudje sčasom — posebno po vživetju v krščanstvo — pozabili ali celó nápačno razlagali. Bistvo vseh življenjskih šeg je bila ali obramba pred zlim, slabim, škodljivim vplivom — prvotno pred hudimi duhovi, pozneje so to prenesli na čarovnice ali bolezni itn.; ali pa so imele namen — kot tudi nekatere letne in delovne šegé — čarati rodovitnost, srečo, zdravje. Vidimo torej, da je bistvo šeg bilo neko vérovanje — še pred sprejemom krščanstva in tako je še pri »poganskih« — nekrščanskih ljudstvih — verovanje v skrivnostne, nadnaravne sile, ki človeku pomagajo ali mu škodujejo. Zunanji izraz tega verovanja s čarajočim, prošnjim ali odbijajočim, obrambnim namenom so pa bila dejanja, obhodi, uporaba vode, ognja, zelenja, jedila, hrup itn. Vse to bomo spoznali ob posameznih življenjskih šegah od rojstva do smrti.

Rojstvo. — Obramba in srečo čarajoča dejanja so se v davnini pričela že pred rojstvom, v življenju nosečnice. Kar imenujemo danes higijena, zdravstvena skrb in ravnanje, to so skušali nekoč nadomestiti ali z resničnim varovanjem noseče matere pred nevarnostmi, boleznijo, ali pa s čaravnimi prepovedmi ali ukazi. Da ne bi otrok, ki ga je pričakovala, zbolel ali imel vsaj neprijetnih zunanjih znakov, se je mlada mati morala varovati dotika ali pogleda na mrliča, tudi na mrtvo žival (zato ni smela klati perutnine) — ali pa je morala imeti pri sebi rdeč trak, ker je to veljalo za obrambno barvo. Ni se smela dotakniti obraza, če si je česa zaželela, češ da bi otrok dobil znamenje. K poroki je morala nesti jajce in ga ob vrnitvi domov vreči na tla, kar bi naj pomenilo ali lahek porod ali nezaželeno potomstvo.

Porodnico, ki je bila z novorojencem v »prehodnem« stanju, zato podvržena zlim vplivom, so skušali ločiti od okolja in takih vplivov vsaj z zastiranjem oken v sobi ali celega kota, v katerem je ležala. Lahek porod so skušali pricarati s peresom, ki ga je ob vrnitvi od poroke odpihnili z dlani, ali z jajcem, na katerega je stopila. Pred vrata hiše so položili navzkriž dve metli, da bi bil otrok zdrav. Obrambni značaj so imeli tudi železni predmeti, s katerimi so se otroka dotaknili, nad obraz so mu podržali železno pokrovko — pokrivač, da »ga ne bi što zvrkau« (urekel, z besedo začaral). V družbo so otroka spremljali tako, da ga je npr. botra položila na mizo, ko so ga prinesli od krsta, nakar ga je dvignil oče ali je dečka nesel deček k materi. Dečka so ponekod nesli v hlev v jasli, češ da bodo krave raj jedle in da bo dober gospodar. Deklico pa so položili pod ognjišče, da bi postala dobra gospodinja. Ob prvem kopanju so

v vodo dali denar, kar naj bi prineslo srečo. Ob prvem povijanju so ga zavili v blazino, češ da bo debelejši, ali pa dečka v moške hlače ali suknjo.

Posebno pomemben je bil in je povečini še *krst*, ki ni le sprejem v krščansko občestvo, marveč v celotno družbo. V tej zvezi naj razložimo le tóliko rabljena izraza *boter*, *botra* in *kuma*, ki ju pa ljudje ne razumejo. V latinščini pomeni so-očeta (namestnika) *compáter* in tako je Cerkev učila ljudi v začetku imenovati *botre*. Kakor smo prevzeli iz latinščine tudi nekatere druge besede (npr. *šola* iz *schola*, *miza* iz *mensa*) ter jih po svoje spremenili (enako je v drugih jezikih), tako so v nekaterih pokrajinah bolj poudarjali drugi del besede: *pater* (oče), kar so Nemci ohranili kot *Pate* (*boter*), drugod pa prvi del: *com* (izgovori: *kom*), kar so spremenili v: *kum* (*Madžari* pa so ohranili: *koma*). V Prekmurju imamo še to posebnost, da govorimo na Dólinsem: *kuma* pa *botra*, medtem ko na Ravénskem in Goričkem pravijo: *boter* pa *botra* (tudi vpliv kajkavščine v zagrebški škofiji!).

Mnogo bi še mogli reči v zvezi s *krstom* in otrokom, pa tega ni mogoče. Le ob *krstitkih* naj povemo, kar velja tudi za *gostüvanje* in *sedmino* — *kermino*, da ima skupno uživanje *jedi* in *pijač* poleg družabnega tudi čarno učinkujoč pomen, posebno z obilnostjo. Danes je to pozabljeno, kakor ob vseh podobnih prilikah.

Ženitev. — Prehodna doba iz samskega stanu v poročenega je tudi veljala v preteklosti za »nevarno«, ko naj bi zli duhovi imeli večji vpliv na človekovo bodočnost. Zato moramo tudi mnoga stara verovanja in dejanja, šegé ob ženitvi razumeti s tega vidika. Že pri snubitvi (»vougledi« — v ogledi iti) so skušali te namišljene škodljivce prevariti z zakrivanjem pravega namena. Tako so se snubci predstavljali kot popotniki ali trgovci, ki so spraševali po mladi živali itn. Tudi pritrdilen odgovor s ponujenimi ocvirki sodi v ta način govorjenja z znaki, ne naravnost. Danes se nam to zdi le šala, nekoč pa je bilo zares mišljeno. Nevesta se je morala v času med zaroko držati obrambnih pravil, da bi imela srečo v bodočem življenju. Tudi *ženin* — mladoženec se je moral ponekod ravnati po starih šegah v tem času, ker so mu pravtako »grozile nevarnosti«, zato je npr. moral kak del obleke narobe obleči (tako tudi *sneha*), da ga sovražne sile ne bi spoznale.

Za *poroko* (cerkveno zvezo) imamo v Prekmurju star izraz *zdávanje*, ko duhovnik *zdá*, skupaj dá. Za *ženitovanjsko gostijo*, ki jo v velikem delu Slovenije imenujemo z nemško besedo *ohcet*, imamo tudi lepo domače ime: *gostüvanje*. Z njim v zvezi so poleg *snehé* in mladoženca lepe domače besede za pozvačina ali *zváča* (ravénsko, goričko), za *svedoka*, kar je na jugu star(e) šina in *posnehálja*, pa tudi *drúžban* in *posvarbice* (iz *posvatbice*) imajo domača imena, kot tudi skupaj vsi *svatje*. *Košič* je zapisal: eden je *svatko*, ona pa *sváterja*. In kóliko imen še ni zapisanih in kóliko je pozabljenih!

Gostüvanje z vsem, kar je pred njim in še za njim, vsebuje največ starih šeg in navad, obenem pa je cela igra, pri kateri sodeluje ali je vsaj v preteklosti sodelovala skoro vsa vas. Posebno pomembno je bilo in je tuintam še, da je vaška skupnost prinašala za *gostüvanje* tudi *živila* in da hodi ponekod, npr. v *Porabju*, *sneha* še dandanes od hiše do hiše — »po *daréj*«, prosit darove in odvrnili od nje nesrečo. Zato so privedli najprej iz hiše staro žensko, češ no *viden* že pri opremi in nastopanju pozvačinov njegova zakrinkanost, kjer ima z visokega »*klobúka*« čez obraz spuščene dolge trakove, pavovo pero kot

mednarodno čarovno sredstvo, hrup, ki ga povzroča z zvonci okoli nog in z rogom, ježeva koža na leseni sekiri. Naša posebnost je Starišinstvo i zvačinstvo, natisnjeno v knjigi že 1807 in razširjeno v tólikih rokopisih s svojo šaljivo vsebino.

Posebna značilna starina v svatbenih šegah pa je takoimenovana »lažna nevesta«, ki jo poznajo mnogi narodi. Ko namreč pridejo po sneho na njen dom, je takoj ne pokažejo, zato — so mislili nekoč — da bi prevarili zle duhove in odvrnili od nje nesrečo. Zato so privedli najprej iz hiše staro žensko, češ tu imate sneho — nevesto. Ko jo ženinov starešina odkloni, pripeljejo fantiča s košaro — korbülo brez dna okoli vratu; nato posvatbico, o kateri pravijo: ta je že bolj podobna naši snehi, pa le ni prava. Nato šele pripeljejo sneho. Temu pogajanju za nevesto pravijo pri nas: »notri se prosijo«.

Menda nikjer na Slovenskem ni bila ženitovanjska gostija tako polna s slikovitimi navadami in verovanji, kot je bilo prav starodavno prekmursko gostüvanje. Bila je prava slovesnost, nekaj obrednega z verskim značajem, saj so šli svatovje za mizo v sprevodu, držeč se za roke, za starešino, ki je nosil prižgano svečo. Starešina ali svédok je tudi pričel obed in večerjo z molitvijo, povedal na pamet ali prebral evangelij o svatbi v Kani galilejski, predstavljal posamezne jedi, ki so jih prinašali družbani in pozvačini, tako kot je zapisano v knjigi Starišinstvo i zvačinstvo. Tudi napitnice — nákloni, ki so jih pravili svatje mladožencem na čast, so bili duhoviti, včasih šaljivi.

Tudi jedila na gostüvanju so nekoč morala biti obvezna in so imela vsako svoj pomen. Pri nas se je najdalje ohranilo kuhano zelje kot prava gostüvanjska jed — poleg juhe seve in mesovjá ter pogač — poseben pomen pa je imel *pleténik* ali *bosman*, ki mu drugod po Slovenskem pravijo le ženitovanjska pogača, samo v Prlekiji poznajo tudi bosman. To iz več kit testa spečeno podolgovato pogačo, okrašeno s papirnatimi cveticami, speče nevestina botra, h kateri gredo slovesno pred svatbeno večerjo »po pleténik«. Drugod ga speče nevesta sama ali »teta« — posnehálja. V zvezi s pogačo ali pleténikom so najrazličnejše šege: v Prekmurju ga navadno starešina na koncu svatbe razdeli med svate in medel spomin na to, da je treba košček bosmana dobiti, je ostanek nekdanjega verovanja v njegovo plodnost čarajoči pomen.

Ob ženitvi je mnogo dejanj imelo v preteklosti namen, doseči srečo v življenju novega para, v tem pa je bila mišljena tudi plodnost. Iz primerjave raznih dejanj in verovanj pri različnih ljudstvih moremo spoznati njihov prastari namen in pomen. Rodovitnost in srečo naj bi prineslo tudi metanje lešnikov in orehov, ki jih je nevesta pred večerjo vrgla med svate, ki so jih lovili. Veliko število teh drobnih sadežev naj bi pomenilo obilje in srečo, kakor je isto pomenila prosena kaša, ki je bila obvezna svatbena jed pri vseh Slovanih, tudi vsaj pri delu Slovencev.

Tudi navada »zmivanja«, ko je zjutraj po gostüvanju nevesta prinesla od studenca vodé, da se je mladoženec umil v njej, — je zelo stara. Prav tako druga šega, da so zjutraj nevesto peljali k potoku ali vaškemu vodnjaku, da je zajela vodé in nalila svatom, v posodo pa vrgla novcev, starešina pa je nago-vóril vodo. Te šegé so imele namen očiščevati človeka nele telesno, marveč tudi duševno od vsega zla, obvarovati ga nesreče.

Smrt in pogreb. — Vaška skupnost je spremljala in delno še spremlja človekovo življenje od rojstva do smrti. To ni le zunanji, družabni izraz sožitja ljudi v vaški skupnosti, ki so si blizu v delu, veselju in nesreči. Tudi v smrt-

nih in pogrebnih šegah je bilo ohranjenih dolgo mnogo zelo starih vérovanj, ker so ljudje od nekdaž čutili v smrti skrivnost in videli v njej prehod v drugo življenje. Zato so skušali tako umrlega kot njegove domače obvarovati nesreče, nevarnosti, kakor tudi omogočiti umrlemu prehod v skrivnostno, mogočno družbo rajnih, pokojnih, s katero so živeli ljudje v tesnem stiku in je češčenje pokojnikov, prednikov določalo tudi mnoge druge šege, npr. o božiču in Novem letu.

Krščanstvo je prineslo novo pojmovanje o smrti in nesmrtnosti, o občestvu živih in pokojnih, tako da je namesto prvotnega strahu pred mrličem nastopilo spoštljivo slovo, s poudarkom na večnem življenju. Zato so nekdanja dejanja postala največkrat le prazne nerazumljive navade ali so jih sploh opustili. Tako so nekoč iz raznih znamenj skleпали, da bo nekdo v hiši umrl (čuk, pokanje v pohištvu) in zato nekatere dni niso sejali. Nevesto so dvignili čez prag, da bi ne zadela obenj, ker je bil to svet kraj iz časov, ko so v hiši pokopavali. Stara navada je bila, da so težko umirajočega položili na desko ali tla, da bi bil tako združen z zemljo, v katero se bo vrnil. Tudi plužno železo kot obrambno sredstvo so mu polagali na čelo.

Da po smrti odpro okna, ustavijo uro, ponekod pokadijo po hiši, občutimo danes kot zdravstveno potrebo, nekoč pa so hoteli omogočiti duši pokojnika odhod iz hiše. Če je umrl gospodar ali gospodinja ponoči, so zbudili živino, češ naj ve, kaj se je zgodilo. Tudi so premešali v shrambi žito, da ne bi zemlja postala nerodovitna. Na oči, ki so jih mrtvecu zatisnili, so nekoč položili novec, kar je bila delno obrambna navada (kovinal) delno pa dediščina iz sredozemskega (grškega, rimskega) verovanja, da bo pokojni plačal prevoz čez podzemsko reko v onostranstvo. Pri nas so nekoč (pred sto leti) dali otroku v prgišče krajcar: »ka de na brod melo« — kar je bil ostanek istega verovanja, brez jasne predstave, kaj to pomeni.

Čutje ponoči ob mrtvecu imenujemo pri nas verostüvanje, veröstvanje, kar je iz madžarskega virrasztani (bedeti). Ime drvó za krsto je najbolj domače (v izdolbeno deblo so dali mrliča tudi na Balkanu še v naših dneh), trüga je iz nem. Truhe, kakor tudi škrinja (nem. Schrein, kar je pa iz latin. scrinium).

Pogreb (ali kdo pomisli, da je besega iz: po-grebsti, za-grebsti — zakopati, grob pa je zagrebena?) imenujemo v Prekmurju sprévod, ker mrtvega sprevodimo na cintor — pokopališče. Naša beseda je iz latinske ciniterium (vedla jo je Cerkev), na Goričkem poznajo brütif (kot britof tudi iz nem. Friedhof), po domače pa pravijo v Porabju groubišče. Od mnogih navad jih omenimo le nekaj. Pravijo, da je treba mrtveca nesti iz hiše z nogami naprej, da se ne bi vračal. Zato so napravili tudi na pragu trikrat križ s krsto ali jo položili (pri evangeličanih) trikrat na prag, da pri hiši naj ne bi bilo več mrliča. Tudi zdaj so spodili živino z mesta, premešali žito, ponekod so ob gospodarjevi ali gospodinjni smrti zmetali mize in stole iz hiše. Pometli so sobo s staro metlo in smeti z njo ter s košaro vred zakopali.

Krščanska navada je, da se pri domu ali na določenem mestu zunaj vasi, pri znamenju, najstarejši pogrebec v imenu pokojnega poslovi od domačih, sorodnikov in vse vasi ter jih prosi odpuščanja. Drugod, npr. ravno v Prekmurju, je živela in ponekod še živi navada, da je pel kantor, organist ali školnik sam ali s pevci posebno slovó, slobód, slóbo, s katero se je v pokojnikovem imenu poslavljal od domačih in sorodnikov. Posebna oblika slovesa od

pokojnika je še dandanes marsikje v Evropi, posebno na Balkanu, narékovanje, naricanje. To je bila glasna, z jokom in stokom združena tožba za rajnim, predvsem za možem ali otrokom, v kateri je žena tožila svojo žalost in slavila dobre lastnosti rajnega. Včasih so bile posebno ženske jokávke, narekavice, ki so govorile žalostinke. To narékanje se je dogajalo ob pogrebu pri hiši ali na pokopališču, ponekod pa tudi še več dni po pogrebu pred hišo. Izpred sto let imamo poročilo o tem, kako je v našem Porabju jokal mož za ženo, kako je žena več dni tožila pred hišo in se tudi po pogrebu na pokopališču s petjem zahvalila pogrebem.

V Prekmurju je vsaj pri katoličanih bila navada, da so »cejski« (cehovski, člani nekdanjega obrtniškega ceha) spremljali krsto z debelimi prižganimi svečami (dupleiri) ali s svetilkami, s kakršnimi so svétili tudi v cerkvi pri slovesnih mašah. Globok in starodaven pomen ima tudi navada, da vsi pogrebci vržejo v grob nekaj zemlje, kar ne pomeni le spoštovanja do pokojnega in želje: »naj mu bo zemlja lahka«, ampak je prvotno bilo obrambno dejanje, ki naj bi odvzelo vsem navzočim strah pred rajnim ter jih obvarovalo zla, ki bi ga mogoč povzročiti. »Da rajnega ne bi bilo strah« — so ponekod nekoč molili prvi večer po pogrebu angelsko češčenje ali rožni venec na hišnem pragu, na dvorišču ali na vrtu.

In še beseda o naših pokopališčih, ki so bila nekoč v vsej svoji preprostosti domača, lepa, danes pa so ta značaj izgubila v množici neokusnih kamnitih spomenikov, ki daleč zaostajajo za starimi, preprostimi lesenimi križi, ki imajo različne oblike na istem pokopališču, še bolj pa v raznih krajih. V njih se razodeva in — žal — umira nekdanja iznajdljivost in umetniški ter človeški okus naših prednikov. Ohranjajmo in shranjujmo jih!

V zvezi s pogrebom je tudi sedmina ali osmina, ki so jo obhajali nekoč na sedmi ali osmi dan po smrti, ko je bila tudi za pokojnega maša, prej pa so prihajali pogrebci sedem ali osem dni v hišo molit zanj. Danes je pogrebščina, kakor jo marsikje imenujejo, takoj po pogrebu. V Prekmurju — kakor še tu in tam v Sloveniji in na Hrvaškem — pa imamo staro latinsko — cerkveno besedo za to gostijo: kermine, (iz lat. carmina — žalne, pogrebne pesmi), popačeno korbine, trbina. Še bolj kot krstítiki je pogrebna gostija prastara mednarodna šega. Njen namen je bil — in je ponekod na svetu še — nahraniti rajnega in se združiti z njim v uživanju hrane. Z istim namenom so marsikje polagali na mrtvaški oder jedila in vino ali jih dajali v grob, kot jih na grob še dandanes devajo pravoslavni ob spominskih dneh.

V nekaterih krajih je bila navada, da so na sedmini pustili pri mizi prostor za pokojnega in mu natočili vina v kozarec in poleg njega položili še križ, kozarec blagoslovljene vodé z vejico in gorečo svečo, kar so vse po odmoljenem delu rožnega venca pomikali na drug vogal mize. S tem so nekdanjo pogansko navado že pokristjanili. V raznih krajih je tudi določeno, kakšne jedi morajo biti na sedmini. Nekateri narodi poznajo posebne pogrebne jedi za to priložnost, ki jih sicer niso uživali. Veliko število jedil in obilno uživanje je imelo tudi na tej gostiji prvotno čarajoč pomen: jed skrivnostno druží udeležence gostije — tako naj bi tudi sedmina ali pogrebščina družila žive z rajnikom. Posebno uživanje posebnih pogrebnih jedí naj bi jih zavarovalo pred škodljivostjo pokojnika. Kot povsod na Slovenskem, so tudi v naši krajini bile sedmine-kermine zelo potratne, tako da sta morali nastopiti proti njim svetna in cerkvena oblast. Saj so marsikje ob tej priliki zaklali vola, prašiča ali ovco

Naš pisatelj J. Košič piše 1842, da ob kermini, trbini nekateri zapravijo ves letni pridelek.

Kot spomin na nekdanjo pogostitev pogrebcev ob grobu pokojnika o kakršni poroča še v 17. stol. Valvasor, ponekod na Gorenjskem še danes delijo pri pokopaliških vratih ali drugje krušne hlebčke ali pa pošljejo sosedom po pogrebu hlebčke kruha. Ti morajo zato moliti za pokojnega. Ponekod (Koroško) pa so ob obletnici smrti delili ob grobu ali pred cerkvijo revežem kruh in »krapče«.

Vsi trije glavni dogodki v človekovem življenju kažejo globoko medsebojno povezanost vaše skupnosti, medsebojno pomoč. Prav tako pa dokazujejo globoko povezanost med živimi in mrtvimi, med tukajšnjim življenjem in nadnaravo, kar se je v dolgih stoletjih izražalo na različne načine kot naše ljudsko izročilo.

Jože Smej

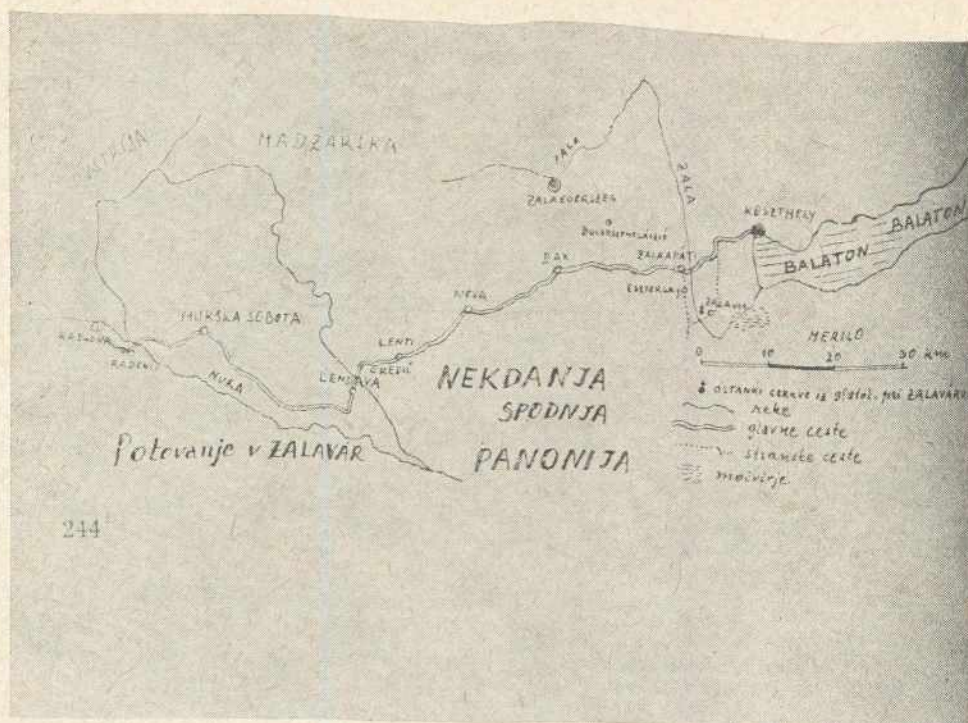
Izlet k ostankom slovanske bazilike pri Zalaváru

Izlet? Romanje? Čemu? Že od nekdanj so ljudje hodili na izlete in romanja, vendar v manjšem številu kakor danes. Turizem je postal svetovni pojav, ki ne zajema le mest, ampak tudi podeželje. Nekdanj je delavec s svojim zaslužkom kril le najnujnejše: stanovanje, hrano, obleko, kvečjemu še šolanje svojih otrok. Danes si lahko od svojega zaslužka privoščimo daljša in krajša romanja, nekateri celo medkontinentalna. Za mnoge uslužbence in delavce je vedno krajši delovni čas. Potovanje, sprostitev, oddih, sprememba kraja in okolja nikakor niso zapravljen denar, saj človeka dvignejo nad enoličnost delavnika, mu širijo duhovno obzorje in vlivajo novih moči za poklicno delo.

Prebivalci Pomurja si bodo gotovo vsaj enkrat v življenju privoščili izlet k Blatnemu jezeru in Blatenskemu kostelu. Pot nas bo vodila po nekdanji Spodnji Panoniji skoz Lendavo prek jugoslovansko-madžarske meje pri Dolgi vasi in Réedicsu, skoz kraje Nova, Bak, Zalaszentmihály. Pri kraju Zalapáti krenemo na desno, z glavne ceste na stransko, ki je tudi asfaltirana.

Vozili se bomo proti jugu skoz Esztergály in potem bo kmalu oster ovinek na levo. Pred Zalavárom, ko se prepeljemo čez reko Zalo, nas bo napis Müemlék (umetnostni spomenik) s smernim kazalom opozoril, da moramo kreniti na levo. Po ozki stezi med travniki, poraslimi z gostim ločjem in bičjem, je treba hoditi kakih 200 m in pred nami je cilj: do pasu visoko ohranjeni zidovi iz rezanega kamna, temelji triladijske bazilike, ki so jih odkrili med izkopavanji leta 1946. Kako je prišlo do tega odkritja?

Iz zgodovine vemo, da je moravski knez Mojmir pregnal Pribino z Moravskega. Na zapoved vzhodnofrankovskega kralja Ludvika je bil leta 833 ali kmalu potem krščen skupaj s svojim sinom Kocljem. Okrog leta 840 mu je kralj Ludvik dal v fevd zemljišče v Spodnji Panoniji okrog reke Zale. Pribinova in pozneje Kocljeva utrdba se je imenovala Blatenski kostel (castellum, grad), ker je bila pozidana sredi blata, t. j. težko prehodnega močvirja. Frankovski viri omenjajo to utrdbo z imenom Mosapurch ali po latinsko Urbs paludarum, kar pomeni isto, namreč utrjeno mesto ali grad na otoku sredi blatnega močvirja. Sočasni opis Blatenskega kostela se glasi takole: »Ta zelo utr-

244

jeni grad se imenuje Blatenski, kajti kraj je utrjen z nepredirnim blatom. Za vse prihajajoče je dohod izredno težaven.« Salzburški škof Liupram je 24. januarja 850 posvetil v Blatenskem kostelu cerkev v čast Matere božje. Med navzočimi velikaši so bili tudi veljaki slovenskega rodu: Chezil, Chotemir, Liutemir, Wilkina, Witemir, Goimer ... Poleg te so bile v Blatenskem kostelu še tri cerkve: sv. Hrodberta, sv. Janeza Krstnika in sv. Adrijana. Le-ta je bila še posebej dragocena, ker je v njej počivalo telo sv. mučenca Adrijana. Tudi to cerkev je posvetil škof Liupram, in sicer med leti 850—862. Po osebnih in krajevnih imenih v Prekmurju iz listin 12. stoletja: Adrijan, Adrijanci na Goričkem in Odranci (v starih virih Adrijanch) na Dolinskem sklepa Ivan Zelko, kako je bilo slovensko prebivalstvo v Prekmurju povezano s Pribinovim in Kocljevim Blatenskim kostelom in s češčenjem sv. Adrijana, ker so dajali svojim otrokom ime Adrijan, se pravi po mučencu, kateremu v čast je bila posvečena cerkev v Blatenskem kostelu. Sv. brata Ciril in Metod sta prišla konec leta 866 v Blatenski kostel, kjer je panonskim Slovencem kot samostojen knez vladal Kocelj. Pri njem sta ostala približno šest mesecev.

Zgodovinarji so soglasno trdili, da moramo Blatenski kostel iskati tam, kjer stoji danes nad zamočvirjeno nižino okoli spodnje Zale na nizki vzpetini kraj Zalavár.

Prvi, ki se je po vojni leta 1946 pričel zanimati za okolico okrog Blatnega jezera, je bil madžarski starinoslovec prof. Aladár Radnóty. Ni se zanimal za slovansko starinoslovje, ampak je v bližini Balatona iskal sledove rimske naselitve. Začel je kopati pri mestu Keszthely, a brez uspeha. Nato je opazil, da se

nad ravnino okrog Zalavára dviga več hribčkov in je pomislil: ker je bilo nekoč tukaj Blatno jezero, morajo ti hribčki biti otočki danes izsušenega jezera. Z izkopavanji je začel kar pri najbližjem hribu, ki mu domačini pravijo Récecut (Račji studenec), in po nekaj dneh je izkopal tisto, kar sedaj turisti, posebno slovanski, ogledujejo z velikim zanimanjem: temelje triladijske bazilike. Odkril je tri apside ter ostanke stebrovja, ki je delilo posamezne ladje. Dolžina cerkve 21,5 m kaže, da to ni bila podeželska cerkvica. Izkopavanja so prinesla na dan nekaj keramike in arhitektonske ostanke, ki so starinoslovcem pomagali ustaliti približno datum zidanja: 9. stoletje. Malo dalje v smeri današnjega Blatnega jezera je precej visok hrib, ki je zdaj tudi ves razkopan. Ta nekdajni veliki otok, danes hrib, imenujejo domačini Vársziget, grajski otok ali otok, na katerem je utrdba. Tu je morala stati Pribinova trdnjava.

Izletniki med ostanki bazilike

Pribina ni prišel semkaj na narodno tuj prostor, kajti v pokrajinah okrog Blatenskega jezera so živeli Slovenci. Poleg že omenjenih krajevnih imen, povezanih s Pribinovim in Kocljevim Blatenskim kostelom in češččenjem sv. Adrijana, je bilo v Prekmurju po Zelkovih ugotovitvah še staro osebno ime Belta (od tod Beltinci). Enako osebno ime najdemo tudi ob Blatnem jezeru. Iz tega sledi, da je bival v 9. stoletju isti slovenski narod tu in tam.

Po odkritju stare slovanske bazilike v Blatenskem kostelu je prof. Radnoty razočaran opustil nadaljnje delo, ker ni našel sledov rimske naselitve. Nadaljnja izkopavanja sta vodila starinoslovca dr. Ágnes Sós in Géza Fehér, vendar nista našla ničesar iz rimskih in tudi ne iz predslovanskih časov.

Ostanki stare slovanske bazilike — morda je to prav cerkev sv. Adrijana — samevajo zdaj sredi travnika. Tu ni nobenega čuvaja, nikogar, ki bi pobiral vstopnino ali skrbel za okolje, le napis v madžarščini pravi, da so to cerkev postavili južnoslovanski zidarski, slikarski, kovaški in tesarski mojstri, in sicer med leti 853—859. Prav gotovo sta v tej cerkvi opravila slovansko liturgijo sv. brata Ciril in Metod. Tega se je zavedal škof Držečnik, ko je oktobra 1969 obiskal ostanke tega svetišča, vzel kamenček in ga zavil v robec. V nedeljo 23. avgusta 1970 ga je ob blagoslovitvi temeljnega kamna vzdal v temelje nove cerkve sv. Cirila in Metoda v Mariboru.

Stanislav Koštric

Nora misel

*Če imel bi lopato velikana,
zravnal bi vse,
kar je
in bo
poševno,
zgrbančeno,
potlačeno.
Prekôpal,
požgal,
uničil!
Samo,
da ravno bi bilo
in gladko.*

Stanislav Koštric

O večnost,

*z rokami
skrivnostne lepote.
Cipresa
kakor novo sejanje časa.*

*Povsod:
med nebom in zemljo,
med soncem in luno,
med dnevom in nočjo,
večno sem žejen
tebe, neskončnost.*

Pred štiridesetimi leti je umrla Zavednost

Zaživela je tam l. 1923. Njenemu rojstvu je botroval Ivan Jerič, poznejši duhovnik — kanonik, takrat pa še bogoslovec. Ustanovljena je bila v okviru Slovenske dijaške zveze in Jugoslovanske dijaške zveze. Pridružila se je štaterski Zarji, ki se je v Ljubljano preselila iz Gradca, in kranjski Danici, ki je prišla z Dunaja. Zavednost je združevala prekmurske katoliške študente in dijake. Ker takrat še ni bilo ekumenizma, je evangeličansko verno dijaštvo pustila ob strani. Škoda.

Zavednost je bila spočetka skoro samo počitniško društvo, ker so med šolskim letom bili bogoslovci v Mariboru, študentje pa raztepeni na raznih univerzah. Med počitnicami je prirejala po vaseh igre in prosvetne nastope. Zanimivi so bili občni zbori, kjer so se znašli in spoznavali dijaki in študentje raznih krajev Prekmurja. Občnih zborov so se udeleževali tudi starešine, tisti, ki so končali svoje študije in bili že v službah kot duhovniki, zdravniki, učitelji itd.

L. 1931 nas je precej dijakov šlo nadaljevat gimnazijo v Ljubljano, ker je bila višja gimnazija v Soboti ukinjena. V Ljubljani nas je zbirala Zavednost v prostorih AD Zarje na Miklošičevi c. 9.

Kakšno leto pozneje smo videli trenje v Zavednosti. Levo usmerjeni študentje so hoteli, da bi Zavednost šla po poti Borbe. Vendar so v njej imeli katoliško usmerjeni študentje skupaj z mariborskimi bogoslovci večino. Spominjam se tedanjih burnih sestankov, čeprav sem bil še gimnazijec. Levo usmerjeni študentje so si potem ustanovili Klub prekmurskih akademikov (KPA), ki je zajel tudi večino evangeličanskega dijaštva.

Zavednosti je dal novega poleta F. Š., ki je prišel iz mariborskega bogoslovja in se vpisal na medicinsko fakulteto v Ljubljani. Bil sem maturant, ko me je navdušil za nove načrte. Od 1934 sem Zavednosti posvetil mnogo časa.

Zanimivo je bilo v naši hiši. V eni sobi je stanoval moj brat Ludvik, ki je bil blagajnik KPA, v drugi sobi sem bil jaz kot tajnik Zavednosti. Ko sva se nekoč med počitnicami spoprijela v nazorih vpricho očeta in mame in sestre, je oče nastopil in prepovedal v domači hiši take prepire.

Ko je bil l. 1934 za predsednika izvoljen agilni Geza Grabar, študent filozofije iz Moravec, smo se razgibali. Spominjam se sej pri njih doma in drugod.

Ustanovili smo podporni fond Zavednosti. Zbirali smo majhne prispevke od trgovca do trgovca, od učitelja do učitelja, od ustanove. Pravila fonda so bila stroga. Nihče od tistih, ki odločajo o denarju, ne sme imeti koristi od fonda. Delo mora biti nesebično. To se je tudi izvajalo.

Z nabranim denarjem smo pomagali revnejšim med nami, ko so prišli v stisko. Posojilo naj bi se vrnilo takrat, ko bo koristnik končal svoje študije in bo prišel v službo, imel svojo plačo.

Tudi ko je postal predsednik Zoltan Bartaky, študent medicine iz Markišavca, smo nabirali za fond. Po dva in dva sta šla iz vasi v vas, iz mesta v mesto. Bila so zelo zanimiva doživetja. Marsikje smo obsedeli in se pogovarjali.

Pomagali smo dijakom, ki so morali zapustiti nižjo gimnazijo v Soboti in se vpisati drugje. Vabili smo jih predvsem v Ljubljano, kjer smo jim pre-

skrbeli stanovanje in nekaterim tudi brezplačno hrano. Zavednost je tedaj imela vsak teden sestanek, ki je vse prekmurske dijake in študente povezoval v družino, ustvarjal domačnost. Obenem smo vedno imeli tudi kako krajše predavanje in peli prekmurske in druge slovenske narodne pesmi, člani in članice.

Med počitnicami smo nekajkrat priredili tečaje, zlasti o socialnem vprašanju. Eno leto je to organiziral Franc Glavač, ki je pa imel preveč nasprotnikov, da bi njegov vpliv bil trajnejši. Prav tako smo priredili več poučnih izletov z namenom, da spoznamo naše kraje in ljudi, včasih pa so bili izleti bolj veseli, za sproščeno razvedrilo. Tako smo se srečevali s starši svojih šolskih tovarišev in prijateljev. Obiskovali smo tiste, ki so se odločali, da bodo šli iz Sobote v Ljubljano.

Pri Škafarjevi mami smo bili vedno dobrodošli. Imela nas je rada, kot da smo vsi njeni. Prav tako pri Žižkovih na Kamenščaku, pri Grabarjevih. Tudi naša mama je večkrat stregla mojim nagajivim prijateljem, ki so jo skušali vleči in dražiti. Posebno šegavi so bili Bogojančari, Ivančari kot Pucko, Horvat in drugi.

Boleče je bilo, ko smo začeli nekatere fante izgubljeni, posebno iz črensovske župnije. Priznam pa, da nismo bili dovolj sposobni in pripravljeni živeti se v probleme kakšnega Nacija Cvetka iz Trnja ali pa Tončija Pleja iz Črenovec. Za marsikoga pa je naše toplo in iskreno in požrtvovalno in nesebično prijateljstvo bilo rešilna deska; še naj omenim tudi samo idealni vpliv Andreja Duha iz Melinec.

Predzadnji predsednik Zavednosti je bil, če se ne motim, Štefan Novak iz Tešanovec, zadnji pa Avgust Zver. Ko je prišla okupacija, je zadušila Zavednost in do danes se še ni prebudila v novo življenje.

Zavednost nam je mnogo dala. Prijateljstvo, ki se je utrjevalo tudi na vzponih na Triglav ali v Kamniške planine, je pustilo toplo plast v našem spominu.

Martin Jurčak

Župnija sv. Štefana v Dokležovju

Z zelenega Štajerja te pripelje cesta mimo znamenitega Veržeja preko vitkega mostu čez Muro v prvo prekmursko vasico Dokležovje. Ima prek 200 hišnih števil in šteje okoli 900 prebivalcev.

Vas je omenjena že leta 1322. Spadala je pod oblast dolnjelendavskih grofov Banffyjev. V raznih listinah ima vas različna, vendar podobno imena: Doklesy, Dukossy. V starejših béltinskih matičnih knjigah in šematizmih sombodelske škofije se ta vas imenuje Deklesin. Do ustanovitve beltinske župnije leta 1759 je Dokležovje spadalo v župnijo Turnišče in je bila najbolj oddaljena vas v vsej župniji. V vojni med cesarjem Friderikom III. in kraljem Matijem so cesarske čete vas zelo opustošile.

Leta 1644 so Banffyji izumrli in njihova ogromna posest je pripadla rodbini Szécsényi. Tako je Dokležovje dobilo novega zemljiškega gospoda.

Kapela se omenja že leta 1669. Iz vizitacijskih zapisnikov je razvidno, da je bila posvečena sv. Janezu Krstniku. Ob njem sta bili še podobi sv. Štefana, ogrskega kralja, in sv. Emerika, njegovega sina.

Kapela je bila lesena, zunaj in znotraj ometana in pobeljena. Glavni oltar je bil zidan, stolp pa lesen. Leta 1698 je bila kapela že v slabem stanju. Mura je tedaj tekla v neposredni bližini in so se bali, da bo spodkopala kapelo.

Župnijska cerkev v Dokležovju

Sedanja cerkev je bila zgrajena v času, ko je bil v Beltincih župnik Štefan Kutič. Graditi so jo začeli spomladi 1845 in so jo dovršili proti koncu leta 1846. Stala je 4000 goldinarjev. Najbrže je tedaj (l. 1846) postal sv. Štefan glavni zavetnik dokležovske cerkve.

Brod čez Muro je omogočil Dokležžancem tesnejše stike z Veržejem tudi v dušnopastirskem oziru. V Veržeju je bila najprej lokalna kaplanija, od 1. aprila 1871 pa župnija.

Posebno so se vaščani navezali na Veržej, ko so se tam naselili salezijanci. Dne 28. oktobra 1912 je škof Napotnik blagoslovil novi zavod, imenovan Marijanišče. Ti dušnopastirski stiki z Veržejem so se po prvi svetovni vojni, ko je Prekmurje pripadlo Jugoslaviji, še poglobili, posebno, ko so na Muri postavili nov leseni most. Odslej je Dokležovje po pravu seveda spadalo pod Beltince, dejansko pa v Veržej, kjer so salezijanci vodili tudi župnijo.

»Veržejski salezijanski zavod je prebivalcem Dokležovja zelo veliko nudil in dal, tako v prosvetno-kulturnem oziru (predavanja, prireditve, godba) in še bolj v verskem oziru (tridnevnice, duhovne vaje, misijoni). Ob tem se je poživljala tudi njihova narodna zavest.« (Ivan Koren, Uvod v župnijsko kroniko). Leta 1941 (začetek druge svetovne vojne) je Mura spet postala meja med Dokležovjem in Veržejem, med Madžarsko in Nemčijo. Stiki med obema

Oltar s Kregarjevo oltarno sliko

krajema so bili skoraj onemogočeni. Sedaj so se vaščani začeli potegovati za lastnega duhovnika. Takratni beltinski župnik Rudolf Vadovič je dovolil, da je bila od 1. novembra 1941 ob nedeljah in praznikih redna božja služba. Ker sam ni imel dovolj duhovnikov na razpolago, je prosil za pomoč salezijance v Martinišču v Soboti. In tako je Anton Törnár prihajal v Dokležovje ob nedeljah in praznikih vse do 20. avgusta 1942.

Po prizadevanju dokležovskega rojaka dekana Ivana Jeriča je sombotelski škof Jožef Grösz dne 15. avgusta 1942, izdal ustanovno listino za samostojno duhovnijo v Dokležovju. Za prvega ekspozita je bil imenovan Ivan Koren. V ustanovni listini so bile tudi določene dajatve za vzdrževanje dušnega pastirja, cerkveni občini pa je bilo naročeno, naj čimprej pozida župnišče.

Že dve leti pozneje je dokležovska duhovnija postala župnija. Ustanovno listino je izdal tedanji sombotelski škof Aleksander Kovács dne 8. oktobra 1944. Dotedanji ekspozit Ivan Koren je postal prvi dokležovski župnik.

Notranjščina dokležovske cerkve

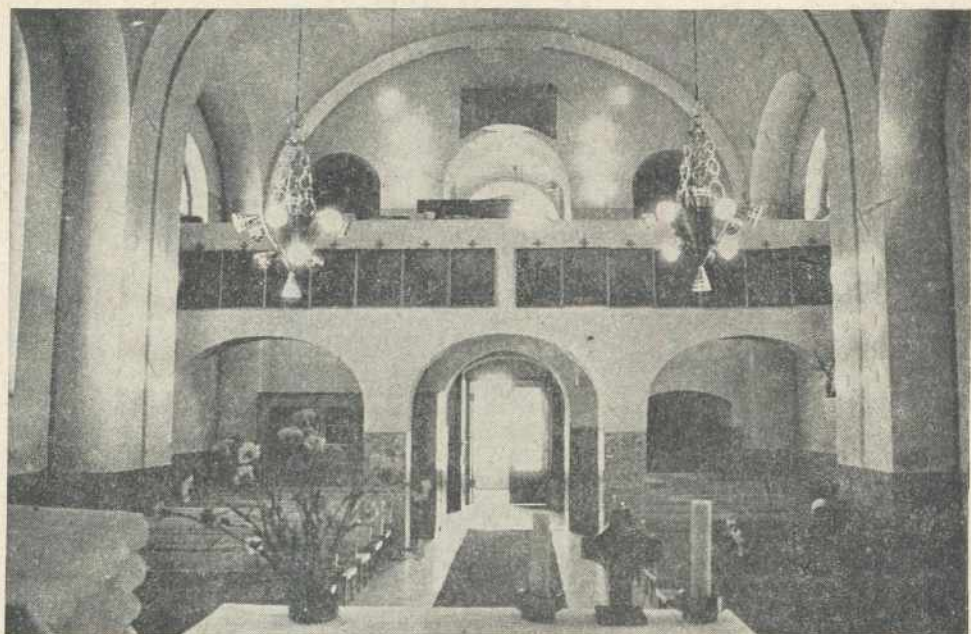
Sedanja cerkev je dolga 19 m z vežo vred, široka 8 m in visoka 8 m. Zvonik je visok 21 m in ima 3 zvonove. Sredi vasi stoji kapelica, tkzv. Bakanova kapela, ki je bila pozidana leta 1878 v čast lurški Materi božji. Poleg tega obkrožajo vas še štiri znamenja (križi).

Dušni pastirji v Dokležovju

Med prvimi je bil Anton Törnár, salezijanec iz Martinišča. Rojen je bil leta 1903 v Črensovcih, v mašnika posvečen 1933. Čeprav samo začasni dušni pastir, se je zelo zavzel za vernike in za cerkev. V njegovem času je bila prebeležena in deloma poslikana notranjščina cerkve, postavljen križev pot, stranski oltar Srca Jezusovega (ki je sedaj v zakristiji), prižnica in krstilnik. Nabavljen je bil tudi baldahin in božji grob.

Prvi stalni duhovnik in prvi župnik v Dokležovju pa je bil *Ivan Koren*. Rodil se je leta 1909 v Rénkovcih, gimnazijo je študiral v Soboti, bogoslovje v Mariboru, kjer je bil posvečen leta 1934. Kaplanoval je pri Mali Nédelji, v Dolnji Lendavi, v Dobrovniku, v letih 1938 — 1942 pa je bil ekspozit na Kóbilju. V času okupacije je nekaj časa kaplanoval na Madžarskem, od koder je prišel 1942 v Dokležovje.

Takoj v začetku samostojne duhovnije (za časa madžarske okupacije!) je vpeljal v cerkvi slovenski jezik in vse pobožnosti, ki so v navadi v rednih župnijah. Zgradil je novo župnišče, ki ga je leta 1944 blagoslovil dekan Ivan Jerič. Leta 1950 je bilo dograjeno tudi gospodarsko poslopje.

Pogled proti koru dokležovske cerkve

Nabavil je veliko bogoslužnih oblačil in posod. Leta 1953 je dal prebeliti cerkev zunaj in znotraj. Cerkev in zvonik je nanovo prekril, seveda vse to z velikodušno pomočjo župljanov, ki so za cerkev radi prispevali.

V času njegovega prisilnega dopusta je župnijo upravljal Ivan Špan, salezijanski župnik iz Veržeja.

Leta 1948 je bila v novi župniji prva birma; birmoval je tedanji mariborski pomožni škof dr. Maksimiljan Držečnik. V letih 1946 — 1950 je bil zaradi prisilne odsotnosti dekana Jeriča, Ivan Koren njegov namestnik.

Leta 1962 so župljani doživeli pravo duhovno pomlad ob misijonu, ki sta ga vodila salezijanca Stanko Rebek in Franc Mihelčič. Drugih pomembnih dogodkov, ki so se zvrstili v času Korenovega župnikovanja v Dokležovju, ne bomo naštevali, ker so omenjeni že drugod.

Prišlo je leto 1967, zadnje leto njegovega življenja. Na praznik Kristusa Kralja 29. oktobra ga je med jutranjo mašo zadela srčna kap. Nenadna smrt priljubljenega dušnega pastirja je močno prizadela župljane in tudi njegove duhovne sobrate. Njegov naslednik mu je dal s pomočjo hvaležnih župljanov postaviti lep spomenik po načrtu domačina arh. Jožefa Kovača.

Pokojni župnik je bil pravi duhovni oče župljanov, ki se je do izčrpanosti žrtvoval za župnijo. Zelo rad je tudi prihajal na pomoč sobratom ob velikih spovedih in vsakokrat, kadar so ga prosili. Bil je vedrega značaja in dobrega srca, zato se je vsaka družina razveselila njegovega obiska. Njegova posebna ljubezen pa so bili otroci in bolniki. Njegov spomin je že nad vse živ med župljani.

† župnik Ivan Koren z novomašnikom Alojzom Frasom

Za pokojnim Korenom je tri leta vodil župnijo domačin Mihael Jerič, sicer upokojeni župnik, ki je živel v Veržeju. Rojen je bil leta 1909 v Dokležovju, posvečen leta 1936 v Mariboru. Zaradi bolehnosti se je moral upokojiti. Toda, ko je bila nevarnost, da bi njegovi sovaščani ostali brez duhovnika, se je žrtvoval in sprejel upravo župnije. S 1. januarjem 1970 se je preselil v Ljubljano. Od tam je prihajal za nedelje in praznike ter za verouk. Toda dolga in pogostna potovanja so bila prenaporna in zato je zaprosil, naj poskrbijo drugega duhovnika za Dokležovje.

Tedaj se je škofijski ordinariat v Mariboru obrnil na salezijanski inspektoriat v Ljubljano s prošnjo, da bi prevzeli župnijo Dokležovje in morda še katero. Sprejeli so le Dokležovje in sicer zaradi bližine Veržeja in Kápele ter zaradi prijateljskih vezi z Dokležovjem.

S 1. avgustom 1970 je prevzel upravo župnije salezijanec Martin Jurčak, rojen l. 1907 v Vojniku, posvečen v Ljubljani 1933. Do takrat je deloval le v ljubljanski škofiji.

Posebni dogodki v zadnjih 10 letih:

Leta 1971 nabava novega zvona (prejšnji je počil). Leta 1972 obnavljanje notranjščine in zunanosti cerkve, ureditev bogoslužnega prostora po novih liturgičnih predpisih. Posvetitev novega oltarja, postavitve novega tlaka v cerkvi in nabava novih klopi. Prizidana je bila nova zakristija in pred cerkvijo veža. Pri obnovi cerkve sta sodelovala z načrti arhitektka Jože Fras in Jože Kušar. Ob zlati maši častnega kanonika in bivšega dekana Ivana Jeriča 1. 1974 so bile nabavljene nove elektronske orgle. V naslednjih letih je bilo dokončano urejanje kora in župnišča.

Duhovniki iz Dokležovja (po starosti)

1. Jerič Ivan, rojen 1891, posvečen 1924. Bivši narodni poslanec, župnik v Lendavi, Turnišču in M. Soboti, nekaj časa škofov namestnik za Prekmurje, častni kanonik. Umrli 21. 12. 1975.
2. Kovačič Alojzij, SDB, rojen 1902, v mašnika posvečen 1934, umrl 1974.
3. Fras Alojz, SDB, rojen 1904, posvečen 1941, umrl v Braziliji 1975.
4. Bakan Ivan, SDB, rojen 1905, v mašnika posvečen 1936. Biva v Šentrupertu na Dolenjskem.
5. Jerič Mihael, rojen 1909, posvečen 1936, biva v Ljubljani.
6. Pintarič Štefan, SDB, rojen 1913, posvečen 1940, biva v Sionu v Švici.
7. Zver Alojz, SDB, rojen 1913, posvečen 1941, deluje kot misijonar v Braziliji.

Redovnice:

1. Bakan Alojzija-Gaudina, usmiljenka, rojena 1903, živi v Gradcu.
2. Bakan Veronika, rojena 1905, HMP, deluje v Ekvadorju.
3. Cipot Marija-Ignacija, rojena 1925, šolska sestra, deluje v Rimu.
4. Nemeč Viktorija, rojena 1943, HMP, deluje v Ljubljani.
5. Gjōrek Uršula-Avguštna, roj. 1910, magdalenka
6. Vindiš Ana-Terezija, roj. 1917, magdalenka

Izmed laikov naj omenim samo Ivana Pankerja, ki je umrl leta 1973 v 92. letu starosti in je čez 50 let opravljal službo cerkovnika.

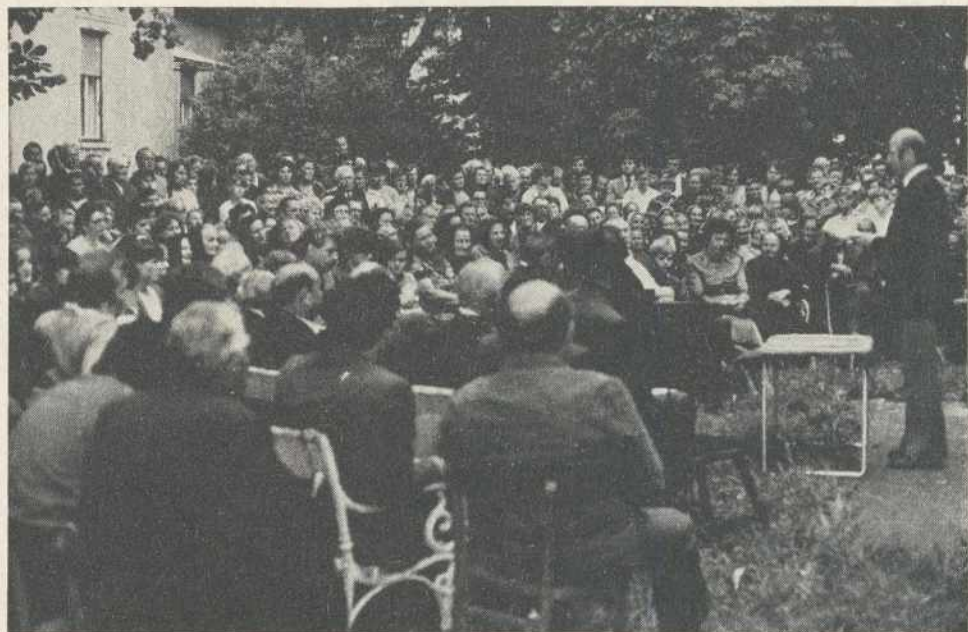
Ravenko

Kalite zrna v tej dragi zemlji...

»Zdelo se nam je, da smo si tujci, srečali smo se in spoznali, da smo si drug drugemu dragi.« Tako indijski pesnik Tagore. Tako iz leta v leto ugotavljajo udeleženci ekumenskih pogovorov med pripadniki različnih veroizpovedi v Prekmurju: Kljub razlikam v veri smo drug drugemu dragi. Ko bi se manj med seboj srečevali, manj bi se poznali med seboj. Letošnje dvodnevno srečanje z ekumenskimi pogovori je bilo 12. in 13. julija v Puconcih v bližini Murske Sobotе. Pet predavateljev je brskalo vsak na svoj način po preteklosti in iskalo vzmeti medsebojne prijateljske povezanosti.

Dvodnevni ekumenski pogovori so bili v znamenju 450-letnice augsburške veroizpovedi. Prof. Franc Kūzmič je osvetlil zgodovinski okvir, v katerem se je rojevala augsburška veroizpoved, njen pomen za evangeličansko Cerkev je preverjal evangeličanski duhovnik iz Bodonec Ludvik Jošar, teološko vsebino

je v njej iskal mariborski škof-kapitularni vikar dr. Vekoslav Grmič, temelj protestantsko-katoliškega dialoga je metodično osvetlil dr. Jože Rajhman.

Ekumenska predavanja v Puconcih pred domačo župnijsko cerkvijo

Bilo nam je dano v dveh dneh poseči v preteklost, o kateri le površno vemo, da ni bila lepa, ker je ljudi razdeljevala, ker drug v drugem niso videli brata in prijatelja. Sedanja ekumenska prizadevanja skušajo celiti rane preteklosti. Bogoslužje, ki ga je v ekumenskih dneh povsod dovolj, je nazorna priča medsebojnega povezovanja, utrjevanja edinosti in bratstva, edini smiselni pogovori so tisti, ki gradijo človečnost in vero v Boga, da bi nam bilo znosneje bivati na tej zemlji.

Modrost sicer ni v tem, da se napolnimo s podatki iz preteklosti, da brskamo po njej do onemoglosti, modrost je v tem, da iz nje izluščimo silnice, ki gradijo sedanost in prihodnost v dobrem in plemenitem, v zvestobi, resnici in ljubezni.

Prednostna kultura

O evangeličanskem naselju Puconcih je povedal izčrpno Evgen Balažič, oskrbnik evangeličanske cerkve. Puconci se razprostirajo na obeh bregovih Mačkovskega potoka, na prehodu Ravenskega v Goričko. Madžari so naselje preimenovali v Battyánd, ker pa je pozneje v tem kraju bil znan Püjc, so kraj spet preimenovali v Puconce. Začetek puconske župnije datira z 12. oktobra 1783. Prvo božjo službo so opravili evangeličani v gospodarskem poslopu tedanjega vernega in premožnega evangeličana Jakoba Ferenca Kūharja.

Katoliško bogoslužje v evangeličanski cerkvi v Puconcih je vodil škof dr. Vekoslav Grmič

Ko stopimo v vasi v bližino cerkve, se nam porodi misel, čemu neki je cerkev tako umaknjena v stran od ceste. Tolerančni edikt (1781) je dovoljeval protestantom, da se lahko organizirajo in postavijo cerkev povsod tam, kjer je bilo vsaj sto družin ali 500 članov verske skupnosti. Cerkev tudi ni smela stati pri cesti, niti glaven vhod ni smel biti z glavne ulice.

Puconska cerkev je bila posvečena 1784. Takrat je tej cerkveni občini pripadalo 40 vasi s približno 5600 člani. Božja služba je bila v treh jezikih. V tej cerkveni občini je delovalo osem duhovnikov. Izmed teh je bil zelo pomemben Šandor Terplan. V slovenščino je prevedel Psalme, Biblične zgodbe SZ in NZ, ki so bile poleg evangelija brane knjige v šoli. Mali katekizem za otroke je bil prvič izšel 1845, Krščanski ABC leta 1848... Izšle so številne pridige, molitve in nagrobni govori za tiste, ki niso dovolj obvladali slovenskega jezika.

Pomemben kulturnik je bil tudi Adam Luthar, ki je deloval tu 58 let. ustanovil je »žensko društvo« in »Mladinsko društvo«, oskrbel ponatise: Janza Kardoša prevod 5 Mojzesovih knjig in knjigo Jozuetovo, Evangeličanske

vere in cerkvene občinske prigode, Augsburško veroizpoved, Luthera življenjepis, Prekmurja znameniti evangeličanski možje, Gospodne zvrachi me, Cerkevne pesmi za zamejce, Kardošove mrtvečne pesmi (drugo izdajo), z Janezom Flisarjem sta priredila veroučno knjigo za vse razrede osnovnih šol.

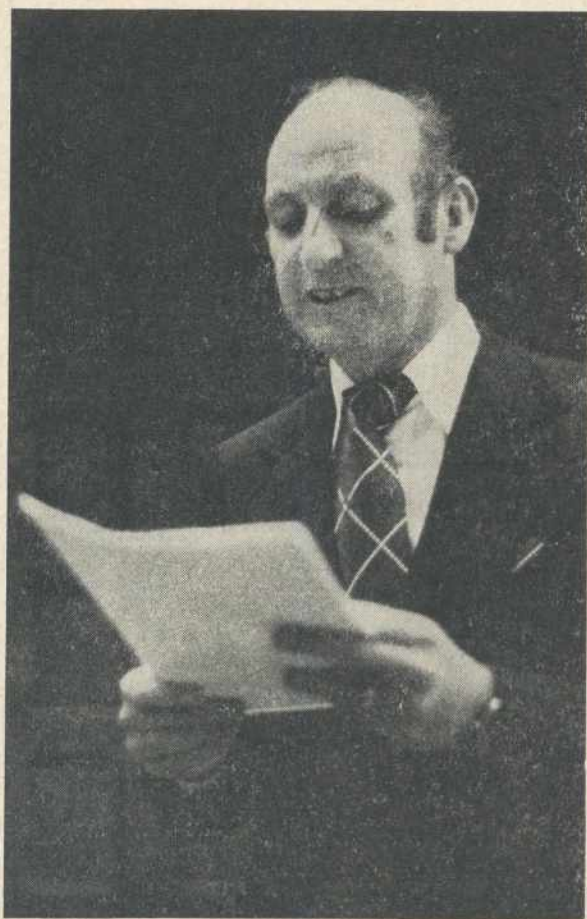
Cerkveno občino vodi od leta 1972 Evgen Balažic.

Neustavljivo razodevanje

»Teško se je odločiti, kje pravzaprav začetni zgodovinski okvir za augsburško veroizpoved, ki je letos stara 450 let in ki je poleg Luthrovega Malega katekizma najbolj razširjen veroizpovedni spis evangeličanske cerkve...« Vseeno pa je prof. Franc Kuzmič našel dovolj razlogov, da je bila augsburška veroizpoved v svojem nastanku nujna, smiselna alternativa, perspektivo obetajoča. Znani očitki: dogme, subjektivni zakoni cerkvenega učiteljstva, politika Cerkve, gospodarstvo, denar, zanemarjanje duhovne izgradnje človeka, odpustki, izprijenost v verskem življenju, pretiravanje glede svetnikov, relikvij, romanj, lahkovernost, grožnje pred peklom, čarovništvo... V prizadevanjih za prenovu je Lutrov prijatelj Filip Melanchton sestavil verski spis »Confessio Augustana« za državni zbor v Augsburgu (1530). V uvodu je zapisal: »Vse, kar do zdaj na obeh straneh ni bilo pravilno, razlagano in storjeno, naj se odpravi, da bi po vseh nas bila sprejeta in držana skupna prava vera (religija) in bi tako vsi — kakor stojimo in se borimo pod enim Kristusom — živeli v slogi v enem občestvu in Cerkvi.« Ta veroizpoved je postala uradna veroizpoved? Melanchton jo je predelal 1540 leta. Ponovno je veroizpoved poslovenil Ludvik Jošar in v uvodu zapisal: »Za evangeličanske kristjane in Cerkve ostaja sveto pismo in v njem izpričan evangelij o Jezusu Kristusu temeljni vir in merilo vere, učenja in življenja. Augsburška veroizpoved ostaja le pripomoček za podrobnejšo in strnjeno razložitev vere in življenja evangeličanske Cerkve. Zdaleč ne podaja vseh vidikov krščanske vere. Obenem pa hoče poudariti osnovne strukture reformacijske vere in tako biti vez med luteranskimi Cerkvami, ki nečejo zastopati vsaka svojo individualno vero, ampak ravno v veroizpovednih spisih izražajo svoj profil in svojo cerkvenost.«

Augsburška veroizpoved je osrednji evangeličanski spis, ki je skupaj z drugimi veroizpovednimi spisi ohranjal luteranski Cerkvi njeno identiteto, je poudaril Ludvik Jošar, evangeličanski duhovnik iz Bodonec. Cerkvenopravno pa je ta veroizpoved poleg svetega pisma obvezujoč dokument za duhovnika pri njegovem oznanjevanju evangelija oziroma opravljanja duhovniške službe. Temu ustrezno se tudi uradno imenuje evangeličanska Cerkev v Sloveniji: »Evangeličanska Cerkev augsburške veroizpovedi v SRS.«

Škof Grmič je posegel v miselnost sodobno teološko izobraženih ljudi: podpisniki augsburške veroizpovedi so hoteli dokazati pripadnost eni, sveti, katoliški in apostolski Cerkvi (Elert), spis ni imel diplomatske ambicije, spis je treba razlagati kot katoliško veroizpoved (Ratzinger), spis je prvi ekumenški dokument, ki se nanaša na evangeličane in katoličane (Kasper). Raziskave so pokazale, da v njem ni bilo nič takšnega »kar nasprotuje sv. pismu ali splošni krščanski Cerkvi,« veliko bolj nas združuje, kakor pa loči, priznava verski zaklad katoliške Cerkve in zavrača stare zmote in tisto, kar je lažno katoliško, njen namen je bil reforma Cerkve v duhu evangelija. »Izredna

»... evangeličanska teologija bo gotovo morala voditi tudi takoimenovani notranji dialog med samim svetim pismom in augsburško veroizpovedjo — ta pa je vedno potrebna izpopolnjevanja, korekture, ki bo prihajala iz svete besede po delovanju Svetega Duha. Njena izpoved bo vedno predzadnja, kakor je vse naše delo in tudi verovanje predzadnje — Smisel krščanstva, življenja v Cerkvi, smisel verovanja, ni le pripoznanje vere na podlagi nekega nepisane dokumenta. Smisel krščanstva je dejanje vere ali dejavna vera. Vsebina te dejavne vere pa je ljubezen do bližnjega, ljubezen do Boga! Če mi pri tej dejavni veri moja veroizpoved, v tem primeru augsburška, pomaga razumeti, kaj je resnično življenje, potem to njeno ponudbo samo z veseljem lahko sprejemem ter sem hvaležen vsem, ki so se zanjo trudili« (Ludvik Jošar, Bodonci).

stopnja soglasja pri presoji augsburške veroizpovedi in odkritje skupne vere v njej je danes mogoča: zaradi poglobljenega uvida v sveto pismo, nepristranske zgodovinske ocene takratnih nesoglasij in spornih vprašanj, pa tudi

novega vrednotenja soglasja, ki so ga dosegla augsburška prizadevanja za edinost leta 1530.«

Spis je temelj protestantsko-katoliškega dialoga, je izčrpno utemeljeval Jože Rajhman. Kljub zunanjemu nesoglasju je Augsburg ostal za zgodovino medsebojnih odnosov »tiho upanje« v prihodnost obeh Cerkva. Kajti v Augsburgu je bila, tako bi lahko še vedno trdili, ena Cerkev, v katero naj bi se včlenila 'evangeljska skupina' kot enakopravni ud vesoljne Cerkve. Melancthon, ki je bil pobudnik in gibalno vsega tedanjega ekumenskega priza-

Skupina mladih evangeličanov poje pri skupnem bogoslužju

devanja, je z augsburško veroizpovedjo pokazal, da gre protestantom predvsem za odpravo nepravilnosti in zlorab v Cerkvi, in da se posebej ni dotaknil papeževga prvenstva, ko je še leta 1564 imel papeža Pavla III. za legitimnega voditelja tridentinskega koncila, čeprav je s svojimi 'epikurejskimi' škofi bil tožnik in sovražnik obtoženih (protestantov) in kot tak ni mogel biti najvišji razsojevalec.« V svojem nastanku je ta osnovni evangeličanski spis bil torej poskus zedinjenja, razlike so se poglobljale kasneje. Spis je še vedno nedvomno izhodišče za iskanje edinosti med zahodnimi kristjani, je magna charta ekumenskega prizadevanja, ni pa seveda nikakršen »čarobni obrazec«, ki bi že sam po sebi mogel rešiti sporna vprašanja in odgovoriti na tista vprašanja, ki jih je nanese čas v stoletjih avtonomne poti obeh Cerkva.

Najbolj ustvarjalne ure v dnevih »ekumenskih pogovorov« so bile prav gotovo tiste, ki so nas družile v skupno molitev in pesem v bogoslužnem puconskem prostoru.

Terezija Luk

Noč

*Kot tiha, mirna noč pokriva vse okrog
na jasnem nebu zvezde se bliščijo.
Utrinki se med zvezdami lovijo
in blede mesec plove svojo pot.*

*A ti, srce? Zakaj v daljavo se oziraš?
Zakaj v pekoči boli krvaviš?
In ti, oko, zakaj v potokih se solziš?
Zakaj pekoče solze si otiraš?*

*Ostala sama sem, pozabljena.
Postala tujka sem med svojimi ljudmi.
Zato srce mi v boli krvavi,
zato mi duša je čez pol preklana.*

Avgust Marič

Naša ves

Tam med Mürov ino Rabov mala ves leži,
od vzhoda proti zahodi joj meja krôži.
Hiš ne šte niti sto,
od prve do zadnje pa je metrov več kak štirijezero petsto.
Je raztegnjena prek trej bregôv in trej dolôv,
Kak Čile prek Andov.
Med sebov se niti dobro ne poznamo,
vseeno pa dosta sküpnoga imamo.
Vsi edno sunce imamo,
na vzhodi ga malo prle dobijo,
na zâhodi potrpiamo
ino se zatô bole naspimo.
Vse ptice si lepo zadružno gojimo,
dobiček lepoga petja
si pa na konci leta
po učinki razdelimo.
Od rane pomladi nam pojejo vse vrste pevâči,
na jesen se jim pridružijo črni kovrani med orači.
Trije bistri potoki nam namakajo doline,
večkrat si pa radi malo poglednejo travnike ino njive.
Bregi nam dajo obilno sadâ,
doline pa drûgoga blagâ.
Sküpen nam je tüdi naš zadnji dom,
tam se zberemo, kda zadnje slovo nam oznanja zvon.
Prebivalci te naše vesi dočakajo lepe stârosti,
šteri ne merjêjo že v mlâdosti.
Što bi želô znati ime te čüdne vesí,
naj se pri nas oglasi.

Naša hiža

Na ednom bregi te lepe vesi
bela püklava hiža stoji.
Vu toj hiži tekla mi je zibelka,
mati me je zibala, pomali si je spevala.
Stene so joj zgrajene od blata,
streha je čarna, slamnata.
Streha jo varje pred snegom ino dežom,
veter se s slamov veselo igra.
Trnác pred hižov je nabiti z zemlé,
po njem se gízdavo šeta žerbé.
Okna na hiži so prilično nizka ino ozka,
skoz nje nas lüka sósedova goska.
Kda odpremo okróžena hižna vrata,
se srečamo z gostim dimom v podobi oblaka.
Künja ima primerno tridelno ognjišče,
pod njim se zvali vsaki žibek in pišče.
V düplini stene stoji solenka soli kaméne,
poleg nje stoji možnar za droblénje.
Na sredi künje velki drvotanšček stoji,
okoli njega vse puno drv leži.
Stene se künji od dima čarníjo,
s stropa dišeče šunke visijo.
Če pridejo gostje ali kakši obiski,
se tüdi oni pridružijo slavnosti.
Hižna tla mati vsake svetke z blatom namaže.
Dokeč se vse to dobro ne posüši,
se ves promet vu sobi po deskaj vrši.
Vu zadnjom koti velka krúšna peč stoji,
okoli nje so položene klopi.
Peč je velka, malo menje kak frtao ara,
kelko fali, to dopuni zraven stoječa mala.
Stari velki sto tam v prednjom koti
na precí zvišanom mestí stoji,
pri jedi vsakši človik v držini
na svojem mestí sedi.
Okoli stola na kole ali piče so deske pribite,
tam vsakši pojé svoj tao dobre tečne vitice.
Pri steni stojijo tri posteje,
jogiji so napravleni iz slame.
Poleg je postavljena materna omara,
poleg obleke je v njej tüdi cukér ino kava,
Oken soba ima pet,
vu njoj se dobro vidi vsaka smet.

Gornjo pesem objavljamo kot primer pisanja in pesnjenja našega ne visoko šolanega, toda nadarjenega človeka, ki pa vse življenje nosi v sebi gon po izražanju. Avgust Marič je kmet iz Ropoče.

Anuška in trije fantje

Ko sem bil še majhen, so nam oče med mnogimi drugimi povedali tudi tole zgodbo. Trdili so, da je resnična, pa ne vem, kje so jo slišali ali brali, toda pripovedovali so jo tako živo, da smo se skoraj raztajali in razlezli od strahu, pa tudi od slasti napetega pričakovanja, kaj se bo zgodilo.

Zgodbo so postavili včasih v Boreče, včasih na Slaveče, največkrat pa v Sakalovce, ker so imeli Sakalovčare posebno radi zaradi njihove lepe pojoče govorice, ki so jo znali tako dobro posnemati, da nihče ne bi rekel, da niso iz Sakalovec doma. Saj veste, Sakalovci so slovenska vas pri Slovenski vesi, oboje pa je poleg Monoštra v Rabski dolini, v našem slovenskem Porabju.

Torej, v Sakalovcih je živela, ni še dolgo tega, lepa mlada vdova, ki ji je bilo ime Ana. Ker je bila lepa, so hoteli, najbolj pa ona sama, tudi ime olepšati in so ji nekateri rekli, Anuš, drugi pa še lepše Anuška.

Anuška pa ni bila samo lepa, ampak tudi bogata. S pokojnim možem nista imela otrok in je po njegovi smrti njegovo posestvo sama podedovala, zato ni čudno, da je imela na vsak prst pet snubcev, kakor je sama rekla, in če je ona rekla, je bilo gotovo res. Najbolj so se vanjo zatreskali trije: Gorenji Joži, Dolenji Viktor in Črnkin Zoltan. Ljudje so sicer rekli, da so se zagledali bolj v Anuškino posestvo, kot pa vanjo, toda kaj vsega ljudje včasih ne povedo. Ti trije pa so jo neprestano oblegali, se ji dobrikali, medleli od zaljubljenosti, ji prinašali darila, skromna sicer, kajti nikoli ne veš, kako se bo dvorjenje izteklo, in nazadnje bosta morala vsaj dva oditi z dolgim nosom.

Anuška pa prav teh treh ni posebno marala. Bog ve, zakaj ne, saj je bil Gorenji Joži krepek fant, delaven, varčen, ni kadil ne popival. No, res je, kaj posebno lep ni bil. Kazil ga je dolg koničast nos, ki mu je konica žarela v rdeči barvi kakor dobro zrela rdeča paprika.

Dolenji Viktor je bil v obraz še kar v redu, toda bil je bolj drobne postave in kadil je kot Turek, pil je pa tudi rad, kadar mu je kdo kaj plačal, kajti sam ni premogel niti krajcarja, ker pač ni imel odkod kaj vzeti.

Črnkin Zoltan, rekli so mu Sultan, ker je bil črn v obraz, je bil lep, zagorel, postaven fant in bogat, toda imel je napako, da je jecljal.

Zato je Anuška že davno sklenila, da ti trije ne pridejo v poštev. Ker pa ji niso in niso dali miru in so si kar naprej kljuko njenih vrat podajali iz roke v roko, se je nazadnje vsega tako naveličala, da je sklenila narediti temu konec. Kako ne bi? Če je šla na gornji del vasi, jo je že čakal Gorenji Joži, se ji dobrikal, hotel po vsej sili nesti njen cekar in se pred ljudmi pokazovati z njo. Če je šla na dolnji konec, jo je čakal Dolenji Viktor in jo nagovarjal, da bi stopila na dva deci vina, čeprav ni imel prav nič denarja, da bi plačal, toda vedel je, da tako in tako ne bo šla, zato bi jo prav tako lahko brez skrbi vabil na cesarsko pojedino. Če je šla v trgovino ali v cerkev, pa se ni mogla rešiti Črnkinega Sultana, ki jo je moril s svojimi dolgimi stavki, ko jo je vabil k sebi, da ji razkaže, kaj vse pri hiši imajo:

»A-a-nuš-nuš-nuška, če-če-če-e-e-e bi t-t-t-i zna-na-na-la, k-k-kol-kol-koli-li-liko m-m-m-m-le-e-e-eka i-i-m-m-ma n-naša l-l-li-li-li-liša...« Siromak nikoli ni prišel dalje od prvega pol stavka, kajti Anuška se ga je že davno prej naveličala in hitro stekla naprej.

Ko je tistega večera zopet prišel Joži in že desetič začel o tem, kako lepo bi se imela pri njem, če bi ga vzela, je končno rekla:

»Odločila sem se, poročila se bom.«

»Pa s kom, srce moje zlato?«

»Pa s teboj, seveda.«

»Anuška zlata moja...« ji je hotel planiti v objem, toda Anuška ga je odrinila.

»Čakaj. Vzela te bom, toda vedeti moram, ali si pripravljen zame tudi kaj storiti?«

»Vse, Anuška, vse, srce moje zlato! Karkoli boš naročila, čeprav bo še tako težko. Zate naredim vse na svetu. Hočeš, da skočim v potok? Naj z golo roko razdražim sršenovo gnezdo? Ali naj župnikovega Flokija pocukam za rep?«

»Nič takega, Joži. Nekaj mnogo lažjega. Te je kaj strah, Joži?« — in pogledala ga je tako žametno, da je moral od miline požreti nekaj kisloslanih solz.

»Mene pa strah? Kaj si le misliš! Sploh ne vem, kaj je strah.«

»Vidiš, tako je prav. Rada bi imela pogumnega moža, ki se ničesar ne boji.«

»In kaj naj naredim?«

»Samo malenost. Čez tri dni bo puná (polna luna), mesec bo sijal, da te ne bo strah teme. Tebi pa ni treba čisto nič drugega narediti, samo tole: ob dvanajstih, ko bo ura v Monoštru bila, se vlezi na pokopališču na grob, ki je pod tistim košatim kostanjem sredi pokopališča. Skleni roke, kakor da moliš, in samo leži in leži. Naj se godi s teboj ali okoli tebe karkoli, ti samo leži in se ne gani, tudi oglasiti se ne smeš, kakor da si mrtev. Če se samo zganeš ali daš kakšen glas od sebe, si pri meni izgubil. Potem te ne maram več videti. Zdaj pa pojdi in se prikaži šele takrat, ko vse dobro opraviš.«

»Si pa zvita, ti moja zlata Anuška, lisička ti moja. Misliš si, da me bo strah, pa me ne bo.« Zavriskal je od veselja, saj je bil prepričan, da mu Anuške ne more nihče več prevzeti.

Komag se je Joži nekoliko oddaljil, že je okrog ogla prišel Viktor in začel siliti vanjo, naj se vendar odloči in s poroko ne zavlačuje. Kmalu ji je začelo presedati in mu je rekla:

»Veš, kako sem se odločila, Viktor? Vzela te bom.«

»Anuška, mila rožica moja! Jaz pa sem se že bal, če nisi dala besede mor-da tistemu dolgo nose mu Jožiju, ki je bil malo prej tukaj.«

»Nisem. Toda moja odločitev še ni popolnoma trdna. Saj niti ne vem, ali me imaš zares rad?«

»Kako moreš o tem sploh dvomiti, Anuška!«

»Kaj si pripravljen zame storiti, Viktor?«

»Vse, vse, rožica moja mila, samo povej in v hipu bo vse storjeno.«

»Tako hitro pa ne bo šlo. Takole se pogodiva, Viktor. Tretjo noč, ko bo polna luna, boš šel na pokopališče. Opolnoči.«

Če ni nič težjega, res ni vredno, da bi odlagala za tri noči. Grem zdaj takoj in se že deset minut vrnem.«

»Ne, tako ne gre. Rekla sem tretjo noč in pri tem ostanem. S seboj boš vzal kládivo, navadno lahko kládivo in kakih deset, dvajset orehov v žepu. Si razumel?«

»Kako ne bi, rožica moja mila? Kladivo in deset, dvajset orehov, kaj pa je to takega?«

»Samo na sebi nič, toda na tistem grobu pod košatim kostanjem sredi pokopališča boš našel mrtveca.«

»Kako pa bo mrtvec prišel tja? Saj ga bodo...«

»To pa že ni tvoja skrb. Tvoja skrb je, da poleg njega poklekneš, počasi vzameš oreh iz žepa in mu ga na čelu s kladivom razbiješ. Razumeš. Drugega za drugim, vseh deset ali dvajset.«

»Razumem, vseh deset ali dvajset... na čelu... s...« je ves bled mrmral Viktor, kajti že zdaj ga je oblival mrzel znoj, kaj bo šele tretjo noč. Toda Anuška je vredna tudi nekaj strahu, si je mislil, ko je nekam poklapan žvižgal proti domu.

Za njima je nekoliko nasršen prišel Sultan.

»K-k-k-kaj s-s-s-t-s-t-sta se p-p-pa o-o-o-onadva t-t-tako d-d-do-do-dolgo m-m-mu-mu-mudila?«

»Nič ne maraj, Sultan, zdaj sta bila zadnjikrat.«

»A-a-ali res? T-t-ti mo-mo-moj l-le-le-lepi a-angel!«

»Res je, Sultan. Odločila sem se, da vzamem tebe. Ne, ne skušaj nič reči. Ni potrebno. Potrebno pa je, da prestaneš neko skušnjo, saj moram vedeti, ali me imaš rad. Veš, tole si mislim. Tretjo noč boš šel na pokopališče. Pravzaprav k pokopališču. S seboj vzameš dve, tri dolge železne verige. Ko bo odbilo polnoč, saj boš slišal uro z monoštrskega stolpa, najprej počakaj za dobrega pol očenaša, potem pa začni dirjati okrog pokopališča in kriči na vso moč: Fantje, bežite, vrag je tu! Med tem pa ropotaj z verigami, kolikor moreš. In naj te ne bo strah, da bi zbežal od tam, kajti strahopetcev ne maram. In potrudi se, da pri tem ne boš jecljal.

Sultan niti besedice ni mogel izjecljati, že ga je lepa vdova porinila skozi vrata in mu zabičala, naj se ne drzne prikazati, dokler naloge ne izpolni.

Tretjo noč se je Joži doma dolgo obiral in ni vedel, kako naj se obleče. V stari obleki iti na pokopališče se nekako ne spodobi, v novi, svétešnji pa je škoda na goli zemlji ležati. V stari obleki vendar ne bo po opravljeni nalogi tekkel k svoji zlati Anuški, če pa ga na poti kdo sreča, kako naj mu pojasni, zakaj je tako svétešnji? Končno se je domislil, oblekel je novo obleko, s seboj pa vzel vrečo, da ne bo na grobu ležal brez podlage.

Nekoliko mu je bilo nelagodno, ko je stopil na pokopališče in so se križi in pločevina na njih tako zlobno lesketali, v senci pa je bila popolna tema. Nabuhel mesec se mu je tako škodoželjno režal z neba, da bi mu Joži najraje pripeljal gorko klofuto, ko bi ga dosegel. Pod kostanjem, skoraj v popolni temi, je našel grob in nanj pogrnil vrečo. Ko je zaslišal prvi udarec monoštrske ure, se je nekoliko zmeden in čudno plehek v nogah stegnil na grob. In sklenil je roke. Okrog in okrog je bila gluha tišina. Začel je zadrževati dih, kajti zdelo se mu je, da se mu dihanje spreminja v votlo hropenje.

Še preden je preteklo pol minute, je bil Joži ves moker od groze, kajti natančno je slišal, da je nekdo stopil na pokopališče. Slišal je korake in prisluškoval, da bi slišal rožljanje kosti, če se smrt sprehaja med grobovi. Koraki so se bližali in Joži je v obrisih videl nekoga, kako je stopil k njemu in pokleknil ob njem. Ni ga spoznal.

Bil pa je Viktor, ki so se mu noge tresle od groze, pa si je dajal poguma s tem, da je sam s seboj momljal s prestrašenim in nenaravnim glasom:

»Kdorkoli si, kristjan ali nekristjan, moj dragi pajdaš, zdaj boš moral malo potrpeti. Orehi niso preveč trdi, saj sem vse koščake odbral. Sicer pa mrtvecev nič več ne boli. Dovoli, prijatelj.«

Viktor je s tresočo se roko nastavil oreh onemu na čelo in začel s kladivom bolj na rahlo udarjati po njem. Jožija je bolelo, da bi rjul, pa si je mislil:

»Za lepo mlado Anuško je vredno, pa čeprav mi čelo nekoliko prebije. Rekla je, da ne smem kričati, niti glasu dati od sebe. Kruta si, Anuška, toda čakaj, ko bova poročena ti bom tole preizkušnjo takole pomalem vračal.«

Viktor se je potil in strah v njem je naraščal, kajti, ko se mu je roka nehote dotaknila mrtvečevega čela, je bilo čisto toplo in Viktorju se je zdelo, da tudi mokro in lepljivo, kakor da je krvavelo. Morilo ga je tudi to, da je vselej, ko je s kladivom malo bolj zamahnil, vse telo ležečega na grobu vzdrtelo.

»Kaj pa, če je tale samo v nezavesti? Kaj pa, če sploh ni mrlič, ne živ ne mrtev, ampak oni Bog nas varuj?« Roke ga niso več ubogale, da je nekajkrat zgrešil oreh in kar tako pobožal onega s kladivom po čelu. Bil je nekje pri četrtem ali petem orehu, ko se je začel okrog pokopališča pravi vražji ples.

Nekaj strašnega je topotalo, sopihalo in verige so zarožljale kakor divje raglje, da je zvenelo v bližnjem gozdu, odmevalo od spomenikov, se prekopicavalo v zraku, vmes pa je bilo slišati strašen glas, vreščec in sikajoč, ki je nekatere glasove spuščal kakor iz strojnice:

»Fffffan-antje, bbbbbbbežžžittte, vrvrvrvrag je ttuu!«

»Vražja Anuška moja zlata, zdaj pa ne boš mogla reči, da sem jecljal,« si je mislil Sultan in še grozoviteje vreščal in stresal verige, da so se delale iskre. Bilo je tako grozno, da je Jožija vrglo pokonci, pustil je tam vrečo, na kateri je ležal in planil čez grobove in preskočil visoko živo mejo, kakor bi bila navaden plot.

Ko je Viktor videl, da mu je mrtvec pobegnil, si je rekel:

»Glej, tega že vragi nesejo! Zdaj boš ti na vrsti.« In ni čakal, da bi ga nesli, zdirjal je skozi pokopališki vhod, kakor da so ga izstrelili iz največjega Radetzkijeva topa.

Sultan je videl, kako sta se dve temni postavi izvili iz groba in kako dva mrtveca tečeta proti njemu. Odvrigel je verige in se spustil v tak tek, da ga niti najhitrejši jezdec ne bi dohitel.

Tekli so vsak v svojo smer, pa so se kakor po dogovoru vsi v istem trenutku znašli pred Anuškinim pragom. Na njem je sedela stara Segnarca in dremala v dlani.

»Kje je Anuška?« so zavpili vsi v en glas.

»Anuška? Kaj pa bi vi radi od Anuške, ha? Jaz sem tu, da pazim na hišo, da boste vedeli.«

»Kje je Anuška?«, so zavpili že bolj grozeče.

»Bog vas je dal, kakor da ne bi vedeli. Kje pa naj bi bila? Pri njem vendar, pri Lorencu. Saj se vendar ženi z njim. Veste, pa vprašujete.«

Trije fantje so se šele sedaj streznili. Pogledali so drug drugega in se začeli krohotati kot pravi norci. Potem so se prijeli okrog vratu in odšli pit. Pili so, dokler ni minila Anuškina gostija in so še sedaj pijani, če se niso streznili.

Dr. Rogács Ferenc pécsi püspök élete és munkássága Pécsen

Dr. Rogács Ferenc szülőfaluja Tišina és az én szülőfalum Čentiba Prekmurjében fekszenek. A két község közötti távolság mindössze 44 km.

Mindig szívesen járok haza a széleskörű rokonaim és az ugyancsak jó barátom, iskolatársaim meglátogatására. Ilyenkor az otthoni plébánosom Zver Štefan lendvai prodekan gépkocsiján elvisz a szép Slovenija tájainak, nevezetességeinek megmutatására: Radenci, Videm ob Ščavnici, Maribor, Ljubljana, Brezje, Bled, Postojna, Reka, Crikvenica, Selce... Gyönyörű hegyvidékek és kellemes tengerpartok... Ezek az utainkon Csente — Lendva — Murska Sobota után rendszerint átutaztunk Tišínán. Ilyenkor a lelassított gépkocsiból kellő tisztelettel és áhitattal tekintek a Tišina 48. számú házra, ahol dr. Rogács Ferenc született, nézem a kis udvart, amelyben gyermekkorában játszadozott... Benne most gazdálkodik Dr. Rogács unokaöccse Márton. Még egy Mátyás nevű unokaöccse is él Tišínán.

A közös találkozások. — Dr. Rogács Ferenc püspök úr Pécsre érkezése után nemskára egy négszemközti beszélgetésünk során oda nyilatkozott, hogy velem nagy terve vannak, és majd együtt látogatunk el Tišínára és Csentébe... A közös utazásra nem került sor... Amikor a Pécestől 15 km-nyire fekvő Egerág község plébánosa voltam 1952—1967-ig, Rogács püspök ur kétszer is bérmált nálam: 1955-ben és 1960-ban.

Dr. ROGÁCS FERENC pécsi segédpüspökké történt kinevezését Virág Ferenc megyéspüspök az 1948. IV. körlevelében (17. 18. o.) közölte: »Jóleső örömmel hozom tudomására egyházmegyém tisztelendő papságának és kedves híveimnek, hogy Szentséges Atyánk, XII. Pius pápa alázatos kérésemnek hely adva folyó évi május hó 20. napján kelt elhatározásával dr. Rogács Ferenc apostoli protonotárius, a szombathelyi székeskáptalan nagyrépostja személyében utodlási joggal koadjutort méltoztatott mellém rendelni, akit egyben sebastei címzetes püspökké is kinevezni kegyeskedett. Az új püspök a vas megyei Csendlakon született 1880. aug. 21-én. A gimnáziumot Kőszegen, teológiai tanulmányait pedig a budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen végezte kitűnő eredménnyel, ahol nemcsak teológiai doktorátust szerzett, hanem az egyetem bekebelezett doktora is lett. 1903-ban szentelték áldozópappá. Káplán, püspöki titkár, később irodaigazgató lett. De egyéb területeken is mindig fáradhatatlanul dolgozott. 1929-ben lett a szombathelyi székeskáptalan tagja, amelynek 1944. óta nagyrépostja volt. Főpásztorának bizalmából 1945-től kezdve töltötte be a püspöki általános helynöki méltóságot, érdemeinek elismeréséül pedig 1947-ben apostoli protonotáriussá nevezte ki az Apostoli Szentszék.

A püspökszentelés felséges szertartása folyó évi június 29-én, az apostolfejedelmek ünnepén folyt le a szombathelyi székesegyházban, melyen ugy magam, mint a székeskáptalan és egyházmegyénk papsága is képviseltette magát. A consecratiót a Biboros Hercegprimás ur a szombathelyi és győri püspök urak közreműködésével nagyszámu papság és óriási hívő sereg részvételével végezte. Az új segédpüspök úr folyó évi július 15-én mutatta be hivatalosan a kinevezéséről szóló okiratot mind nekem, mind pedig a pécsi székeskáptalannak, és ezzel kánonilag új hivatalába lépett.

Három év múlva, 1951-ben, Dr. Rogács Ferenc, segédpüspök, Virág Ferenc megyéspüspök 25 éves jubileumával kapcsolatban külön rendelkezéseket között papságával. Majd 1957-ben a megyéspüspök vasmiséjéről emlékezett meg külön körlevélben. Mikor azután 1958-ban a megyéspüspök súlyosan megbetegedett, Dr. Rogács felhívta a papságot és a hiveket, hogy foglalják imájukba. A megyéspüspök halála alkalmával ismertette a hivekkel elhunyt életét és erényeit. Ezekből kitűnik, milyen tárgyilagos és lelkiismerő egyéniség volt Dr. Rogács. Elődje halála után Dr. Rogács Ferencet megyéspüspökké nevezték ki. De már három év elmúltával Dr. Rogács Ferenc váratlanul elhunyt.

PÉCSI SZÉKESKÁPTALAN 1961. február 21-én gyászjelentést adott ki: Kedves Hivek! A jó Isten kifürkészhetetlen gondviselése rövid időn belül másodsor borította gyászba egyházmegyénket. Dr. Rogács Ferenc megyéspüspökünket Budapesten, a Széher uti kórházban folyó hó 20-án hajnalban szivroham ölte meg. A váratlan halál annál inkább megdöbentett bennünket, mert szemtanuk szerint a legutóbbi napokban friss derű sugzott róla és nyugodt, megbékélt jóság áradt belőle. Hosszu életet nyert a jó Istentől, de rövid időt a kormányzásra, szép terveinek, elgondolásainak nyert a jó Istentől. Mégis elmondhatjuk róla a Bölcsesség Könyvének szavait: **Rövid időt töltvén el, sokat teljesített.**

Hálával és szeretettel vegyük most körül elhunyt Főpásztorunk személyét. Aki csak ismerte, annak figyelmét nem kerülhette el rendkívül műveltsége, nyelvismerete, művészi érzéke, kifinomult izlése. Álladóan foglalkozott, sohasem lehetett szobájában könyv vagy toll nélkül találni. Mindent kívánt tudni, mélyen és alaposan. Nagyon sok szellemi kincs halmozódott össze évtizedeken át a szombathelyi szemináriumban, püspöki udvarban, a kedves kanonoki házban, a pécsi koadjutorság alatt végzett szellemi munka nyomán. Ebből a szellemi munkából könyvek is születtek: Szent Márton élete, Elmélkedések szentségimádásra, Imádságs könyv és számtalan cikk, melyekre az idősebb papok nagyon szívesen emlékeznek vissza az Eucharisztikus Értesítőből.

Eltávozott Főpásztorunk nagyon, szinte szenvedélyesen szerette a rendet. Szombathelyen is, Pécsen is mindenben pontos volt, a korai felkelésben, misézésben, szentséglátogatásban, sétában, pihenésben egyaránt. Ha egy ilyen tulajdonságukkal felszerelt egyénből püspök lesz, egészen természetesen magával viszi a kormányzásba is ezeket a jellegzetes tulajdonságokat, és másoktól is megkívánja, amit ő tesz. Így azután nem kell csodálkozni, hogyha kevesebb dicséret hangzott el ajkáról, mint javító bírálat. De egy-egy elismerés az ő részéről nagyon sokat jelentett és a bírálat elsősorban a saját szívét emésztette. Szerette egyházmegyéjét, bár idős korában került Pécsre, sőt nem egyszer örömmel hacskekedett is papjaival és hiveivel. Boldog emlékü elődje örömforrásokat is hagyományozott neki és ő, ami szép volt és tiszta, megőrizte, és még szebbé, még tisztábbá akarta nevelni a reá bízottak lelkét. Reméljük, hogy róla is, amit az Ur Jézus imádkozott: »Amig velük voltam ... megőriztem őket«.

A diadalmas husvétii bárányt vésette cimerébe, jeligéje az volt, hogy Krisztus győz. Imádkozzunk érte, hogy a megdicsőült Ur Jézus legyen öröme és boldogsága.

Az általam vezetett Pécs — Belvárosi Plébánia Története a következő bejegyzéseket őrzi róla: II. k. 55. o.: Egészen váratlanul érte az egyházmegyét a hír, hogy XII. Pius pápa **Dr. Rogács Ferenc** szombathelyi nagyprépostot utódlási

joggal pécsi segédpüspökké nevezte ki 68 éves korában, aki szeptember 6-án látogatást tett a plébánián. — II. k. 59. o.: 1948. XI. 28. — XII. 8-ig misszió volt... A befejezést Szeplőtelen Fogantatás ünnepére terveztük a délelőtt 10 órai szentmisével kapcsolatban, amelynek végzésére **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök urat kértük fel, mivel a hatóság azonban az utolsó percben rendes munkanapnak minősítette december 8-át, így kénytelenek voltunk a befejezést este 6 órára áttenni. — II. k. 67. o.: 1949. áprilisban megkezdtük csütörtök este a szentségimádást, amely este 1/2 9-től éjjelig tartott. A csütörtöki szentségimádáson a szentóra végzését **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur volt szíves kérésünkre elvállalni, aki szeptember hónapban tartotta az első szentórát s megígérte, hogy folytatni fogja. — II. k. 83. o.: Szentév. Az első csütörtöki szentórát szokás szerint **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur tartotta. — II. k. 91. o.: Mivel elsőpéntek nagypéntekre esett, így a szentségimádást a szokott módon nem tudtuk megtartani, ellenben a szentórát most is megtartotta **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur. — II. k. 96. o.: A 7-ik évforduló alkalmából megtartottuk (1950) a szokásos éjjelig tartó szentségimádást. Itt emlékezünk meg hálás köszönettel **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur szíves jószágáról, aki 1949. szeptemberétől kezdődőleg személyesen tartotta meg az egyórás elmélkedést. — II. k. 106. o.: 1950. dec. 31-én az évvégi hálaadó szentmisét és szentbeszédet **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur mondotta. — II. k. 114. o.: 1951-ben a bérmálás a szokott időben pünkösdi vasárnap reggel 8 órakor volt a Székesegyházban, amelyet **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur végzett. — II. k. 115. o.: 1951. május 6-án meleg, bensőséges ünnepség keretében üdvözölte a pécsi papság a püspöki palotában jubiláló főpásztorát, Virág Ferencet, aki d. e. a székesegyházban főpapi szentmisét mondott s pápai áldást osztott a híveknek. Erre az alkalomra **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök ur klazikus szépségű korlevelet adott ki. — II. k. 135. o.: június 29-én este ünnepelte **Dr. Rogács Ferenc** segédpüspök a székesegyházban aranymiséjét. A szentmise előtt a papság körmenetben vonult át s papság nevében a megyéspüspök köszöntötte. Az ünnepelt csendes szentmisét mondott s a szentbeszédet is ő mondotta. Néhány nap múlva Somogyváry József egyházközségi világi elnök és Dr. Kelemen Andor apátplébános felkeresték s a belvárosi egyházközség jókívánságait tolmácsolták a jubilánsnak. — III. k. 40. o.: **Dr. Rogács Ferenc** megyéspüspök hirtelen halála. 1961. február 6-án kivizsgálás és pihenés céljából a Szeher uti (Budapest) kórházba ment, onnan február 20-án reggel az a váratlan hír érkezett, hogy **Dr. Rogács Ferenc** megyéspüspök ur hajnalban szivtrombózis következtében váratlanul elhunyt. A megboldogult holttestét csütörtökön hozták haza s a székesegyház attemplomában ravataloztak fel. Temetése 25-én szombaton délelőtt 10 órakor végezte Grósz József kalocsai érsek. Jelen voltak még Schwoy Lajos székesfehérvári, Dr. Hamvas Endre csanádi, Dudás hujdudorogi gör. kat. püspök, Legányi Norbert pannonhalmi főpap, stb. A hivatalos gyászjelentés **Dr. Rogács** megyéspüspökről adott képe kiegészítendő néhány papjának véleményével. Pécs megyei pap vallja: Két izben volt nálam bérmálni, három izben behívott. Első alkalommal voltak apró kifogásai, mint legtöbb helyen. Én azonnal láttam, hogy jóindulattal teszi. Azért tette mindenhol, mert szerette a rendet és ezt szeretettel várta, hogy megértsük. Utána már velem kapcsolatban nagyon jó és bizalommal volt hozzám. Még B Nagy Ferenc idejében azon keresztül kínált egy nagy káplános helyet. Megköszönve nemet mondtam, nem vette rossz néven, noha mondta Ferinek, hogy nem szereti, ha nemet mondanak, ha jószándékkal valamit kér. Akkor még éltek szüleim, itt kellett

maradnom, jó is volt. Utána kinevezett ker. esperesnek, ezt B. Gálos Laci Bácsi külön kérésére elfogadtam. Sajnos ő közben meghalt. Pedig nagyon szerettem volna szolgálatom, ilyen beosztásban velem megbeszélni, tőle tanulni. A legszebb és a legjobb jellemzést adhatom róla. Temetésén meg is sirattam.

Másik pécsegyházmegyei pap vallja: Életére az aszketizmus jellemző. Mindennap korán kelt és egész napját a kötelességének szentelte. Azt lehet mondani: szórakozni is csak kötelességből szokott. Persze ez a szórakozás is mérsékelt volt: séta vagy rádióhallgatás. A kötelességteljesítést másoktól is elvárta: e téren nem volt megértő, és bizony sok fájdalmat, sértést okozott ezzel.

Érzelmi életét gondosan rejtette. Kifelé az ész és az akarat emberének látszott. Érzelmi élete leginkább haragkitörésekben mutatkozott meg, amit mások valódi vagy vélt hibáinak látása okozott nála. Időnként azonban — meglepetés-szerűen előtört belőle egy-egy ellágyulás, de ezt mintha szégyelte volna. Halála után régi fényképeit rendezgetve, meglepődve láttam, hogy milyen lányos arcú, szelídifjúkori fényképei vannak. A későbbi kemény ember tehát nem volt természet, azt csak magára erőltette.

Szeretett mindent személyesen intézni. Ha ki is adott valamilyen munkát, annak gondját nem vetette el, hanem állandóan jelentést kért róla és tudni akart folyásáról. Ez persze azzal járt, hogy állandóan tulterheltnek érezte magát, s gyakran volt rosszkedvű. Bizonyos gyanakvást is volt benne: igazában senkiben nem bízott meg. Nagyon szerette Kis Szent Terézt, ezt a gyermeked, bizalommal teli szentet. Több versét is lefordította.

Pompaszeretet és puritánság képezi a következő kettősséget jellemében. Barokk egyházfejedelemnek, de Isten harcosának is képzelte, tekintette magát. Viszonylag egyszerűen étkezett, de ahhoz ragaszkodott. Nyomot hagyhatott benne szombathelyi aulikus korszaka, ahol az egységgyermekként a grófi püspök udvarában dszentrik között élt. Részből bizonytalanságot takart. Renge-teget dolgozott. Az írás embere volt, mindenről feljegyzéseket készített. Ez is belső bizonytalanságának tükre. Ha nem volt valamiről írása, elbizonytalanodott. Rengeteg feljegyzést készített olvasmányairól is, de ezek haszontalanul porosodtak polcain.

Harmadik pécsegyházmegyei pap szerint szeretett kellemetlenkedni, minden kifogásolt, kegyetlen szigorú volt. Ugyanakkor tudott emberséges, melegszívű lenni, feloldódni is.

Az egerági bérmáláskor 1955. május 22-én Dr. Rogács Ferenc segédpüspök ur 3/4 9-kor érkezett gépkocsin, vele Dr. Csigi Imre titkár és Vaskuti József irodaigazgató A püspök urat a szobámban helyeztem el. A templombaindulás elején ő a bejárati feldiszített ajtóban állva hallgatta a minisztránruhába öltözött harmadik osztályos jónás Pityu felköszöntőjét:

Hét faluból jöttünk össze — Püspök Atyánk fogadására. Van közöttünk magyar, horvát, német — de Uristen nem tesz különbséget.

Mint testvérek, úgy szeretjük egymást, — Szentlélektől várjuk az áldást.

Püspök Atyánk! Mind azt kérjük: tegye reánk kezét, Árassza ránk Szentlélek kegyelmét!

A felköszöntő mögött három bérmálkozó kislány állt nemzeti viseletbe öltözött: egerági magyar ruhában, sokác és német népviseletben. Körmenetben, harangszó mellet bevonultunk a templomba. Püspöki csendes mise, prédikáció, bérmálás. Megeredt az eső. Ezt kissé megzavarta a hiveket. Visszavonuláskor

esernyött tartottam a püspök ur fölé. Megszólalt: A bérmálást jobban is előkészíthette volna. Igyekeztem — hangzott a válaszem, de nem minden sikerült. Mosolygós arccal rámtekintett és azt mondta: Ez az eső is elmaradhatott volna. — Tisztelgetések. Templomvizsgálat. A püspök ur az ebédnél csak a levesből evett. Három óraker hivatalvizsgálat. Csak a plébánia könyvtára nem volt rendben.

Szombaton, 1955. május 28-án Balogh Béla teologusunk Dr. Gálos László teol. tanár, tb. kanonok köszöntését és üzenetét hozta: **Dr. Rogács** püspök ur nagyon meg volt elégedve az egerági bérmálással.

Vasárnap, 1960. okt. 9-én bérmálás van Egerágon. Felvonulás a templomba. Püspök fogadása és miséje zökkenőmentes. Püspök nem prédikált, nekem kellett. Az egyházközségi képviselőket a püspök ur arra kérte, hogy imádkozzanak mások megtéréséért és teremtsék elő a szükséges anyagiakat. Ebéd alatt valamelyest evett és kevés bort is fogyasztott, sőt próbált tréfálkozni is. Bucsuzáskor kiment a konyhába és az éppen ebédelő szakácsnőknek megköszönte munkájukat.

A pécsi püspökök sorában a **80. FERENC IV. 1958—1961** megyéspüspök.

Pavel Berden

Gedína

Rodila se jima je hčerka. Dala sta ji ime Gedina. Čudno ime. Pri krstu sta morala dodati še drugo ime. »No, pa naj bo Eva!« Tako je župnik krstil Gedino-Evo. Toda ime Gedina je skrivalo tudi tihi program. Pravzaprav je pomenilo: edina. Več jih ne bo!

Stokrat sta trepetala za njeno življenje. Prehlad, angina, ošpice, virusna gripa. Za čelom, za zaskrbljenimi očmi očeta in matere je bilo vedno pričujoče tisto grozljivo vprašanje: »Kaj pa če...?« Preobjedla sta se strahu. Bila sta prava mučenca, ko sta trepetala za življenje Gedine.

Toda Gedina se je srečno izkopala iz vseh otroških bolezni, kljubovala je in odrasla. Poročila se je. Oče in mati sta se globoko oddahnila. Kakor da je njuno breme prešlo zdaj na druga ramena.

Gedina je dobila pametnega, globokočutečega, toda mehkega moža Jožeta. Zato pa je bila ona možata za dva. Pomen svojega imena je prinesla tudi v novi zakon. Tudi najin bo Gedini ali Gedina!

»Kakor hočeš«, je mehko odgovarjal njen mož. »Toda jaz bi rad imel več otrok. Lepše je, če jih je več. Tudi nas je bilo v družini šest in smo se radi imeli. Jaz imam rad otroke.«

»Saj boš tudi Gedinega lahko rad imel. Če bi jih bilo pa več, bi moral vse deliti, tudi ljubezen. Tako bi bili otroci prikrajšani. Naj ima Gedini vse!«

»Pri nas nas je bilo več in naši starši so nas vse zelo radi imeli. Ljubezen se ne deli, ljubezen se množi, izvira kakor studenec. Pri nas smo se rajši

»To je bila izbema, ni pa pravilo. Ali ti ni jasno? Če jabolko deliš na tri ali na šest delov, dobi vsak samo tretjino ali šestino. Če pa je eden, dobi celo. Eno hišo imamo, en vrt, eno posestvo. Pri nas sem bila jaz edina, zato ni bilo treba imeli kakor pri sosedovih, kjer so imeli razvajenega edinčka«, je ugovarjal mož. ničesar deliti. Vse je pripadlo meni in k temu si še ti prenesel svoj delček«, ga je ošvrknila Gedina.

Jože pa je vztrajal. »Če deliš stvarne dobrine, to, kar ti praviš, velja. Ko gre pa za duhovne, to ne velja. Nasprotno! Ali ima učitelj zato, ker uči ves razred, manj znanja in modrosti? Še več ga ima. Tako je tudi z ljubeznijo. Čim bolj se razdaja, bolj je bogata. Čim bolj je ozka, skopa, stiskaška, bolj je revna.«

Zaman je Jože dokazoval svoj prav. Gedina je vztrajala pri svojem. Že iz otroških let je bila navajena uveljavljati svojo voljo. Poleg tega je bil to pri njej že podedovani greh, vzdušje, ki ga je vsrkala vase v družini svojih staršev. Tako je obveljala njena.

Za njeno voljo pa se je skrivalo še nekaj: strah. Strah pred pleniciami, strah pred pranjem in previjanjem, strah pred odgovornostjo. Otroka je treba negovati in skrbeti zanj tja do triindvajsetega leta. Če imaš veliko otrok, kam pa moreš iti na počitnice? In končno strah pred izdatki. Otrok pomeni stroške in to prinaša v družino odpoved, skromnost. Kje pa moreš zaostajati za sosedi, ki svoje otroke oblačijo kot prince? Bala se je torej za svojo svobodo, za svojo udobnost.

»In če nama otrok, Bog ne daj, umre? Kaj bova potem?« je dalje vrtal Jože.

»Saj bova pazila nanj. Laže je paziti na enega kot na deset. Saj človek nima dvajset rok, da bi vsem stregel. Edini pa bo deležen več pozornosti.«

Dobila sta fantka. Edinega. Pri tem je ostalo, ker eden v zakonu ne more odločati za več, lahko pa eden odloča za manj.

Seveda so tudi njegovi starši tu in tam posegali vmes in navijali na več otrok. Toda Gedina je imela močno oporo v svojih starših in se stvar ni premaknila.

Njun Stojan je bil lep in zdrav otrok. Otroške bolezni so se ga kar izogibale. Stregla sta mu, kar se je dalo in fantek se je hitro razvijal. Kazal je močno voljo in kar veselila sta se, ko sta pomislila, kako bo veljaven v družbi. »Ta bo pa znal ukazovati«, »veljal bo za sto Janov«, so se dobrikali sosede in bili po malem nevoščljivi. Gedina je ob takih pohvalah cvetela, Jože pa je pri vsem zunanjem veselju nosil v duši neko zagrenjenost. Čutil se je ponižanega, zapostavljenega, odrinjenega.

Komaj je Stojan odrasel, je sedel za volan. Seveda sta mu kupila nov, boljši avto. Mama ga je svarila, naj previdno vozi po cesti, da ne pride do nesreče. Toda Stojan se je zdel sam sebi dovolj pameten, saj je bil v šoli odličnjak in je v razredu imel vedno glavno besedo. Užival je, ko je na cesti koga prehiteval, tudi tam, kjer ne bi bil smel. »Saj ni miličnika blizu«, je sam sebe tolažil.

Miličnika ni bilo blizu, blizu pa je bila nesreča. Nekega dne so Jožetu in Gedinu sporočili, da je v bolnišnici težko ranjen, ker se je zaletel in je prišlo po njegovi krivdi do čelnega trčenja. Poleg njega je bilo še več drugih ranjenih.

Nekega zelo lepega junijskega dne, ko je življenje vriskalo v sadovnjakih, po poljih in vinogradih, se je Stojan v bolnišnici boril za življenje. Župnik, ki sta ga Gedina in Jože poklicala, je očeta in mater tolažil. »Mogoče pa ne bo tako hučo. Veste, danes zdravniki veliko zmorejo. In to moramo imeti pred očmi: vse je za nekaj dobro. To bo za Stojana velika šola.«

Mati je omedlevala od bolečine. Vsi njeni upi so se zrušili. Tudi če ostane, bo ostal vse življenje revček. Jože je tiho trpel. Včasih ga je pa obšlo, da bi ji sponesel: Ti si kriva, ti si svojega edinca tako vzgajala! Vendar je bil preveč plemenit, da bi jo žalil. Tiho in vdano je trpel.

Po več mesecih se je Stojan vendarle vrnil iz bolnišnice. Župnik je imel prav. Zdravniki dandanes veliko zmorejo. Toda ni bil več za sto Janov, še za enega ga

je bilo premalo. Levega očesa ni imel več, obraz je bil poln brazgotin, videli so se šivi. Hodil je z bergljami. Toda zdravniki so mu obljubljali, da bodo še marsikaj popravili tako, da se skoraj ne bo poznalo, kako je bil ves polomljen. Mamine sanje, da bo Stojan nekoč ukazoval, pa so splavale po Muri.

Čez nekaj let se je oženil. Vzela ga je skromna in poštena trgovska pomočnica, ki je zrastle iz velike revščine. Njena ljubezen se je razrasla skozi sočutje do Stojana. Gedina je bila vesela, da si ga je hotela vzeti.

V senci križa rastejo po navadi plemenite vrtnice. Tudi v senci Stojanovega križa so se začele razraščati. Gedina je bila prva, ki si je zaželela vnukov. Ne enega, več. Jože se je počasi pomlajal. Njegov prav je našel prostor na soncu in v njegovo družino je prihajalo nekaj tistega, kar je užival nekoč v svoji rodni družini.

Križ, ki je bil poprej v Gedinini hiši skoro samo še kot okras na steni, je postajal bolj in bolj središče, ki je pritegovalo srca vse družine. Ne moja, ne moja, ampak tvoja volja se zgodi, Gospod!

Marija Sreš

Srečanje z domovino

Naša misijonarka Marija Sreš iz Bratonec, misijonarka v Indiji, je bila poleti doma. Udeležila se je občnega zborra svoje redovne družbe v Španiji, kjer so jo izvolili za svetovalko vrhovne predstojnice. Za Stopinje nam je napisala svoje vtise ob vrnitvi iz Indije.

Doma sem. Naj bi me slovenski zrak osvežil po indijski vročini, telo naj bi se okrepilo ob rženem kruhu in mesu, duh pa razveselil ob vinu in srečanju s slovenskimi ljudmi. Dnevi minevajo. Utrinki doživetij, izmenjava misli, želja in spoznanj pa se nabirajo v ogrlico spominov. Spet sem pripravljena na odhod in v zahvalo naj vam snamem nekaj »draguljev« iz te ogrlice, ki vam jih darujem preko »Stopinj«.

* * *

Zgodilo se je kmalu po mojem prihodu domov. Šla sem na obisk k prijateljem, ki stanujejo v četrtem nadstropju stolpnice. Pritisnila sem na stikalo za luč, a se ni prižgalo. Ni preostalo drugega kot v temi iskati stopnice, uravnati korake v črnino, ki me je stiskala z jeklenim oklepom. Zavedla sem se neizvestnosti svojega bivanja, ponovnega bivanja v tako imenovanem razvitem svetu, ki je drugačen od Indije. Kmalu pa mi je v ta občutek posvetilo spoznanje, da je ta tema na stopnišču pravzaprav simbol, podoba nezadostnosti, pomanjkljivosti materialnih dosežkov ČLOVEKA. Kljub vsej svoji ustvarjalnosti stoji človek nemočen pred Stvarnikom! Nekaj podobnega sem občutila, ko smo doma spravljali seno: Toliko je že strojev, da bi en sam človek lahko posušil ves travnik, če bi bilo tudi sonce pod njegovo kontrolo, če bi bilo pod njegovim krmilom...

* * *

Nekega dne sem s prijateljico obiskala njeno znanko. Njena mama je vedela, da pridevi, ni pa poznala ne prijateljice ne mene. Ko smo se prisrčno pozdravili, se mama obrne k moji prijateljici in vpraša: »Sestra Marija, ali je v Indiji res tako hudo?« Njena hčerka hoče popraviti pomoto in se obrne k meni: »Saj gre, Marija! A ne?« Mama pa spet prijateljici: »Marija, potem pa dajte, povejte kaj o Indiji! Ali ste tam res tako lačni? Bo že res, ko ste pa tako suhi!« — »Mama, pa saj Ana ni v Indiji! Marija je tam!« »Da, jaz sem bila tam!« pri-trdim hudomušno in mislim na Indijo in na svojo mamo, ki sta me naučili jesti vse s spoštovanjem in hvaležnostjo, — da nisem tako suha.

* * *

Ko sem se spet udeležila prve slovenske maše, sem imela občutek, da je slovenska Cerkev predvsem »Cerkev stark«. Pozneje, ko sem dobila globlji vpogled v slovensko stvarnost, sem se oddahnila. Srečala sem skupine mladih, ki so me razumeli, ko sem jim govorila o Indiji in o svojem poklicu. Nekateri so se še posebej zanimali za mojo misijonsko pot. Lepo pa mi je postalo pri srcu, ko sem se v maju udeležila šmarnic v nekaterih kapelah beltinske župnije. Mladina in otroci, ki so sodelovali in jih sami brez duhovnika prirejali, so tako močno doživljali, kot če bi bil duhovnik med njimi.

Ti otroci so me tudi največ naučili. Živijo v izobilju, uživajo slaščice. Bratonski otroci so mi prinesli domov za indijske otroke smoki, čips, žvečilni gumi, rožice, denar ... Ljubezen v dejanju! Bila sem ganjena nad njihovo radodarnostjo in domiselnostjo ... drugim so dali, kar imajo sami najrajši ... kakor da sem pri maši v Indiji, kjer je maša solidarnost. LOMLJENJE KRUHA Z DRUGIMI! Otroci to razumejo in uresničujejo. Zame je bilo to prvo in najlepše priznanje. Znova je zagorelo upanje v meni, kakor se zvezda prižge na nebu ... Otroci so bili zelena lučka — gremo naprej — in prosim vas starejše, odrasle, ki vzgajate svoje otroke, ne ugasite te zelene lučke!

* * *

Janez in njemu podobni »iskalci bratstva na zemlji« so bili zame nov vpogled v božje kraljestvo. Preprosti, zadovoljni z enim parom obleke, v hrani nezahtevni, živijo v sedanjosti, ne kapitalizirajo sebe, zavračajo materializem, žarečih oči živijo evangelij. Ob žaru njihovega obraza pa se greje le tisti, ki živi, ki skuša živeti na isti evangelijski ravni. Spominjajo me na indijske sadhuje, ki se borijo proti kastam tako, da zapustijo vse, tudi svojo lastno kasto, in spijo pod »odejo neba« in živijo od gostoljubnosti ljudi.

* * *

Naglica mnogih, ki hitijo na delo, se pehajo, mi je odprla vprašanje: Ali je človek zaradi dela ali delo zaradi človeka? Ali so še možni pristno človeški odnosi, ko ni časa, da bi se človek ustavil pri človeku zaradi njega — ne zaradi dela — in ga mogoče obiskal v bolezni in ne le pri kupici vina v gostilni? Delo, določeno, normirano, zagnano, trga človeka od človeka.

Ali si ti, slovenski vernik, ne bi vzel nekoliko časa in premislil, kaj delaš, za koga, zakaj, kako in koliko čuta imaš za soseda, ki morda potrebuje tvojo

pomoč, besedo, nasmeh, tvoj kmetijski stroj? To je moja prošnja v želji, da bi bil srečen in da bi imel kaj od svoje vere v Kristusa.

* * *

Družica, ki si urejuje versko življenje po svoje, mi je dovolila, da sem bila pri njihovi večerni molitvi. Gnilo me je izmenično branje otrok iz knjižice: »Pogovarjajmo se!« Z veseljem sta to delala. Komaj smo čakali spet naslednjega večera. Ob branju sta staršema »dovolila«, da se oglasita s pripombo, razlago, prošnjo.

Mnogo je takih družin, ki si ne upajo približati se duhovniku in Cerkvi, pa si same tako utirajo pot v svet VERE. Verskega vprašanja niso vrgle v koš, pač pa vztrajno iščejo, kako bi svojo vero izrazile v življenju. Veselim se delovanju Duha, ki veje, kjer hoče. Navdihuje nove oblike pristinega verskega izražanja, ki je njim ustrezno. Maša naj ne bi bila edino merilo krščanskega življenja, pač pa eno od mnogih sredstev verskega življenja.

* * *

Štiriletna deklica: »Vem, kdo si! Iz Indije si prišla.« — »Res je, Sandra!« — Gleda me z radovednimi očmi in pogumno vpraša: »Ali imaš ti majhno deklico?« — »Ne, nimam je!« — »Zakaj je pa nimaš?« — vpraša otožno. — »Zato, ker nisem poročena.« — Gleda me in ogleduje z vseh strani, potem pravi: »Ali nikoli ne boš imela majhne deklice?« — »Ne«, ji odgovorim. — »Žal mi je, da je ne boš imela«, mi pravi s ponosom svojega otroštva in doda: »Potem pa jaz ne bom nikoli šla v Indijo!« in odide vzravnana v osrečujoči zavesti otroške odločitve za materinstvo.

* * *

»Sestra misijonarka, le vzemite vso to staro šaro in jo nesite Indijcem!« — »Ne, ne bom vzela teh oblek, ker našim ljudem ne bi bile prav.« — »Vzemite vendar! Morate vzeti to, kar mi več ne rabimo in je zavrženo!« — V srcu me je zapeklo. Ko bi dragi Slovenci vsaj malo postali podobni ubogi vdovi v evangeliju in ne bi dajali le iz svojega izobilja, viška, odvržke, pač pa iz svojega potrebnega...

* * *

Draga slovenska domovina, nekoliko sem se sprehodila po tebi. Spet sem močna in grem z veseljem nazaj. Bolečina se v srcu meša z veseljem. Bolečina, ker je vedno več zapuščenih staršev, ker sinovi in hčere nimajo več časa zanje. V naglici potrošniškega življenja je izhlapela zadnja kapljica ljubezni do ostarelih in onemoglih staršev. Veselje pa, da je prav v teh pozabljenih in v trdo delo zakopanih ljudeh božje kraljestvo živo. V delu in molitvi pozabljajo svojo osamljenost. Radi bi še ohranili delček rodne grude pred plevelom in asfaltom pozabe. Ostane upanje, da je še vedno pot nazaj k spravi in ljubezni. Veselje v upanju, da bo kljub vsemu človek le ostal človek — da bo dajal Bogu, kar je božje, in človeku, kar je človekovó.

Petintrideseta obletnica mobilizacije „leventov“

Vsak čas slavimo razne obletnice, posebno iz pretekle vojne. Skoraj nikjer pa niso obravnavane žrtve in trpljenje cveta prekmurske mladine v zimi leta 1944/45. V knjigi Ferda Godine, Prekmurje 1941—1945, Murska Sobota, 1. izdaja 1967 in 2. izdaja 1980 se le s kratko omembo (n. d. 1. str. 124. in n. d. 2. str. 156.) bežno dotakne tega poglavja.

Gotovo, da je obravnavanje teh dogodkov pomembno za zgodovino Prekmurja, za otroke in vnuke bivših »leventov«. Večje ali manjše žrtve takšnih mladih ljudi pa tudi zaslužijo poseben spomin.

Zavednost prekmurske mladine pred 2. svetovno vojno

Šola in razvijajoče se kulturno življenje v bivši Jugoslaviji je razmeroma hitro rodilo globoko narodno zavest. Gotovo so v tem pogledu bili tudi negativni vplivi.

Sanje starejših o »Ferenc-Jozefovih časih« niso imele skoraj nobenega vpliva. Močneje so pa vplivali uspehi Hitlerjeve Nemčije, o katerih so poročali časopisi in tudi radijski oddajnik v slovenščini iz avstrijskega Gradca. Sezonce pa so govorili o Hitlerjevji socialni blaginji.

Padec Češkoslovaške in Poljske pa je prekmurski človek čutil kot udarec na svojo bit. To se je lepo videlo, ko so na soboško železniško postajo pripotovali nekateri poljski vojaki. Napad na Jugoslavijo, beg naših vojakov in nemška zasedba pa je tudi mladino zelo prizadela. Žalost je bila še večja, ko je madžarska vojska zasedla Prekmurje.

Vse to je rodilo spontan odpor do vsiljene madžarščine. Akcije prvoborcev, posebej plakati in tragična akcija v Gančanih, pa so ta odpor še poglobile in že vlivale prve žarke upanja na svobodo.

Pojav leventov

Hitlerjeva Nemčija je imela vojaško mladinsko organizacijo Hitlerjugend. Madžari, njihovi zavezniki, so jih tudi v tem posnemali. Po vaseh in srednjih šolah so morali biti vsi mladinci obvezno leventi. V glavnem so se udeleževali v predvojaški vzgoji. Dijaki in dijakinje so morali nositi obvezne vojaške čepice.

Mobilizacija

Na Madžarskem je izšla knjiga, ki se dobi tudi v lendavski knjižnici. Napisala jo je Teleki Eva, Nyilas rémuralom Magyarországon 1944. okt. 16. — 1945. ápr. 4. Budapest, Kossuth könyvkiado 1974. (Puščičarska strahovlada na Madžarskem...). Opisuje, kako so Nemci dokončno okupirali Madžarsko in postavili na oblast njilaše. Zanimivo opisuje njihov teror, tudi že po tistem, ko je sovjetska armada prišla na madžarsko ozemlje. Vse so hoteli dati Nemcem

na razpolago, tudi mladino. V sklopu te aktivnosti so mobilizirali tudi mladino v Prekmurju.

Mobilizacija je obsegala v glavnem ozemlje takratnega lendavskega okraja. Poklicani so bili letniki od 1924—1929. Če to približno preračunamo, je bilo vpoklicanih okoli 1000 mladincev. Že zaradi tako velikega števila »cveta Prekmurja« so potrebne te vrstice.

»Mali rihtar« je razbobnal obvezno mobilizacijo. Z nahrbtniki (največkrat so bili iz domačega platna) so se mladinci morali javiti na vojaški komandi v Lendavi. Tam jih je pregledala vojaška komisija, v kateri je bil tudi zdravnik dr. Klar. Po raznih zvezah je mnoge oprostil vojaščine. Gotovo je moral biti zelo previden.

Bili so tudi taki, ki se pozivu sploh niso odzvali. Večino so jih aretirali. Vtaknili o njih v zapore v Lendavi, Murski Soboti, Sombotelu. Končno so jih v Körmenu vtaknili v odhajajoče transporte.

Usoda mobiliziranih mladincev

Nadaljnja pot teh mobilizirancev je bila zelo različna. Eni so bili poslani v še nezasedeni zahodni del Madžarske. Že na poti, ali pozneje so mnogi pobegnili domov in se skrivali doma, ali v kleteh lendavskih goric. Drugi so čez Avstrijo potovali na Češko in v Nemčijo. Transporte so vodili nemški vojaki. Imeli so večinoma kakega tolmača iz vrst mladincev.

Ko se niso vozili, so jih uporabljali za delo pri kopanju obrambnih jarkov, včasih tudi na kmetijah. Tu in tam so imeli nekaj vojaških vaj.

Večina bi lahko pripovedovala o velikem trpljenju. Že vožnja v živinskih vagonih sredi zime v borni obleki je bila nekaj zelo hudega. Včasih po več dni niso dobili hrane, gotovo ne tople. Nacističnega vpitja, posebno značilnega »los«, pa gotovo nobeden ne bo pozabil. Po pristankih so stanovali večinoma v lesenih barakah. Ob vsem pa je nad njimi letala zavezniška aviacija z mnogimi napadi. Seveda so v borbi za obstanek večkrat kradli kot srake.

Ob koncu vojne so zelo različno doživljali osvoboditev. Ene so zajeli Sovjeti, druge Amerikanci, Francozi in Angleži. Tako so bili raztreseni po celi srednji in zahodni Evropi. Srečevali so se tudi skoraj z vsemi narodi Evrope.

Povratak v domovino je bil za vse tudi zelo različen. Eni so kmalu prišli domov, drugi pa šele jeseni. Eni so šli kar naravnost domov, drugi so morali čakati po različnih taboriščih na prevoz v Jugoslavijo. Po prestopu meje v domovino so bili v taboriščih po Sloveniji in celo v daljni Subotici.

Sklep

Gornje vrstice so skopi obris usode večine prekmurske mladine proti koncu II. svetovne vojne. Je še skoraj nenačeto poglavje naše zgodovine. Zato je tudi izziv za nadaljnji študij. Zaključimo pa lahko, da so ti mladi v danih razmerih naredili izpit iz slovenske narodne zavesti. Če ni odlične ocene, pa bi gotovo morali dobiti oceno: prav dobro. Na svoj način so doprinesli svoj delež k trpljenju slovenskega naroda.

Iokajoči kvartet

Stal sem sredi dvorišča in z zateglim glasom klical: »Pii, pii, piiiii!« Imel sem dve prgišči rumenega koruznega zrnja in sem ga ponujal kokošim, ki so z glasnim kokodakanjem priletele od vseh strani. Ustavile so se v varni razdalji, kakor da bi slutile, da se v tem »pii, pii« skriva »pridi, ujamem te«. Toda koruzno zrnje, ki je enakomerno padalo iz mojih rok, jih je le premamilo. Druga za drugo so se približale rumenemu kupčku tik pred menoj. Tudi debela rjavolaska v ali v kokošjem jeziku rjavoperka, je bila med njimi.

Razprl sem dlani, da so še zadnja zrna padla pod kljune in se z opreznimi gibi Pik Panterja iz televizijskih risank približeval svoji žrtvi. Kot spretna lisica sem poletel po zraku in padel v sredino zobajočega perja. Pograbil sem nesrečno rjavoperko in oplazil še nekaj drugih, da je perje poletelo visoko v zrak in se je še sonce za nekaj trenutkov skrilo. Kokoši, ki so preživele ta šok, so z glasnim vreščanjem pobegnile v najmanj sto smeri tako naglo, da še zrna niso utegnile spustiti iz kljuna. Jaz pa sem stal na bojišču ponosen kot Cezar po zmagi nad Galci. Revica v mojih neusmiljenih rokah pa je vreščala, da se je slišalo po vsej vasi, ali pa vsaj do sosedov.

Neumno se mi je zdelo, zakaj se kokoš tako dere, saj bi lahko bila ponosna, da bo šla tako daleč — k stricu na proščenje. Tam pa je ne bomo pojedli mi, navadni zemljani, ampak veliki gospodje. Njej pa očitno ni bilo prav nič do visoke družbe in bi raje ostala doma v svojem kurniku med sebi enakimi.

Toda srečna izbranka je bila že čez nekaj ur na poti v Stanjevce. Ni bila sama, ampak v varnem in številnem spremstvu. Za mamó in moje tri brate kokoš ni bila tako pomembna, ampak zame, ki sem jo nosil v lepem doma izdelanem cekarju, pa je zdaj najvažnejša stvar na svetu.

Tudi oče je bil z nami, pa ne zaradi kokoši, ampak zaradi bratov, posebno zaradi najmlajšega, ki je bil le kakšno leto starejši od moje kokoši. Druga dva sta bila nekoliko starejša, pa je tudi njiju moral oče peljati zdaj enega zdaj drugega, včasih pa vse tri na svojem starem francoskem kolesu, kajti pot je bila dolga, sobotni popoldan pa junijsko vroč, mi vsi štirje pa v temnih, skoraj novih svétešnih oblekah, zato nobeden izmed nas ne bi slekel suknjiča za nobeno ceno, saj bi nas lahko kdo srečal in ne bi videl, kako se nam suknjič poda k beli srajci ali bela srajca k suknjiču. V velikem pričakovanju in nadvse prazničnem razpoloženju vročine niti čutili nismo.

Jaz sem seveda hodil peš, saj sem bil že skoraj odrasel človek, kajti končal sem že drugi razred osemletke. Odraslega sem se počutil zato, ker so mi zaupali kokoš, ki naj bi z mojo pomočjo srečno prišla k stricu.

Še danes ne razumem čisto, zakaj nas je mati takrat vse štiri vzela s seboj in kje je zbrala toliko poguma. Takrat me to seveda ni prav nič motilo in tudi moja kokoš ne, ki je lepo čepela v mojem cekarju. Da si hudobnica ne bi česa domislila, smo ji doma noge in roke, se reče peruti zvezali z belim trakom, tako kot so deklicam, recimo mojim sestram, ko so v nedeljo šle k maši, zvezali lase, seveda ne zato, da ne bi pobegnile.

Vsakokrat, ko sem po nerodnosti s prašnim čevljem zadel ob oguljeno korenino, se je rjavoperka oglasila s svojim »ko, ko, ko«, kakor bi hotela reči, naj jo malo bolj previdno nosim.

Ko pa smo zapustili borečke in stanjevske gozdove in smo šli mimo zorečega žita, sem vse pogosteje stresal cekar, da bi kokoši izvabil še kakšen »ko, ko, ko«.

»Kaj pa mahaš toliko s cekarjem? Se ti smili kokoš, ker gre od doma?« je vprašala mati.

»Ne smili se mi, samo utihnila je in se nič več ne oglasi. Pa tako čudno se drži.«

Mati je postavila najmlajšega na tla in mi vzela cekar iz rok. Dvignila je kokoš iz cekarja, pa ji je revica mlahavo obvisela na roki.

»Pa saj je mrtva!« sem vzkliknil in v očeh se mi je naglo pooblačilo.

Nisem hotel reči, da je crknila, kajti crknejo samo miši, podgane in druge neljube živali, tako lepa stvar, kot je kokoš, pa lahko samo umre.

»Nimača ena!« se je razjela mati. »Pa ravno sedaj je morala crkniti. Ni mogla počakati še nekaj ur, saj bi tako šla pod nož«.

Ker ni nič kazalo, da bi se kokoš kakorkoli hotela premisliti, ampak da nam jo je zares krepko zagodla, jo je mati jezna vrgla prek jarka na vratnike pri njivi z zorečo pšenico. Niti nog in peruti ji ni odvezala. Potem bi ljudje lahko mislili, da se je preobjedla pšenice.

Jaz pa sem stal sredi ceste s praznim cekarjem v rokah. Iz oblakov v mojih očeh je začelo liti s tako silo, da so solze drle kakor voda ob nevihti mimo naše hiše. Počutil sem se oropanega, ogoljufanega, kot da bi mi vzeli vse.

Le kaj bom zdaj dal stricu? In kako sem se veselil trenutka, ko mu bom izročil kokoš!

Tako smo prišli na železniško postajo v Stanjevce olajšani za eno kokoš, jaz pa obtežen z grenkim spoznanjem, kako varljivo je včasih največje pričakovanje.

Oče nam je kupil karte in se s kolesom odpeljal nazaj domov, da bi ta dva dneva pazil na hišo. Mi pa smo v velikem pričakovanju, da bomo kmalu zagledali vlak in se prvič z njim peljali, pozabili na neumno kokoš.

Po dolgem čakanju smo končno le dobili prvi znak, da naša dobra stara gorička Mariška prihaja. Dolg pisk je naznanil, da je že nekje v Petrovcih.

Srce mi je začelo močneje udarjati, še posebno, ko sem zagledal oblak črnega dima, ko pa se je vlak prikazal izza ovinka, sem bil vedno bolj razočaran. To da je gorička Mariška? Predstavljal sem si jo čisto drugače: lepo, bleščečo, svetlo, živobarvno, ta sajasti stvor pa je bil bolj podoben pošasti, zmaju iz pravljic, ki puha ogenj in dim in ljudi ugonablja že s svojim strašnim glasom. Bolj ko se je grozeča pošast približevala, bolj sem bil nemiren, vse večji strah se me je pollašal.

Tudi bratom se ni godilo bolje in najmlajši se je tako oklepal matere okrog vratu, da sem se bal, da jo bo zadušil. Črna pošast, ki je renčala, škripala, cvilila, da je groza v nas narasla do vrhunca, se je počasi pomikala mimo in se ustavila. Meni pa se je zdelo, da je to le njena igra in da se bo zdaj zdaj pognala na nas, kakor hinavska mačka, ki za trenutek spusti miško, da potem zopet zasadi kremplje vanjo.

Odprla so se vrata predzadnjega voza in sprevodnik nam je pomahal, naj vstopimo. Stiskali smo se k materi, da smo bili vsi štirje skupaj z njo kakor nepremakljiv steber. Prigovarjala nam je in nas porivala proti vratom. Zdaj nam je pretila šele prava nevarnost, kajti vse se je tako zdelo, da nas bo zver spravila v svoj trebuh, kakor velika riba preroka Jona. Kakor bi se dogovorili,

so vsi trije moji bratje udarili v pretresljiv jok, pravzaprav niti niso jokali, ampak tulili in vpili, kolikor so jim dala njihova mlada grla. Ker sem vedno držal z brati, jih tudi tokrat nisem pustil same in tako smo tulili vsi štirje s tako močjo, da bi prevpili Izraelce pri Jerihi, ki so s samim vpitjem porušili obzidje. Mi pa smo menda vpili zato, da bi premagali svojega sovražnika, goričko Mariško.

Sprevodnik je videl, da nas mati ne bo spravila v vlak in ji je prihitel na pomoč. Pograbil je enega izmed obeh srednjih, ga s silo odtrgal od materinega krila in ga dvignil na najvišjo stopnico. Komaj se je sprevodnik obrnil, da bi pograbil drugega, je oni z visokih stopnic že skočil na tla, pristal pa je na kolenih in zdaj so mu tekle solze in kri.

Materi se je končno posrečilo, da je z najmanjšim v naročju prebila prvo bojno vrsto treh tulečih in se povzpela v voz, mimogrede je še mene povlekla s seboj. Medtem je sprevodnik še vedno bil hud boj z bratoma, ki sta ostala spodaj in sta se branila z vsemi štirimi, toda proti odraslemu moškemu sta bila vendarle še prešibka in sta se morala brez vseh pogojev vdati. Zdaj smo bili vsi v pošastinem trebuhu. Mati je z najmlajšim v naročju sedla na leseno klop, mi trije pa smo se kot preganjana zver stisnili v zamotan klopčič v kotu. Drli pa smo se še kar naprej, da so nas nekateri z začudenjem, drugi s pomilovanjem in zopet drugi z jezo opazovali kot kakšno čudo.

Materine pomirjevalne besede so nas za silo potolažile, da smo trije počasi nehali prepevati svoje arije, najmlajši pa je bil v takem zagonu, da ni in ni mogel nehati in je svoj koncert vlekel dalje, ko so se ga že vsi naveličali. Niso ga mogle utišati ne materine prošnje, ne sprevodnikove grožnje.

Gorička Mariška pa je počasi sopihala proti stanjevskemu predoru. Malo pred predorom se je končal prvi stavek našega slovitega Koncerta za jokajoči kvartet. Izvedli smo ga tako virtuozno, da smo še danes ponosni na to. Ko pa je vlak zapeljal v predor in je nenadoma nastala popolna tema, se je naš jokajoči kvartet znova oglasil v popolni zasedbi. Tulili in vpili smo štiriglasno v vseh durovih in molovih lestvicah. Če bi nas kdo posnel na ploščo, bi jo danes lahko prodal v milijonskih izvodih kot najnovejši hit Pesem brez melodije, v izvedbi supermoderne rock skupine Hripava grla.

Bil sem prepričan in gotovo tudi bratje, da je pošast zdaj prišla v svojo votlino, kjer nas bo scvrla na ogromnem ražnju, da bomo tako rumeno zapečeni kot piščanec, ki ga mati doma vzame iz pečice. Toda drveča pošast je očitno imela drugačne namene, kajti po célo večnost trajajoči temi smo spet zagledali svetlobo. Zver je prisopihala iz svoje votline in čutil sem neizmerno olajšanje, ko sem ob sebi zagledal mater in brate. Mati nas je stiskala k sebi, nas božala po laseh in mokrih licih ter nas tolažila. Počasi smo se umirili in nehali jokati, le najmlajši je še dalje solistično izvajal tretji stavek našega koncerta, mi trije pa smo bili ves čas na preži, da mu takoj priskočimo na pomoč, če bi pošast spet hotela v kako votlino.

Vlak pa je vozil mimo zorečih žitnih polj, cvetočih travnikov, skozi prijazne vasi, dokler se ni ustavil na soboški postaji.

Strica sem takoj zagledal na postaji in v trenutku mi je prišla na pamet zopet moja nesrečna izdajalska kokoš. Naj mu zdaj ponudim prazen cekar? Moje mlado srce je do vrha napolnila grenkoba.

»Kje pa je naš kovček?« je prestrašena zavpila mati. V vsej tej zmešnjavi smo na kovček popolnoma pozabili. Ostal je na stanjevski postaji, v njem pa sa-

me dobrote: prekajena šunka, orehova jedrca, steklenica slivovke in še nekaj drobnarij.

Tako smo praznih rok stopili pred strica. Pravzaprav smo praznih rok bili samo štirje, saj je mati imela polne roke — nas štirih. Že takrat mi je srce reklo in to vedno bolj spoznavam, da je stricu vsak izmed nas več, kot vse kokoši na svetu.

Stanko Koštric

Zlomljeno veslo

Rahlo se je začelo svitati. Nebo je še zmeraj žarelo od poznih zvezd, toda v porajajoče se jutro je vstajalo upanje sončnega dne. Na samotni železniški postaji je vdano čakalo nekaj osamljenih potnikov. Njihov pritajeni klepet se je kot neznani veter izgubljal v vroče pričakovanje. Skrivnostna tišina se je vztrajno oklepala speče ravnine, dokler niso čez čas izza ovinka priplavale medle luči razsvetljenega vlaka. Hladen zven jeklenih koles je enakomerno drsel po zglijenih tirnicah, skaljeni mir se je razsejal naokrog. Vlak se je počasi ustavil.

Vstopil je. Hitro si je našel prostor in udobno utonil v mehkem sedežu. Nežno se je prislonil k oknu in se molče poslavljaj od rodne ravnine. V njegovih očeh ni bilo grenkih solz tihega slovesa. Obraz mu je tonil v neki pomirjeni togošti, kot da se je že popolnoma vdal v uresničenje prihodnosti. Samo v neki nepoznani globini je tlela drobna misel na dom, ki se mu je bolj in bolj odmiikal. Čutil je, da postaja vse bolj tujec, tujec vsem in sebi. Vlak pa je drvel preko ravnine in ostro rezal redke gozdove. Nenadoma je zaropotalo močnejše. Ob oknih je zaštrlela ograja jeklenega mostu, spodaj se je kalno zasvetlikala narasla reka. Zagledal se je v nemirno vodo in utrujeno sledil rečnemu toku, dokler vlaka zopet ni vsrkal gozd.

Zasanjal se je v poslednje trenutke minulih počitnic. Tako se je ves vživel v preteklo resničnost, da se mu je zdelo, kakor da ni v vlaku, ampak doma.

»Tako, prtljaga je pripravljena,« je rekla mati. »Poleg obleke imaš tudi nekaj hrušk.«

»Lepo,« se je razveselil in pogledal mater, ki je korak namerila proti vratom.

»Samo malo skočim k sosedovim. Takoj se vrnem,« je pojasnjevala.

»Kam?« se je uprl sin.

Osuplo ga je pogledala in obstala.

»Vse počitnice sem bil doma, toda s teboj se nisem mogel pogovoriti o ničemer. Hočeš pred menoj zbežati še nocoj? Mati, poglej mi v oči! Rad bi zopet okusil tvoj mehki materinski pogled.«

Toda mati je začudeno strmela po sobi in nekaj temnega je vstajalo v njenih očeh.

»Mati, ne umikaj se mi. Vsaj v teh poslednjih minutah mi bodi bliže in ne bodi tako tuja.«

Mati je molčala.

»Misliš, da ne vem, zakaj si tako hladna in odtujena? Oče bi se rad vrnil, ti pa želiš, naj še vztraja v tujini. Meni pa je dovolj očetovega izgnanstva in medsebojne odtujenosti. Ali ne bi mogli zopet najti nekdanje družinske radosti? V tujino grem in kako naj na pločnikih velemest sanjam o srečni ljubezni, če pa si v meni ubila očeta in v svojem ozkem srcu pozabila lastnega moža?«

Vlak se je bližal mestu, ki ga je čez nekaj minut požrlo v svoj hrupni vrtinec.

Tam daleč na severovzhodu, kjer se zemlja umirja v ravan, šumi reka. Njeni bregovi so zapuščeni. Že zdavnaj jih je prerasel gozd. Rečna gladina sameva. Motni valovi se izgublajo za ovinkom, samo majhen čoln se lahko ziblje v enakomernem šumenju. Trhlo veslo leži na njegovem dnu, lačno in žejno veslanja, da bi nekdo z njim lahko pobožal rečno gladino in se sproščeno prepeljal na drugi breg.

Nad mestom je slonel popoldan v zatohli sopari.

Prišel ji je naproti. Po dolgem času sta se zopet sešla. Hladno mu je segla v roko z lažjo v srcu.

»Valerija!« je dahnil.

Pogledala ga je s svojimi žametnimi očmi, toda pogled takoj umaknila zaradi njegove ognjevite iskrenosti.

»Nekam čudna si,« ga je zaskrbelo. »Takšna še nisi bila nikoli, odkar ho-diva skupaj.«

Njegove besede niso zbudile odmeva. Zdolgočaseno je molčala in se ogle-dovala po zasmetenem parku.

»Valerija, ti nekaj prikrivaš?«

»Saj sem zaradi tega prišla, da ti povem. Rada bi se prijateljsko poslovila in ti zaželela več sreče v prihodnji ljubezni.«

»Zakaj, Valerija?«

»Veš, Borut, spoznala sem, da midva ne sodiva skupaj. Kadarkoli sva se doslej srečala, vedno si govoril samo o nekem smislu in nesmislu. Ti vedno samo nekaj iščeš. Življenje je treba živeti, ne pa pred njim bežati. Razen tega imaš ti nekakšen svoj svet, v katerega jaz ne morem, čeprav se zdi, da te ta tvoj svet vsega osrečuje. Med počitnicami si skoraj pozabil name. Pre-jela sem tisti dve suhoparni razglednici in niti enega prijateljskega pisma. Ti misliš, da je to ljubezen?«

»Ni res, Valerija, še vedno te ljubim.«

»S tabo sem končala. Pa srečno!«

Kakor da ne more verjeti, je izgubljeno gledal za njo, dokler ni zavila v stransko ulico in za vselej izginila iz njegovega življenja.

Zdaj je ostal v čolnu sam. Poskušal je veslati, pa se mu je veslo zlomilo. Lopatasti del je odnesla kalna voda. Čoln je začel slediti nevarnemu rečne-mu toku, ki je silil proti sredini. Sence starih vrb so bile nedosegljive in varnemu zavetju je sledil boj za življenje. Srce mu je prestrašeno zaplalo in iz njegovega dna je vstalo boleče hrepenenje in upanje. Potem se je čoln združil z reko in življenje je ugasnilo.

Borut se je stresel. Razočaran je zapustil mračni park.

Visoko pod nebo je zaplula štorclja. Sledil ji je z nasmejanim pogledom in ves zamaknjen strmel prek prostranosti.

»Daljava!

Izravnana v neskončnost!»

Ni se je mogel nagledati, čeprav je bil še ves zlomljen od preteklosti, kajti Valerija je s svojim nekdanjim nasmehom v njem utihnila. Zevajočo praznino je napolnila nerazumljiva navezanost na ravnino.

Radostno je odmevalo iz njegovih globin:

»Reka!»

S svojimi požrešnimi valovi. Z vrbami. Z umirjenimi sencami na kodrasti gladini. S soncem, ki se razblinja na odmevih rečnega dna!

Ravan!

Z morjem zlatorumenega žita, ki bo vsak čas nasitilo tisočera lačna usta!»

Stal je na nasipu, potem je krenil proti reki. Čutil se je lahkega, skoraj čisto brez teže.

Najraje bi se dvignil pod nebo in obvisel brez teže nad zemljo, toda zemlja ga je vedno znova pritegnila v svoje naročje, zato se je moral zadovoljiti le z osrečujočimi sanjami in nikoli z izpolnjenimi željami. Okrog njega je umiral lep sončen dan. Umirala je tudi zemlja in se pogrezala v bližajočo se noč, on pa je visel med poljem in nebom, med reko in prvimi zvezdami.

Foto kronika

ZA PLEMENITO RAST NAŠEGA ČLOVEKA

Delati, načrtovati, graditi, obdelovati zemljo, skratka izboljševati življenjske razmere — za tem se podimo iz dneva v dan. Imeti več, čim več, imeti boljše, vsak dan boljše, lepše, prijaznejše — to napolnjuje zavest vsakega prizadevnega delovnega človeka. To rojeva včasih pravečato garanje, da človek včasih ne pozna meje; celo »petek in svetek« podreja svojim ustvarjalnim načrtom. Karkoli stopa na pot našim pridobitniškim podvigom, se nam dozdeva, da prihaja kot ovira, kot neumestno vmešavanje, kot zastoj. Pri mnogih zbuja zato nejevoljo, kritiko — taki bi radi celo nedeljo in praznik spremenili v delovni dan.

Tudi cerkveni prazniki, prireditve in vse, kar je s tem v zvezi, se marsikomu zdi kot zastoj, ovira, prekrižanje načrtov. Vsi se ujemamo v tem, da je za človeka pomembno, da je srečen, zadovoljen, vesel in vse to daje čutiti tudi drugim. Cerkev nas v vsem želi zaustavljati, upočasniti naglico za hip, da premislimo o svojem delu, kliče nas k žrtvi, k odpovedi, kliče nas k molitvi, k modremu gospodarjenju — ker človek pač ne živi samo od kruha, temveč od vsake besede, ki prihaja iz božjih ust, človek ni samo to, kar jé, pije, človek je še kaj več, je duh prihajajoč »z onstran človeških zarij«.

Cerkveni prazniki, cerkvene prireditve, pevski zbori, duhovne vaje, srečanja župnijskih svetov, veroučna srečanja, mladinska romanja — vse raznotere oblike cerkvenega življenja želijo služiti samo človeku, njegovi duhovni podobi, njegovi sreči. V Pomurskem pastoralnem področju se med cerkvenim letom zvrsti veliko dogodkov, ki želijo na svoj način oblikovati duhovno podobo pomurskega kristjana.

Revija otroških cerkvenih zborov »Kobilje 80« je imela namen poživiti v vseh voljo in smisel za našo cerkveno pesem; v vseh stoletjih je cerkvena pesem dajala ton tudi ljudski vernosti, ob poplavi uvoženih cenениh popevk pa skuša v mladih srcih ohranjati zdrav smisel za to, kar je narodovo, kar je bistveno naše ter nadaljuje vse tiste prvine, ki koreninijo v naravi in duši naših prednikov.

Na reviji otroških cerkvenih pevskih zborov iz Pomurskega pastoralnega področja »Kobilje 80« so nastopili tudi skupno pod vostvom župnika iz Odranec msgr. Lojzeta Kozarja

Otroški zbor iz lendavske župnije nastopa s cerkvenimi pesmimi v slovenskem in madžarskem jeziku

Otroški cerkveni pevski zbor s Cankove na reviji pevskih zborov »Kobilje 80«

Otroški cerkveni pevski zbor na Kobilju vodi domači župnik Franc Halas

Mladinski cerkveni pevski zbor iz Dokležovja pod vodstvom župnika Martina Jurčaka

Otroški cerkveni pevski zbor iz tišinske župnije pod vodstvom kaplana Jožeta Hozjana

Kristjani Pomurja se občasno srečujejo k zahtevnejšim verskim večerom v novem župnijskem domu v Beltincih. Pri teh večerih predavajo znani izvedenci v verskih vprašanjih, tako duhovniki kot neduhovniki. Za ustrezno duhovno oblikovanje sodobnega kristjana, posebno študenta in izobraženca, so ti večeri neobhodno potrebni. Občasno so tu tudi mladinska srečanja iz vseh treh pomurskih dekanijskih, srečanja župnijskih svetov, pastoralnih delavcev, katehetov in katehistinj.

Dušni pastirji se vedno bolj zavedajo, da je učinkovita evangelizacija v naših dneh odvisna od skupnega sodelovanja vseh članov župnijskega občestva. Na svoja srečanja vabijo tudi mlade zakonce; v nekaterih župnijah so postali uspešni sodelavci v liturgičnem in katehetsko pastoralnem delu domačega vernega občestva. Morda verske in družinske izkušnje, ki jih nekateri zakonci posredujejo katehetom in pastoralnim delavcem niso ravno znanstvene, vendar so njihova spoznanja nenadomestljiva in za dušne pastirje neobhodno potrebna, ker njihova spoznanja izvirajo iz življenja.

Več glav več ve. Poklicani smo v duhovniško službo, da pomagamo našemu človeku, našim družinam in otrokom. Izmenjajmo izkušnje — kdor se je izločil iz skupnega iskanja načinov, kako oznanjati dandanašnji, ta je v resnici zatajil svoj duhovniško pastoralni poklic. — Spomladanski katehetsko pastoralni tečaj v Mariboru.

Župnijski pastoralni sveti ne živijo zgolj zase in v okviru župnijske skupnosti, pač pa se srečujejo tudi na dekanijski, področni in škofijski ravni. Vsakoletno srečanje župnijskih svetov iz lendavske dekanije kliče vedno znova k temeljitemu krščanskemu osveščanju, k duhovni ubranosti in k radikalnemu krščanskemu slogu življenja — Srečanje župnijskih svetov lendavske dekanije na Kobilju.

Sredi avgusta 1980 je kobiljansko župnijsko občestvo doživelo osrednji dogodek cerkvenega leta, mariborski škof-kapitularni vikar dr. Vekoslav Grmič je posvetil cerkev sv. Martina z novim daritvenim oltarjem. Na predvečer posvetitve so domači pevci pod vodstvom svojega župnika Franca Halasa priredili koncert cerkvenih pesmi.

Važnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah

POMURSKO PASTORALNO PODROČJE — Vsi čutimo, da ne moremo uspešno opravljati dušnopastorskega dela sami, ločeno od drugih, ampak se moramo veliko posvetovati med seboj, izmenjati svoje misli in načrte, se drug od drugega učiti in si medsebojno pomagati. Sodelovanje med župnijami in dekanijami dušne pastirje povezuje med seboj, jim daje večji polet in voljo, da uvedejo marsikaj, česar se sicer ne bi lotili. Odbor pomurskega pastoralnega področja — njegova sestava je v lanskim Stopinjah — načrtuje delo in daje smernice, od posameznih župnij pa je odvisno, kako se ti načrti spravijo v življenje, kajti pri vsej povezanosti je vendarle vsaka župnija samostojno živo telo, ki ne more delati strogo po šabloni, ampak tako, kakor je v tej živi skupnosti lastno. Ker pa je v našem pastoralnem področju približno enaka miselnost in so vsaj približno enaki tudi zunanji pogoji za dušnopastirsko delo, se versko življenje v naših pomurskih župnijah približno enako odvija, kar delajo eni, delajo tudi drugi, uspeh pa je seveda različen, saj ni odvisen samo od prizadevanja dušnih pastirjev, ampak tudi od mnogih drugih dejavnikov.

Skupnega dela je bilo v področju veliko, kakor vidimo na sledečem kratkem pregledu sej, srečanj in skupnih nastopov.

12. 9. 1979 je bila v Beltincih skupna področna rekolekcija, ki jo je pripravil referent za oznanjevanje Lojze Ratnik in ki se je je udeležilo 49 duhovnikov, 8 katehistinj in 4 laiki. Rekolekcija je bila združena s katehetskim srečanjem, kjer smo obravnavali vprašanja: Kakšen cilj hočem doseči z oznanjevanjem, kako se na oznanjevanje pripravljam, objektivne in subjektivne težave oznanjevanja, kaj mislimo o katehetskih priročnikih.

Na srečanju smo se z glasovanjem odločili, da opravimo obenem plenum področja in smo na izpraznjena mesta izvolili nove referente.

24. 10. 1979 je bil v Beltincih katehetski dan: Skrb za versko vzgojo prizadetih otrok.

6. 10. 1979 je bila seja predavateljev, ki predavajo na predzakonskih tečajih in tečajih za mlade zakonce. Sejo je vodil referent za zakonsko pastoralo Anton Fakin.

28. 10. 1979 je bilo v Gornji Radgoni romarsko srečanje članov župnijskih pastoralnih svetov našega področja, ki ga je lepo pripravil referent za župnijske svete Jože Hozjan. Srečanje je bilo v cerkvi in zares molitveno in prisrčno domače. Po duhovnem okrepčilu v cerkvi smo se telesno okrepčali na župnišču, ki smo ga napolnili do zadnjega kotička.

9. 12. 1979 je bila revija mešanih cerkvenih pevskih zborov v Odrancih. Udeležili so se je sledeči cerkveni zbori: Dokležovje, Beltinci, Dolenci, Murska Sobota, Odranci, Tišina, Veržej. Zbori so peli skupno pri maši in po maši še dve pesmi, vsak zbor pa je še zapel sam po dve pesmi, ki si jih je sam izbral.

31. 1. 1980 je bila seja dekanov PPP v Odrancih. Na seji so v glavnih potezah določili delo za to leto, ki ga bodo podrobneje planirali in izvedli referenti s svojimi sodelavci.

25. 2. 1980 je bila seja glede Stopinj, ki jih izdaja PPP, v Murski Soboti. Izdelan je bil načrt glede vsebine prihodnjih Stopinj, notranje oblike in glede števila izvodov, ki ga je treba nekoliko dvigniti, saj so Stopinje vedno razprodane.

18. 5. 1980 je na skupnem pevskem nastopu na Kobilju sodelovalo šest otroških cerkvenih pevskih zborov: iz Cankove, Dokležovja, Kobilja, Lendave, Odranec in s Tišine. Vseh pevcev je bilo okrog 160 in so bili dobro pripravljani.

Od 7. do 16. marca je bil v Beltincih teološki tečaj. Pripravil ga je dr. Vinko Škafar. Več o njem lahko beremo v posebnem članku v teh Stopinjah.

25. 5. 1980 je bil v Veržeju molitveni dan za duhovne poklice, ki so se ga udeležili zastopniki vseh treh dekanij. Molitveni dan so vodili salezijanci.

V juniju in avgustu so bile duhovne obnove za člane ŽS posameznih dekanij: za lendavsko na Kobilju, za ljutomersko na Kapeli in za soboško v Dolencih. Program pa je bil vsem skupen.

11. 6. 1980 smo pastoralni delavci in delavke obhajali dan posvečenja. Poromali smo v Stično, kjer je bila maša in duhovna obnova, potem pa prek Šentruperta in Lisce domov.

23. 6. 1980 je bilo drugo posvetovanje o Stopinjah v Odrancih.

Referent za ministrante Jože Špes je pripravil srečanje za ministrante za ljutomersko dekanijo pri Sv. Duhu, za soboško in lendavsko pa pri Sv. Benediktu. Srečanje je imelo dva dela. Prvi del: molitev, premišljevanje, priprava na mašo, maša. Drugi del: okrepčilo, razvedrilo z žogo in kviz o maši.

Referent za mladino Stanko Zver je v tem letu pripravil zelo lepa molitvena srečanja za mladino vsega področja v Beltincih. Vsak mesec na zadnjo nedeljo so brez težave vztrajali eno uro v skupni molitvi.

7. 7. 1980 je bil seminar za sodelavce pri bogoslužju v Beltincih. Pripravila ga je Komisija za liturgijo in cerkveno glasbo pri Šk. pastoralnem svetu.

12. in 13. 7. 1980 so bili ekumenski pogovori v Puconcih, ki jih je pripravila Ekumenska skupina iz Maribora. O tem je posebno poročilo v teh Stopinjah.

4. in 5. 9. 1980 je bil v Beltincih pastoralni tečaj, na katerem je bila glavna tema družina. Tečaja se je udeležila velika večina duhovnikov in pastoralnih delavk Pomurskega pastoralnega področja.

To je le nekaj najvidnejših in najbolj prijemljivih stvari z našega področnega dela, poleg tega pa je še mnogo manjših sestavkov in pogovorov, ki so potrebni, preden kak sklep zaživi, saj ima vsaka dekanija še svoja vprašanja, o katerih pastoralni delavci razpravljajo na svojih rekolekcijah.

BELTINCI — Za prvomajske praznike je tudi beltinska župnija slavila dve veliki delovni duhovni zmagi, na kateri smo se pripravljali celo šolsko leto: imeli smo birmo in blažestovitev župnijskega doma. Za prejem zakramenta svete birme so se naši birmanci in tudi veliko njihovih staršev udeleževali slovesnosti prvih petkov. Tako smo imeli devetmesečnico namesto de-

vetdnevnice pred birmo. Na dan birme je bil blagoslovljen tudi naš novi župnijski dom, ko smo končali vsa potrebna dela znotraj in pročelja zunaj. Tako sedaj lahko služi svojemu namenu: verouku, srečanju staršev, družinam, mladini, bolnikom in upokojencem. V njem so tudi dekanijska, področna in škofijska srečanja in tečaji.

Kapela na Melincih je dobila sedaj tudi znotraj svojo podobo in bo skoraj pripravljena za blagoslovitev. Vsa verska znamenja v župniji se lepo oskrbujejo in popravljajo in vsak popotnik iz Murske Sobote proti Beltincem lahko večkrat vidi 96 letno staro, kako krasi, sadi, čisti in časti križ ob cesti v Lipovce.

Župnija nadaljuje obnovitev in poglobitev verskega življenja, župnijske skupnosti in posameznih vernikov: verouk predšolskih in šoloobveznih otrok, srečanja mladine, redni mesečni verouk za starše (v minulem šolskem letu smo imeli zakramente in zapovedi v vsakdanjem življenju družine), posebne skupine družin, mladih zakoncev, večkratno srečanje bolnikov in starejših vernikov in tudi upokojenci nam pomagajo z molitvijo in dnevnimi mašami v dušno pastirskem delu in poživitev duhovniških in redovniških poklicev. Na obisku v domači župniji so bili kar trije naši mladi misijonarji (iz župnije jih imamo pet). Ena izmed njih je postala celo vrhovna predstojnica naših novih misijonarskih sester iz vseh delov sveta.

Beltinska župnija je pod posebnim Marijinim varstvom, saj ima od šestih kar štiri kapele njej posvečene. Tudi v sto rožah rožnega venca se veliko priporočamo Mariji za vse zadeve župnije. V minulem letu pa je naša dobra nebeška Gospa nekam žalostna med nami. V stolpu župnijske cerkve je imela lep zvon z njenim imenom, s katerim je vabila med tednom k maši in trikrat na dan k molitvi angelovega češčenja. In kaj se je zgodilo? Zvon je počil in ima sedaj zamolkel in brneč glas. Žalostna nad to nesrečo nam kliče vedno glasneje: obesite v zvonik zopet primeren zvon, ne čakajte predolgo, ker bi vas tako rada čim prej vabila k svojemu češčenju z lepim glasom Marijinega zvona iz beltinskega zvonika župnijske cerkve.

6. julija smo imeli lepo slovesnost nove maše, ki jo je imel novomašnik iz Gančan Štefan Vinkovič, brat lanskega novomašnika. Vsa slovesnost je potekla v zelo lepem in domačem slavlju, novomašni govor pa je imel novomašnik sam, kar nas je še posebno navdušilo in ganilo.

BOGOJINA — Letos smo imeli birmo. Birmovalec je bil stolni prošt dr. Jožef Smej. Vseh birmancev je bilo 60, in sicer 27 dečkov in 33 deklc. Romali smo z dvema avtobusoma v Petrovče in Celje. Pevci pa so romali na Brinjevo goro.

15. maja letos je obhajal biserni mašniški jubilej Štefan Varga, upokojeni naddekan iz Strehovec, ki sedaj živi v Beltincih. Vas Strehovci je prenovila in spremenila poslopje z vaškim zvonikom v kapelico, kjer bo včasih maša in reden verouk. Kapelico, zvon in mrtvaški voz je blagoslovil mariborski škof dr. Vekoslav Grmič, 21. septembra 1980.

Sv. Jožef-delavec, slika v strehovski kapeli

CANKOVA — Zdi se nam primerno, da v opisu življenjskega utripa župnije svetega Jožefa na Cankovi od 1. 9. 1979 do 1. 9. 1980 začnemo s kratko statistiko: V tem obdobju je bilo krščenih 35 otrok, cerkveno poročenih 21 parov, k večnemu počitku pa smo pospremili 14 ljudi. S starši novokrščencev smo se pri slovesnih krstih veselili, da so njihovi otroci postali tudi božji otroci. Molili smo zanje, naj bi se te časti veselili vse svoje dni. Vse poroke so bile sklenjene med sveto mašo ob navzočnosti večjega števila svatov in drugih vernikov. Vsi skupaj smo še posebno goreče molili, da bi ljubezen, ki je mladi par pripeljala pred oltar, v zakoncih in družini vedno bolj rastle. Od pokojnih smo se poslavljali z mislijo, da nas prezgodaj zapuščajo. Vsakega je farno občestvo pospremlilo v večnost v velikem številu s hvaležnostjo v srcu, pa tudi z molitvijo, naj jim bo Bog bogat plačnik. Če smo se ob drugih pogrebnih nekako tolažili, češ bolan je bil, pa smo ob dveh ugotavljali, da sta se prezgodaj poslovila od nas. Največjo izgubo je utrpela zdravstvena služba na Cankovi. 3. 1. 1980 je umrla Antonija Sakovič, dolgoletna babica na Cankovi. Marsikatera mati je ob pogrebu potočila solzo žalosti pa tudi hvaležnosti. Ne pogrešajo je samo starši zaradi njenega požrtvovalnega dela, pogrešamo jo tudi v župnijski cerkvi.

Skoraj neverjetna pa se nam je zdela novica, da je 8. 3. 1980 zaradi infarkta umrl dr. Marijan Herzog, zdravnik na Cankovi. Ob svoji ženi, ki mu je pomagala tudi pri njegovem poklicnem delu (posebno še s prevozi pri obiskih po domovih), je pokojni dr. Marijan reševal življenja in lajšal težave

Pogreb dr. Hercoga

ljudem na Cankovi in širši okolici — tja do Kuzme — več kot 20 let. Pokojnemu, ki je bil velik strokovnjak na svojem področju, dober zdravnik in tudi duhovno zelo poglobljen, so se ljudje poskušali oddolžiti z molitvijo, s cvetjem, predvsem pa z darovi za svete maše. Tudi od drugod so prišli na pogreb. Tako na primer iz njegovega rojstnega kraja, iz Križevca pri Ljutomeru, kjer je med okupacijo kot študent medicine pomagal z zdravstvenimi potrebščinami kurirjem in partizanom; pa iz Sobote, kjer je bil na kirurški oddelku.

2. 12. 1979 pa smo na pokopališču v Šalamencih pokopali priljubljenega kvalificiranega kuharja Andreja Žekša. Služboval je v Murski Soboti, v Celju, pa tudi po nekaterih hotelih je pripravljaval posebne kuharske dobrote. Nazadnje, ko je bil že upokojen, je bil na župnišču na Cankovi. V koncentracijskem taborišču je dobil neozdravljivo Addisonovo bolezen, pa vendar je bil vedno dobre volje. Prav zato je bil med nami izredno priljubljen, kar je pokazal tudi njegov pogreb.

Naj na kratko omenimo še nekatere druge najvažnejše dogodke: pozimi smo imeli tečaj za fante in dekleta o pripravi na zakon, ki je zelo uspel. Slovesnost prvega svetega obhajila in izpoved vere osmošolcev sta že tradicionalni. Tudi romanja nobeno leto ne smejo izostati.

Letos smo za Jožefovo montirali še tri barvasta okna, ki jih je izdelalo Staklo iz Zagreba. Tako ima sedaj župnijska cerkev kar pet barvastih oken, po idejnem načrtu pokojnega umetnika Kregarja. Eno okno v prezbiteriju predstavlja prihod Svetega Duha v stvarstvo, drugo pa sv. Cirila in Metoda. Okno v ženski kapeli prikazuje Antona Martina Slomška, ki je obrnjen proti

Kuhar Andrej ob pripravljani mizi

ljudstvu — kot učitelj ljudi. V moški kapeli je sv. Marija Goretti, obrnjena proti oltarju, od koder prejema milosti. Okno v glavni ladji pa predstavlja sv. Maksimilijana Kolbeja v bunkerju lakote. To okno je spomenik vsem, ki so padli med drugo svetovno vojno, posebno tistim, ki so padli na tukajšnji fronti. Je pa tudi opomin vsem: Nikoli več vojne.

2. 8. 1980 sta slavila zlato poroko Franc Domanjko in Terezija r. Ritoper. Za njuno vzorno zakonsko in starševsko življenje sta se jima zahvalila fant in dekle s Cankove ter jima podarila cvetje in simbolično darilo — lepo izdelano svečo. »Vi ste luč, ...«, ta Kristusova beseda velja tudi njima. Naj v vasi Korovci še dolgo let veselo živita.

20. 7. 1980 smo slovesno proslavili 100-letnico kapele sv. Marjete v Domajncih. Domači župnik je med slovesno sveto mašo govoril o sv. Marjeti, o kapeli v Puževcih, ki je bila posvečena sv. Marjeti, od koder so pred sto leti prinesli starodavno barvno sliko sv. Marjete. Žal, avtor te slike ni ugotovljen; hranijo jo pa z velikim spoštovanjem v domajnski kapeli.

Hudo neurje s točo, ki je divjalo v Apaški dolini in v Prekmurju 4. 8. 1980, je prineslo veliko škode tudi naši župniji. Veliko hiš je poškodovanih, poljščine pa uničene. Tudi župnijska cerkev je utrpela precejšnjo škodo.

CEZANJEVCI — Na 3. velikonočno nedeljo, 20. aprila 1980, je naše župnijsko občestvo obhajalo lepo in prisrčno slovesnost 90-letnice rojstva naše cerkvene pevke Alojzije Budja iz Cezanjevec.

Rodila se je v vasi Zgornji Kamenščak. V družini je bilo 8 otrok. Vsi so že umrli, ostala je sama. Očeta je izgubila že v otroški dobi. Umrli je za pljučnico. Mama je morala vsak dan na dnino, da je otrokom skrbela za vsakdanji kruh. Že v zgodnji mladosti se je naučila šivati. Pozneje sta s sestro pet let hodile peš v oddaljene križevske opekarne in opravljale težka dela. Sestra je kmalu zbolela za tuberkulozo in umrla v 23. letu starosti. Tudi ona je nevarno zbolela in mislili so, da bo šla za sestro. Po daljšem zdravljenju je okrevala in popolnoma ozdravela. Opustila je delo v opekarni in se posvetila šivanju. Ljudje so jo radi vabili tudi na dom, kjer je ostala več dni in jim vse zašila. To dela še danes. Veliko prehodi peš. Prihaja vsak dan k maši, čeravno je njena hiša oddaljena od cerkve 1 km. Vidi še brez očal in je vedno dobre volje.

Pri pevskem zboru poje že 76 let. Vsako nedeljo in praznik prihaja k rani in pozni maši. Nikoli ne izostane od pevskih vaj. Petje v cerkvi ji pomeni vse. Brez tega ne bi mogla živeti.

Je tudi velika ljubiteljica sv. rožnega venca. Že 52 let moli v cerkvi pred mašo rožni venec, ko se ljudje zbirajo k sv. maši.

Rada obiskuje bolnike in jim je v veliko duhovno tolažbo.

Na dan slovesnosti so jo pevci slovesno popeljali pred oltar k skupni zahvalni daritvi. V roke so ji izročili 90 belih nageljnov v znak hvaležnosti za dolgoletno sodelovanje pri pevskem zboru. V slovesnem govoru je govornik poudaril: »V življenju si nisi nabirala zakladov, ki jih molj in rja uničita, nabirala si si zaklade, ki večno ostanejo.«

Prijetna slovesnost v cerkvi, se je nadaljevala na slovesnem kosilu v krogu pevskega zbora in ožjega sorodstva. Vsi smo ji zaželeli, naj jo Bog še dolgo ohrani med nami v zdravju in veselju.

ČRENDOVCI — Daljša življenjska doba naših ljudi je posledica tudi dobrega zdravstvenega skrbstva. Zato ni čudno, da je vedno več zakonskih parov, ki dočakajo petdeset in več let skupnega življenja. Naša župnija je imela preteklo leto vrsto zlatih poročnih jubilejev. Nekateri so se spomnili te lepe obletnice s sveto mašo, trije pari pa so se odločili še za zlatoporočni obred, večinoma seveda na željo otrok. Zakonca Štefan in Kristina Ritlop sta obhajala to slovesnost 28. 6. 1980. Ob njima so se zbrali vsi njuni otroci; kar polovica jih je prišla iz Kanade. Teden dni pozneje sta svoj »da« izpred 50 let ponovila zlatoporočca Ivan in Marta Žižek. Oba omenjena para sta iz Črensovec. Iz Srednje Bistrice pa sta obhajala slovesno zlato poroko Marko in Terezija Kustec. Vsem zlatoporočencem želi farna skupnost trdno zdravje in vsaj še biserni poročni jubilej.

Zadnjih deset let je imela naša župnija vrsto slovesnosti, s katerimi so bile izročene namenu razne sakralne zgradbe. Pokojni škof dr. Držečnik je 6. 8. 1972 blagoslovil novo cerkev sv. Antona na Gornji Bistrici, nekaj mesecev pozneje pa je v isti cerkvi posvetil daritveni oltar. Leta 1973. in 1976. je stolni prošt dr. Smej blagoslovil dve kapeli, prvo na Srednji Bistrici in drugo, večjo, v Trnju. Letos je imela lepo slovesnost še župnijska cerkev. V nedeljo 21. 9. 1980 je škof dr. Grmič posvetil novi daritveni oltar in blagoslovil krstilnik. Tudi presbiterij je bil zadnji dve leti močno prenovljen.

Črensovska mladina pozdravlja svojega škofa

Nad 80 kvadratnih metrov tlaka iz hotaveljskega kamna je bilo položenega, postavljeno je bilo novo stopnišče, na katerem stoji novi oltar iz belega kamna. Pod oltarno menzo je velika krogla iz medenine. O simboliki te krogle piše projektant profesor J. Valentinčič med drugim: »Stvarnik nebes in zemlje vlada nad svetom, to je krogla, ki se nahaja pod ploščo, na kateri se daruje sveta maša po Kristusovem nauku ...« Že iz navedka je razvidno, da projektant ni le odličen mojster svoje stroke, ampak tudi veren mož. Pod veliko soho angela varuha je še novi krstilnik.

Posvetitev oltarja bi mogla biti že leto prej, a se je zataknilo pri pasarskih delih, pač zaradi prezaposlenosti mojstra. In ker so bili načrtovani še novi lestenci za ladjo cerkve, se je posvetitev zakasnila. Izvajalci opisanih del so bili kamnosek Josip Horvat iz Male Subotice, mizar Jože Zadravec iz Odranec, pasar Mirko Feltrin iz Slovenske Bistrice. Ta je prenovil tudi prejšnji veliki lesteneč, ki visi sredi cerkve. Pred namestitvijo novih lestencev je bilo potrebno zamenjati celotno električno napeljavo, kar je opravil električarski mojster Perčič iz Lendave. Betonsko podlago za ploščad v prezbiteriju je naredil zid. mojster Jože Horvat iz Žižkov. On je preuredil tudi zakristijo in dostop k učilnici. Ob vseh teh številnih izvajalcih del pri prenovi prezbiterija pa seveda ne smemo pozabiti vseh tistih, ki so kakorkoli podprli ta dela. Vsem Bog plačaj! Pristrčna zahvala tudi gospodu škofu za obred in lepe besede.

Ko je projektant končal načrte za prenovljeni prezbiterij, je med drugim zapisal: »Zadovoljen sem, da sem še toliko zdrav, da sem mogel obljubo izpolniti. Želim, da se bo začeto delo srečno končalo v čast božjo in lepoto

Škofov pozdrav pred posvetitvijo oltarja

vaše župnijske cerkve.« Podobno je zapisal na koncu dovoljenja za preureditev prezbitarija sedaj že pokojni kanonik dr. Ostrc: »ŠKCU (= Škof. komisija za cerkveno umetnost) želi, da bi dela za preureditev prezbitarija kmalu in uspešno končali, v duhovno korist župnijskega občestva.« Daj Bog blagoslov tem besedam.

V tukajšnji krstni knjigi, 2. zvezek, letnik 1880, zaporedna številka 87, stoji zapisano: 27. junija 1880. rojena in krščena TEREZIJA, zakonska hči Martina Lejko in Katarine, rojene Tkalec, rojena v Trnju, botri Jožef Kocet in Barbara, rojena Tkalec. Terezija se je pozneje poročila z Vučkom, ki je že zdavnaj med pokojnimi, ona pa je letos obhajala stoletnico življenja. Kljub višji povprečni življenjski dobi ljudi, še vedno redek življenjski jubilej! Sluh jo je sicer precej zapustil, drugače pa je kar zdrava korajžno stopala v drugo stoletje življenja. Sedaj živi pri dobrih ljudeh na Srednji Bistrici. Naše najstarejše faranke se je spomnila »Družina«, kakor tudi Pomurski vestnik. Gotovo ji tudi vsi bralci »Stopinj« želimo vse dobro in na mnoga leta!

Tečaja za predzakonske, ki ga je naša župnija priredila tudi lansko leto, se je udeležilo okrog 40 mladincev. Vsem predavateljem so udeleženci hvaležni za lepa in spodbudna predavanja.

Romali smo v Stično. Za to veliko in lepo cerkev smo se odločili predvsem zaradi 800-letnice rojstva sv. Benedikta. Posebno doživetje za nas je bil ob našem farnem romanju obisk Špitaliča in Žičkega samostana. Zelo hvaležni smo dr. Zelku ne samo za prijazen sprejem, ampak še posebej za zelo zanimiv opis teh zgodovinskih krajev. Na koncu smo obiskali še našega rojaka Ivana Kolenka, ki lepo župnikuje v Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici. Če bi se ne bil dan nagibal že k svojemu zatonu, bi se pri njem pomudili še dalj časa.

Romanja so vse bolj sodoben izraz vernosti tudi v liku sodobnega pomurskega vernika.

Prvi so se 20. 4. 1980 vsakoletni reki romarjev priključili iz naše župnije pevci s podružnice sv. Antona (G. Bistrica). Kam poromati? K Mariji v Puščavo! Ubranega petja in tihe molitve ob Materi, niti veselega razpoloženja pozneje med koroškimi brati v Črni, niso zmotile bele snežinke, niti dokaj debela snežna odeja na sveže zeleni podlagi.

Že nekaj dni pozneje je pevcem »odgovorila« skupina mladih, ki so želeli prvomajske praznike preživeti na duhovnem vikendu sredi venca gora: med Peco, Raduho in Olševo, v Koprivni. »Iz pomladno prebujajočih se logov in gora smo tipaje iskali tvoje sledi, Gospodar narave. Zavetnik cerkve v Koprivni sv. Jakob pa nam jih je z gostiteljem Kristusom v molitvi, premišljevanju in mašni daritvi samo osvetljeval.« — je dejal mlad fant po vrnitvi domov.

Za sklep mladinskega verouka v veroučnem letu 1979/80 pa je skupina mladih družno z nekaj vrstniki s Koroške pod vodstvom mežiškega župnika J. Lodranta poromala v večno mesto — Rim.

GORNJA RADGONA — Dogajanja v župniji, ki jih zapisujemo v kroniko, so sicer zunanje manifestacije življenja župnije — samo Bog ve, kako je v resnici z vernostjo in duhovnim življenjem — pa nam vendar na svoj način tudi govorijo o delovanju božjega Duha in nikakor niso brez pomena za zgodovinsko podobo župnije.

Radgončani na vseslovenskem romanju v Rimu

Vseslovenskega romanja oktobra 1979 v Rim smo se udeležili s posebnim avtobusom (pridružilo se nam je nekaj romarjev od Sv. Jurija). Dnevi nepozabnih doživetij so bili to. Vsi udeleženci brez izjeme izražajo srečo, da so mogli doživeti srečanje z Rimom in svetim očetom. — Današnji človek je romar. Tako smo razen običajnih romanj romali tudi v Lurd z avionom in z vlakom za bolnike, na Sveto goro, Padovo in Benetke. Dvojno romanje smo združili z romanjem v božje svetišče gora in 18. avgusta je bilo 47 naših faranov skupaj na Triglavu.

Tečaj priprava na zakon je tokrat opravilo 111 fantov in deklet, teološkega tečaja v Beltincih pa se je udeležilo 24 faranov.

Na birmo smo se pripravljali dolgo časa in sicer s celotnim župnijskim občestvom, posebej pa še z družinami birmancev, da bi se tudi že birmani osvestili svojega krščanskega poklica. Vsaj v nekaterih družinah so vzeli to pripravo zares. V neposredni pripravi so nas posebno obogatili velikonočni prazniki in bela nedelja — dan birme — je bil lep dan.

Komisija za verska znamenja pri ŽS-u je tudi v tem času nadaljevala z obnovo križev in kapel po širni župniji.

Praznik Marijinega vnebovzvetja smo slavili kot naš misijonski dan. Misijonar iz sončne Zambije Jože Kokalj nas je vzpodbujal k misijonski dejavnosti.

Vihar, ki je 4. avgusta tudi pri nas divjal, nam je razcefral pločevinasto streho na južni cerkveni ladji in nas zadolžil za 22 starih milijonov.

GRAD — Preteklo leto je bilo življenje v naši župniji zelo razgibano, tako v materialnem kakor tudi v duhovnem pomenu.

Še pred lansko zimo smo začeli v cerkvi montirati centralno kurjavo. Načrte je izdelal ing. Miklavž Kržan iz Ljubljane. Enocevni toplovodni sistem napaja konvektorje, ki so nameščeni ob stenah cerkve v kineti, globoki 80 cm. Kurilnica je v župnišču in od tod so speljane cevi v cerkev. Kanal iz župnišča v cerkev, 130 m dolžine, prinaša kljub izolaciji precejšnje izgube, vendar smo se izognili gradnji nove kurilnice, dodatne peči in dvojnega kurišča. Kurjava deluje počasi, vendar se tudi njen učinek izgublja počasi.

Da bi bilo v cerkvi čim manj toplotnih izgub, smo vsa okna dvojno zasteklili, nad kinatami v cerkvi pa montirali lično izdelane rešetke.

Stara električna napeljava je že, kot pravijo na Goričkem »prek davala«, zato smo cerkev ponovno elektrificirali. Na stropu smo namestili 34 reflektorjev, oltar pa je razsvetljen s halogenskimi lučkami.

Že dolga leta nazaj so se arhitekti mučili s problemom, kako oblikovati stalni oltar, obrnjen k ljudem, da ne bi kazil niti zastiral starega baročnega. Arh. Jože Kregar iz Ljubljane je napravil načrt, ki smo ga letos tudi uresničili. Kako je vraščen novi kamniti oltar v gotski prezbiterij in pred stari baročni oltar, ljudje različno presojujejo. Farani so z novo stvaritvijo več ali manj zadovoljni.

Letos poleti smo asfaltirali cestni priključek od glavne ceste do cerkve.

V duhovnem prizadevanju za rast božjega kraljestva v naših dušah je nedvomno osrednjega pomena misijon, ki je potekal od 23. do 30. marca. Sejali so božjo besedo in delili Gospodove skrivnosti oo. minoriti iz Ptujca: Martin Vido-

Mašniško posvečenje 29. 6. 1980

vič, Janez Antalič in Franc Čuček. V času misijona je župnija duhovno zaživela. Ali bo duh, ki je zavel, tudi dolgo ostal? Kdo ve? — Bog, ki daje rast.

Od blizu in daleč so prihajali ljudje iz vsega Prekmurja na mašniško posvečenje 29. junija popoldne. Škof dr. Vekoslav Grmič je pri nas posvetil dva novomašnika: Štefana Vinkoviča iz Beltincev in Viljema Kovača, domačina od Grada.

20. julij, dan nove maše Viljema Kovača. Velika množica se je skupaj z novomašnikom, njegovimi starši in celo graško župnijo veselila njegove prve mašne daritve, povabljeni pa tudi dobrot novomašnikove mize.

Nova maša Viljema Kovača 20. 6. 1980

Slavnosti mašniškega posvečenja, nove maše in osrednjega župnijskega praznika Vélike maše so se odvijale zunaj na prostem v splošno zadovoljstvo vseh.

HOTIZA — 50 let v cerkveni službi. Ob krsti svojega moža Izidorja, ki je umrl 3. maja, stoji njegova žena HAJDINJAK KATICA, zvonarica in mežnarica, v sredi svojih 11 otrok, ki so prišli iz daljnih krajev, da spremijo očeta na njegovi zadnji poti in ob tej priliki proslavijo materino 50-letnico službe v župnijski cerkvi. Kdo ne pozna dobre, verne, požrtvovalne, vedno nasmejane zvonarice »K a j c e«, po domače, matere 12 otrok!

Vse življenje se daruje za lepoto božje hiše. Ne zaustavi je ne dolga pot, ne mraz ne vročina ali nevihta, ko jo kliče dolžnost. S pesmijo na ustih krasi oltarje, čisti cerkev, pere cerkveno perilo in pripravlja hostije za sveto daritev. Vsi verski listi: Družina, Ognjišče, Mavrica, Stopinje in Mohorjeve knjige, so na njeni skrbi. Večkrat je šla od hiše do hiše ponujat verske liste, četudi je žela za svojo gorečnost pikre zbadljivke.

K njenemu 50-letnemu jubileju ji vsi verni župljani pristrčno čestitamo in izrekamo priznanje in zahvalo.

ROMANJE K MARIJI VNEBOVZETI PRI GRADU — Romali smo 24. avgusta. Namen romanja je bil, da počastimo Marijo, jo prosimo milosti in pomoči za življenje in se ji zahvalimo za uslišane prošnje. Drugi namen pa je bil, da spoznamo lepoto naše Goričke.

Romali smo s 16 osebnimi avtomobili. Bilo nas je 81. Pot nas je vodila preko Sobote, Cankovi k Sv. Juriju. Župnik Lojze Gabor nam je razkazal njihovo lepo cerkev. Po kratkem postanku smo šli proti Gradu, kjer nas je zelo ljubezno sprejel in pozdravil župnik Recek. Še posebej je pozdravil našega župnika, ki je tam služboval 36 let. Povedal nam je, da je prenovljena cerkev po Plečnikovem načrtu in kapele v Vidoncih in Motovilcih njegovo delo.

Sv. mašo in pridigo je imel v nabito polni cerkvi naš župnik Ivan Kolenc. Župniku Receku in vsem gračkim vernikom se za ljubezniv sprejem in dobro pogostitev pristrčno zahvaljujemo.

Popoldne, po litanijah, smo krenili skozi zelene gozdove proti Dolencem, kjer smo počastili spomin domačina **MATIJE BALAŽICA**, ki je bil župnik v Dolencih in je tudi tam pokopan. Po kratki komemoraciji smo šli v Martjance, kjer smo še obiskali prenovljeno staro župnijsko cerkev sv. Martina.

KANČEVCI — Rotunda v Selu stoji že stoletja in od septembra leta 1979 je na zunaj vsa prenovljena, pravijo, da v prvotni obliki in zdaj kot bela golobica sredi zelene trate vabi s svojo starostjo in lepoto. Vedno več obiskovalcev ima: ob nedeljah vernikov, med tednom pa turistov. Tudi duhovniki soboške dekanije smo se v maju leta 1980 zbrali v njej na svoji redni duhovni obnovi in tako združili prijetno s koristnim.

Leto 1980 je bilo Benediktovo leto. V Cerkvi in po svetu so bile velike proslave ob 1500. rojstnem jubileju sv. Benedikta. Ker je tudi naša župnijska cerkev že od svega začetka posvečena temu svetniku, smo se odločili, da tudi pri nas ta veliki jubilej dostojno proslavimo. V začetku leta smo se povezali s sestrami-benediktinkami na otoku Hvaru. Poslale so nam lepe slike-podobice sv. Benedikta, ki jih delimo obiskovalcem našega svetišča. Nato so nam naredile lep plašč prav za jubilejno slovesnost pri nas. Za ta prisrčen praznik smo povabili škofa dr. Vekoslava Grmiča iz Maribora, ki se je z veseljem odzval in v nedeljo 13. julija 1980 vodil slovesnost ob lepi udeležbi vernega ljudstva. Z njim sta sodelovala Jože Zadravec, novinar »Družine« in Vili Kovač, novomašnik od Grada. O tej slovesnosti je lepo poročala tudi »Družina« na prvi strani s sliko naše župnijske cerkve (glej »Družina«, št. 31/XXIX). Veseli smo, da smo kljub številni majhnosti v nemali pozornosti. Veseli tega, da vedno več ljudi prihaja na naš bedenički breg. Nekateri kateheti (Beltinci, Murska Sobota itd.) so prav v tem jubilejnem letu skupaj s svojimi veroučnimi skupinami poromali k nam, k Sv. Benediktu. Tudi ministranti so prišli dvakrat v lepem številu. V juniju iz murskosoboške dekanije, v avgustu pa iz lendavske.

Blagoslovitev temeljev za novo kapelo v Prosenjakovcih

V nedeljo, 24. avgusta 1980 popoldne, pa smo se v lepem številu zbrali: katoličani, krajanji in drugi v vasi Prosenjakovci, k blagoslovitvi in položitvi temeljnega kamna za novo kapelo sv. Jožefa Delavca. Tako bo, kot je povedal v nagovoru blagoslovitelj dr. Jože Smej, stolni prošt iz Maribora: »Evangeličanska kapela v Prosenjakovcih dobila sestro — katoliško kapelo«. Božje ljudstvo je sodelovalo pri lepem obredu blagoslovitve s pesmijo in molitvijo v madžarskem in slovenskem jeziku. Navzoča sta bila še duhovnika Martin Poredoš, prodekan in župnik iz Murske Sobote ter domači bedenički župnijski upravitelj Franc Kodila. Navzoč pa je bil tudi dipl. ing. arh. Aleksander Šmidlehner, ki je naredil načrte. V listini, ki smo jo vložili v temeljni kamen, smo med drugim tudi navedli imena vseh župnij, ki so nam iz solidarnosti do takrat že priskočile na pomoč. Naj jih še enkrat tudi tu navedemo v znak hvaležnosti: Murska Sobota, Tišina, Odranci, Velika Polana, Hotiza, Bogojina in Turnišče. V zadnjem času pa sta nam še priskočili na pomoč župniji Črensovci in Kobilje. Vsem dosedanjim in bodočim dobrotnikom še enkrat pritrčen Bog plačaj! Kapela, ki bo kar majhna cerkev, je sedaj že sezidana. Tudi

Obnovljena rotunda v Selu

domačini, celo evangeličani, so do sedaj veliko žrtvovali v lesu, denarju in delovni sili. Tako upamo, da bo kapela v kratkem že dobila streho in če Bog da, bomo že drugo leto v njej lahko opravljali bogoslužje.

Ravno v času, ko smo zidali, nas je prijetno presenetil z obiskom p. Edi Kūhar, benediktinec, naš rojak iz Prosenjakovec, ki je profesor na redovni gimnaziji v Györu na Madžarskem in je nečak na Madžarskem dobro znanega benediktinca in teologa p. dr. Florisa Kūharja (1891—1943). P. Edi se je pripeljal kar z mopedom iz 180 km oddaljenega Györa, da bi videl, kako se zida božja hiša v njegovi rojstni vasi, na mestu, kjer je stala rojstna hiša njegove matere, ki je bila evangeličanka.

Pravijo, da je zahvala najboljše zagotovilo za nadaljnjo pomoč. V zavesti tega smo se v soboto, 30. avgusta 1980, podali na romanje k Mariji Pomagaj na Brezje. Pridružili so se nam tudi nekateri verniki iz sosednjih župnij, tako da nas je bilo kar čez 50. Lep dan smo imeli. Povsod so nas zelo lepo sprejeli. Ogleдали smo si še Vrbo, Bled, novo in staro cerkev v Kosezah in se ustavili v Petrovčah. Utrujeni na telesu, a okrepljeni na duši, smo se veseli vračali domov, kjer bomo z veseljem nadaljevali v duhu sv. Benedikta: »Moli in delaj!«

Na praznik Brezmadežne, 8. decembra 1979, je v naši župnijski cerkvi začel spremljati pesmi pri bogoslužju na harmoniju mlad fant, ki sedaj pridno vztraja in tako naša mala bedenička župnija ima, hvala Bogu, sedaj še poleg kantorja tudi organista. Za veliko noč leta 1980 pa je pri Pomurski založbi v Murski Soboti izšel izpod peresa dr. Jožefa Smeja, stolnega prošta iz Maribora, roman z naslovom »Po sledovih zlatega peresa« — o življenju in delu Mikloša Kūzmiča, dolgoletnega bedeniškega župnika (1763—1804), ki je tudi pri nas pokopan.

Ministranti na duhovni obnovi pri Sv. Benediktu

KOBILJE — Župnija Kobilje je bila v letošnjem letu skoraj natrpna s pomembnimi dogodki, ki so se vrstili od zgodnje pomladi pa vse v jesen.

Kot duhovno pripravo župnije na posvetitev cerkve in oltarja, smo imeli misijon od 3. do 4. postne nedelje. Vodil ga je p. Lojze Markelj-DJ iz Ljubljane. Vodilna misel misijona je bila družina. Ljudje so se misijona udeleževali v obilnem številu. Posebno se je izkazala pri srečanjih mladina, ki se je z misijonarjenjem sešla štirikrat.

Letos so naši mladi pevci — otroški zbor — povabili v goste otroške pevske zборе iz lendavske in soboške dekanije. Ker smo od vseh strani obdani od madžarskih vasi, sta bili na sporedu otroškega zbora iz Lendave tudi dve madžarski pesmi. Sodelovali so še otroci iz Dokležovja, Odranec, Tišine in domači zbor. Mlade pevce je pozdravilo domače dekle. Letos so se pevski reviji naših otroških zborov prvič pridružili tudi otroci s Cankove, ki jih vodi mladi organist Janez Gjergjek. Vse ostale zборе vodijo duhovniki. Skupen nastop zborov je vodil dekan Lojze Kozar. Po končanem programu pa je bilo prijetno srečanje v dvorani vaškega doma, kjer si je pri strežbi dala veliko opraviti zlasti mladina.

25. maja so se zbrali na Kobilju člani župnijskih svetov lendavske dekanije, na svoje vsakoletno srečanje, da so izmenjali mnenja o težavah in radostih zakonskega življenja. Zbralo se jih je okrog 110 članov ŽS. Kakor prejšnjo nedeljo, tako so tudi udeleženci tega srečanja imeli po končanem duhovnem delu zakusko v dvorani vaškega doma. Ob tej priložnosti se KS zahvaljujemo za gostoljubnost. Marsikdo od udeležencev tega srečanja je bil prvič v Kobilju prav ob tej priliki.

10. VIII. smo z našim mešanim pevskim zborom bili na vsakoletnem izletu. Za letos smo kot glavno točko izleta izbrali Videm ob Ščavnici, kjer smo sodelovali pri župnijski maši. Od tod nas je pot vodila v mogočno cerkev Svete Trojice v Gradišću v Slovenskih goricah. Mimo Lenarta pri Mariboru smo zavili proti Ptuj, Hajdini in Podlehniku, kjer smo se okrepčali v lepem motelu ob cesti v Krapino. Po kosilu smo se napotili v grad Trakoščan in na Varaždinsko pokopališče, nato pa proti domu.

V soboto, 16. avgusta, smo z našim mešanim pevskim zborom priredili vsakoletni »koncert«, ki je bil razdeljen na dva dela. V prvem delu smo skušali predstaviti dela tujih skladateljev od koral do klasične glasbe. Drugi del koncerta je bil pa posvečen slovenskemu skladatelju Lojzetu Mavu. Zbor šteje sedaj 32 pevcev in pevk. Ker smo majhna župnija, si težko privoščimo številnejši zbor. Vendar za prihodnjo sezono, ko se bomo spomnili stoletnice rojstva skladatelja Stanka Premrla, bomo skušali povečati število pevcev na 40, ker bi radi v doglednem času pripravili nekaj skladb, ki pa zahtevajo številnejši zbor.

Višek naporov naše župnije v letošnjem letu je bila priprava na posvetitev župnijske cerkve in daritvenega oltarja. Slovesnost posvetitve je bila 17. avgusta. Posvetitelj je bil mariborski škof, dr. Vekoslav Grmič. Udeležba pri bogoslužju ta dan je bila tolikšna, da kaj takega na Kobilju ne pomnimo.

Na predvečer so naši fantje in dekleta, ki že 10 let sodelujejo pri zboru, dobili posebna priznanja zahvale za napore, ki so jih imeli pri pevskem zboru. Izročila sta jim jih cerkvena ključarja.

Na spominske podobice, ki jih je oskrbel naš bogoslovec Janez, smo zapisali: »Bogu hvala in dobrotnikom.«

Naši zavzeti gozdni delavci so sklenili in tudi obnovili križ na križišču pri stari šoli. Prvotni načrt, da bi ga blagoslovili na dan posvetitve cerkve, se ni mogel uresničiti, ker vsa obnovitvena dela še niso bila končana. Zato smo slo-

vesno posvetitev (tega znamenja iz leta 1908) prestavili na 28. september. Križ je bil postavljen leta 1908.

Kot piko na i so naši pevci postavili za konec letošnje bogate bere še sodelovanje na srečanju pevskih zborov Pomurja v Murski Soboti, zadnjo nedeljo v oktobru.

KUZMA — Bog se razodeva v tihoti. Tako je bilo tudi v našem župnijskem občestvu. Res ni bilo zunanjih manifestacij, toda versko življenje je tudi letos prav gotovo obrodilo velikih sadov. Najprej moramo omeniti majniško pobožnost. Imeli smo jo vsak večer. Poleg staršev se je udeleževalo približno 100 veroučencev. Geslo je bilo »Sredi krščanskega občestva kličemo Boga za Očeta.« To je bil velik dan ne le za prvoobhajance, ampak za vso župnijo.

Da se udeležiš nove maše, je vredno raztrgati par čevljev, so nekoč rekli. Ko je bila pri Gradu nova maša, je šlo tja vse, »kar leze in gre« tudi iz naše župnije. Vendar nam to ni bilo dovolj. Novomašnika smo povabili k nam v avgustu in na praznik sv. Kozma in Damijana. Prihod novomašnika je za župnijo vedno veliko doživetje.

Žal se moramo tudi letos spomniti treh žalostnih dogodkov. Z mašo zadušnico smo se spomnili treh dobrotnikov naše župnije. Najprej dveh dušnih pastirjev, ki sta delovala v naši župniji: Franca Gomboca in Jožefa Varge. Veliko božjega ljudstva se je udeležilo maše s prošnjo: Bog jima bodi plačnik!

Malo pred njegovo smrtjo smo si podali roke z akademskim slikarjem Lojzetom Perkom: »Na svidenje«. Vendar ne več v naši cerkvi, kjer je pustil svoje veliko delo, ampak v večnosti. Odšel si, tvoja dela pa ostanejo in obenem gredo s teboj. To je bila misel Janeza Eljaša pri maši na praznik sv. Kozme in Damijana.

Zvon je tisti, ki kliče ljudi k molitvi. To so spoznali tudi krajani iz Trdkove. Skoraj na tromeji so postavili zvonik, ki ljudi iz treh dežel vabi k molitvi. Blagoslovitev je bila 4. nedeljo v avgustu.

Kako važno je urejeno pokopališče, so se zavedali tudi vaščani Matjaševca, ki so sezidali mrtvašnico in polepšali pokopališče. Blagoslovitev je bila 2. nedeljo v avgustu s sv. mašo.

4. oktobra smo romali k Novi Štifti v Savinjski dolini. Obiskali smo tudi Gornji grad, Nazarje in Ptujsko goro.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — V mesecu avgustu in septembru 1979 smo v sestrskem stanovanju dali novo betonsko podlago za pode in na dobro izolacijo dali lepe tople pode. Ostrešje smo prekrili z novo zarezno opeko.

V dneh od 1. do 9. decembra 1979 smo imeli po desetih letih zopet sveti misijon. Vodila sta ga kapucina p. Štefan Balažic iz Ljubljane in p. dr. Gabriel Recek iz Maribora. Ob lepem vremenu je tudi misijon lepo uspel v zadovoljstvo vseh.

Od 4. maja pa vse do 18. maja, to je v času šmarnične pobožnosti so imeli naši šolarji — kandidati za sv. birmo, svojo večerno sv. mašo z govorom, kot pripravo na sv. birmo. Obisk je bil skoraj 100-odstoten. V lepem vremenu je bilo 18. maja 1980 birmanih 231 birmancev. Birnoval je stolni prošt dr. Jožef Smej.

22. maja 1980 smo dobili iz Beograda od Predstojništva sester usmiljenk žalostno sporočilo, da se njihova postojanka v Križevcih ukinja. Kot razlog se navaja, da družba nima skoraj nobenega redovniškega naraščaja in da bodo

naše sestre razporejene na še bolj potrebna in starejša delovna področja. Žal, ni zalegla ne prošnja gospoda škofa, ne domačega župnika in ne nobeno drugo posredovanje. Sestre so se morale odseliti v dneih 18.—20. avgusta 1980. Za vso skrb, ki so jo posvetile naši župnijski cerkvi, katehezi naših otrok, ubranemu petju in negi ter obiskovanju bolnikov v teku 11 let in enega meseca, jim izrekamo prisrčno zahvalo in želimo velikega plačila iz božjih rok.

1. junija 1980 je sprejelo 57 naših prvošolčkov prvo sveto obhajilo.

LENDAVA — Nepozaben dogodek za našo župnijo, posebno za Pince, je bila blagoslovitev nove kapelice v Pincah, ki je bila 14. septembra. Nov bogoslužni prostor je blagoslovil mariborski škof dr. Vekoslav Grmič, kakor tudi nov zvon za kapelico, ki tehta 127 kg. S škofom Grmičem so somaševali trije duhovniki, med njimi dva madžarske narodnosti in sicer eden iz Madžarske, drugi pa iz Gradca.

Kapela v Pincah

Škofa smo sprejeli pri vaškem križu, ki je bil za to priliko obnovljen. Od tod smo šli peš do novega bogoslužnega prostora. V oknih z obeh strani ceste so gorele sveče, vsepovsod je bilo okrašeno. S tem so vaščani hoteli pokazati, da je po začetnem vznemirjenju pri graditvi kapelice prišlo do soglasja, do solidarnosti za skupne akcije. Pokazali so, da jim je znan Kristusov izrek: »Dajte Bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega«. Kristjanov bogoslužni prostor ne more razdvajati, saj jim je vez miru, ljubezni in enotnosti.

Pince je vas, ki je do leta 1919 pripadala sosednji madžarski župniji Tor-nyiszentmiklós, potem pa lendavski. Maša je bila v obeh jezikih, škofovo pridigo je domači župnik povedal tudi v madžarskem jeziku. Lepo je povdaril škof: »Sveče, ki sem jih videl ob poti v oknih, naj vam bodo znamenje žive vere!« To naj bi nam bila tudi nova kapelica. Slovesnosti se je udeležilo čez 2000 ljudi in 8 duhovnikov.

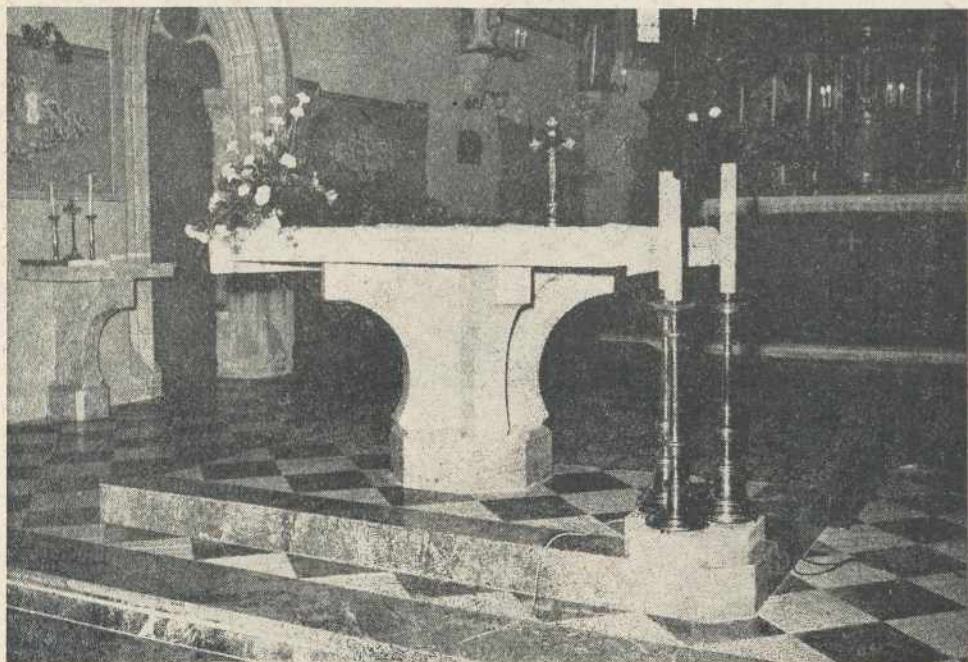
V januarju smo imeli tečaj za predzakonce, udeležilo se ga je 62 mladih. Vélíkonočna procesija je bila mogočna, telovska precej manjša. Prvoobhajancev smo imeli 92.

Na binkošti je bila blagoslovljena prenovljena kapelica — spomenik v Dolini 32 pri Totovih.

27. 9. smo poromali v Celje k Sv. Jožefu, Teharje, v Rogaško Slatino in na Ptujsko goro, kjer smo imeli večernice. Povsod smo bili zelo lepo sprejeti in je bilo med nami pravo romarsko razpoloženje.

LJUTOMER — V župniji Ljutomer sta k poživitvi verskega življenja do-prinesli gotovo tudi obe duhovni obnovi. Adventno duhovno obnovo smo imeli od 13.—16. decembra 1979 in jo je uspešno vodil p. Bogoljub Gselman, OFM, župnik z Brezij. Postna duhovna obnova pa se je obhajala od 20.—30. marca 1980, ki jo je z živo in primerno besedo vodil p. Maks Klajnsšek, provincijal oo. minoritov iz Ptujja.

Praznik Brezmadežne smo proslavili s primernim nastopom otrok in mladi-ne. Skušali smo obnoviti pobožnost prvih četrtkov, prvih petkov in prvih sobot s spodbujajočo besedo in vabilom.

Novi oltar v Ljutomeru

Od 9. februarja do 7. marca 1980 smo po dveh letih zopet imeli tečaj »Priprava na zakon«. Bilo je sedem predavanj. Udeležilo se ga je 80 fantov in deklet.

Pred véliko nočjo smo začeli postavljati novi daritveni oltar iz marmorja, ki se je po sodbi strokovnjakov zelo posrečil. Načrte zanj je napravil ing. arh. J. Valentinčič iz Ljubljane. Kamnoseška dela je solidno izvršil domači kamnosek Jožef Ozmec iz Ljutomera. Slovesnost posvetitve novega oltarja smo obhajali v nedeljo 20. julija ob številni udeležbi vernikov. Posvetitev je izvršil škof in kapitularni vikar dr. Vekoslav Grmič. Prisotni so bili ter so somaševali tudi duhovniki rojaki, bivši kaplani v naši župniji ter nekateri sosednji duhovniki. Novi oltar je dostojen okras cerkve in je v lepem soglasju s starim velikim baročnim oltarjem. Okrog 200 družin je darovalo svoj dar za novi oltar, da smo lahko krili celotne stroške v znesku 180.000 din. Bog plačaj vsem darovalcem! Po načrtih bodo izdelani še ambon, sedeži, svečniki in oltarni križ.

Posvetitev novega oltarja v Ljutomeru

Z vélikonočno procesijo po mestu smo zopet navdušujoče izpričali vero v vstalega Kristusa. Pristrčna zahvala našim godbenikom, ki že nekaj let povečujejo slovesnost s svojim prijaznim sodelovanjem in igranjem velikonočnih pesmi.

Prvo sv. obhajilo smo slovesno obhajali v nedeljo, 11. maja s 85 prvoobhajnanci. Na tem mestu se moramo hvaležno spomniti naših križniških sester, ki z ljubeznijo in veseljem skrbijo za dostojno okrasitev in čiščenje cerkve. Posebej moramo omeniti s. Miriam, ki z dobrim okusom zelo lepo okraši cerkev, posebej še za večje praznike.

V mesecu juliju smo poromali z avtobusom na Brezje, konec avgusta pa v Marijino Celje v Avstriji. Otroci »Mavričarji« so poromali z avtobusom na srečanje Mavričarjev v Petrovče pri Celju. Mladina pa se je udeležila škofijskega srečanja mladine na Ptujski gori.

Ob sobotah smo imeli za otroke šolsarske sv. maše po skupinah, kjer so otroci dokaj aktivno sodelovali s petjem in z lastnimi prošnjami.

Roditeljski sestanki za starše šolskih otrok so bili dobro obiskani, medtem ko se z mladinskim veroukom ne moremo preveč pohvaliti. V prihodnjem letu bo moral mladinski verouk zajeti več naše mladine.

Za vedno nas je zapustil naš dober vernik in zdravnik dr. Anton Bezjak, odlična mati Julijana Magdič iz Kamenščaka, naš zelo dober vernik Peter Prelog iz Mote, potem znani zgleden oče in častilec Srca Jezusovega Avgust Žižek iz Ptujске ceste v Ljutomeru ter odličen družinski oče in vernik Franc Škrlec iz Pristave.

S prvim avgustom nas je zapustil kaplan Anton Fras in odšel na novo službeno mesto k Sv. Marjeti niže Ptuja. Prišel je novi kaplan Ivan Mohorič, novomašnik.

Minulo je že 10 let od zadnjega misijona. Letos v adventu pripravljamo novi misijon, Bog daj obilo božjega blagoslova.

MALA NEDELJA — Jezuit dr. Bogomil Remec je imel tridnevnicu za birmance, botre in sorodnike 25., 26. in 27. aprila.

Ljutomerski dekan se je pri pogovoru z otroki pred birmo prepričal, da so birmanci dobro pripravljani za prejem važnega zakramenta Sv. Duha.

Prošt Jože Smej je pri glavnem oltarju delil darove Sv. Duha eno uro domačim in tujim birmancem.

Sitarovsko kapelo so obnovili znotraj in zunaj, kar je stalo 7 starih milijonov.

MARKOVCI — Časovno spada med prve pomembnejše dogodke leta blagoslovitev novega križa v Markovcih pri h. št. 10 na dvorišču družine Časar. Štefan Časar je iz hvaležnosti Bogu, da se je zdrav, srečno vrnil iz 2. svetovne vojne, postavil ta lesen križ. Slovesnost blagoslovitve je bila s procesijo od farne cerkve popoldne 30. 9. 1979.

Župnijska cerkev je že dalj časa bila potrebna zunanje obnove. Že skoraj 100 let star omet je dotrajal, zato smo ga jeseni 1979 odstranili in stene do strehe na novo ometali. Spomladi 1980 smo vso fasado cerkve nanovo obelili — obrizgali. Zidarska dela je izvršil zidarski mojster, domačin, Vendel Svetec, s svojimi zidarji, vendar so farani pri vsem pomagali s prostovoljnim delom. Žal stolpa in strehe zaenkrat zaradi pomanjkanja sredstev nismo mogli popraviti.

Viljem Bokan je v zimskih šolskih počitnicah na novo prepleskal in z opežem opremil veroučno učilnico pri cerkvi.

V cerkev in na pokopališče smo napeljali naravni vodovod.

V dneh od 30. 4.—4. 5. 1980 smo imeli štiridnevnicu kot pripravo na sv. birmo. Vodil jo je pater dr. Gabriel Recek. Ob zaključku je bila slovesnost prvega obhajila.

Birma v Markovcih 10. 5. 1980

V soboto, 10. 5. smo imeli najpomembnejšo slovesnost, sv. birmo. Sv. birmo je podelil stolni prošt dr. Jože Smej. Birmancev je bilo 74. Birme se je udeležilo lepo število duhovnikov in vernikov, med drugimi še sosednja slovenska duhovnika iz Madžarske János Kúhar in Ludvik Markovič.

MURSKA SOBOTA — 27. januarja 1980 je bilo ekumensko srečanje z brati evangeličani v Murski Soboti in sicer prvič v evangeličanski cerkvi. Bilo je lepo ekumensko bogoslužje ob sodelovanju evangeličanskega seniorja Ludvika Novaka in rim. kat. župnika Martina Poredoša in ob sodelovanju evangeličanskih in katoliških pevcev. Verniki obeh veroizpovedi so napolnili cerkev in združeni v molitvi in pesmi: »Glejte, kak dobro in kak prijetno, če bratje prebivajo skupaj« doživljali vesele trenutke krščanske edinosti, ki žal še ni v polnosti uresničena.

10. 6. 1980 smo v Murski Soboti položili k večnemu počitku dr. Franca Bratino. Pogrebni obred je vodil stolni prošt dr. Jože Smej. Med drugim je tudi tole povedal: »V zenitu svojega življenja se je zadnja leta pred vojno dr. Franc Bratina povzpел na vrh soboškega okraja. V najtežjih kritičnih trenutkih soboškega mesta — v aprilu 1941 — je s kristalno izbrušeno bistrino svojega duha in z modrostjo diplomata, skušal rešiti, kar se je dalo, ker se je zavedal, da je mesto Murska Sobota središče našega pomurskega včeraj in jutri. Ni čudno torej, da mu nepristranska zgodovina že danes to priznava.«

V soboto, 23. avgusta 1980 je v soboški bolnišnici umrl Leopold Hari, upokojeni evangeličanski duhovnik in senior. Rodil se je leta 1901 v Panovcih. Po osnovni šoli v Križevcih v Prekmurju in Eltendorfu je končal gimnazijo in evangeličansko teološko fakulteto v Šopronu na Madžarskem, kjer je bil leta 1925 tudi ordiniran. Kot evangeličanski duhovnik je služboval v Lendavi, Križevcih, Domanjševcih, od leta 1947 do upokojitve pred tremi leti pa v Murski Soboti. S svojim gorečim dušnopastirskim delovanjem, z oznanjevanjem božje besede, katehiziranjem, s pripravo na Gospodovo večerjo in konfirmacijo ter obiskovanjem bolnikov, je utrjeval evangeličanske vernike v zvestobi Kristusu. Deset let je bil senior, predstojnik evangeličanske cerkve v Sloveniji, več let urednik Evangeličanskega koledarja in pisec mnogih člankov.

Leopold Hari na proslavi 1100-letnice Cirila in Metoda v Soboti 7. 7. 1963

Harija je med drugim odlikovala tudi ekumenska odprtost. Že kot evangeličanski bogoslovec je sodeloval tudi v katoliškem verskem tisku v Prekmurju (prim. njegove članke *Iščimo izgubljene*, *Krščanski mir*, *Smrti voda*, *Nesmrtnost* v *Novinah* 1923 in 1924). Ob 1100-letnici prihoda sv. Cirila in Metoda med Slovane, je na proslavi v Murski Soboti leta 1963 s svojo navzočnostjo in govorom poudaril, da verniki obeh veroizpovedi uživamo sadove teh slovanskih blagovestnikov.

Pogrebne slovesnosti se je poleg vseh evangeličanskih duhovnikov udeležilo tudi devet katoliških. V evangeličanski cerkvi je senior Novak po nagovoru in molitvi prebral med drugimi tudi sožalnice nadškofa Šuštarja in škofov Leniča ter Grmiča. Velika udeležba v cerkvi, v sprevodu po soboških ulicah in na po-

kopališču je bila izraz hvaležnosti zvestemu evangeličanskemu duhovniku in ekumenskemu delavcu.

Na prošnjo odsotnega soboškega župnika Martina Poredoša, se je v imenu soboške župnije, hkrati pa seveda tudi v imenu škofije in ekumenskega sveta poslovil od njega stolni prošt dr. Jože Smej. Ko je izrazil sožalje evangeličanskim duhovnikom in vernikom ter sorodnikom pokojnega, je med drugim povedal: »V tolažbo naj nam bodo besede, ki so se na trpečem obrazu upokojenega seniorja razvozlavale in za katere je dobil navdih od oltarne slike v cerkvi: V boleznih in trpljenju ne glejmo le križa, ampak Kristusa, ki visi na njem!«

ODRANCI — V tem letu smo skušali poživiti družinsko molitev. Priprava na božič se je lepo posrečila, manj pa molitev vélikega tedna. Vzrok je tudi v tem, ker je bil predlog za družinsko molitev v adventu veliko boljši.

9. 12. 1979 je bil v naši cerkvi skupni nastop združenih pevskih zborov iz Beltinec, Dokležovja, Dolenc, s Kobilja, iz Murske Sobote, Odranec, s Tišine in iz Veržeja. Združene zборе je vodil prof. Močan. Sedanji skupni nastop je bil med doslej najboljšimi.

Na novo leto smo imeli, kakor vsako leto, obračun verskega življenja preteklega leta: 23 krstov, 15 porok, 20 pogrebov. Obisk maše je bil ob nedeljah 73,4%, poprečni obisk ob delavnikih pa 88 udeležencev, od teh poprečno 81 pri obhajilu, to je 92%. Vseh obhajil v letu 1979 je bilo 72.300. K visokemu številu je pripomogla tudi birma. Razvada pa je zamujanje maše in ostajanje zunaj cerkve. Blizu 80% družin ima naročeno Družino, Mohorjevih knjig je 140, premalo pa je Ognjišča, samo 100.

Nova maša v Odrancih

25. 1. 1980 smo začeli tridnevno pred našim praznikom češčenja. Vodila sta jo patra DJ Stanko Grošelj in Lojze Markelj. Govori in srečanja so bili posebej tudi za mladino, otroke, mlade in starejše zakonce. Mladina in mladi zakonci so se svojih srečanj udeleževali okrog 80 %.

12. 3. 1980 smo namestili še ena vrata pri glavnem vhodu naše cerkve, nihalna, da nam ne bo uhajala toplota, ko pozimi cerkev ogrevamo. Vrata je izdelal domači mizar Jože Zadravec.

18. 5. 1980 se je naš otroški cerkveni pevski zbor udeležil skupnega nastopa šestih pevskih zborov na Kobilju.

Člani našega ZS pa so se 25. 5. udeležili duhovne obnove članov župnijskih svetov lendavske dekanije na Kobilju, ki jo je vodil dekanijski referent Franc Režonja, predavanje pa je imel Jože Hozjan o zakramentu zakona.

Velik in vesel dogodek je bil pri nas 6. 7. 1980, ko je imel pri nas novo mašo naš rojak Franc Kavaš, duhovnik SDB, sin Franca in Katarine r. Mlinarič, najmlajši izmed 4 bratov in treh sester. Na novo mašo smo se pripravili s tridnevno, ki jo je imel Jože Hozjan, ki je bil tudi novomašni pridigar. Kljub temu, da je bila istočasno nova maša v Beltincih, se je zbralo zelo veliko ljudi. Naši pevci so lepo zapeli Gašparičevo Mašo v čast sv. Janezu Krstniku.

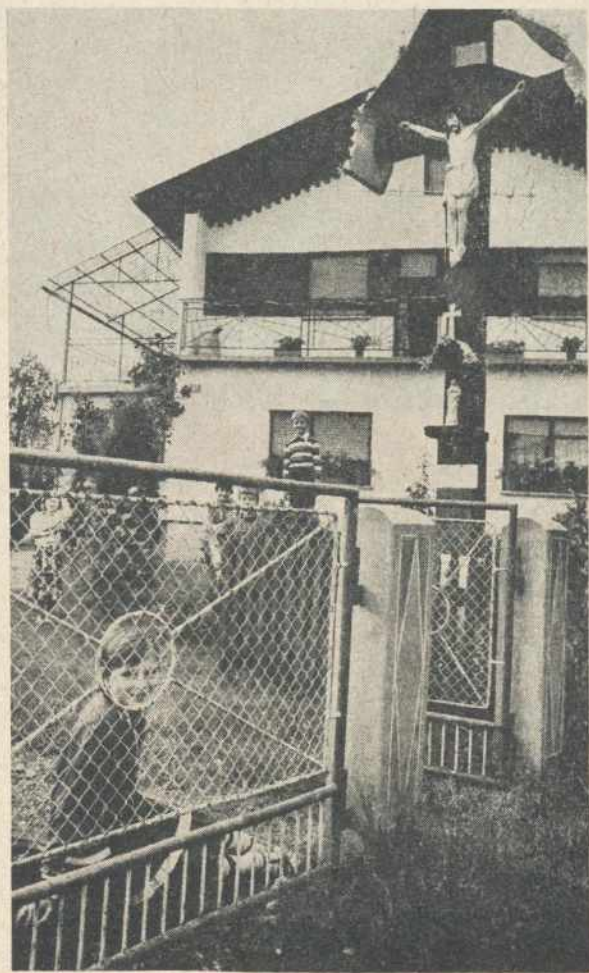

Novomašnikova družina

Naslednjo nedeljo, 13. 7. so se zbrali v naši cerkvi bolniki in onemogli iz naše župnije, da bi po novomašnikovih rokah prejeli maziljenje in novomašniški blagoslov.

31. 8. 1980 so naši bolniki poromali k Mariji v Turnišče. Veseli smo bili, da se je prijavilo toliko voznikov, da so prepeljali tja še naše otroke, ki so bolnikom zapeli nekaj pesmi.

V prvi polovici leta 1980 nam je smrt pobrala mnogo dobrih ljudi, med njimi oba cerkvena ključarja, Petra Mertika in Martina Ferenčaka. Peter Mertik je bil dolga leta blagajnik naše cerkve, ki je svoje delo zelo vestno in natančno opravljal. Pokopali smo ga 10. marca. Martina Ferenčaka pa smo pokopali 5. julija, dan pred novo mašo, ki jo je daroval njihov najbližji sosed Franc Kavaš. Martin je bil steber naše cerkve s svojim neumornim delom, izredno požrtvovalnostjo in veliko potrpežljivostjo. 23. junija pa smo pospremili na zadnji poti skrbnega in dobrega gospodarja Štefana Zdravca, očeta devetih otrok, izmed katerih stá Jože in Venci duhovnika salezijanske družbe, in dve sestri, Cilka in Milka pa salezijanski redovnici. Tukaj odlikovanja ni dočakal, tem večjega je zato prejel pri Bogu v nebesih.

Tudi moderni hiši se križ prav dobro poda, je nenehno znamenje Boga med ljudmi. (Hiša Vincija Mariča)

PEČAROVCI — Vsako leto se po naših župnijah vrstijo pomembni in manj pomembni dogodki, zato je prav, da se ohranijo v Stopinjah za naše bodoče rodove. Za našo župnijo bo pomembno ostalo tudi to, da smo v preteklem šolskem letu imeli najbolj številni osmi razred v zadnjih letih. Od dvajset osmošolcev šest ni prišlo na izpoved vere, medtem ko jih štirinajst vidimo na sliki veselih, da se lahko ponašajo s krščanskim imenom.

Osmošolci iz pečarovske župnije

27. julija smo v naši župniji pozdravili novomašnika Vilija Kovača od Grada, ki se je rad odzval in pri nas ponovil novomašni blagoslov in sveto mašo, kar naj bi bila lepa vzpodbuda v naši župniji za odziv, ko Gospod kliče delavce v svoj vinograd.

V soboto, 9. avgusta smo poromali na Sveto goro pri Gorici. Mnogi so s strahom in trepetom gledali, če bomo res prišli živi do bazilike svetogorske Matere božje, ker je preveč strmo. Toda prišli smo, ker smo vedeli, da nas Marija varuje in tudi spretnosti voznika Ferija Kuliča smo zaupali, ker ga poznamo kot dobrega in treznega šoferja.

V nedeljo, 10. avgusta popoldne pa smo se v velikem številu zbrali v vasi Šalamenci, kjer smo imeli lepo slovesnost — blagoslovitev temeljnega kamna za novo kapelo. Blagoslovitev je opravil stolni prošt dr. Jože Smej, od evangeličanske strani pa duhovnik Gustav Škalič iz Moravec. Davna želja vaščanov se je končno le uresničila, je v pozdravnem govoru dejal vaščan Ernest Pintarič. Najbolj pomembno pa je to, da ta bogoslužni prostor skupaj gradijo katoličani in evangeličani. Tako bo zvon vabil vernike obeh veroizpovedi k bogoslužju in

Blagoslovitev temeljnega kamna v Šalamencih

molitvi. Obenem pa je to za slovensko Cerkev nov korak k edinosti kristjanov. Kapela bo posvečena prvaku apostolov svetemu Petru in tako se bo »mrzli« in »topli« proški, ki ju imamo pri Sebeščanu, pridružila še ena, ki pa bo »vroča«, je na koncu obreda dejal domači dušni pastir Friderik Gumilar. Vse vernike pa je navdušilo petje katoličanov in evangeličanov, da smo šli veseli na svoje domove.

PERTOČA — V letu po birmi, ki je bila 30. aprila 1979, nismo imeli izrednih slovesnosti, le tisto, kar je vsako leto izraz verskega življenja župnije. Bilo je romanje mladine v maju na Ptujsko goro. Na dan slovenskega skupnega romanja bolnikov na Brezje 28. junija nas je 57 z avtobusom tja poromalo. Prejeli smo zakramente in bili pri nadškofovi maši za bolnike. Domov grede smo v Ljubljani obiskali cerkev Marije Pomočnice na Rakovniku in svete Male Terezike na Kodeljevem. Naši mašni strežniki so se tudi letos udeležili duhovne obnove v Kančevcih (Robi je pri tekmovanju v znanju o bogoslužju bil nagrajen).

Še eno romanje smo opravili v soboto 13. septembra. Obiskali smo starodavno cerkev sv. treh kraljev pri Sv. Benediktu. Od tam smo se peljali k Sv. Barbari, kjer so nas z zvonjenjem sprejeli. Na lepem hribu smo z občudovanjem opazovali zlasti lepo urejen cerkveni prostor in učilnico ter si ogledali tudi še starodavno kočijo, ki jo je uporabljal škof Slomšek. Pri Sv. Trojici smo imeli sv. mašo in prejeli zakramente. Pri Sv. Lenartu smo si ogledali cerkev, prav tako novo cerkev pri Sv. Juriju (Videm) in starodavno cerkev Sv. Duha na Stari gori, ob večernem mraku smo dospeli na Gornjo Bistrico, tam še enkrat molili rožni venec in nato obiskali še deveto božjo hišo na tem romanju, povečano melinčko

kapelo ter se vsi — bilo nas je 70 — srečno vrnili domov z navdušenjem, da še bolj olepšamo našo novo cerkev.

V Kraščih je bil obnovljen križ ob asfaltni cesti.

Dali smo narediti omaro v zakristijo in omaro za uradne knjige in arhiv v župnijski pisarni, v cerkvi ob steni 2 klopi za otroke v dolžini ostalih 24 klopi za odrasle. Vrtniček pred župniščem smo ogradili z nasadom nizkih cipres. Verniki v Gerlincih so dali popraviti ostrešje zvonika kapele in ga pokrili z novo pločevino.

Naši ljudje so zaradi goste naseljenosti že v preteklosti morali v svet in nekateri so tam slišali ali pa že s seboj prinesli v duši božji poziv za duhovni poklic ter so se tamkaj na tujem posvetili službi Bogu. Tako imamo sedaj še žive rojake v redovnem stanu: duhovnika v Franciji, sestro usmiljenko in sestro servitinko v Avstriji. Imeli smo jih še več, pa so že pokojne: tako je leta 1972 umrla v Tulnerbachu 69-letna usmiljenka Segeri Marija — Manuela iz Pertoče, leta 1973 pa v Mauerju na Dunaju 75-letna servitinka Vučak Marija-Karitas iz Krašč.

*Sestra Ingona — Terezija
Kosednar iz Krašč*

Med rajne štejemo od 3. avgusta 1980 našo rojakinjo usmiljenko Terezijo Kosednar — sestro Ingóno, ki smo se od nje poslovili na samostanskem pokopališču v Dultu pri Grazu 5. avgusta. Rajna, rojena v Kraščih pred 70 leti, je kot mlado dekle šla služiti v Avstrijo, spoznala tam red usmiljenih sester in leta 1928 stopila vanj. Po noviciatu je začela služiti bolnikom in je to delala nad 40 let. Zaradi svoje dobrote, ljubeznivosti in zavzetosti za poklic je bila dolga leta hišna predstojnica sester, tako v bolnici v Beljaku na Koroškem 6 let, na Dunaju v bolnici Wilhelminenspittal 9 let in v St. Pöltnu v bolnici 9 let. Ni pa pretrgala vezi s svojo domačo župnijo. Po vojni in ko smo zidali cerkev in ni bilo sredstev za obnovo in nabavo za spremenjeno bogoslužje potrebnih reči (paramentov), se je velikodušno zavzela za to in pridobila med svojimi znanci dobrotnikov, da nam je poskrbela za paramente za novo cerkev. Za njeno zavzetost za domači kraj in navezanost nanj, se ji je župnik ob pogrebu, pri katerem so bili navzoči tudi njeni sorodniki, poleg sester, med njimi tudi Slovenke, v slovenskem jeziku zahvalil in ji želel, da bi jo Bog sprejel z veliko ljubeznijo,

kakor je ona z ljubeznivim nasmehom negovala bolnike in onemogle. Njeno izmučeno telo pa naj počiva v miru na samostanskem pokopališču nad tiho samotno dolino in na njenem grobu naj velike marjetice, ki krasijo vse grobove tamkaj pokopanih sester, oznanjajo njeno dobroto!

PETROVCI — NEDELA — V soboto, 5. julija 1980 ob 19. uri je v bivši šoli v Ženavljah bila otvoritev božje hiše BETEL krščanske binkoštna Cerkev. Mariborskega škofa je pri slovesnosti zastopal bedenički župnik Franc Koudila, bolnega petrovskega župnika Rousa pa markovski župnik Ludvik Varga. Oba sta pozdravila navzoče.

V nedeljo, 31. avgusta 1980 ob 11.15 uri je bila svečanost 150. obletnice obstoja evangeličanske cerkve v Gornjih Petrovcih. Na slovesnost je bil povabljen tudi katoliški petrovski župnik Matija Rous in njegovi verniki. Namesto bolnega župnika je navzoče pozdravil upokojeni župnik Ivan Camplin.

RADENCI — Najmlajša župnija v Pomurju je župnija sv. Cirila in Metoda v Radencih. 14. 2. 1981 bo štiri leta, odkar obstaja. Dokler nova župnija ni imela svojega stalnega dušnega pastirja, ni mogla zaživeti. Verniki so začutili potrebo, da mora med njimi bivati duhovnik. To se je zgodilo s prvim septembrom 1979. Župljani sami so se zavzeli, da so svojemu župniku poskrbeli stanovanje. V vasi Radenci so najeli dvosobno stanovanje, kamor se je naselil njihov župnik Franc Levstek.

Novo župnišče v Radencih

Župljani so se vedno bolj začeli zavedati pripadnosti svojemu farnemu občestvu. Začeli so v večjem številu prihajati k maši. Dve maši v zdraviliški kapeli v parku nista bili dovolj. Kmalu smo začeli z družinsko mašo. Da bi bilo tudi za goste poskrbljeno, smo začeli še s četrto mašo ob nedeljah.

Od vsega začetka so bile velike težave zaradi prostora za verouk. Radenska šola ima 330 otrok in od teh se jih je za verouk prijavilo približno 300. Prej so vsi ti otroci hodili k verouku na Kapelo. Kje pa zdaj začeti z veroukom? Začeti moramo doma. Ni bilo druge možnosti, kakor da smo začeli v kapeli v parku. Takoj smo spoznali, da kapela ni primeren prostor za verouk. Preselili smo se v zasilni župnijski urad ob Ljutomerski cesti. Nismo tukaj dolgo zdržali, zlasti zaradi premajhnega prostora. Po novem letu smo se selili k Vajsovim sredi vasi. Tu smo se že boljše počutili, ker je bil prostor večji.

V srcu župnika in župljanov je bila neprestano navzoča želja, da bi imeli svoj župnijski dom. To nam je božja Previdnost tudi poskrbela. Na prodaj je bila zelo primerna hiša ne daleč od kapele v parku, na drugi strani železnice ob potočku. Ker nova župnija nikakor ne bi zmogla tako velikega finančnega bremena, je hišo kupila salezijanska družba z namenom, da služi župnijskim potrebam. Župnijo Radenci je namreč salezijanska družba sprejela za 40 let v upravo.

Nekaj dni pred birmo, ki je bila 24. maja, se je župnik preselil v novo hišo. G. škof Vekoslav Grmič je po birmi hišo blagoslovil ob navzočnosti številnih duhovnikov. G. škof je izrazil veliko veselje, ker je župnija prišla do svojega doma. Malo za šalo, malo za res je celo rekel, da bi marsikateri župnik rad prodal svoje veliko župnišče in si omislil nekaj podobnega, kot je v Radencih.

Otroci okoli oltarja v Radencih

Z novim šolskim letom smo v hiši uredili tudi učilnico. Ne bo se nam treba potikati drugod, verouk bo doma.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — Šestega junija letos je dočakala 100 let Alojzija Špindler iz Berkovec. Leta 1912 se je poročila in imela 4 otroke, od katerih živi še samo Jožef, poročen s Franciško Ostrc, na domačiji. Slavljenka ima 9 vnukov, 15 pravnukov in 3 prapranuke.

Stoletnica Alojzija Špindler

V prvi svetovni vojni ji je padel mož, kot oficir na tirolski fronti teden dni pred koncem vojne. Tako je Alojzija ostala sama z otroki na precej velikem posestvu. Ni ji bilo lahko gospodariti, opravljati vsa moška dela in skrbeti za otroke. Pogumno in z zaupanjem v božjo pomoč se je prebijala skozi življenje. Alojzija je bila tudi spretna kuharica, daleč na okoli poznana in iskana, saj je na neštevilnih gostijah kuhala. Poznana je bila po izredno lepih tortah, ki so bile čudovito okrašene. Pri vseh skrbeh je bila vedno vesela, rada je pela in prinašala v družbo toplo razpoloženje. Še danes govori: »Lepo je živeti 100 let. Radi me pa vsi imajo.«

Ob 100-letnici je suha ženica, tehta komaj 43 kg, prisostvovala v vaški kapelici sv. maši, ne da bi se čutila utrujeno.

Špindlerjevi so ji skupaj z vaščani pripravili slovesno kosilo, kjer je slavljenka bila več ur dobre volje. Domači jo zelo cenijo in vsi spoštujejo ter za njo skrbijo. Rekli bi lahko, da je s posebno ljubeznijo povezana s snaho in njenimi otroki. Vaščani poleg domačih želimo materi Alojziji dočakati še biserni jubilej.

V Berkovcih je bila še druga slovesnost. Obnovili so vaško kapelo znotraj in zunaj. Kapela je bila postavljena leta 1908. Med vaščani je vladala sloga in prijateljstvo, zato je bilo mogoče postaviti lepo znamenje sredi vasi ob cesti.

Pa ne samo k verouku, tudi k maši naši otroci radi prihajajo. Lepo jih je videti ob nedeljah zgrnjene okoli oltarja pri njihovi maši. Pa tudi poslušati jih je prijetno, ko pod vodstvom katehistinje Kristine zapojejo ne samo navadne cerkvene pesmi, ampak tudi kakšno popevko. Ne samo ob nedeljah, tudi ob posebnih priložnostih, kot je božična devetdnevica, šmarnice in podobno, se zgrinjajo okoli oltarja.

Želja vse župnije je, da bi imeli čimprej novo cerkev. Že devet let tečejo dogovori za lokacijo. Vedno bolj se čuti potreba po novi cerkvi. Čeprav nam je g. škof pri birmi javno zagotovil, da bomo uspeli, ker verjamemo v človeško pravičnost, pa se zdi, da vse ostaja na mrtvi točki. Morda pa le ni res, da vse ostaja na mrtvi točki. V preteklem letu se je marsikaj premaknilo, ne na zunaj, pač pa v srcih župljanov. Gradimo cerkev v svojih srcih. Če bo tu zgrajena, nas nihče ne bo mogel ovirati pri graditvi zunanje cerkve — zgradbe.

Letošnje trojno župnijsko romanje je bilo tako organizirano, da smo si ogledali nove cerkve na Gorenjskem, v Ljubljani, na Štajerskem in v Prekmurju. Veliko novih in tudi veličastnih cerkva se je zgradilo po vojni, v zadnjih dvajsetih letih v Sloveniji. Ob pogledu na te nove cerkve smo radenski župljani ponavljali Avguštinove besede: »Če so zmogli ti in te, zakaj ne bi tudi mi!«

SV. JURIJ V PREKMURJU — Letos se v župniji ni zgodilo nič posebnega. Nismo imeli ne misijona, ne duhovne obnove in ne birme. Omenimo le nekaj drobnega:

1. Župnija šteje približno 2400 vernikov. Sem spadajo vasi: Jurij, Rogašovci, Nuskova, Serdica, Sotina, D, Slaveči, G. Slaveči, Fikšinci, Ocinje in Kramarovci. Pet vasi je ob avstrijski meji: Fikšinci, Kramarovci, Ocinje, Serdica in Sotina. Ostalih pet vasi pa meji na Kuzmo, Grad in Pertočo. Pred vojno je bila ta župnija mešana: slovenska in nemška. Sedaj je slovenska.

2. Romi živijo v sledečih vaseh: Serdica, Sotina, Ocinje, Kramarovci in G. Slaveči. Večina jih je zaposlenih; nekaj doma in tudi v Avstriji. Prosjačenja več ni. Svoje spoštovanje do svojcev izkažejo posebno ob pogrebih, udeležujejo se pogrebov od blizu in daleč. Ob mašah za njih pokojne se udeležujejo v velikem številu in prekašajo ostale vernike. Večina jih je cerkveno poročenih in imajo številne družine. Nove hiše so zidane in imajo urejena stanovanja. Letos so si v Serdici napeljali vodovod.

3. Dne 2. 2. t. l. sta obhajala zlato poroko zgledna starša Franc Čurman in Marija Gaber iz Sotine. Za to slovesnost so se zbrali v cerkvi hči z zetom, vnučkinje in vnuki in drugi. Slovesnega obeda doma so se udeležili še ožji sorodniki in sosede.

4. Dne 24. 5. je bil veroučni izlet v Lendavo, Čakovec in Varaždin. Ogledali smo si cerkve v teh krajih. Nad Lendavo smo si ogledali znamenito cerkvico Sv. Trojice. Zgodovino te cerkve z zgodovinskim grobom iz časa Turkov nam je razložil župnik Štefan Zver, ki nas je tudi spremljal na vsej poti. V Varaždinu smo še obiskali uršulinski samostan, kjer so si učenci kupili verske spominke. Končali smo obisk v Varaždinu z obiskom znamenitega pokopališča.

5. Dne 19. 7. je bilo župnijsko romanje v Gornji Grad in Novo Štifo. Nazaj grede smo se peljali v Logarsko dolino do slapa Rinka. Mnogi še tega dela naše domovine niso videli.

6. Župnišče je staro že čez 250 let in je zidano večinoma iz kamna. Zato je bilo poslopje težko ogrevati. Letos je napravljeno centralno ogrevanje.

Obnovitev vaške kapele v Berkovcih

Takrat so fantje iz vasi prinesli kip lurške Marije iz župnijske cerkve do kapele v Bolehnečicah. Po nagovoru župnika Ivana Kunce, so v procesiji nosile kip svatovce iz Berkovec do nove kapele. Po blagoslovu kapele je bila sv. maša. Vaščani so nabavili tudi zvonček, ki jim je nekoč naznanjal jutro, poldne in večer. V prvi in drugi svetovni vojni so zvonček odpeljali. Leta 1946 se je mladina zavezala za to, da so kupili novega, ki je zdaj glasnik veselih in tudi žalostnih dogodkov v vasi.

Pri veliki obnovi je imel glavno skrb Franc Kapun. Večina vaščanov je z veseljem sodelovala pri obnovi lepega spomenika. Še enkrat vsem priznanje in zahvala.

Kapela, v kateri se vsako leto zbiramo k majniški pobožnosti, naj bo našim potomcem dokaz žive vere in ljubezni do nebeške Matere Marije.

Dela v župnijski cerkvi napredujejo. Postavljenih je bilo 38 novih stolov z 286 sedeži s prevleko.

Položili smo 264 m² kamnitega tlaka v cerkvi.

TISINA — Polnočnico smo imeli ob 10. uri zvečer. To pa zato, da so lastniki avtomobilov lahko vozili. Verniki so bili zadovoljni. Tudi za otroke, ki so imeli na božič pouk, je bilo prav. Pred polnočnico smo imeli v cerkvi božični sporeč. Izvedla ga je mladina in oba pevska zbora. Pri polnočni maši so prejeli prvo sv. obhajilo bratje Hujč: Stanko, Emanuel in Danijel-David, ki hodijo v osmi, šesti in peti razred. V družini imajo še Gabrijela in Kristijana. Torej pet fantov, ki imajo vsi lepa imena. Hujčeva družina je bila več let na Švedskem.

Tečaj o pripravi na zakon je bil tri zaporedne nedelje v februarju popoldne ob 15. uri. Vsako nedeljo sta bili dve predavanji. Tečaja se je udeležilo 60 fantov in deklet.

Križev pot v postu je bil lepo obiskan. Predvsem so prihajali otroci — povprečno 230 jih je prišlo. Z njimi so prišli tudi starši. Tako jih je bilo vseh nad 400.

Prvo obhajilo smo imeli 1. 6. Vseh prvoobhajancev je bilo 67 — od teh 12 Romov.

Sv. birma je bila v nedeljo, 8. 6. Birmoval je škof — kapitularni vikar, dr. Vekoslav Grmič. Vseh birmancev je bilo 332. Birmovanje je bilo po sv. maši v cerkvi in zunaj po cerkvenem drevoredu. Za birmo so birmanci in starši imeli posebno pripravo. Vsi birmanci so pred birmo opravili pobožnost prvih petkov. Sv. maša je bila vsak prvi petek tudi v Gederovcih. Tam je bila okoli kapele narejena nova ograja.

Obnovljena kapela na Petanjcih

Na Petanjcih je bila obnovljena zunanjščina bivše grofovske kapele sv. Florijana. Obnovitvena dela je opravila Komunalna dejavnost Radenci. Od 28. 12. 1979 je kapela, ki je bila družbena last v upravi občine Murska Sobota, prepuščena v uporabo in posest rim. kat. cerkvene občine na Tišini.

Župnijsko romanje je bilo 23. avgusta na Sladko goro, k sv. Roku v Šmarje pri Jelšah, v Olimje in domov grede na Ptujsko goro.

V sredo 13. avgusta smo v Gradišču pokopali Janeza Flegarja, ki je bil najstarejši faran, star 94 let in oče turniškega župnika Alojza Flegarja, ki je umrl 17 dni prej. Zanimivo je tudi to: pred župnikom Flegarjem je bil turniški župnik Alojz Šoštarec, doma iz tišinske župnije, po smrti župnika Flegarja je turniški župnik Alojz Ratnik, tudi iz naše župnije. In še to, da so vsi trije Alojziji. Dve Marijini župniji, turniška, Marijino vnebovzetje, tišinska, Marijino rojstvo, si pomagata. Tišinska daje duhovnike turniški, turniška pa moli tudi za duhovne poklice iz naše župnije. Naj bi jih pri Mariji v nebesa vzeti veliko izprosila.

TURNIŠČE — V mesecu januarju je 60 fantov in deklet opravilo tečaj priprave na zakon.

Gospod prošt Jožef Smej, je 20. aprila potrdil v veri 350 naših otrok in mladine.

Duhovno pripravo naših družin in birmancev ter botrov je vodil p. Lojze Markelj.

Za pročenje Srca Jezusovega je kapela v Renkovcih dobila 160 kg težak zvon. Slovesnost blagoslovitve je vodil dekan Lojze Kozar.

Tudi verniki iz Gomilic so v tem letu obnovili kapelo. Tako so sedaj vse kapele v župniji lepo obnovljene kot znamenje ljubezni in vere ljudi, ki jih vzdržujejo.

V noči od 1. julija na 2. julij so neznani tatovi vdrli v župnijsko cerkev, ukradli z Marijinega oltarja 4 dragocene angele in s prižnice štiri evangeliste.

Prav isti dan so odpeljali v bolnišnico v Zagreb župnika Alojzija Flegarja, od koder se ni več vrnil.

Daritev svojega življenja — mašo je dokončal v zagrebški klinični bolnici 25. julija 1980. Turniški župniji je daroval 17 let. Čeprav zelo bolan je oznanjal evangelij do kraja, zadnja leta predvsem s svojim tihim izgorevanjem v boleznih, ki je trajala več kot 7 let. Kako so ga ljudje imeli radi, je pokazal pogreb, ki ga je vodil škof Vekoslav Grmič. Velika množica domačih vernikov in iz sosednjih župnij je pričala, kako plemenit je bil rajni gospod župnik. Pokopali smo ga 28. julija na turniškem pokopališču.

S 1. avgustom je bil imenovan za novega župnijskega upravitelja Lojze Ratnik, doslej 7 let kaplan v Beltincih.

Novi upravitelj je prevzel župnijo 4. avgusta na god Janeza Vjaneja. Čeprav je bil navaden dan, je prišlo k maši več kot 500 vernikov, ki so izrekli svojo dobrodoščilo novemu upravitelju župnije. Duhovno pripravo na župnijsko pročenje od 13.—15. avgusta so vodili p. kapucini.

Prvič v zgodovini turniške romarske poti je bila maša ob polnoči. Množici domačinov se je pridružila skupina 140 mladih romarjev iz Beltinec. Morda bi kazalo to lepo doživetje z mašo ob polnoči ob Mariji še poglobiti in razširiti tako, da bi povabili romarje iz bližnjih župnij. Za praznik smo spovedali 4500 vernikov in razdelili 8000 obhajil.

31. avgusta se je zbralo pri Mariji pod Logom več kot 500 bolnih in starejših vernikov, ki jih je duhovno krepil in vzpodbujal prodekan Štefan Zver.

Od 7.—14. septembra smo prvič v zgodovini župnije vključili v predšolski verouk 95 otrok, prvič tudi začeli z rednim mesečnim veroukom za starše.

13. septembra smo s štirimi avtobusi poromali v Petrovče, Sv. Jožefu, na Slomškov grob in k Sv. Trojici.

28. septembra so poromali pevci in župnijski svet po Prekmurju.

11. oktobra pa je poromalo sto vernikov k Mariazell.

Srečanje z misijonarji:

13. in 14. septembra nas je obiskal misijonar iz Zambije Miha Dervenšek. Dva dni je z besedo, filmom, kitaro in bobni približeval Zambijo.

Prvi teden v oktobru pa so se naši otroci in mladina srečevali z misijonarko iz Indije, Marijo Srešovo. Čeprav dva tuja svetova, so ju otroci hitro in prisrčno zlili v enega in s svojo otroško iznajdljivostjo iskali poti k svojim vrstnikom v Indiji.

VELIKA POLANA — V župniji se gradi veliko novih hiš. Kar čez 20 bi jih lahko našteli.

Zdi se pa, da se ne gradi v toliki meri božje kraljestvo v dušah.

Vsako leto imamo romanje. Lansko romanje v Senovo, Brestanico in k Mariji Bistrici, je zelo uspelo. Tudi letos smo imeli zelo lepe točke: Kartuzija Pletterje, Kostanjevica s Formo Vivo, domovina misijonarja, škofa Baraga v Mali vasi in Dobrnič ter Stična. Toda avtobus nam jo je zelo zagodel.

Tudi domači župnik je romal v Sveto deželo. Cela župnija je potem ob njegovem živem pripovedovanju in slikah doživljala bližino Jezusove domovine.

V župnišču je dograjena centralna kurjava.

V oktobru leta 1979 je župnija doživela enkratno misijonsko nedeljo. Domačin iz Male Polane, kapucin p. Placid Prša, se je poslovil od domače župnije in odšel v misijone. Pretresljiv je bil njegov govor v krogu dveh patrov kapuci-

Misijonarjevo slovo

nov. Izročili smo mu misijonski križ in obljubili, da bomo vzdrževali enega domačina bogoslovca. Še bolj pa, da ga bomo spremljali z molitvami. V Centralno-afriški republiko so pa zelo težke življenjske razmere, zato je že čez pol leta moral priti na bolezenski dopust.

Župnijo sta pretresla dva pogreba. 9. avgusta 1979 je umrl v Veliki Polani Jožef Horvat-Zverov. Prejšnji dan je po mnogih letih prišel iz Toronta v Kanadi. Z njim je bila žena Matilda in hči Angela. Pri njih so se zbrali bližnji sorodniki in znanci. Čeprav utrujeni, so se veselili pozno v noč. Jožef se je veselo hvalil, da je med vsemi sorodniki še najbolj zdrav. Toda zjutraj ga žena ni mogla zbuditi. Vso okolico je ta tragična smrt pretresla. Tudi mnogi zdomci iz Kanade, ki so bili na dopustih, so bili na pogrebu. Naj počiva v miru v domači zemlji!

V začetku septembra tega leta pa je umrla Marija Horvat iz Male Polane, stara komaj 31 let. V cvetu mladosti je zbolela na srcu. Pridružila se je še vode-nica. Koliko trpljenja je morala prestati doma in v raznih bolnicah!

Pogosto je prejemale zakramente. Doživela je celo prvo mašo v župniji pri svoji bolniški postelji. Vse to jo je okrepilo, da je bila velika junakinja v trpljenju za sebe in celo župnijo. Za vse naj ji Bog da večno mladost.

VERŽEJ — Višek verskega življenja v Veržeju sta bila sv. misijon v decembru 1979 in sv. birma 24. maja 1980.

Na misijon smo se pripravljali dve leti. Vodila sta ga dr. Janez Jenko in Anton Pust. Po njunem mnenju je »dobro uspel«. Geslo misijona je bilo »KRI-STUSA DRUŽINAM — DRUŽINE KRISTUSU«. To zdaj skušamo uresničiti.

Birma v Veržeju

Sv. birmo je po temeljiti pripravi prejelo 116 otrok. Birmal je g. škof. Pred mašo so birmanci, po pozdravnih besedah, položili v njegove roke v zborovski deklamaciji obljubo, da hočejo biti KVAS IN SOL IN LUČ SVETA.

Bog daj, da ne bi ostalo le pri besedah in obljubah.

Za praznik Marije Pomočnice, 25. maja, se je zbralo lepo število častilcev in romarjev. Procesije se je udeležilo čez tisoč ljudi, kar je za naše razmere veliko.

Molitveno uro za duhovne poklice smo tudi letos imeli istega dne, 25. maja popoldne. Poleg domačih molivcev in 7 duhovnikov je prišlo okrog 150 molivcev iz Pomurja.

Prvo obhajilo smo imeli letos v začetku maja. Bila je lepa, nepozabna slovesnost.

Bolniki iz ljutomerske dekanije so se zbrali pri nas 23. septembra. Somaševanje je vodil Jože Zupančič, urednik Prijatelja. Zapela sta jim dokležovski mladinski in veržejski otroški pevski zbor, postregla pa dekleta in deklice z dobrotami, ki so jih pridne gospodinje z ljubeznijo pripravile.

Romanje na Ptujsko goro

Romali smo na Ptujsko goro, k sv. Arehu na Pohorju in na Slomškov grob. Ministranti so se udeležili srečanja pri sv. Duhu in v tekmovanju dosegli drugo nagrado.

Red. sestre frančiškanke Brezmadežne, so letos praznovale 25-letnico, odkar so se nastanile v Veržeju. Veliko dobrega so storile naši skupnosti. Rade obiskujejo bolnike, jim pomagajo, krasijo cerkev, vodijo molitve... Bog

jih blagoslovi, jim poplačaj njihov trud ter jim nakloni novih poklicev, ki bodo njihovo delo nadaljevali med nami.

Helena Cuk, frančiškanka Brezmadežne, je s tremi drugimi prišla v Veržej pred 25 leti. Bog jo je ravno ob tem jubileju poklical k sebi v 80. letu starosti. Njena življenjska pot jo je peljala skozi Čakovec, Boštanj, Žižke, Rakičan, do Veržeja. Povsod je služila Bogu v bratih. Najrajši je stregla ostarelim, najrevnejšim, najbolj zapuščenim. V njih je gledala Kristusa. Zadnja leta se je osredotočila na delo v cerkvi. Večji del dneva je v cerkvi čistila, krasila, molila. Otroci so o njej rekli: »Tiha, pobožna, potrpežljiva, z nami je vedno delala in molila«. Župnik je pogrebno slovesnost zaključil takole: »Veselimo se, to je velik dan za našo skupnost. S. Helena je svoje življenje posvetila Gospodu. Danes se je z Njim srečala v nebesih ... Tam bo molila za nas«.

Mali Verženci

Od številnih župljanov, ki jih je Bog letos poklical k sebi, naj omenimo še Franca Ropošo, dolgoletnega člana cerkvenega pevskega zbora in Kuharovega očeta, ki smo ga po domače zvali »Miško«. S starši se je 1929. leta priselil v

Veržej iz Bratonec. Prevzeto kmetijo je razširil, utrdil, da je postala zgled drugim. Številne otroke je dobro vzgojil. Rad je pomagal cerkvi in vsem potrebnim. Ohranil je trdno vero in se na srečanje z Gospodom pripravil s pravočasnim prejemom sv. zakramentov.

Ivan Camplin

Spomini na prof. dr. Franca Sušnika

V Stopinjah za 1979. leto smo se spomnili njegove osemdesetletnice, v januarju 1980 pa nas je zapustil njegov minljivi del.

Nemščino nas je učil na soboški gimnaziji. Spominjam se, kako vneto smo se učili nemške glagole, da smo zadovoljili našega strogega profesorja. Njegova strogost mi je pomagala, da sem na svojem prvem kaplanskem mestu pri Sv. Juriju v Prekmurju v Fükšincih ne samo verouk učil v nemščini, ampak se kmalu opogumil in tudi pridigal v nemščini.

Najbolj živo mi je pa v spominu naš izlet leta 1924. Na Bledu smo bili sprejeti pri kralju Aleksandru. Prof. Sušnik nam je lepo razložil, naj na koncu vsakega odgovora kralju dodamo »Vaše veličanstvo«. Po postavi majhen, sem bil med zadnjimi na vrsti, zato tudi zadnji vprašan. Vsi vprašani pred mano so odgovarjali, da bodo študij nadaljevali na vojni akademiji, kar je kralj z vidnim zadovoljstvom jemal na znanje. Ko sem jaz prišel na vrsto, sem pri začetnih odgovorih gladko dodajal »Vaše veličanstvo«. Ko sem pa glede nadaljnjih študijev povedal, da mislim na bogoslovje, sem na kraljevem obrazu opazil presenečenje. To me je tako zmedlo, da sem pozabil dodati »Vaše veličanstvo«. Sledil je kratek premor mučnega molka, nato sem pa le izdaval »Vaše veličanstvo«. Vsi so se sproščeno zasmejali. Pred tem sem tako pobožno zvonil v cerkvi na otoku in tako zaupno molil, da bi izpolnil zaobljubo svojih staršev in kot prvorojenec izmed šestih otrok postal duhovnik. Kako bi mogel lagati že nekaj ur pozneje, pa četudi pred kraljevim veličanstvom!

Iz prve Sušnikove knjižice »Prekmurski profili«, ki je najprej izhajala kot »nadaljevanka« v dnevniku »Slovenec« oktobra in novembra, leta 1924, sem izvedel, kako je profesor vzljubil našo Krajino in njene ljudi.

Takole ji je zapel:

Slovenska Krajina! Kapela in njen srebrnolasi varuh Meško jo objemata s svojim prijaznim očesom vsako jutro in še lepše vsak večer; Korošček Sv. Jurij je bližnji sosed, iz Ljutomera prevažajo po veržejskem mostu zlahtna štajerska vina; blizu nam je in jo poznajo naši trgovci in politiki in tudi filologi; prišli so in prihajajo vsi kakor snubci k deviški nevesti, da iztisnejo iz nje, kar se jim zdi potrebno, da denejo v torbo. Prihajajo, ki mislijo, da so poklicani za rešitelje in osvoboditelje in voditelje in učitelje in — oh, premnogo je ženinov!

Prihajajo mali, da jih velika, neizmerna ljudska duša niti ne začuti in gr. mimo njih. Pač, eno: naši pevci so se ji vgrebli.

Toda koliko jih je prišlo profiterjev vseh sort, ki nosijo ljubezen in narod na jeziku, pa nimajo ne ljubezni ne naroda v srcu! Če bi ju imeli, bi jih pritisnila k tlom na kolena pred rodom in zemljo, ki je sveta, trikrat sveta.

Nikjer nam ni duša slovanska tako silna in mogočna, ko v žalostnih zemljah naših, v trikrat bolj žalostnih kot je naše bridko Primorje: v Koroški, ki je epos naš in drama naša; v Prekmurju, ki je lirika naša.

Tihe in svetle so vasice ob Muri, težke so neskončne ceste po Dolenskem in Ravenskem; temni topoli hodijo z njimi. Vedre so gorice tam pri Bogojini, kakor naši štajerski in dolenski griči, dokler jim ne zamre vrisk v mračnih gozdovih Goričke.

Leta 1929 v Postscriptu je sklenil: »Čudno: nihče od teh, ki so s srcem bili v Krajini, je pozabiti ne more. Še med seboj jih je zvezala: kakor tovariše iz ujetništva? — Kakor izletnike s planin? — Kakor romarje s prelepe slovenske božje poti...« Podobne misli je rad ponavljal v svojih pisemih prekmurskim prijateljem in posebno rad prebiral naše Stopinje...

Pravo prijateljstvo se je razvilo med nama, ko sem zares študiral bogoslovje v Mariboru, kjer je bil Sušnik takrat ravnatelj državnega učiteljišča in prosvetne knjižnice. Obiski pri njem na domu in razgovori z njim, zlasti o literaturi, so mi bili kažipot in vzpodbuda. Že takrat sva se dogovarjala o drobni knjižici mojih pesmic...

Sušnikov Pregled svetovne literature iz leta 1936, prva tovrstna slovenska knjiga, mi je vedno priročnik, ki ga vprašam za mnenje, ko je na sporedu TV káko literarno delo iz časov pred izidom knjige. Nekaj izrednega je bil razgovor Sušnik — Bogdan Pogačnik na TV Ljubljana leta 1967 pod naslovom: »Profesor, povej!«

Kakor našo Krajino, tako in še bolj je Sušnik ljubil svojo rodno Koroško krajino. To dokazuje zlasti njegova knjiga »In kaj so ljudje ko lesovi« iz leta 1968, kakor tudi njegova zadnja knjiga »Opomnje« iz leta 1978. Zato se nisem čudil, ko sem samo v dnevniku »Delo« opazil devet različnih osmrtnic njemu v spomin. Sušnikova napoved, da pride Vilko Novak še prav v literaturo, se je uresničila. Vsi, ki smo ga poznali, ga nosimo v sreih. V nas živi kot duhovni velikán in tudi o njem velja, kar je sam zapisal za spomenik v Vuzenici:

Mrtve oči
bedijo
večna opomnja
zvestobe
domovini

Lojze Kozar

Mišku Jeriču v spomin

Težko je slovo od dragega človeka, posebno težko, če smo z njim hodili vštric že od rane mladosti in smo si zato posebno blizu, tako blizu, da te bližine ne razdere ne različnost mišljenja ne krajevna oddaljenost. In naše poti so šle tesno skupaj. Znašli smo se v istem domu kot gojenci Martinišča v Soboti in smo se v mladosti hranili z isto telesno in duhovno hrano.

Rojen 24. junija 1909 bi bil gotovo Ivan, če ne bi že njegovemu bratu dali tega imena, tako pa so ga krstili po očetu za Mihaela in ostal je naš Miška vse življenje.

Po maturi se je najprej odločil za študij romanistike, pa se je po dveh letih premislil in z nami stopil v bogoslovje, kakor da nas je hotel počakati, da bi hodili roko v roki. Bil je izredno goreč bogoslovec, da smo si ga jemali za zgled predvsem v premišljevalni molitvi. V zadnjem letniku je bil prefekt v dijaškem semenišču.

Rojen je bil v Dokležovju, toda novo mašo je imel 12. 7. 1936 v Turnišču pri svojem bratu Ivanu, ki je bil tam župnik in dekan. Prvo kaplansko mesto je bilo na Prevaljah, kjer se je hitro udomačil in si v dveh letih dobil vrsto dobrih prijateljev.

Leta 1939 je bil nastavljen v Kuzmo za ekspozita, kjer ga je čakala naloga, da zgradi novo župnišče, saj za duhovnika nove samostojne duhovnije še ni bilo primerne stanovanja. V Kuzmi je ostal samo do začetka okupacije, kajti kmalu je bil osumljen sodelovanja s komunisti, ker se je pri njem kot svojem sošolcu oglasil odvetniški pripravnik in vodja odporniškega gibanja v Prekmurju Štefan Kovač, ki so ga po izdajstvu ustrelili pri Gančanih in našli pri njem seznam tistih, ki jih je obiskal in med drugimi je bilo tudi Miškovo ime. Obsojen je bil na štiri leta strogega zapore in kazen je prestajal v stro-

gih zaporih na Margit körutu v Budimpešti. Po posredovanju cerkvene oblasti je bil o bkoncu leta 1943 pogojno izpuščen, vendar doma pri bratu v Turnišču ni bil dovolj varen in škof ga je nastavil za kaplana v Karakó na Madžarskem. Od tam mi je včasih pisal v Körmend, kjer sem bil kaplan, naj se tega in tega dne usedem na kolo in peljem po betonski cesti Gradec — Budimpešta tako daleč, dokler se ne bova srečala. Tam seveda na rob ceste in nekaj ur bo samo najinih, da si izmenjava novice od doma, iz Slovenije in iz sveta, da presodiva, kako blizu ali kako daleč je še do konca vojne in do konca najinega izgnanstva v tujini, ko snameva svoje citre z vrbe žalujke in zopet v svobodi zapojeva domačo pesem.

Po osvoboditvi si je želel majhne, mirne župnije, kjer bi se spočil in odahnil od prestanih pretresov. Taka župnija je bila Kobilje. Tam je bil najprej župnijski upravitelj, potem pa župnik do leta 1963. Toda v Mišku je bilo preveč duhovne energije, da bi mogel za vselej ostati tam, zato se je župniji odpovedal, temu je bil vzrok tudi slabo telesno zdravje, in se je naselil v Veržeju. Kot upokojeni duhovnik je po smrti dokležovskega župnika Ivana Korena pomagal v svoji rojstni župniji in nekaj časa vse delo iz Veržeja sam opravljal. Že prej, zlasti pa v tem času se je čim dalje bolj zanimal za delo v tedanjem Ciril-metodijskem, sedaj Slovenskem duhovniškem društvu in leta 1969 je sprejel vodstvo pisarne tega društva, potem pa je prevzel tajniške posle. S svojo preudarnostjo in močno roko je spravil gospodarsko stanje dru-

štva v red, postal pa je tudi duhovni vodja društva in je vse svoje umske in telesne moči posvetil društvu.

Tajnik društva je ostal vse do svoje smrti, ko ga je 14. oktobra 1980 v Radencih, kjer je bil na okrevanju, ob petih zjutraj obšla slabost, odpovedalo mu je srce in vse prizadevanje zdravnikov, da bi ga rešili, je bilo zaman, od infarkta si ni več opomogel.

Vrsto let je Miška urejeval Glasnik slov. duhovniškega društva, Družinsko pratiko, ki ji je številni naročnikov dvignil v neverjetno višino, pod društvenim imenom je izdajal razne knjige in brošure, ki brez njegovega razumevanja gotovo ne bi mogle iziti. Med temi naj omenimo izredno dragoceno knjigo Vilka Novaka: Izbor prekmurskega slovstva. Bil je literarno zelo nadarjen in je pisal v tekočem, gladkem slogu lepo, čisto in razumljivo slovenščino.

Čeprav je zadnja leta deloval daleč od Prekmurja, se je vedno izredno rad vračal domov, saj je bil na svet ob Muri navezan s slehernim vlaknom svojega širokega in ljubečega srca. Rad pa je imel tudi široki svet, zato je bil v službi v Ljubljani kakor riba v vodi, kjer je končno našel sebi primerno delovanje. Včasih smo mu rekli, da ga je škoda, ker je pustil dušno pastirstvo, toda on je trdil, da ga na tem mestu prav tako opravlja, čeprav v drugi obliki.

Njegovi kolegi smo se zadnjikrat srečali z njim na letniškem sestanku v Orehovi vasi 9. septembra 1980, kjer je bil izredno dobre volje. Ob slovesu smo si stisnili roke in si prijateljsko zaželeli na svidenje prihodnje leto. Kdo bo prišel na prihodnji letniški sestanek, je v dobrih božjih rokah, eno je gotovo: našega Miška ne bo med nami. Ostal pa bo lep in drag spomin nanj in trdno prepričanje, da smo njegovo od boleznih vedno nekoliko načeto telo sicer pokopali v blagoslovljeno zemljo na Žalah v Ljubljani, njegovo svetlo, resnično in k dobremu hrepeneče bistvo pa je neuničljivo in v tem svojem resničnem bistvu bo pri Bogu živel na veke.

Jože Smej

Dr. Alojziju Ostrcu v spomin

»Veselil sem se svojega poklica. Vse, ki sem jih kadarkoli in kakorkoli žalil, prosim odpuščanja. Tudi sam vsem odpuščam. Bog mi bodi milostljiv!« — tako je sklenil svojo oporoko stolni kanonik dr. Alojzij Ostrc, ki je v nedeljo, 13. julija 1980 umrl na ušesnem oddelku mariborske bolnišnice.

Rodil se je 3. aprila 1900 v župniji Križevci pri Ljutomeru očetu Jožefu in materi roj. Slavič. Izmed peterih otrok je bil najstarejši. Ko mu je bilo 18 let, je izgubil mater. Oče se je drugič poročil: Alojzija, roj. Vinkovič, je lepo skrbela za vseh pet otrok. Bila je res kakor prava mati.

Življenje, delo in službe dr. Ostrca smo na kratko opisali v Stopinjah 1975, 131—132 ob njegovem zlatomašnem jubileju, zato jih tu ne bomo ponavljali. Čutimo pa, da bi bila njegova duhovna podoba okrnjena, če je ne bi dopolnili. Čeprav je bil vsestranska osebnost, ga bomo skušali očrtati v treh okvirih: kot duhovnika, profesorja in vzgojitelja.

Kot duhovnik se je držal strogo določenega dnevnega reda. Vse do zadnje bolezni je vstajal zjutraj ob pol petih. Skrbno se je pripravljaj na mašo in pridige. Na pultu, prislonjenem k steni, na kateri sta visela križ in umetniška podoba Matere božje, je zmeraj imel odprte tri knjige: sv. pismo, najnovejšo šte-

vilko nemške revije Uvod v mašna berilo in liturgijo ter knjižico Nameni apostolstva molitve. Tako njegovo oznanjevanje ni bilo prazno ponavljanje modrih gesel, ampak res Kristusov evangelij, prilagojen sodobnemu človeku. Prek 40 let je kot stolni kanonik opravljal skupno molitev duhovnih dnevnic v koru, ne samo ker ga je k temu obvezovalo splošno ali posebno pravo, ampak ker se je zavedal, da se na ta način posvečuje celoten tek dneva.

Sedijo od leve proti desni: Ferdo Herman, Ivan Jerič, Jakob Aleksič, Alojzij Ostrc; stojijo: Alojz Ocvirk, Stanko Lah, Drago Obrežen, Franc Babšek, Anton Ravšl, Anton Čater (slika z letniškega sestanka v Turnišču ok. l. 1937)

Dijaki mariborske realne gimnazije v letih 1934 do 1936 vedo povedati, da so bile njegove ure, v katerih je poučeval verouk, nepozabne. To so bile ure vsestranskega verskega izobraževanja, razpravljanj in resnega učenja. Vsaka od teh ur je bila svet zase, enkratna in neponovljiva. Marsikak dijak bi moral biti zaradi slabega vedenja in samovoljnosti izključen, vendar je profesor Ostrc znal vse tako urediti, da so napetosti popustile. Zdelo se je, da je večji del odgovornosti vzel nase, da so lahko dijaki prišli do mature in v življenje. Kot predavatelj cerkvene umetnosti na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru in pozneje na mariborskem oddelku teološke fakultete, je znal svojim slušateljem vcepiti smisel za estetsko vrednotenje in čut za umetniško preurejevanje cerkva. »Tujec, ki se vozi po naših cestah, občuduje iz svojega vozila številne cerkve, kapele in druga verska znamenja... Verska znamenja, ki so dobro vzdrževana, pričajo, da imajo ljudje pravilen odnos do duhovnega sveta«, je zapisal v: Cer-

kev v sedanjem svetu 4 (1970) 77. Da je lahko svojim slušateljem ustrezno duhovnim tokovom časa odpiral nova obzorja, se je sam nenehno izobraževal. Vse police njegovih knjižnih omar so bile natrpane s knjigami, na njegovih mizah pa so se grmadili kupi revij, tujih in domačih. Skoraj ni bilo teološke knjige in revije, ki je ne bi bil prebral. (Naj dodamo še: tudi Stopinje je prebral od začetka do konca.) Na konferenci dekanov leta 1957 je prvi pri nas opozoril na pomen pastoralne sociologije in prvi izdelal načrt za organizirano pastoralno-sociološko delo.

Nekdanji njegovi dijaki-semeniščniki in pozneje bogoslovci se z zadovoljstvom spominjajo, kako jih je kot ravnatelj in vzgojitelj vztrajno opominjal na red in disciplino. Njegova vzgojiteljska prizadevanja niso doživljali kot nekaj, kar stoji visoko nad gojencem, a tudi ne kot nekaj, kar prestopniku vse prizanesa, samo da si pridobi njegovo priljubljenost. Dr. Ostrc je spodbujal s svojo odločno, vendar vselej tudi blagohotno besedo. Pri vsem tem pa je zmeraj ohranil primerno razdaljo vzgojitelja, ker je v tej drži videl tudi najbolj spoštljiv odnos do gojenca.

Težko je v zgoščenih besedah podati vsaj bežen pregled njegovih drugih dejavnosti, kot npr. predsednika zbora ustanoviteljev Mohorjeve družbe leta 1963, kot sodelavca v škofijskem postopku za razglasitev Slomška k blaženim in kot dolgoletnega naddekana več dekanij. Naj poudarimo le njegova trezna in prenicljiva stališča v vseh temeljnih vprašanjih, v katerih se je Cerkev na Slovenskem znašla po drugi svetovni vojni. Čeprav ga mnogi niso razumeli in mu očitali prestrpno prizanesljivost, je vendar ostal glede božjepravnih in cerkvenih odločb neizprososten.

Vpričo neozdravljivosti in neizogibnosti usode, ki ga je čakala, se je zadnje mesece na njegovem vedno resnem obrazu razvozlaval končni smisel našega bivanja, ožarjen z velikonočno skrivnostjo: človek ne sme gledati samo križ, ampak Kristusa, ki je na njem. Na lastno željo je bil pokopan v Križevcih pri Ljutomeru, kjer je 16. julija vodil pogrebne obrede škof Grmič.

Dr. Ostrc sicer ni napisal velikih razprav, kakršne po navadi pričakujemo od tako vsestransko izobraženih ljudi, vendar delo, ki ga je opravil, ni bilo zaman in v vsej polnosti potrjuje veličino njegovega življenja.

Jože Smej

Ob odhodu Alojzija Flegarja

Žal, kar naprej nam omahujejo v grob duhovniki, ko bi nam bili najbolj potrebni. Kljub novim mašam se prehitro krči število tistih, ki bi lahko še z vso zavzetostjo delali v »Gospodovem vinogradu«. Med te, ki so vse prezkodaj odšli od nas, sodi tudi turniški župnik Alojzij Flegar, ki je v poletnem zatišju 25. julija 1980 umrl na zagrebški kliniki.

Naj še enkrat prehodimo njegovo življenjsko pot. Rodil se je v Gradišču 9. maja 1920 v trdni, globokoverni kmečki družini (oče, star 94 let, je sina preživel, ujec mu je bil župnik v Bogojini, dva bratranca še zdaj službujeta kot dušna pastirja v Avstriji). Po petih letih osnovne šole na Tišini se je vsak dan s kolesom vozil v Soboto, kjer je leta 1939 z odličnim uspehom končal srednjo šolo. Po dveh letih bogoslovja v Mariboru je med vojno nadaljeval bogoslovne študije v Sombotelu in bil tam 11. junija 1944 posvečen v duhovnika. Kakor njegovo sošolec Štefan Türha (umrl 11. junija 1951), tako si je tudi Flegar pred no-

vomašniškim posvečenjem dal tatisniti novomašne podobice v knjižni slovenščini in v gajici s slovensko navedbo kraja nove maše: Tišina, ne Csendlak, kakor so ta kraj pomadžarili konec prejšnjega stoletja. Leta 1944, ko razen Kalendarja Srca Jezusovega in evangeličanskega koledarja (oba v prekmurščini in madžarskem črkopisu), ni moglo iziti nobeno slovensko besedilo, je bilo to res pogumno in drzno dejanje. Politični krogi so pritiskali na škofa in le malo je manjkalo, da Flegar in Türha nista bila izključena iz bogoslovja. Po novi maši je bil Flegar eno leto kaplan v Páki na Madžarskem, po osvoboditvi nekaj časa v Črensovcih, tri leta pri Sv. Juriju v Prekmurju, od leta 1948 do 1951 na Prevaljah (vmes je bil zaradi odsotnosti tamkajšnjega župnika 2 leti tudi vikar namestnik), od 1951 do 1955 pri Sv. Rupertu v Slovenskih goricah, od 1955 do 1963 pri Gradu, potem pa v Turnišču. Po odpovedi župnika Alojzija Šoštareca leta 1967 je postal najprej župnijski upravitelj in leta 1971 turniški župnik. Z vso vnemo se je lotil vsestranske obnove v župniji, verskega življenja in poslopij. Z darovi požrtvovalnih vernikov je pozidal novo kapelo v Nedelici. Pod vodstvom Zavoda za spomeniško varstvo je obnavljal staro župnijsko cerkev in pomagal iskati njene romanske prvine. To je bilo leta 1974, ko je opravljal pri njem kaplansko službo Jože Gomboc. Podpisani mu je takrat sestavil kronogram, katerega poudarjene velike črke dajejo kot rimske številke letnico 1974. Po vzoru srednjeveških restavratorjev bi naj kronogram vrezali v ploščo in ga vzdali na primernem mestu v steno. Ker v svoji skromnosti Flegar tega ni hotel, menimo, da bo prav, če ga navedemo tukaj, saj so zapisi ob smrti priložnosti za zahvalo, posebno ker smo v življenju dostikrat krivični do tistih nesebičnih kulturnih delavcev, »znancev iz sosednje ulice«, ki se do zadnjega razdajajo v poklicnem delu, a njihovo delovanje ostaja brez odlikovanj in priznanj, navadno skrito široki javnosti. Kronogram se je glasil takole: In stILO roMano nata, postea gothIsata, In DeCore prlstIno restaVrata sVb pLebano ALOIsIo FLegar CapeLanoqVe Iosepho. V prevodu: V romanskem slogu pozidana, pozneje gotizirana in v prvotnem okrasju obnovljena v času župnikovanja Alojzija Flegarja in kaplana Jožeta.

Poleg mnogih drugih naravnih darov je imel Flegar velik smisel za elektrotehniko. V prostem času se je rad ukvarjal z elektrotehničskimi izsledki. Marsikateri cerkvi je prihranil precej stroškov s tem, da je popravil elektronske orgle ali elektromotor.

Kljub svoji skoraj desetletni zahrbtni bolezni se je do zadnjega razdajal v dušnopastirskem delu. Kako brez moči smo, kadar hočemo opisati duhovni in duševni svet sobrata, ki pri polni zavesti čuti svoje počasno umiranje. Koliko junaškega zatajevanja, samodisciplin in volje je bilo treba, ko si je za življenjsko geslo vzel besede Kristusa, moža bolečin, ki je nosil naše trpljenje, si naložil naše bolečine (prim. Iz 53, 3—5): »Ne toži, ki gledaš sebi namenjene rane, katere, ker jih ti nisi mogel prenesti, sem jaz vzel nase« (latinski napis na oljnati sliki v beltinski cerkvi).

Tudi ob največjih slovesnostih ni bila turniška cerkev tako polna, kakor tisti ponedeljek, 28. julija. Poleg škofa Grmiča so mu spregovorili v slovo še zastopnik župnijskega sveta, mladine, krajevne skupnosti, župnika Kolenc in Škraban, dekan Kozar in podpisani sošolec.

Izguba Alojzija Flegarja je še posebno boleča za tiste, ki so poznali njegove načrte in ki vedo, koliko jih je od le-teh ostalo nedokončanih.

Lojzetu Perku v spomin

Še veš, dragi prijatelj Lojze, kako sva se spoznala pred triintridesetimi leti? Naš sosed Bedek te je na drdrajočem koleslju pripeljal z mačkovske železniške postaje. Široko nasmejan in ves domač, čeprav sva se prvič videla, si mi podal roko s tisto človeško toplino, ki si je bil ves poln.

Povabili smo te, da bi za našo novo kapelo v Martinju naslikal oltarni sliko srca Jezusovega in Marijinega. In ti si prišel z drugega konca Slovenije, da nam željo izpolniš in nas obogatiš s svojo umetnostjo, ki bo na našem oltarju preživela mnoge rodove. Se spominjaš, da sem te moral dobesedno zapreti v kapelo, sicer sliki ne bi bili pravočasno gotovi, kajti tebe je mikal naš gorički svet in si od jutra do večera križaril po njem in ga znova in znova lovil v svojo debelo skicirko, kamor si spravil toliko naših mršavih krav, ki si jih slikal od vseh strani in v vseh položajih: vpete v trdo vleko pluga, razposajene na paši, ob molži in preživanju, kajti bile so ti posebno drage. Dobro se še spominjam, kako si jih z neko bolečino opazoval in mi rekel: Ali vidiš, Lojze, kako lepe vdanožalostne oči imajo?

Pogledal sem te in z začudenjem opazil, da je tudi v tvojih očeh nekaj podobnega, neko nenasitno hrepenenje, neka neodjenljiva težnja, priti lepoti do dna, kajti tvojo globoko in široko dušo ni moglo do kraja napolniti nič tostranskega, zato sem prepričan, da si odkril to zdaj, ko si se znašel v tisti popolnosti barv in oblik, ki ji je tostranstvo samo bežen odblesek.

Ko si delo dokončal, si bil razigran kakor otrok. Zlezal si na stolp nove kapele in pritrkaval na nešteto načinov in lovil v svojo dušo zvoke in ritem, ki je bil odvisen od tvojih spretnih rok.

Naslednji dan si bil zamišljen in kakor bolan. Vleklo te je domov, predolgo si bil že zdoma. Potem si nam pa zbranim na Ludvikovem godovanju zapel tako hvalnico lepi slovenski zemlji, kakor je še nisem ne bral ne slišal. Vso dolgo pot, ko smo peš hodili v Markovce, si molčal. Takrat se je lepota nabirala v tebi kakor med v satovju in je potem izbruhnila kakor žareča lava, da smo proti svoji volji imeli mokre oči.

Po štirih letih sva zopet precej dni prebila skupaj. Slikal si oltarno sliko Presvete Trojice za našo leseno cerkev v Odrancih. Takrat smo imeli veliko obiskov, včasih precej nevšečnih, kajti nekaterim je bil vsak, kdor je prestopil župnijski prag, bolj ali manj sumljiv. Ti si se požvižgal na vse to in si včasih že na stopnišču s tako samoumevnostjo presenetil tega in onega, da je pozabil vprašati, kdo si in kaj pravzaprav tukaj delaš. Takrat si me naslikal, mršavega in zdelanega, kakor sem pač bil.

Srečevala sva se potem še velikokrat, predvsem pred nekaj leti, ko si slikal novo cerkev v Kuzmi, lepo, prijetno in zelo domačo stavbo, kjer se, ko vstopiš, počutiš, kakor da si prišel domov, in ki si ji ti izpolnil notranjost s svojo umetniško roko, da je sedaj stavba in slikarija v tako lepem soglasju.

Ob tebi, Lojze, vidimo, kako krhki in ranljivi smo. Nepredviden sunek in tvoja roka je za vselej odložila čopič. Je zdaj konec želja, hrepenenja, lepote? Tvoje oči so mrtve in nič več ne morejo občudovati odtenkov barv vedrega ali oblačnega neba, polja ob jutranji zori in večernem rdečkastem siju.

Ni konec. Zdaj se je vse šele začelo: polnost lepote, polnost sreče, utešeno hrepenenje. In kakor sva bila blizu drug drugemu, čeprav naju je ločila razdalja, delo, sto in sto stvari, tako sva si blizu ali še bliže zdaj, ko te je naše srce še polno in te nosimo s seboj skozi čas in prostor do tistega dne, ko ne bo več pregraje med nami in bomo vsi v Njem, ki nas nosi na svoji dobri prijateljski dlani in skrbno pazi, da nobeden izmed nas ne zdrkne z nje.

Hvala ti za prijateljstvo, Lojze in veséli se v srečni večnosti!

Akademski slikar Lojze Perko je bil rojen pred enainsedemdesetimi leti v Starem trgu pri Ložu. Slikarstva se je učil najprej pri Francetu Kralju, potem pa na raznih akademijah. Je predvsem slikar pokrajine na Notranjskem in njegove slike so odraz njegove ljubezni do domačije, zato so pristne in lepe, kakor je pristna in lepa ljudska pesem. Umrl je leta 1980 v prometni nesreči.

Anton Maučec

Salezijanskemu duhovniku Ignaciju Lebarju v spomin

Lepa kápelska cerkev, ki stoji na zavidljivo lepi razgledni točki Slovenskih goric, je 6. avgusta 1980 leta prejela pretresljivo vest, da je nenadoma končal svojo zemeljsko pot njen dvajseti župnik Ignacij Lebar.

Na pogrebni svečanosti je na kratko orisal njegovo življenje salezijanski provincijal Rudi Borštnik:

Povezava življenja in smrti nas stalno sili k budnosti in pripravljenosti. Tudi naš pokojni sobrat Ignacij Lebar nam danes ponavlja to osnovno življenjsko izkušnjo.

Že dalje časa je bolehal na srcu. Ob spremembi vremena so se mu bolečine pri srcu in težave pri dihanju precej povečale. Prišlo je do zadnje srčne krize, ki so jo zdravniki predvidevali in ki jo je tudi sam, tako se zdi, zadnje mesece pričakoval. Bil je na duhovnih vajah v Želimljem skupaj z drugimi sobrati. Tretji dan duhovnih vaj ga je Gospod poklical k sebi. Ko so se njegovi sobratje zbirali v zavodski kapeli za jutranjo molitev, se je Ignacij slabo počutil, in ob osmi uri je bil že med pokojnimi. Še prej je prejel od sobrata duhovnika pri popolni zavesti vesoljno odvezo, provincial pa mu je podelil bolniško maziljenje in blagoslov Marije Pomočnice.

Ignacij Lebar se je rodil 1. aprila 1912 v Mali Polani, ki pripada župniji Velika Polana. Dobra starša Franc in Uršula, oba že pokojna, sta svoje otroke vzgajala z dobroto in vernostjo. Poleg redne molitve in zakramentalnega življenja je bilo v Mali Polani globoko zakoreninjena marijanska pobožnost. Kapelo v čast Karmelski Materi božji so sezidali prav v letu, ko se je pokojni Ignacij rodil. Tudi romanja v Veržej, kjer so salezijanci gojili in širili pobožnost do Marije Pomočnice, so v letih po prvi svetovni vojni prišla v navado. Nedvomno je to duhovno in marijansko ozračje pomagalo posebno mladim premagovati težave vseh vrst v težkih letih prve svetovne vojne in po njej.

Ignacij je šele v 18. letu starosti napravil svoj prvi korak na poti salezijanskega poklica. Salezijanski duhovnik Jožef Radoha, ravnatelj Martinišča v Soboti, mu je k temu pomagal, ko ga je napolil v salezijanski dom v Castelnuovo Don Bosco za zakasnele poklice v Italiji. Zrelost in premišljena odločitev za ta korak sta se kazali v njegovi veseli poklicni vztrajnosti. Od leta 1929 do 1933 je opravil nižjo gimnazijo, nato pa se je vrnil v domovino in v Valjevu odslužil vojaški rok. Leta 1934 je zopet v Italiji, v salezijanskem zavodu Bagnolo. Naslednjega leta je prejel duhovniško obleko in odšel v noviciat v Estoril na Portugalskem. Tam se je naslednjega leta, ko je spolnil že 24 let, daroval Bogu s prvimi redovnimi obljubami. Šest let pozneje pa je napravil večne obljube. Še prej pa je dovršil filozofske študije, potem pa je v naslednjih letih končal teologijo.

16. marca 1946 je prejel mašniško posvečenje. Kot salezijanski duhovnik je opravljal službo ekonoma in spovednika v zavodih na Portugalskem: Lisboa, Porto, Vila do Conde in zopet Porto vse do svojega povratka v domovino leta 1965. Predstojniki so mu poverili kaplansko službo na Kapeli. Po šestih letih kaplanovanja je od leta 1971 pa vse do smrti opravljal službo župnijskega upravitelja. Od leta 1977 do 1979 je bil tudi soupravitelj novoustanovljene župnije sv. Cirila in Metoda v Radencih.

To so kratki podatki njegove življenjske poti in zunanji okviri njegovega poslanstva. V njegovem življenju in delu pa lahko vidimo predvsem dvoje značilnosti: plemenitost in blagost srca.

Kdor se je kdaj srečal z njim, je hitro začutil, kako je dobrodušnost, povezana z njegovo blagostjo dobivala izraz mirnosti, prijaznosti in krotkosti. Celo na obrazu in v njegovih očeh smo občudovali neposrednost njegove dobrote, prav kakor je Don Bosco priporočal vzgojiteljem: »V duši ne sme biti razburjenja, v očeh ne zaničevanja in ne sramotilne besede na jeziku«.

Po naravi je bil zadržan in redkobeseden, vendar je bil vesel družbe sobratov, prijateljev in mladine. Rad je obiskoval svoje sorodnike in domači kraj. Posebno ob pomembnih dogodkih je bil rad doma med svojimi.

Bil je predan in goreč v svoji pastirski službi. Šibko zdravje mu res ni dopuščalo organizacijske razgibanosti, kar pa je nadomestil z vestnostjo in vztrajnostjo, z osebnim pričevanjem globoke vernosti in pristne pobožnosti ter srčne dobrote. Te notranje duhovne drže so mu omogočile, da je znal z evangeljsko preprostostjo in optimizmom reševati tudi zapletene pastoralne probleme.

Če se je doma v Mali Polani navzel pobožnosti do Marije, se je njegova ljubezen do nje ob globoki pobožnosti portugalskega ljudstva do Fatimske Marije še poglobila. Le kdor je živel s Portugalci, je v polni meri meril duhovni vpliv Fatime.

Pokojni Ignacij je bil dober kakor z zlato skorjo pečen kruh, ki se je pekel ob žerjavici življenjskih preizkušenj. Bil je med tistimi, ki ob srečanju priložijo ognja v našo morda že ugašajočo gorečnost. Položili smo ga v blagoslovljeno zemljo kapelske župnije, v kateri je deloval 15 let. Njegov zgled pa oplajal ljudi dobre volje za boljše in lepše dni.

Venci

„In večno bo živel v preslavnem spominu“

»Nekaj hudega skrivaš v sebi, Mura« sem ji očital, ko sem tistega jutra vozil čez njen most. »Izmikaš se odgovoru. Pa vendar. Hvala! Vedno si mi bila v pozdrav, ko sem se vračal domov. Sedaj molčiš...« Oddrvel sem naprej. Nisem več slutil. Videl sem topole ob Rakičanu, ki so poudarjali slutnjo. Zaustavil sem. Wagnerjeva Cavallcata je zabobnela iz zvočnikov in me pripravljala na nekaj grozečega. Skupaj s to armado sva šla v nemogočo danost. Enakomerno in vztrajno tako mimo zastrašujočih topolov tja do bolnice. Poženem se po stopnicah. Prazna bolniška postelja se je kopala v veselih opoldanskih žarkih. Žalost in veselje. Dvom, ki mi je dajal upanje. Tudi zdravnica mi ga ni mogla razrešiti.

Mogočno so se zaganjali utrinki Wagnerjevih krikov v prekmursko polje po tisti neizprosno ravni cesti do doma. Srednji križ, križi na pokopališču, cerkev z vso svojo zgodovino in zadnji ovinek.

Preklala se je melodija, izginila cesta, ker mi je črna zastava vrgla v obraz smrt. A sem tudi v tem hipu zagledal sredi dneva vstajenjsko novi dan. »Hišica očetova«, je otožno samevala. Začutil sem novo rojstvo, ker sem se srečal z njim, ki me je opogumil. Kar sem zagledal v sobi, je bil le spomin. V sebi pa sem ga čutil živega. Rečem vam. Srečal sem ga. Pozdravila sva se na dvorišču kot vedno. Peljal me je do svojega trupla, kjer sem ga lahko še samo gledal obdanega z domačimi znaki slovesa: ura, rože, križi... vse tako lepo, kakor da bi si sam okrasil svoj Spomin. Prihajali so ljudje, otroci, ki so zaman čakali na njegov božajoči pozdrav. Razprli bi mu sklenjene roke, če bi mogli. Tudi križ, namesto bonbonov jih ni presentil. Le mama je povzela njihovo tavanje: »... ni ga več, dedeka, vašega, našega...«.

Pevec pač ve za srce, hrepenenje in trenutek sreče v pesmi.

»Takrat prijatli pesem zapojte...«

Na 500 km dolgo pot so se podali pevci iz Šentruperta, da sem lahko izpolnil oblubo. »Slišiš oče — pesem domača naj zadoni.« Skupaj s prijatelji in solzami v srcu sem mu pel! Vem! Stal je tam. Držala sva se za roke, kot vedno, ko sva skupaj prepevala.

Utihnila je pesem in noč mi je razkrivala vse, čemur je domače dvorišče dajalo moči. 76 let ga je meril. Gore njegovih stopinj na njem. Zgubljajo se tja v Bitolo, Ljubljano, Vuzenico, na Madžarsko. Ob žetvi na strnišču sem se zagledal v te bose noge (fotografija mi o tem še več pove). Zakaj toliko stopinj? Devet otrok je veselo tekalo in mu izvabljalo ljubezen. Zato nam je bil ajtek. V tem je nekaj lepega. Koliko je drugačnih imen za očeta! On pa je bil samo naš.

Smrt je le enkrat posegla v naše ognjišče in nam iztrgala bratca. Druga dva sta odšla čez Ocean. Vabila sta ga, naj ju obišče. Pa je ljubil svojo grudo in ni zmoget tolikšne daljave.

Tudi naslednja dva sta šla. Oče je že nekoč videl veselje salezijanskega življenja na Rakovniku. Zato je s solzo veselja prekrižal oba, ko sta odhajala k salezijancem.

»Poznam poti Golovca in vse rakovniške hiše. Takrat smo jih gradili. Vidiš, ta hiša je skoraj vsa iz betona. Betonirali smo vse na roke«.

Tako se je pred letom zadnjič poslovil od Ljubljane.

Tudi dve sestri sta odšli. Obe k salezijankam. Ob očetovem slovesu pa sta bili zraven. Ena mu je, ko je ob 17.20 skupaj z drugimi izgovoril zadnje besede: »Jezus tebi živim, Jezus tebi...« (naslednjo besedo — »umrjem« ni več mogel izgovoriti, ker je umrl) zaprla oči. »Tiste sive oči, ki so nam sledile vse življenje, ki so znale videti dobro tudi tam, kjer se je delala krivica, ki so se nam boječe smehljale, ko smo se vračali domov in so se orošene ozirale za nami, ko smo odhajali od doma. O, ko bi nikoli ne ugasnil njihov blesk in prodirnost! Očitam si, da si jih nisem vtisnila kot jeklen pečat v spomin, v srce, ker sem od prevelike navezanosti na njih vse do zadnjega odbijala misel na smrt«, pove Milka.

Na koncu mu je Cilka podala prižgano svečo, kot zadnji pozdrav. »Kako čvrsto je držal svečo v tistih rokah, žuljavih neštetokrat, ki niso božale, pač pa samo delale in molile, ki so znale biti nežne ob hrepenjenju, da bo otrok varno z roko v roki, ki so znale biti močne ob rabsodbi krivice. Sklenila sem jim te blažene roke in jih ovenčala z rožnim vencem, kot da bi jim dala lep šopek rož v hvaležnost za vse, kar so z njimi storili«, pove Cilka.

»Mama, kje je mama...« tik pred koncem in spet »a ti si mama«, ko sta se tako prišla za roke in mu je z materinskim srcem hvaležno v solzah zašepetala: »Hvala ti za vse. Pomagaj nam... Ostani z nami in srečno potuj k Bogu...« Držala sta se za roke, dokler njegova ni omahnila, težka kot smrt v njeno krilo. Nehalo mu je biti srce, ta neizčrpen zaklad, ki ustvarja ljubezen. Imel je »razširjeno srce«, ne samo kot organsko napako, pač pa mnogo bolj razširjeno v ljubezni. Tiha je bila ta ljubezen, pa vendar močna in široka, da bi je tok reke ne mogel preplaviti.

»Ko sem bila v decembru doma in sem se jim približala za slovo z name-nom, da jih objamem in jih poljubim, so se branili in me z roko odrinili proč, rekoč: »Milka, nisem vreden«. Postalo mi je tako tesno pri srcu in kot bi bilo sedaj, mi je prišlo na misel: »Kaj pa, če je zadnjič, da vas lahko objamem živ-ega?« Zato sem jih z vso silo objela in poljubila, da sva se potem oba jokala.« Taka je bila njihova ljubezen do nas. Močna in ponižna. Kot da si ne bi upali z njo na dan, ker »nisem vreden«. In prav zato so se znali prilagoditi vsemu.

Vse dvorišče, obdano s polnočno prazničnostjo, je vzraslo v oltar, v domače ognjišče. Z jutranjo zarjo so se prižigali biseri rose v senožeti, vrtnicah in Lisko se je stiskal v svoji utici. Nekaj je slutil. Med mnogimi koleno je pogrešal tistega enkratnega, kamor se je povzpел za to, da bi dosegel očetovo božajočo

roko. V zmedenosti ga je izdal pasji lajež, ki je bil bolj podoben sovinemu skovikanju. Ni smel več k očetu. Ni smel več na njegova kolena, ker se roke ne bi več razprle v božajoči pozdrav. Na dolgi verigi je čakal smrt in tulil.

Jutranja zarja je razgrinjala spokojno prazničnost. V temačni sobi se je oče v dotrpeti zmagi ponujal kot relikvija. »Tak sem. Zdaj sem popolnoma vaš. Prijatelj! Kako blizu smo si. Pogum. Proč z žalostjo. Veselje vam oznanjem. Poglejte me.« In res iz obraza si lahko čital nekaj več skrivnostnega veselja kot ga je zmožel kdaj prej. Ljudje pa so začutili resnico: »Glejte, kako umira pravični.«

In večno bo živel v preslavnem spominu« (Gallus).

Roža je srce. Ljudje si podarjajo srca z rožami. Ljubil je ljudi. Zato je bil deležen njihove ljubezni. Prinašali smo mu cvetje. Toliko ga je bilo tam iz Kamenic, Ristarce, iz vrtov. Sobica je premajhna za vse to. Dvorišče je postalo zdaj žrtvenik. Tja se bodo zgrnili otroci z rožami. Študentka postavi ob vzožju odra ikebano z napisom: »Jožetovemu očetu v slovo — Prijatelji.« In še in še. Zasut v cvetju, obdan od prijateljev. Vas je obmolknila. Neka skrivnost je bila vedno v očetu, kar je bilo ljubo in so ga zato vaščani imeli radi. Vsako jutro ga je vleklo nekaj v cerkev. Ni vprašal časa za dovoljenje. Nepisano pravilo v duši ga je vodilo vsako jutro k svetemu obhajilu. In spovednik bi mogel pričati o skromnem priznavanju njegovih slabosti in obžalovanju grehov. Vsak mesec. Kako je znal vedno pohvaliti pridigarjevo misel in jo še naprej razvijal. Pohvalil je tudi takrat, ko je vedel, da kakšen govori drugače kot dela. A življenje je vredno življenja. Zato naj »Bog sodi«.

V naročju domačega ognjišča. Trenutki so šteti. Že se oglasi znan glas očetovega prijatelja in jokaje moli rožni venec. 70 let sta si pomagala. Prijatelja, vam rečem. To je Koršov Pišta, ki danes moli, moli kot še nikoli, ker je izgubil njega, soseda, prijatelja. Krajšala sta si čas v dolgih zimskih večerih. Oba z enakimi klobuki. Pišta ga drži v roki, kjer mu trepetajoči prsti prebirajo jagode rožnega venca. Očetov klobuk je zraven njegove glave. Odkril se je. Za vedno si je snel klobuk pred Večnim. Sedaj je oče odhajal z domačega ognjišča. Bos in gologlav. Gledali smo za njim. Mi smo se vračali. On se ne bo. Zbogom, oče. Mama se skloni še enkrat. Solze ji padajo na njegov obraz. Reva! Tako se tresse. Toliko skupnega trpljenja. Ona ob njem. On ob njej. Zbogom! Še enkrat ga poboža po mrtvem čelu in poljubi. Zadnjikrat.

»Ajtek, ajtek« se tresse... Jožetove prsi. Ali se bo mogel ločiti od te ljubezni, ki ga vsa objema s svojimi nežnimi očetovskimi rokami. Kakor da si ga je oče stisnil k sebi na srce. Tam na njem se spočije. Oče mu vlije pogum in vstane. Tako Milka, Ančka, Cilika, Ivan in Venci. Vsi smo tako ob našem očetu, ki nam ga jemljejo. Gremo za njim, tik ob njegovi glavi. Dve močni roki podpirata mamó, da zmore stopati za očetom. »Zbogom, moja hišica. A vendar ne! Razdelili in presadili smo si ga v svoja srca. Ni umrl. Preselil se je v nas. Tukaj ga imamo. In pogumnejši bomo.« Ki je za nas težki križ nesel« — molimo.

Trideset duhovnikov in bogoslovcev skupaj s salezijanskim inšpektorjem in domačim župnikom pojo izmenjaje z zborom popotno pesem:

»Daj mi slišati radost in veselje...«

Zamolklo odmeva po Kocljevi deželi pesem. »Odprite mi vrata pravičnosti, da vstopim in hvalim Gospoda!« Kot da se sliši očetov glav med zborom.

Zamolklo je donela pesem popotna, v kateri ni mogel več sodelovati. Tokrat je bila njemu posvečena. Po isti poti je pred leti z veseljem stopal, ko je z ra-

dostjo spremljal zdaj Jožeta, pa pozneje Vencija v cerkev, kjer sta prvikrat darovala mašno daritev. Nagelj mu je krasil obličje in smeh in solza radosti je pričala o veselem srcu. Pokrižal nas je in naju na prsi stisnil ter zaželel božjo pomoč. Praznično je bilo. Dom vriskanja. Bornih nekaj let za temi veselimi dogodki se vije pogrebna vrsta, ki se poslavljajo. Umrli so »Zadravčev svak« — konec bo zgodnjih sprehodov s Petrkom, Andrejka bo prikrajšana za odgovore. Cerkev. Odranska cerkev. Nova je. In v njej osamljen prazen očetov stol. Ne! Ne vidiš več očeta ob njem. Skromen znanec je bil vsako jutro obiskovalec oče. »Jezus, tebi živim,« Jezus, tebi sem umrl! Gospod, sprejmi me k sebi... Trideset mašnikov zbranih okrog oltarja daruje za njega, ki je »prerasel fizično očetovstvo in se ob Kristusu prerodil v duhovnega očeta. Zedinil se je z Njim, ki mu je dajal moči. Prosil sem ga. Vsi smo ga prosili, ker smo čutili svetost trenutka, kakor da bi bil s Kristusom navzoč. Klasje na oltarju, pšenična zrna v klasju, kruh in vino... darovi kot življenje, trpljenje, daritev, skupaj z očetom — vse je bilo darovano kot njegovo življenje: »Daritev bodi ti življenje celo!«

Oče, rad bi ti povedal. Že tolikokrat sem hotel s teboj govoriti, pa čeprav z mrtvim. Beseda mi obtiči v grlu. Zato ob oltarju, kot 26. januarja poslušaj moje neizrečeno misel:

Utihnili je tvoj glas. Tako tiho je sedaj. »Prerok« smo ti rekli. Ker si imel vedno prav. Ko si stal še pred nedavnim tukaj ob oltarju in tako skromno potrdil 50-letnico poroke, si nemo zrl predse. Teman je bil tvoj pogled, kakor bi z ogljem zrl, raskav in trd tvoj glas, kakor bi jeklo trl. Vem, da si zrl, tja v pretolčeno daljavo 50 let in še več. Osem brazd je stalo za teboj. Oziral si se po njih. Tako se je vse spremenilo od tvojih otroških let do sedaj. Ti si pa hodil med spomini, v tisti davni čarobni pokrajini sredi žitnih polj in nisi mogel najti več svojega mesta med traktorji in asfaltom, v tem novem prekmurskem svetu. Klic, ki te je vabil iz večno pojočih naših logov, te je premamil. Premamila te je večna pesem vseh tvojih prednikov, ker kdor jo sliši, onemi za ta svet. Zaslišal si jo in se jim pridružil. Tvoje trpljenje pa je dobilo podobo v vsem tistem, kar Bog stori po nas, tvojih otrocih. Prvi v družini si dozorel za smrt. Tega ne razumem. Kadarkoli sem se vračal domov, me je razveselil tvoj pogled. V tebi sem začutil gotovost in pogum. Zato sem iz tega poguma zajemal in ti v soboto (21. junija 1980) očital v bolnici, da podlegaš smrti. Oče! Hvala ti, da si me čakal, da nisi mogel umreti, ker bi me rad videl, da bi se poslovila, da bi ti rekel, da bi me čakal tam, kjer se lepše pôje, kjer ne bo več osata in cokljev. Tako bi rad romal s teboj, med tvoje prednike, k Bogu. S teboj sem se čutil gotovega. Sedaj bom sam nadaljeval svojo pot. Bodi z menoj. Kot sva nekoč v Črnem lougi pa po naših njivah, ki si jih pojil s svojim prepotenim in prestradanim telesom, skupaj delala, tako ostaniva še naprej skupaj.

Le čvrsto drži ta križ, v katerem so skriti vsi krvavi žulji. Kakor da bi prosil neko spričevalo, ko si rekel, naj ti damo v roke tvoj čudoviti rožni venec. Sedaj ga imaš. In ko ga boš vso večnost držal med prsti, se oziraj na nas. »Naš ajtek« morate ostati med nami. Brez vas se ne dá. Da, živeli bomo. Še se bomo srečevali. Pa bo to le iskanje nekoga, ki nam manjka. Dolgo smo živeli srečno in pristno naše domače, skromno življenje. Naj nas tudi smrt ne loči. Težko bomo našli nekaj, kar bi nam zapolnilo to praznino. Tako negotovi se sedaj tudi odpravljamo v svet. Premalo je tista gomila in borni spomin ob njej. A eno vsaj bom vzel na pot v svet: »To, da si me imel rad, da si me jemal na svoje roke, da si v Bogu iskal tolažbo, da nisi nikoli klonil.«

Kolikokrat sva skupaj zapela:

»Kadar bom vandral zadnjič v življenju in bom zatisnil trudne oči, takrat, prijatelji, pesem zapojte, pesem domača naj zadoni!«

Kako bi ti jo rad zapel — a ne morem. A kjerkoli bom hodil, boš povsod z menoj. Skupaj bova pesmi pela, iz mene se boš oglašal ti. Tako bova vedno skupaj živela, ti in tvoj sin.

Oče, glej, ne zapuščamo te. »Rože ti vse povedo.« Rože so padale na njegove zaprte oči in z njimi naša ljubezen, ki je močnejša kot umiranje. Zato si spet vstal in boš še vstajal. Z nami boš. Rečem Vam: »Vstal je. Držal me je za roke. Čutil sem ga, zato ni bilo solze v očesu in roka ni segla za grudo. Tako sva se vrnila. A ostala je tam gomila — tako domača, kakor domače ognjišče. Ves dom je sijal iz nje. To ni bila tista s pokopališča. Stal je tam na našem dvorišču. Lisko je je bil vesel in je veselo obletaval. Kot da se igra z očetom. Tudi Petrček in Andrejka sta se igrala na tvojem domačem »ognjišču« in oče jih je učil nove, čisto nove igrice. Vse dvorišče je očetovo ognjišče, očetova jasa, on sam se je spremenil v hišico in že pazi Petrčka in Andrejko. Z menoj se je peljal v Šent-rupert. Pela sva, držala sva se za roke in nisva vedela, kdaj je utihnil najin napev: »Takrat, prijatelji, pesem zapojte, pesem domača naj zadoni!« Še nove pesmi si bova izmislila. In petja ne bo konec. V njem pa se boš oglašal ti — oče!

Štrkov Jožek

S črvivoga prëčnjeka edne stare škrinje

DEDEKOVA ZDÜHA

Falenbojdi Jezuskristuš! S ten presvétin i odíčenin iménon se ti oglásin, drági Joužek i ti nazvěstin, ka san dobila tvoje pismo. Dönok san se fčákala tvojeja prvoga písanja. Zaj mi je vëlka skrb spádnola z gláve: vidin, ka znás pisati pa ka ne odiš zóbston v škólo. Vê san se mogla smijati, kakše nevòle si möu s tof ênkof, liki tak ti poven, toga oči nësmiš zameriti, či so te malo krišpali, uni znájo, ka se z enkof vse záčne, to je prva lümera. Vidin tüdi, ka se znaš šengáriti. Tak me smej obládao pri čtenjêj, ka me píjala sestra Imakulata, što mi takše veselje dela s pismon. San njoj prebrnóla pismo pa se te šče ona smijála. Samo drügi den mi te právila: sestra Sholastika, či te njemi pisali, ga počíte, ka se s svétij peršon nej slobodno špájsati. Takši špajs je ži blüzi toga, ka bi se norca delao žnjij. Ve san kre tébe güčala erköč, ka so ti dedek malo klájbas držali, da si písao, ka je to dedekova zdüha. San povedala, ka dedek več časa majo z dicöf, záto ka so oča v cerkvenoj slüžbi pa velki vért pa jij preveč dela dohája. Samo jes tüdi tak preštímlen, Joužek, ka bi tij sán mogeo bóle z öcon oditi pa z má-terjof, kak z dèdekon pa z mámcof. Malo se mi čüdno vidi, ka od starišof menje pišeš, kak či bi jiva odürjávaó. Pa znaš ka moreš unjêva bóle štímati, mantráta se za tébe pa te gorizgájata. Ve te ne krêjgan, samo ti dan dober tanáč, poslúni me, ka ti dobro vöščin.

Ve se vrli dicák, ovak ne bi tak skrbno pisao. Jeli ka máš rad öčo pa mater? Si se ži vëüo štrto božo zapövid? Napiši mi drgóč več od obé pa materé, kak se kaj rázmité. S srca lübezni te pozdrávla

tetica

Drága tetica! Lekaj va si odségamáo bôle písala. Vidin, ka máte strahé zavolo našega očó pa materé, kak da jiva jes ne bi štímao! Bog moj, kak se zóbston bojíte! Što pa ódi z óčon sákši dén na pašo pa na njive, či nej jes? Što njin vráča krave, da uni čtéjío nõvine? Što puca piciklin óči sákši tjèden, ka se svejti kak krštáo!? Što njin guni krave da orjéjío, vláčijsio eli okáplejío? Istina, ka ne delan vse z dobre voule, fčási bi rad šou kama vójs k deci, pa nèsmin. Liki sèadno san rad, ka sta óča pa mati na svejti, eden čas se mantrámio, te pa pá idemo gorican, tan pa pozábimio vse nevoule. Pri materi san pa tak največ. Uni me sèli k péči sedit dèneje, na ognjíšči mi napravíjio takšo klónjio s cáp, gda kórijo pa kühajío, ka glédan, kak ogen gorí, pa kak potáčejsio lúnce notri pa vó z bórklami na valéki. Gda pa ideva k meši, mi zapíčijsio júrinšček eli ščipek v kolèr na kapúti, ka vse dišij od méne. Liki adno je prava svéta istina, tá cemeštíjia mi préci naopak odi, meni pa dedeki. Múva sva gorplácala. Zavolo cemeštíjije nèsmin jes več nositi poukanic, dedek pa nej svojij brgúš, debelij láč z domáčoga plátna. Je san mogojo bougati pa poukance tánaháti šče da san méši búo, ži dugu je ne nosin več, liki dedek se ne dájío potrejsi, uni šče izda nõsijío brgúše, samo da gospodje idejo knán, te morejío bèjžati kstráni eli si ove lače oblèjčti, inači ji óča idóu májío.

Zavólo cemeštíjije túdi nèmamio štrkov. Ednók so si hápili gnèzdo delati na našen lori, óča pa várajo pa je hápijío lúčati. Múva z dedekon sva se za štrke górpstavila: ve se pa za Štrkof grünt dostájia, ka štrki májío prinas svoj kvatèr. Óča so pa meli svoj zrok: te pa vúva nevejsa, ka je naša iža ober drúgij iž? Ne vejta, ka mámo cemeštíjio, ka gospodje odijío knán? Naj bo, ve de se to gospodon vidilo, právin jes, štrki so dónok fajne ftice. Óča so si nej dáli valáti. Bačkamadènok, brèknejo dedek, te pa ftice nej Bog stvorio kak se ovo drúgo? «Kakpa ka jé, samo naópačno. Ka bon pa činio, či se štèri štrk pokvápi na gospóda, da do se knán pelali eli od nás? Naj te krščák držin nad njimio? Zadósta mán ži s krávjekami posla. Óča so pozábili povèdati, ka s ten vsi mámo zadósta posla, nej samo ùni. Gda so vidili, ka štrkof inači nèmrejsio stráj zèti, so odnìket prnèslí mojsio frèčo, štero so mi ži dávno krejsèli, pa žnjof lúčali štrke tak dugo, ka so odleteli pa povrgli gnezdo. Več jij nikdar nej bilo knán. Odtistij máo san rejsan eden čas ráj z dedekon odo. Škoda, ka pri goricajs nèmamio lóra na iži, múva z dedekon bi odnesla štrkovo gnejzdo tá. Me svádi, zakój se pa te zovémio Štrkovi, či nèmamio štrkof! Vijšte, tak je to, tetica, to so naše nevoule, za štère ví ne vejte, ka ste nej tú. Tak, zaj te znali, zbogon stante.

Jožek

ADNO VELKO DUGOVÁNJE

Drágsi Joužek! Jako si mi fajns rastumáčo, kak se máte pri iži. Vidin, ka záto máš rad stárishe pa njin pomágaš. Eli to pa nikak nèsmiš misliti, ka sta zavolo cemeštíjije vúva z dedekon górpplácala. Vidin, ka si šče deca, záto ti ne zamerin, dedeki pa túdi lékaj na dičínje ide. Cemeštíjia, to je velka čèst za ižo, štero samo ádna iža v vési zživle. Jes naše sigdár idou mán, ka so jo dáli krejsio od iže. Smej mi vujdávaio, da san štejsla, kak ti za pókance žao. Te bi je pa izda rad noso? Ve si pa zaj več nej mali bábek. Za štrkami se pa túdi ne jouči. Óča so meli práf, znaš ka štrki lejko ógen prneséjío k iži.

Drůgo, ka ne rãzmin je to, ka mi Veruna piše, ka si lèkaj ži büo pri prvon svèton prečišćãvanji. Kak je dönok to, ka si mi od toga nikaj nej pisao, liki mi more to nazvèstiti tvoja mati? Ve je pa to adno velko dugovánje, tak velko, ka nega nikaj vékšega na svejti ober njega. Vůpan, ka si se dobro pripravo pa ponižno spovèdao, prle kak si pristópo k angelskomi stóli. Ve mi kaj napiši, ka si čüto, da si Jezuša k sebi prijao. Zaj si pravi àngelec bõži, radůjejo se vsi šè-regje na nébi, tak se more radůvati tůdi tvoje srce. Esi tén pršůta tá ràdost nebeska v naš delèšnji klošter. Zdaj samo jako pogosci odi k mèši pa sèli tůdi k prečišćãvanji, ka ne zgibiš té kinč nebèski. Pa greja ne delaj, nej vélkoga nej máloga, ka bi si žnjín zaprávo božo miloščo pa šatani prejkdao svojo dűšico nedůžno, zato jo čůvaj kak okó v glavi! Meti v srci živoga Bogá, to je najvékše bogácvo, štero lejko dosègne človik v toj skuznoj dolini, vóri mi tou. Vse mi napiši, Joužek, pa nej od krávjekov pa štrkof liki od svojega dűhòvnoga žitka, jes bon te razmila pa te k lůbézni božoj nadigávala. V svètoj hoštiji sva lejko zdrůženiva, čiglij sva deleč rãzno pa se ne vídiva. Ka bi sigdár lejko obdržao v sebi máloga Jezuška, šteri tak rad prebivle v nedůžnon dičnjén sri, ti želèj i te pozdrávla — č. s. Scholastika.

ANGELEC BREZI PEROTI

Rejsan san büo, draga tetica, pri prvon svetón obhajili, ka nej dugu. San si mislo, ka bon van šenta to pisao, to vij sakši den mate takše tan v kloštri. Samo ne ven, či san zaj kaj bouši, bole vrli kak san prle büo. Vi mi pa pišete, ka san zaj pravi boži angelec. Kak je tou fajñ čüti. Skoro gizdav san grãtao pa se zravna pošlatao na rbtí, či mi ži rejsan kakša pereca ženejo, da pa nikaj nej bilo.

Ka san čüto, kda san oprvin k prečišćãvanji šou? To kak vsi, šteri idejo k spovidi pa k obhajili. No, malo bole svetešnje je rejsan bilo. Mati so mi zatrotali na prsa cejlo lelijo. Vsi smo stali tan naprej pred oltaron, pa rokè fküp držali, kak da bi je meli zakeljene. Pa na okoruši, kak so spejvali pa igrali, ka se rüm šou. Kelenčeva Cila je sama spejvala »Ko bi jaz zvonček bil«. Li je pa tak fajno spejvala, tak na mladou, ka smo vsi vrteli glave pa gledali nazaj na okóruš. Te so nas ži dikán idou meli, ka furt nazaj zijamo nej naprej. Po obhajili so nan na farofi podvorili dober zajtrk. Doma sta mi sestri spleli venčeke pa dejvali na glavo, ka san büo kak sveta Terezika diteta Jezuša. Oča so me pa cejli večer vozili na paktregeri, vse senžati sva gorvdarila. Bilo je veselje, čiglij brez veselice. Drůgo so van ži mati pisali.

ŠCAVNJEK, MOJE POŽELENJE

Pišete mi, tetica, naj van ráj pišen od svojega dűhòvnoga žitka. Ve pa te naj bo, čirãvno se jako ne rãzmin na to. Vi prečišćãvanje tak za vélko máte, ve pa ne právin, ka je nej, liki te si ži lejko fůčkaš, gda ži prti oltari česeš, samo spovid, to van je mantrãča. Je ne ven, što si jo zamislo. Pri prvój san zãto nej móo nevoule, šlo je kak se šika. Ej, zaj de pólejci šlo odségamao, san si mislo, òprvin je najžmetnèje. Ka bi šènta: nej šče eden tjèden kak san vójzno.

Priden jes ádno zájtro k spóvidi, potóčin tiste mále grèjeke kapláni skoz tisto liseno rešeto na okni, te pa povèn, ka san pojdòčki v cérkev ščávnjek jo. Ka pa to, ščávnjek, me pitajo gospod kaplan. To je tàkše zeléno, pravin. Ne pitan te, kakše, liki ka je to! Nej san znao razložiti ináči, pa pravin: znáte, to van je tàkša tráva. Trava? me débelo poglédnejo gospod. Ja, potrdin, tàkša kísila, jáko dòbra. Te pa ti trávo ješ, me obšálijo, ve si pa nej krava. Je ne ven, od koga san se náfčo, od koga nej, se proban zagovárjati, ve jo drúgi túdi jejo, šče vélki, nej samo mi děca. Te pa ti ne veš, me sméknjejo z očámi, ka nèsmiš níčes níkaj v zóbe djáti, či ideš k svétomi obhajili?! Znán, právin, samo san mislo, ka ščávnjek nej rána eli stròšek. Toti nej, právijo, to je samo za živino. Požalúj friško svojo nespámet pa obéčaj, ka noš več jo te nezarénske trave. Žmetno obečan, ka mi jáko dobra, povèn jes namesto ka bi mólo Mojbog žao mi je. Zajtra, gda ideš v cérkev, mi sagúrno vržejo gospod, ka je blanja zaškripala. Slètkar lèjko zréš do guta. Zmòlin kesánje pa čákan, kà mi nalòžijo. Pokóra nej bila vélka, samo deséti táo čísła, liki moje nakanénje, ka nun ščávnjeka jo, je túdi nej bilo velko.

ŠČAVNJEK PA IZVIRNI GREJ

Iden drgoč pá k meši pa na Srednjen koniki váran tak fájne čšávnjekove táce, ka san níkaj pa níkaj nej mogočo děle. Prle san se nej zmíslo na cérkev pa mēšo, gda je hápilo fkúp zvoniti. Samo tē ži na koniki tàk bilo víditi, kak da bi što trávo náčisto pokóso. Te se zmíslin, kak san ga pá pokrónao pa kákšo nevòlo bon pá móo. Ščén iti k dikáni, pa so spovidávali samo kaplan. Povèjn grèje, ščávnjek pa pršparan nákonci.

Vidiš, to je zato, ka si nej móo právoga požalúvánja. Ve bi jes rad, ka bi mi žao bilo, stónjan klečéčki, samo zóbston, či mi pa nej. Méni se to ne vídi grej. Kak nej, me prebòdnejo z očámi, ve san ti pa áto razlòžo. Záto nej, právin dele, ka ga ne nájden v níkšoj knígi. Nej v Dúšnoj páši nej v Knigi molítvenoj, nej v Jezuš moje poželénje, nej v Večnon življenji, nej níndri! Ti si mi moder knap, me obšálijo kaplan, mislíš ka pride ten svétin spisoválcon na miseo, ka bi što takši nori grej činio, ka bi travo žrou pa cilò na tēšče. Hüdi düj te pá nape-lávle, ka to nej grej. Ti ga pa poslúneš, kak Adam káčo v paradlžomi. Viš, ščávnjek je za tébe to, ka je za Adama jáboko bilo. Bognedaj, právin kaplani zoságani, čiglj je méni ščávnjek bole dober, kak je Adami jáboko bilo. Vido san, kak je kaplani smeje vujdávalo, čirávno je kmično bilo. Meni pa žmètno bilo. Mislo san si, jezunèka, za novoga Adama me májo. To san nej šteo gorzèti záto san pravo: Jes ne pripòznan, ka bi moj grej tak vélki büo kak Adamov pa Ejvin. Adam je nej smeo jesti jábuka samo z ádnoga drejva. Drúga je lèjko jo do guta gešté. Či bi ščávnjek büo prepovédani právimo na Krčovinaj, bi se njemi ógno pa šou jest na Séla, na Váraško ali v Džóte. Vi pa právite, ka ga níndri nèsmin jesti. Záto je samo moja tentácija vékša od Adamove, grej pa méši, zatógavòlo, ka njemi žmetnèj protistánen. Kak ti znaš vágati, zaj nádebeli zdèjnejo gospod, kak či bi na mojem mesti büo, to pa ne prpòznaš, ka si Bogá razžálo. Ponízno jes vdári na prsa pa zdèjni prtí nébi Mojbog žao mi je. Jeli ka ti žao?

Či povèn tak po pravici, méni je bole žao, ka to grej, kak pa to, ka san ga fčino. Zdaj san kaplana svádo. Trēsnošli so polko na rešeto, jes san pa z boléčimi koulinami odšantao k oltári pokore. Malo san si prežmekno trda kólina, pa po

ponòvno poklèkno kak da bi pokóro delao. Parkrat san zaistinu zdèjno prti vsen svecon, naj mi omèkšajo trdokórno srce, ka mi té nevaláni grej ségne v dùšo. Klečín pa mólin tak dùgo, ka so kaplan šli vò prečišćavat. Nagnejo se k meni pa mi šèpnejo na vùho: Moli Bogá, naj ti dá milošćo požalùvánja, pa da de ti žao, pridi nazaj po odvezo. Tak šćén fćiniti, liki ženske so mi nej dalé méra, ódeleč so prekùčale pa zdijávale, ka je dónok té máli živán mogeo privlèjćti notri takšne grozovíte grèje, ka tak dugo pri spóvidi búo pa takšo rabùko naprávo. Od sej krajòf so me odíle lùkat. Viš ga, viš, cemeštrov sin, pa takši grèjšnik! Mene pa svádilo, stánen pa se zaženén skoz gospòcko šegeštíjo domò, prle kak je meša mínòla. Šou san po šórkoj beloí cesti, čigljí je bilo dèle.

V »Lučkí«, našij dičínijj verskij nòvinaj san tisti dén nej naprávo križec, kak seli, da san pri meši pa pri obhajili búo, liki san s téntastin klájbason pa z másnof slínof namáloa notri vèlki križkraž.

Števan

Kak je v „Disneyovom svejti“ bilou

Či dosta po svejti vandraš, trnok dosta doživeš. Jes san v minoulon leti pou Amerike gori vdaro. V Montreali san vido cerkev na štok, tak velko, ka bi deset črensovskij cerkvi v njou šlo. V Torontí sam búo na najviššem tórni na svejti, ki je 541 meter v nebo vtegnjeni. V Hamiltoni san tao na najvešken prekmurskon gostùvanji zéo: samo 600 gostùvanjcov je tan s snejov i mladožencon dobro volou tálalo. V Niagari san občüdùvao najlepše slape na zemlí. V soldaškon muzeji v Washingtoni san v tistom moduli sedo, ki je leta 1969. prvoga človeka na mejsec prineso. V New Yorki san ravnoč v onon vrejmeni pamet iskao, kda je elektriika zmenkala, pa san tak najvešemi roupanji v najbolje čarnoj kmici svedok búo. Od toga ino vsefelé drùgoga pa so se moje očij najbolje napasle v »Disnijovom svejti« na Floridi, kde san túdi najbolje srečne lúdi na svejti srećao.

Šteri od vas, mala pa velka deca, je že nej kakši Disneyov film vido? Od mikimausa, kij vsemogouče vragolije z lúdmí pa živalmí zganja; od zacumpranoga grada, v šteron se stené same od sebé premikavlejo ino vsešeron hamični strajovje človeka našpijavlejo; od razbojniške ladje, v štere kletáj se zlati pejzezi bleskečijo i dragi džúndži človeki očí jemléjo? No od telkoga drùgoga, ka človekove skrivne želé senjajo?

»Disnijov svejt« se na tak velkon fundúši rasprostéra kak je prekmursko Dólínsko. V njegovo sreído se v oklopnoj železnici pripelaš; ar tan je puno húdi nestvorov, puno nevarnosti, puno nepričakùvanoga. S cejloga svejta lúdi tan najdeš. Či prijdeš v petek ali svetek, vsigdar je telko naroda, ka ti po prstaj stoupajo kak v tórnišći za Vélko mešo. Človik bi mislo, ka tan zvékšega malo deco najdeš, ar bi naj čúдне stvari deco k sebi vlekle. Pa je nej tak. Liki odrašćeni je največ bilou, boukše povejdano, punolejtne dicé. Zvúnredno je za nas stare bake ravnotak magnetno kak za deco, či nej bole.

V »Disnijovom svejti« je vse, ka človik v filmaj toga velkoga frigaša za malo pa velko deco vidí, teíjo gratalo. Z mikimauson, ki je tak velki kak človik, se leíko po cestaj naganjaš, mrtveci te v svojem králeství obinjávlejo, rakete te na deléšnje zvezjde nosijo, pravlični mlini pred tvojimi rokami zlate pejzeze melejo, v goupcaj pozojov se leíko šéčes ...

Kak za koga, eli za mené je nej menje kak Disneyove zväunrednosti zanimivo bilou, kak se lüdjé na nje odzävlejo. Nemren van vse doli dati, ka san tan v kratkon časi v pamet zéo. Eli bar edno frlico van moren povedati, ka te vidili, če ne vörjete, kak smo velki lüdje dečinsko na zväunredno vdarjeni, pa ka te potomtoga lüdsko činenje za piknjo bole razmili ino lüdi rajši meli. Ar deco je nej žmetno rad meti; jeli bar ja.

Na nikšefeéle bágrlinaj smo se v králestvo mrtvij v srejšdo matere zemlé kučejrali. Na sličnom barglini so naš dedek inda svejšta pope vozili. Naši bagrlini so se sami od sebe premikávali. Pa nej vednako, liki malo na pravo, dosta na lejvo, páli dosta na pravo, malo na lejvo, zdaj gor zdaj dol, bole dol kak gor, tü pa tan so se naednouk okouli sebé zavrteli tak nanágloma, ka so čarni šlari, šteri so kak nikše férange s streje bagrlinov visili, naše obraze zamotávali. Vštric naše poti so trüge bilé. Pa či bi samo one bilé! Na pou so se odpérale i mrtveci so nan zobé kazali pa proti nan roké stigávali. Včási se je tou dogajalo v glüpoj tišijni, včási je pa šteri od njij globoko zdejno, šteri zajoukao, šteri pomoč proso, šteri zatülo.

Kak da bi v stejno vdarili, smo se naednouk stavili. Trda kmica je gratala, nejma tišina. Za časek. I potom toga: jezero trampet je zajörjalo, jezero činel vküper tresnolo. V prišestnom hipi je pa takša svetlošča sinola, ka smo se mi živi lüdjé eden drügomi kak tenje čijnoli pa smo med mrtvimi i živimi skoro nej več razložka pametüvali. Tej mrtvi so najme, gda je svetlošča gratala, vö s trüg poskákali ino nad našimi glavami proti sredini velikánjskoga dvora, v šteron smo se znajšli, zaplavali.

Na soudni dén ne de moglo inači biti. Rejši nas, Gospodne!

Ka je ešče nejn soudni dén, san sprevido, gda san mrtvece gledao, kak so se na ringišpüo spravljali, ki je nasrejšdi dvora stao, visiki skoro kak sobočka pápínska cerkev. Štiritrideseti düpliškij sedéo se je na njegovij tramaj ujekalo. Mrtveci so že za jahanje pripravljani bilij i nas k sebi na sedlo ratali.

Iz cejle zgodovine človičanskoga žitka i same hérešnje pokojne lüdi si na ringišpüli vido, od pitekantroposa, ki je pred sto no sto jezero lejtami živo ino je ešče nej ščista človik büo, pa do angleškoga orsačkoga pregnjeca Churchila, ki je nej dugo toga düjšo zdejno. Tan se je skrivnostno egipčajnska faraonka Nefrete nasmiájvala, tan se je Vélki Aleksander krao sablo v zamáj držao, tam se je Džingis kan, mongolski voditeo, s sulicov kupino, tan se je comprnica iz srednjega veka na mekli zibala, pa Krištof Kolumbuš je kruglo naše zemlé ošepávao, pa čaren lüdožrec je čobe nešerci odpérao, skladateo Paganini je na gosli špilao, cesar Ferenc Joška je kurouno na koulinaj držao, špijounka Mata Hari je malo preveč svojo golotinjo kazala . . .

Ka vse je gnjesden mugoče z vüčenimi trikami tehniko napraviti!

Čiravno san telko k sebi prišeo, ka san vse, štero se je okouli nas dogajalo, za meštrijo Disneyovoga zmozgavanja meo, san vseedno nikelko časa drevéni ostao. Od straja, od čüde? Od enoga pa drügoga, tak se mi vidi. Miso san, ka se nišče nede šteo na kraji našega potüvanja v králestvi smrti zdaj ešče z mrtvecami na ringišpüli voziti.

Pa je nej tak bilou. Amerikanci so jako pajdašljivi lüdjé. Z vsakšin radi gučijo, vsekšemi radi od svojega mišljenja i činenja, od bussinesa (ka se po naše »kšeft« pravi) pa imanja pripovidävlejo, ravnotak pa od drügoga tüdi vse znati ščejo, naj je mladi eli stari, strašen eli krotek, čeden eli nouri, živi eli mrtvi.

Naglo so se začeli v sedla zaganjati, ka bi z mrtvimi tovarišijo meli, vsakši s tistov zgodovinskih peršonov, k šteroj ga je najbolje srce vleklo. Kda sam gledao sedlo, ki so ga meni nijáli — v njem je morski razbojnik z nožom grozúo —, začújen proséčo visiko žensko štimo.

»Lüdjé boži, vej pa pomagajte mojemi mouži v sedlo priti!«

Globoki bajs od tistoga, ki je nej mogoé na zaželeno mesto priti, je prošnje podugšao: »Please, please, very much!« (Prosim, jako lipou prosim!).

Vidin, kak se strašno debeli pa velki moški v sedlo zagánja, tak ka je že vse zalecani pa repéči búo. Sledkar mi je povedao, ka je prejk dva metra visiki ino 266 funtov vaga, tou je okouli 130 kil. Žena je skoro pou ménša od njega bijla, drougna kak ftičica. Šteo je k Churchili v sedlo prijti, pa je zavolo velke žmécave nej mogoé. Na pout njemi je túdi tou hodilo, ka je sousidno sedlo, s šteroga se je lüdožrec režao, za svojo ženo držao, ka ga ne bi što zéo. Ona njemi je, naime, na pomouč prišla. Za nogou ga je držala pa jo je v luft rivala. Eli ka: či z'vün nogé, štera je tak debela kak elefantova bila, nikaj več ne bi od njenoga moža bilou, ne bi se, siroutiki, posrečilo lübleno stvorenje k Churcili porinoti.

Akurat je debelomi mister, ka se po naše 'gospoud' glasi, túdi eden črnek, ka je tam čös búo, na pomouč prileto. Brezi pravoga haska je túdi njegova mantrača bila. Te je ešče eden čös ta prihukao pa jes san túdi kcoj skočo, ka bi dobro delo napravo.

Eden od čösov je zapovedovati hapo: »Vi, mister, drügo sedlo pústite, vi, miss (gospa) friško k lüdožrci skočite, jes mistera pod tistim talom tejlja podpren, na šteron človik sidij, vüva, bojsa (dečka) pa ga vsakši za edno nogou zgrabita. Kda jes »houruk« zakričin, te se vi, mister s cejlom močjov gori zaženite, mi Vas pa vsaki s svojega kraja porinemo.

Povejdano — včinjeno. Miss je kak kobilica jaharno k svojemu lüdožrci skočila. Debeli mister se je že začao zazibavati, ka bi zamajáh doubó. »Houu-ruk!« Tak smo ga v sedlo pognali, ka se je cejli ringišpüo strouso pa je cigár Churchili skoro vó z lamp spadno.

»Ka pa, mister, či se sedlo od zmécave ftrgne?« je mené hapilo skrbeti.

»Naj se ftrgne, jes man s ken plačati,« je mister na starou zamrčao ino se se po tiston kraji prsi kučti začao, gde človik bankaš nosi. Na tou je pa nej mislo, ka bi v králestvi smrti ostao do sodnoga dneva, či bi se tou pripetilo.

»Vej pa telko, ka si gučijmo«, sen se lüdno opravičo.

Eden od čösov je zagvúšavao, ka so vouža, na šterij je sedlo visilo, tak močna, ka se ešče eden takši »big«, kak je mister, lejko na nje obejsi, pa se ne vtrgnejo. »Big« je po naše nej »bijk«, liki »gromozajnski«, čiravno bi v ton pripetlaji moglo túdi, zavolo toga, kak je mister vó vido, túdi »bijk« znamenüvati.

Zdaj je že túdi mené takša dobra vola prešinola, od vsega, ka se je zgoudilo i ka se má zgoditi, ka san batrivno k morskomü razbojnikü skočo. Ringišpüo se je vrteti hapo. Paganini je špilao, Mata Hari je zazdihavala, či se je je njeni pajdaš dotikavao, lüdožrec je z zobmij škrtao... Vsakši je poleg toga, ka se je vozo, ešče nikaj delao, naj je búo živi eli mrtev. Debeli mister je cigar kadüo, ka bi kem bole Churcili sličén búo. Drougna miss je pa z roukicami od veselja vküper treskala ino z nougicami cavonijla.

Kda se je ringišpüo henjao vrteti, so mrtveci pali nazaj v trüge poskakali, v tistom hipi, v šteron smo mi s sedla skočili. Nekan nemilo se nan je včinolo,

ar smo od njej slovou vzeti mogli. Tak friško smo z njimi v tovarišijo prišli.

Gda smo se vö s králestva mrtvij páli na te svejt pelali, je »big mister« svojo ženo od sreče za roukice stiskavao. Ona pa njemi je štela glavou na prsi nagnoti, pa jo je, eli zavolo toga, ka je tak malička bijla, ali zavolo moževe červatosti, ne bojdi Bougi sponosno, na te isti človečajnski brejg lejko djala.

Na etom svejti sta se mi mister in miss nej mogla zadosta zafaliti za pomoč pri zdigávanji. Jes san se pa njima zafalüvao, ar sta tak lejpo peldo s svojov zákonskov ljubavjov lüdejm dala.

»Malogda v svojem žitki san tak srečen büo kak gnjes, ar sam se lejko s Churchilom vozó«, je mister doli dao.

»Rejsan, tou je büo ‚a happy day‘«, je miss svoje občüténje s poznanov ameriškov pesmijov na svetlo prinesla. Srečen den!

Kak malo lüdjé za srečo nücajo! Či majo čisto srce, brezi précimbe, kak deca. Pa či se radi májo.

Či bi mi vsi velki tüdi po srci, nej samo po radovednosti, bili kak deca! Svejt bi inačiši büo. Bole srečen.

Ete navuk nan tá štouriya iz »Disneyovoga svejta« skejpoma nazviščávle.

Marija Rantaša

Bog ma dugo šibo

Navik za oženjene no ledične

Od Svetega Jürja pela cesta prta Lotmerki krez zidani rimski most prek Ščavnice. Negda je bila tota cesta bela, posipana s šodron, gnes pa je prevlečena z asfalton.

Po prvój svetovnoj vojski je bila ob totoj beloju cesti na odajo v vesi poleg Ščavnice mala siromačka, s slamoj pokrita hišica s pednjon zemle kcoj. Odáva jo je kovač Korošec, po domaje Mesarín.

Kak ožejeni je meja dosti nevole. Ožena se je z razjaveno diklino, kera je več zapravila kak privirtila. Trikrat se je babica zglasila pri hiši pa prnesla s Ščavnice Lujzo, Južeka no Franco.

Gda so deca teko zrasli, ka bi mogli iti v šolo k Svetemi Dühi na Staro goró, so lidjé ovárali, ka so deca ne pr praven. Jeklali so, ka jih je niše ne razma. Prle so veščani toga ne v pamet vzeli. Vidlo pa se je, ka nedo mogli v šolo.

Mati Lujza je mrla, kovač Mesarín pa je osta s trojoj decój san. Fcirkef jih je gona s soboj v siromačken gvanti, keremi se je vidlo, ka ba zaflikani z moškoj rokój.

Gda je una mrla, je v vesi pred Logarovcih küpa še menšo kočó no kovačnico. Tan je do svoje smrti kmeton dela, najbolje so jemi šli od rok noži za mesarijo, taki za kočó doj jemati.

Mesarínovo prešjo hišo pa sta küpila dva mlada na novo ožejena, Franca pa Johan. Čiglih mlada no zdrava pa sta bla glih taka siromaka, ka sta nič ne mela. Lidjé so to hitro ovárali.

Pa so jidva prle obsódili, kak je trebalo. Pomalen pa so le vidli, ka sta skrbna. Zvedli so tüdi, ka sta bla hlavec pa dekla v Veržeji pr bogaten kmeti Jüreši. Tan sta si teko pršparala, ka sta kúpila toti mali domek, kerl pa se je z leti precí povekša.

Tüdi travnik no jive sta dokúpila. Johan je doba slúžbo kak békmohar pa je le vsaki mesec priša kaki rajnš k hrami.

Božji žegen pa je bija pr hiši. »Bog in križ božji bodi z nama fsakši den«, je Franca najpred zaran zdehnola. Fsakšo nedelo sta šla k meši, Franca k ranoj, Johan k poznoj, v tistih prepranih trdih svinščakih.

Nevóle pa so le ne dalé mira. Sosidov šestletni Franček si je v šopah zaküra. Vse je biló pred v ognji, kak so lidje ovárali. Pr Cofeki, sosidi, se je ne dalo nič rešiti, pač pa so fsi leteli k Martinovin na streho, na Johana pa Franco so pa fsi pozabili.

Martinova Katika je potli pravila, ka je vidla Johana klečati na strehi, kak je na glas mola k svetemi Frjani pa drža sklejene roké kiviški. Ne se je vujžgalo. Sveti Frjan je bija bole smileni kak lidjé, kerl so siromaka spreglednoli.

Rodija se jima je samo en čeh, kerega sta dala krstiti za Janeza. Več je v svoji zdelanosti Franca ne zmogla, ka je bila fsa pretegjena.

Oča pa mati sta bilát tiha no mirna, Janez pa je zrasta trmasti no nagle jeze. Gda bi moga k soldakon, se je nareda mutastega, nič ga je ne prprávilo, ka bi spreguča. Fse je kaza k rokami.

Priša je v leta, soldáčine se je ne več bója. Najpred ka je spreguča, je bilo: »Oča pa mati, ožena se bon! Grünt čen méti fčasik. Za dekle sneha nede prinas.«

Ka sta štela! Začela sta se ga bojati pa sta jemi fse prek dala. Najč podafka sta si ne zgovóрила. Janez je svojih staršof ne spóštiva, no ženi Zefiki je zabiča, ka more krüh pred starima zeklepati, ka neta samo jela, delala pa nič.

Zefika se je fčasik gor postavila, samo te je biló pač joj. Če je ne o praven cajti vujšla v bližišo Župánovo rakítje, jih je dobila po pükli. Tüdi mati je dostokrat crvla za joj.

Čiduže hujši je gračiva. Fsakši den je prava: »Zefika, meje kühaj! Čemi taka potrata? Mesa starima ne davli, ka jima nede škodilo.«

Fse to je očé Johana potrlo, ka je obnémoga. Gda so pr Martinovih povedali ka je Johan mrja, se je Martinova Katika ne mogla pomiréti. Gda je vidla mrtvega sóside, se je jokala: »Ježoš, Ježoš, kaki revež! Kak božja mantra! Sama kost pa koža! Jezik kak hrastova skorja, ves raspókani!«

Franca je spúščala jagodo za jagodoj na petenoštri za svojega Johana. »Večni mir ti daj lübi Bog, bogi moj siromak! Napij, pa najej se pr Vse-mogočnemi!«

Sneha Zefika se je poleg jokala: »Revež, revež, najč vodé sen jemi nej smela dati, ka šele čaj! Janez mi je ne püsta! Vse sen mogla óči le skrivomá dati. Od žeje no glada je moga mreti. Bog nan fsen odpüsti!«

Franca je med molitvijoj zdihüvala: »Joj kak sva trpela, gda sva fse toto fküp spravllala. Veš, Zefika, fse odpüščava, samo ka se ne bi spunilo, kak pravijo lidjé, ka ma Bog dugo šibo.«

Johana so pokopali, dve leti pozné pa še Franco. Zefika je delala kak živina. Zato ka sta z Janezom ne mela nič dicé, sta si prignála hčer od brata.

Bóle je Janez gračüva stari, hujši je bija, no tüdi hirati je začēja. Zefika je preštimala, ka sploh žmeče požira pa ka gračüje či duže bole sloki. Skoro

'zrivala ga je k dohtori Lebari v Križovce. »No, oča, kak van je?« ga pita na hece vdarjeni dr. Lebar. »Ga preveč cukate? Pa bleđi ste? Van stara ne polaga dobro? Mesó jéte, pa zvaro píte, pa de dobro! Pa tote tablete nücajte, pa za tri tjedne pridite napaj!«

Pri besedah: mesó jéte pa zvaro píte, je Janeza steplo. Zgroza se je. »Oča pa mati sta to lahko jela no pila, pa sen jima ne da. Jas fse to man, pa nemren požirati«. Bolelo ga je v guti.

Betek ba či duže hujši. Gnes bi rekli, ka je bija rak. Pred vojsko pa je še to ne biló tak v modi.

Po božjoj voli je moga Janez scerati no mreti od samega glada. Pret kak je premina, je en večer kumer Zefiki poveda: »Zefika, veš dobro, ka sen ba ne veren; ali zaženi nekoga po župnika Štiheca, ka se pripravin na pot v večnost. Dosti man na vesti... veš... oči, mati... pa ti, Zefika!... Odpusti mi!... Joj, Zefika, lübi Bog ma dugo šibo...»

Lepo v red spravljen no spovedan je Janez zaspa. Po treh mescih gláda je kumer zavžija edino hrano za živleje no večnost — sveto Rešno Teló.

Gda so veščani šli od sprévoda, ne bi bili lidjé, či ne bi rekli po staren pregovori: Bog ma dugo šibo!

- Tako rad imam živali, da sploh ne jem mesa.
- Kaj pa ješ?
- Samo rastlinsko hrano.
- Lažeš! Če bi imel rad živali, jim ne bi odžiral hrane.

— o —

Tovarišica je pri zgodovini omenjala slavne grške in rimske može: Hektor, Cezar, Plut . . . Pa se Janezek oglasi:

- Šica, zakaj pa so ti ljudje imeli taka pasja imena?

— o —

Učitelj: »Tonček, mi lahko imenuješ kako veliko reko?«

Tonček: »Seveda lahko, tovariš, samo povejte, katero naj imenujem.«

— o —

Po prvi vojni je neki časopis razpisal natečaj za kratko zgodbo. Pogoj je bil: Opisana mora biti kak vojni dogodek, zgodba pa ne sme imeti več kot 200 besed. Prvo nagrado je dobila naslednja zgodba:

— Na koncu našega strelskega jarka je bilo stranišče. Prečka je bila nažagana . . . To je dvanajst besed. Ostalih 188 je pa povedal narednik Štrbunk, ko je v sili naglo sedel na prečko.

— o —

— Janez, ali lahko poveš kakšen primer, da se stvari zaradi toplote raztezajo?

— Lahko, tovarišica. Čim bolj so poleti dnevi vroči, bolj se daljšajo.

— o —

Najstnica, ki je bila prvič na nekem sprejemu, razlaga prijateljici:

— Bilo je čudovito. Najprej pesniško vzvišeni govor, potem božanski orkester, nato fantastičen ples, potem predjed, potem jed, potem pojed, nazadnje pa smo si podajali iz roke v roko krožnik z denarjem. Vzela sem rdečega in zdaj te lahko povabim na torto.

— o —

Komaj sem stopil v sobo v vašem hotelu, sem že pohodil prvo stenico. Ponoči pa jih je prišlo za cel bataljon.

— Veste, tiste ponoči so prišle na pogreb oni prvi, ki ste jo vi pohodili.

Stopinje na pragu novega desetletja	3
Koledarski del	5
Mihael Jerič: Pokojnemu predsedniku Titu v spomin	19
V. N.: Naše najstarejše pesmi	20
Vinko Škafar: Poglobljanje verske izobrazbe v Pomurju	22
Lojze Kozar in Vilko Novak: »Nepoznano Prekmurje«	25
Jože Smej: Kleklova zvestoba gajici	33
mr: Sopotnik v času — Bog	39
Štefan Steiner: Enozis	42
Štefan Steiner: »Bolan sem bil in ste me obiskali«	42
Dr. Valter Dermota: Zavzeto pričakovanje	43
Ravenko: Odrešeni na splav spomina	45
Dóbelški: Lübin z bolečinov te	54
M. K.: Gornja Radgona in njeni ljudje	55
Jakob Šešerko: Pesmi — Kakšen si, o Bog; Božji kristal; Veliki Andrej; Pokrivôč	56
J. Ftičar: Z lojtnikom čez pol strani neba	58
Štefan Barbarič: Po sledovih Mikloša Küzmiča	63
Pavel Berden: Pesmi — Lokvanjev cvet; Bolnik; V čakalnici	66
B. B.: Kaj je z našim duševnim zdravjem?	68
Ivan Zver: Drobci z moje poti	70
Franc Novak: Tudi vrniti se bo treba pravočasno	74
Majda Jakob: Pesmi — Daleč nekje; Ta večer; Tako preprosto je	77
Pavel Berden: Naša družinska knjiga	78
Lojze Kozar: Zadetek v obraz	80
Ivan Zelko: Starejša zgodovina markovske župnije	89
Ludvik Varga: Nekaj dodatnih in novejših podatkov markovske župnije	97
Franc Puncer: Iz nenapisanega dnevnika	105
V. N.: Od zibel do groba	109
Jože Smej: Izlet k ostankom slovanske bazilike pri Zalavaru	115
Stanislav Koštric: Nora misel; O večnost	118
Pavel Berden: Pred štiridesetimi leti je umrla Zavednost	119
Martin Jurčak: Župnija sv. Štefana v Dokležovju	120
Ravenko: Kalite zrna v tej dragi zemlji	126
Terezija Luk: Noč	132
Avgust Marič: Naša ves; Naša hiža	132
Lojze Kozar: Anuška in trije fantje	134
Dr. Horváth János. Dr. Rogács Ferenc pécsi püspök élete és munkássága Pécsen	138
Pavel Berden: Gedina	142
Marija Sreš: Srečanje z domovino	144
Ernest Veleber: Petintrideseta obletnica mobilizacije »levantov«	147
Alojz Kozar ml.: Jokajoči kvartet	149
Stanko Koštric: Zlomljeno veslo	152
Ravenko: Foto kronika	154
Vажnejši dogodki preteklega leta v pomurskih župnijah	164
Ivan Camplin: Spomini na + prof. dr. Franca Sušnika	206
Lojze Kozar: Mišku Jeriču v spomin	203
Jože Smej: Dr. Alojziju Ostrecu v spomin	210
Jože Smej: Ob odhodu Alojzija Flegarja	212
Lojze Kozar: Lojzetu Perku v spomin	214
Anton Maučec: Salezijanskemu duhovniku Ignaciju Lebarju v spomin	215
Venci: »In večno bo živel v preslavnem spominu«	217
Štrkov Jožek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	221
Števan: Kak je v »Disneyovom svejti« bilou	225
Marija Rantaša: Bog ma dolgo šibo	228
Za smeh	231

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna številka	Telefonska številka
Apače	69253	
Beltinci	69231	069 71-029
Bogojina	69222	
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Črensovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	069 70-418
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-068
Dolenci — Šalovci	69204	
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	
Hotiza — Lendava	69220	
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Črensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Petrovci	69203	
Pertoča — Rogašovci	69262	
Rogašovci	69262	
Radenci	69252	
Tišina	69251	069 76-412
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana — Črensovci	69232	
Veržej	69241	
Bodonci	69265	
Domanjševci — Križevci	69206	
G. Slaveči — Kuzma	69263	
Križevci v Prekmurju	69206	(78010) 3
Lendava	69220	
Moravci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	
Puconci	69201	069 72-532

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1981

262.2(497.12-18)(059)

19025936

COBISS ©

